ŞAİRİN ÖLÜMÜ

Michel del Castillo

Fransızcadan çeviren: Hüseyin Boysan

AYRINTI

Hikâyemiz, Orta Avrupa'daki totaliter, reel-sosyalist ülkelerden birinde geçiyor... Başlıca kahramanlarımız: Güneş Önder, Yenilmez Mareşal, İnsanlığın Babası, Dahi Strateji Uzmanı, Ebedi Başkan, Büyük Mimar... gibi unvanları olan bir Devlet Başkanı. Ve vasatın egemen olduğu, yaratıcılığın bastırıldığı, fikre değil güce dayanan "ölü" bir toplum. Bir de Şair: Bin yıllık bir dili ustalıkla kullanarak insanlara yaşadıklarını hissettiren, şiire ve ihanete sığınan bir eşcinsel.

Bir gün Şair ölür... Devrim Daimi Konseyi göreve çağrılır... Entrika çözülmeye...

KARA AYRINTI
ISBN 975-539-025-1
9 789755 390253

KİTAP
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

MICHEL DEL CASTILLO

Fransızca yazan İspanyol romancı. 2 Ağustos 1933'te Madrid'de doğdu. Yirmi dört yaşında, kısa romanı **Tanguy** (1957; Çağımızın Çocuğu, Çev: Lale Burak, Can Yayınları, 1984) ile üne kavuştu. Bu yapıt kurgusal bir biçimde yazılmış olmasına karşın, bir siyasal mültecinin toplama kamplarında başından geçenleri anlattığı gerçek bir öyküye dayanır.

Castillo, İspanyol İç Savaşı'nı izleyen mülteci akınıyla birlikte altı yaşında Fransa'ya kaçtı. Kısa bir süre sonra, radikal siyasal görüşleri olan annesiyle birlikte Nazi toplama kamplarına gönderildi. Bu iki sarsıcı deneyimi işleyen **Tanguy** ve **Le Colleur d'affiches** (1958; Afişçi) adlı romanları erken yaşta siyasal ve dinsel kuşkulara kapılan ama insanlığa inancını yitirmeyen bir gencin içine düştüğü düşünsel bunalımı, toplumsal haksızlıklar karşısında duyduğu acıyı ve insanlar arası kardeşlik duygusuyla avunma isteğini yansıtır.

İspanya'ya karşı derin bir sevgi duyan Castillo'nun **La Guitare** (1957; Gitar) ve dine yönetilmiş canlı, ama acımasız bir taşlama olan **La Manège Espagnol** (1960; İspanyol Hilesi) adlı yapıtları da çekişmelerle parçalanmış olan İspanya'da geçer.

Daha sonra kaleme aldığı başlıca yapıtları şunlardır: **Les Louves de l'Escurial** (1964; Eskurya Kurtları), **Gerardo Lain** (1967), **Le Silence des Pierres** (1975; Taşların Sessizliği), **Le Sortilège Espagnol** (1977; İspanyol Büyüsü), **Les Cyprès Meurent en Italie** (1979; İtalya'da Selviler Ölür); **La Nuit du Décret** (1981; Karar Gecesi, çev: Özdemir İnce, Can yayınları, 1984); **La Gloire de Dina** (1984; Dina'nın Zaferi); **Le Vent de la nuit** (1985; Gece Rüzgârı).

Ayrıntı: 59
Kara ayrıntı dizisi: 2

Şairin Ölümü
Michel del Castillo

Fransızcadan çeviren
Hüseyin Boysan

Yayıma hazırlayan
Ayşegül Erol

Kitabın özgün adı
Mort d'un Poète

Mercure de France/1989
basımından çevrilmiştir.

© Mercure de France

Bu kitabın tüm yayın hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak
Sevinç Altan

Basıma hazırlık
Renk Yapımevi Tel: 516 94 15

Baskı
Renk Basımevi Tel: 518 54 36

Birinci basım
Eylül 1992

ISBN 975-539-025-1

*

Dizi yönetmeni
Hüseyin Boysan

AYRINTI YAYINLARI
Piyer Loti Cad. 17/2 Çemberlitaş/İstanbul Tel: 518 76 19 Fax: 516 45 77

Michel del Castillo

ŞAİRİN ÖLÜMÜ

K A R A A Y R I N T I D İ Z İ S İ

ÇİN GÖLÜ CİNAYETLERİ
Robert van Gulik

ŞAİRİN ÖLÜMÜ
Michel del Castillo

Maurice Costier
ve Auguste Roustan'ın anısına.
Bu iki insanın anısını
bu kitapta bir araya getiriyorum;
çünkü aynı suçu işleyip
aynı dostluğu paylaşmışlardı.

M. d. C.

Önsöz
Michel del Castillo

Çok yakın birkaç dostuma bu romanın müsvettesini vermiştim; Dumarya sözcüğünü Romanya diye okumaktan kendilerini alıkoyamadıklarını söylediler. Yanıldıklarını öne sürme ya da *her ne kadar bazı isim benzerlikleri olsa da*... gibi açıklamalar yapma ikiyüzlülüğünü göstermeyeceğim.

Dumarya, Romanya'yı çağrıştırmanın da ötesinde onu kapsamakta ve onun gerçeklerini gün ışığına çıkarmakta ve aynı zamanda onu aşmaktadır. Çünkü Romanya belli bir coğrafya ve tarih ile sınırlıdır, oysa Dumarya düşselliğin bir ürünüdür; o düşsellik ki, ne sınır tanır ne de belleğin baskısı altına girmek ister.

Dumarya, tümüyle düşsel bir ülkedir. Başkenti Vudas, Tuna'yı unutturacak kadar görkemlidir; ulu anıtlar süsler bu kenti, bü-

yüleyici mimarisiyle eski kent, onu daha bir zenginleştirir. Hiçbir haritada yer almayan bu ülke, gerçekleri gaspetmekten de kendini alıkoyamaz, Romanya'nın bazı kentleri ve bölgeleriyle bütünleşiverir. Tirgovişte ve Moldavya gibi. İmalı bir sanrı içinde kesinlik ve düşü birbiriyle harmanlar.

Aynı biçimde Yenilmez Mareşal, Tuna Dâhisi Karol Usek de, o bir türlü sözcüklere sığdırılamayan Karpatlar Dâhisi Çavuşevsku'yu anımsatmaktadır. Ama yine de Usek'in boyutları pek çok Çavuşevsku'yu içine alacak kadar büyüktür. Nitekim Vudas'ta bir tutam Budapeşte, bolca Prag, bir dilim Krakow ve epeyce fantazmagori yok mudur? Mareşal Karol Usek, Göring'in cüssesini ve o devlere özgü iştahını, Tito'nun megalomanisini ve bilmem hangi liderin kurnazlık ve dalaverelerini aynı bedende toplamıştır. Kısacası o kadar çok model var ki, bunların tüm özelliklerini yansıtmakta yetersiz kaldığıma inanıyorum. Bana öyle geliyor ki, güzel ve bir o kadar da gösterişli Aleksandra'nın büyüklüğü ve inceliği karşısında, seçkin bir biyoloji uzmanı olan solgun yüzlü sert Elena bir hiç kalır.

Şair Aleksandr Çardin'e gelince; bazıları Cocteau'yu bazıları da Aragon'u anımsattığını söylüyorlar. Eminim, bu şairlerden hiçbirini kafamdan geçirmediğimi söylesem bana inanmayacaklar. Oysa gerçekten de öyle oldu.

Bu roman kişisinin kökeninde fiziksel ya da psikolojik benzerlikleri aramak yanlış olur; onun kaynağı, bunca yetenek taşıyıp da mantıksal gerekçeler adına teröre boyun eğen insanların bende yarattıkları hüzün duygusudur. Ancak, böylesi alçaklık ve yaltaklanmaların tek kaynağının komünist ideoloji olduğu söylenemez. Onlarca muhteşem beyin, Nürnberg ve Berlin'de yapılan gösteriler karşısında pes etmedi mi? Üstelik, sanatla siyasal iktidar, özellikle de totaliter iktidar arasındaki ilişkiler sorunu, eş geçilmeyecek denli önemli bir sorun olarak dururken...

Sanatçıların, hatta en büyük sanatçıların bile cesaret gösteremediklerini söylemek zorundayım. Bu gözlemi yapmakla insanlara yeni bir şey öğretmediğimi de biliyorum. Karakter zayıflığının, çocukça bir minnet duygusunun, hastalıklı ve yoğun bir

övülme tutkusunun da ötesinde, sanatçıyla siyaset arasında gizli bir suç ortaklığının bulunduğuna inanıyorum. Bu ortaklığın en iyi kanıtı onu belgelendiren kâtipler değil mi? Büyük bir filozofun, Platon'un totaliter zorbalığı temize çıkarması yalnızca bir tesadüf olarak görülebilir mi? Yazılı belgeler 'Yasa'yı mutlaklaştırıp, 'Kuram'ı yaratıyorlar.

Sanatı kurtaran, kendi içinde taşıdığı belirsizliklerdir. Kendi cumhuriyetinden şairleri kovan Platon da yanlış bir iş yapmamıştı zaten. Çardin ise, andını bozarken ve haklarından feragat ederken, yeterince katı davranmadı. O yanıltmaya çalıştı ama şiirleri her şeyi itiraf ettiler. Beni çeken de işte bu huzursuzluklar ve acılardı, tarihsel benzerlikler değil.

Bu kitabı bir albüm olarak görüp sosyalist Romanya'da çekilmiş fotoğraflar aramak boşuna bir çaba olacaktır. Bununla birlikte romanın Romanya gerçeğini yansıttığını öne süreceğim.

Hiçbir zaman gerçekçiliğe inanmadım, hiçbir zaman, gerçeklik sözcüğüyle anlatılmak istenen şeyin ne olduğunu tam olarak kavrayamadım; tek istediğim, beynimde dolaşıp duran imgeleri olabildiğince sadakatle aktarmaktı. Onları, doğruluklarını kolayca tanıtlayabileceğim ayrıntılarla zenginleştirdim. Ne var ki, bu ayrıntıların toplamı gerçekliğin ta kendisi değildi; bu toplamın tek işlevi gerçek duygusunu, yani kurguyu yaratmaktı.

Bu kitabı kaleme alırken ne *polisiye roman* denen türde yazmaya ne de Dostoyevski ve Graham Greene gibi yazarların aslında polisiye roman yazarı olduklarını kanıtlamaya çalıştım. Amacım kendimi bu modellerle karşılaştırmak değil, suç ve suçlunun bu türü tanımlamakta yeterli olmadıklarını vurgulamaktı.

Elbette Chester Himes gibi yazarlar karşısında derin bir edebi hayranlık duyuyorum; Duhamel koleksiyonunda yer alan ilk yüz kitap arasındaki başyapıtların, kırmızı çizgili N.R.F. ciltlerindeki başyapıtlar kadar çok olduğuna inanıyorum. Estetlere karşın, şu yargıya varmaktan alıkoyamıyorum kendimi: *Kara Dizi*'nin pek çok yazarındaki canlılığı, gücü ve yaratıcılığı, André Gide'in kırmıldanışlarında göremiyorum. Ne de yüzyılımızla ilgili daha doğru

bir bakış açısını...

Dostum Simone Gallimard, *Crime Parfait* dizisi için benden bir kitap istediğinde en küçük bir kararsızlık göstermediğimi belirtmeliyim. Yazacağım kitabın sipariş üzerine yazılan bir kitap niteliği taşımayacağını ve bir iç gerekliliği iyi ya da kötü karşılayacağını biliyordum. Elbette okur bu kitabı, karşılaştığı ceset, hatta cesetler, soruşturmalar ve belki suçlular ölçüsünde bir polisiye roman olarak görebilir. Ama zaten uzun yıllardan beri, benim romanlarımı okurken cesetlerle ve soruşturmalarla yüz yüze geliyor.

Soruşturma sözcüğü hem araştırma, gezgincilik hem de içsellik düşüncelerini kapsıyor. Ve ben bu iki kavramın, Batı efsanesinin temelini oluşturduğuna inanıyorum. Epik bir şiir olan *Ilyada* ve *Odysseia*'nın da bu iki kutup arasında gidip geldiğini düşünüyorum. Yunanlılar, güzel Helene'yi geri almak için Truva'yı kuşatırlar, ne var ki Akhilleus çadırına çekilip savaşa katılmayı reddettiği için savaşın kaderi ortada kalır. Eylem, sanki bir karakterin alacağı karara asılıp kalmıştır: Çıkacak mı, çıkmayacak mı? Ulisse'ye gelince; çok uzaklara gider ve çok daha güçlenmiş olarak geri döner. Pierre Mertens'in yerinde bir yaklaşımla belirttiği gibi, Avrupa'yı ayıran özellik de budur: Merak, çoğunlukla açgözlü ve kanlı bir merak, hayal kırıklığına uğrayıp yara alan ve çıkış noktasına geri dönen merak. Doğu kendini koruyup gizlenirken, Batı hep bir yerlere doğru yürür ve açılıp saçılır. Graal efsanesinin imge dünyasını bu denli uzun bir süre oyalamasının asıl nedeni boşuna bir arayışı, nefes nefese bir yolculuğu ölüm temasıyla birlikte anlatmasıdır.

XIX. yüzyıl tarafından durdurulan biçimiyle roman, çağdaşlarımızın kafasında en küçük bir yankı yapmıyor. Okuyucunun, yani burjuvazinin yokluğu yüzünden göz göre göre can çekişiyor roman. XVI. ve XIX. yüzyıllar arasında kalan dönemde burjuvaziyle, kendisini bu aynada keşfeden burjuvaziyle birlikte yükseliyor. Don Quijote'nin gülüşü çok önemli bir kopmaya yol açı-

yor: Berberlerin alaylı sözleriyle gülünçleşen feodal destan ölüyor ve berberler önce cerrahlara, sonra da bilginlere dönüşüyorlar. Proust, bir sınıfın ölüm fermanını kaleme almakla; Kafka, boşluk ve saçmalık karşısında sırıtmakla; Céline de, küçük rantiyelerin yaşadığı paniği haykırmakla yetiniyorlar.

Bir an için işçi sınıfının bu bayrak yarışını sürdüreceği ve sanatta yeni biçimlere kaynaklık edeceği sanılıyor. Ne var ki işçiler de, sessiz sakin televizyon oyunları seyreden küçük burjuvalara dönüşmekte gecikmiyorlar.

Edebiyat artık hiç kimseye seslenmiyor, daha doğrusu herkesle söyleşiyor. Edebiyatın toplumsal gerçekliği ise *best-seller*. Ne yazık ki bu, o kitabın çok sattığını değil, çok tüketildiğini gösteriyor yalnızca. Geriye, her şeyini birleştirmiş bir pazarın kandırmacaları kalıyor. Nasıl hâlâ lüks tüketim malları varsa, edebiyat sektörü de varlığını sürdürüyor; bu sektörle ilgilenen bir seçkinler topluluğu olduğu için değil, kendisine *o markadan* satın almak isteyen azınlıklar olduğu için. Bu ürünlerin en iyi kalitede olmaları gerekmiyor, en pahalı olmaları yetiyor. Yani fiyat, kalite *imgesini* yaratıyor.

İzleyici kitlenin bulunmaması sinemayı öldürdüğü gibi, edebiyatı da yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bırakıyor. Çok geniş kitleleri kapsayan orta sınıf, kendisinin bir yansıması olan, açıları ve en küçük bir pürüzü olmayan bir vasatlık istiyor. İşte bu vasatlık da dört bir yana yerleşiyor.

Herkes, Fransa'nın artık yazar yetiştiremediğini, ama başka ülkelerde, özellikle de ABD'de bol miktarda yazar bulunduğunu söyleyip duruyor. Amerikalıların zaman zaman daha yetkin ürünler vermeyi başardıkları doğru. Bununla birlikte yazarlarının daha iyi olduğu düşüncesine katılmıyorum.

Gerçek şu: Ne ABD'de ne de başka ülkelerde yazar var. Yalnızca yazı yazan insanlar var ve bunlardan bazılarının yeteneği, kendi öncüllerinin yeteneğinden daha incelikli ya da daha güçlü olabiliyor. Kişisel olarak ben Modiano'nun Chardonne'dan üstün olduğunu, Jean-Marie Le Clézio'nun bir Camus'den, hatta bir Sartre'dan daha lirik ve daha zeki olduğunu düşünüyorum. Kerametleri kendinden menkul üstatlarımız hoşlanmasalar da, Tournier'nin

tüm bilgiçliğine rağmen değerli bir yazar olduğuna inanıyorum. Gerçekten de yetenekli yazarlar var, ama yazarlık işlevi bir türlü doldurulamıyor.

Düşünce tembelliği ya da bilgisizlik sonucunda pek çok kişi, yazarın ezelden beri var olduğuna ve asla yok olmayacağına inandırıyorlar kendilerini. Bu iki zamansal değerlendirme dile tamamen boş ve yanlış bir açıdan bakmaktan kaynaklanıyor. Şairlerle hikâyecilerin yalnızca panayırlarda kendilerini ifade edebildikleri dönemler yaşandı. Bu koşullar, Fas gibi feodaliteden henüz kurtulmuş ülkelerde hâlâ sürüyor. Marakeş'te Cema'at ül-Fna Meydanı'nda çember halinde oturan bir yığın şaşkın insan, şifreli anlatıları heyecan içinde dinliyorlar; bu heyecanın, kendine özdeş bir doruk noktasına ulaşabilmesi için tek bir sıfatın bile değiştirilmemesi gerekiyor. Batı'da, yazar XVI. yüzyılda doğuyor, imgesi XVIII. yüzyılda belli bir konuma yerleşiyor ve bir sonraki yüzyıl, yazarı halka mal ediyor. Sartre bu türün son ve ancak pek belirgin olmayan bir temsilcisi. Voltaire ve Rousseau gibi filozof ve pedagog olan, bilinci yöneten *guru*, bütün yobaz kafalar gibi edebiyattan ve özellikle romandan nefret ettiği için bunları öldürme çabalarına katkıda bulunuyor.

Edebiyatın gerçekliği kitapçılarda ölçülüyor. Sonuç mu? Kitaplar, çılgın bir üretimin ritmine ayak uydurarak basılıp duruyorlar. Okuyucu daha onlara dokunamadan, onların kokusunu içine çekip ağırlığını ölçemeden, kitaplar bu baş döndürücü çekim alanının etkisine kapılıyorlar. Ve kitap olmaktan çıkıp birer nesneye dönüşüyorlar.

Edebi nitelikle yetenek birbirine karışıyor. Çözümlemenin inceliği, yöntemin doğruluğu, karakterin şiirselliği, kitap kişilerinin gücü, bir anlatının kurgusu, yani romanı roman yapan her şey derin akademik bilgiler içinde yok olup gidiyor. Bilgi, üslubu yutup özümlüyor. Demek ki bilgi ölçülüp değerlendiriliyor, oysa üslup, tanımının yapılmasına bile izin vermiyor. Kuşkusuz *insanın ta kendisi*, ama hangi insanın? Hiçbir önemli yazar yoktur ki, çağdaşları tarafından ayaklarıyla yazmakla ya da en azından üslup yoksunluğuyla eleştirilmemiş olsun; yazar, öncelikle tekil bir sestir, rahatsız edicidir ve kimi kez skandal yaratır. Üslubu her zaman dili

aşar. Onu anlamak için en azından bir avuç birey olmalıdır; Stendhal'in anlamaya çalıştığı, işte bu bir avuç insandı.

Birey giderek yok oluyor, bütün diğer farklılıklar gibi. Özgün insanların çığlığını duyacak kulaklar yok artık.

Daha da kötüsü, roman kültürü gerçeğin belirsizleşmesine yol açıyor. Zıtlar da bu belirsizlik içinde birleşip bütünleşiyorlar. Julien Sorel'in *hem* utanmazca bir ihtiras yaşadığı *hem de* düşüncesizce hamleler yapan bir saf olduğu söylenebiliyor. Sanki her şey alacakaranlık ışığında izleniyormuş gibi.

Bugünün pazar kuralları bu tür kararsızlıklara izin vermiyor. Aynı mesaj içinde Ariel'in çamaşırları daha temiz ve daha kirli yıkaması olanaksız. Giderek artan ölçüde toplumun işleyişi ikili çağrılara dayanıyor. Ya şöyledir/ya böyle. Zaten dil de, sürekli çoğalan sözcüklerle gün geçtikçe ağırlaşıyor. Siyaset adamlarımız sözcük dağarcıklarını azaltmayı çoktan öğrendiler. Gün gelecek gülücüklerle ve yansımalı sözcüklerle yetinecekler.

Bütün bu koşullara karşın, yazmakta ve roman yayımlamakta ayak diremenin ne yararı var? Bu sorunun pek çok yanıtı olabilir. Ama bana en yalın görüneni şu: Roman ölmüş olsa da hâlâ romana gereksinim duyuluyor. Demek istiyorum ki, duyguyu ifade eden bir anlatı olmaksızın insanoğlunun varlığını sürdürmesi olanaksızdır. Oysa bugün duygu, parodi özellikleri göstermenin ötesine geçemiyor.

Günümüz edebiyatı şiir kökenli metinlerle -ne anlatı ne de deneme- kendilerine olmadık pay veren romanlara, örneğin polisiyelere yer veriyor.

Tıpkı sahte Vuitton, sahte Hermes üretip satan Üçüncü Dünya ülkeleri gibi, edebiyat kıtlığı da sahte Proust ya da sahte polisiye üretiyor. Kimi kez bu taklitler özgün üründen çok daha incelikli olabiliyor. Bu konuda çok çarpıcı bir örnek bulmak için modern romanın başlangıç günlerine gitmek yeter; şövalye romanının bir parodisi olan *Don Quijote*, alaya aldığı bu türün en yetkin örneğidir.

(Çeviren: Ayşegül Erol)

1.

O salı birden hayatım kayıverdi.

Elbette bugün, olaydan sonra, her şey herhangi bir başka nedenden dolayı da altüst olabilirdi, diye düşünüyorum. Olabilirdi. Ama gerçek şu ki tam şapkamı askıya astığım sırada her şey olup bitti.

Öyle allak bullak edici bir durum değil, ne de bir iç sarsıntısı. Sadece bir bıkkınlık duygusu.

Tütün sarısı halı kaplı tabanı, mantar kaplı duvarları ve devasa Venedik avizeleriyle 30'lardan kalan bir sinema kadar geniş salon hâlâ gözümün önünde. Galiba etrafımı çevreleyen gerçeğin ayrıntılarını o ana dek hiç bu kadar açık bir biçimde fark edememiştim. Bununla birlikte kendimi son derece bitkin hissediyor

ve ölmüş olabileceğimi düşünüyordum. Sanırım büyük bir korkuya kapılmam gerekirdi. Melankolik bir şaşkınlık duyuyordum sadece. Ölmek dedikleri bu muymuş?

Bugün, bunun böyle birdenbire olmadığını anlıyorum. Yıllardır bu rahatsızlığı hissediyordum. Kabullenecek kadar değil, irdeleyecek kadar hiç değil. İskeletime kurşun bağlanmış gibi, ısrarlı bir ağırlık. Bir de, belli belirsiz bir tiksinti. Ağza safra gelmesi gibi, bir ekşime! Kendimi hiçbir zaman sevmemiştim ki; ne diye kendimden biraz daha nefret etmekten tasalanayım?

Yürüyor, konuşuyordum. O 1986 yılı kasım ayının salı gününe kadar...

Neden erken gittiğimi de bilemiyorum. Girişte uyuklayan hademeye selam verip, Devrim Daimi Konseyi'nin (DDY) üyelerine mahsus asansörle tek başıma yukarı çıkmıştım. Dumarya'da kim uyuklamaz ki? Kimi açlıktan, kimi sıkıntıdan. Genellikle de her iki nedenle.

Sahanlığı geçtim, salona girdim. Şapkamı çıkardım... Epeyce zaman geçti. Kural, bu dakikaların asırlar gibi geldiğini söylememi gerektirir. Ama, çoğunlukla bunamış, yüz yaşını aşmış tek tük kişilerin dışında bir asrın ne kadar sürdüğünü kim bilebilir?

Tahta bir peykenin üzerine oturtulmuş, üzeri yeşil çuha kaplı atnalı biçimi masaya evrak çantamı koydum. Anlamsız bir çirkinlikte, devlet dairelerine mahsus bir stilde yapılmış ve yüzde yüz sıfıra yakın bir değer taşıyan on dört koltuğu dolaştı bakışlarım birer birer. Bana göre hepsinin bir adı ve bir suratı vardı: Gromy, pencere yanı, kan ter içinde, hırıltılı dev gibi bir su aygırı, kalp hastası, birkaç aya kalmaz gider... Kaderin cilvesine bakın ki, adam gençlik ve spor bakanı... Zaten bizde her şey bir kara mizah atmosferinde debelenir... Sağında Stanoz, delice bakışlı küçük sansar, rengi soluk gri, görevi sanayi -can çekişmekte- ve ticaret -çoktan ölmüş-; Wozsa donuk bir sarışınlıkta, bir gözkapağı buzdan bakışların üzerine düşmüş, ulaştırma ve iletişimle görevli; Bramiç hem kel hem de değnek gibi, şahdamarınızı kesecek gülümsemeler ve İngiliz uşaklarına has kibar pelteklik. Yorgun ve bezgin doktorlar, uyuşuk hemşireler, kaba ve alaycı ambulansçılar, her şeyden, hatta hastalardan bile yoksun hastanelerin

pislik ve terk edilmişliklerini kapsıyor konusu. En küçük bir bakım görmeyecekleri bilindiğine göre, hastaları oralara göndermek neye yarar? Aileler yanlarında kalmalarını istiyorlar. Hiç değilse sevdiklerinin yanında ölürler. Hatta çoğunlukla iyileşiyorlar da; bu da belki tıbbın çok da gerekli olmadığının bir ispatı sayılabilir.

Ölmek için temiz çarşaflara ihtiyacı olan kişilere, ihtiyarlara gelince: Güneş Önder imzasını taşıyan yeni bir kararnameyle bunları hastaneye yatırmak yasaklanmıştı. Yeni insanlık adına ihtiyarlık namevcut sayılmıştı. Bir tek ölüleri gömme yasağı getirmek kalıyordu. Jinekoloji polisi, çalışma alanlarında ilkel denetlemeler yaparak gebeliği gözetim altında tutmaya başlamıştı bile. Böylece yakında aydınlık cumhuriyetimizde kesin bir mutluluk hüküm sürecekti... Beşikten mezara...

Fedarian, balmumu gibi teni, pörsük etleri, çirkinlikten sarkmış çenesi, hep kaçak, mavi bakışlarıyla eğitimden sorumlu...

İki basamak yukarıda, nar çiçeği rengi ipek kaplı, yaldızlı ahşap iki taht. Tam karşılarında duran Güneş Önder, Yenilmez Mareşal Karol Usek ve eşi, Halkların Anası,Sanat ve Bilimin Koruyucusu yüce Aleksandra Usek'in dev boyutlu portrelerine yönelmişler.

Fonda karlı tepelerin bulunduğu büyük bir özenle yapılmış portreler. Madalyalar ve nişanlar yağmış sanki adama; kadına da zümrüt ve elmaslar.

Sonra sıra Mikel Adrekian'a geliyor: Göğsü şişkin, karnı düz, yerinden çıkmış bir çene, fosilleşmiş budala bakışı, davudi bir ses. Sanki bir cengâver karikatürü. Konusu savunma: Asker ceketine bir göz atmak yeter. Firkete takılacak yer yok. Nopliana, propaganda ve ideoloji hizmetlerini yönetiyor, demek sözü uzatmak olur. Haber alma da onda elbet. Dumaryalılar ona "Sahibinin Sesi" diyorlar. Mizah anlayışları yerinde. Bütün köleleşmiş halklar için böyle söylenir. Mizah, köleliğin madalyasıdır. Hem zaten Vasil Nopliana da güzel konuşan, güleç bir yoldaştır. Hoş bir yüz, kısa ve yuvarlak bir burun, kurnaz bakışlar, muzip bir çocuk havası. Nedense, hiç kimse çocuklardan yeterince çekinmez.

Zasta, Naiplik dönemi burjuvazisinin avantajlı fiziği, hep iki dirhem bir çekirdek, yumuşak İngiliz kumaşları içinde. Boy bos

yerinde, gri tellerle dokunmuş saçlar. Kadınlar için dayanılmaz. Bizim uluslararası vitrinimiz. Değerli diplomat, demek sözü uzatmak olur. Üstelik buna inanıyor: Boş sözler, beylik düşüncelere dönüşüyor.

Meydanı, yani partiyi temsilen Loumyl, sürüp giden bir yeniyetmelik, doğuştan büyüleyici, her tarafı köşeli, çeşitli perdelerde gezinen tatlı bir ses, insanı aniden kırbaçlayıveren derin ve şaşırtıcı bakışları olan bir çingeneden daha esmer.

Daha ötede Ovedian, bizim ağırbaşlı ve efendi ölü diller profesörümüz. Neden eski Acemce ya da onun kadar yaygın bir başka dil olmasın? Mutlaka karmaşık ve işe yaramaz bir dil olmalı. Yuvarlak gözlüklerinin ardında sakin bakışları olan, ufak tefek, zayıf ve silik bir adam. Bu sadece dış görünüş. Aslında o, bütün polis örgütlerinin ve üyeleri gizlenme gereği duymayan İGS'nin yani İç Güvenlik Servisi'nin şefi. Sırtlarında kara deri paltoları, siperlikli kasketleriyle bu adamlar hep ortalıkta. Kaba suratlı, kütük gibi gölgeler. Kuşkusuz ortalıkta görünmelerinin amacı İGS'nin her şeyi becerebileceğini, hatta budala kisvesine bile bürünebileceğini ispatlamak.

Kimbilir, belki dehşetin gerçek yüzü Fedor Ovedian'ın sakin dış görünüşü, ruhban sınıfına has dalkavukçu kurnazlığı, tatlı ve sakin sesidir. Belki de bu gönül okşayıcı yumuşaklık havasının ardında gizlenmektedir. Az konuşur Ovedian. Az hareket eder. Az gülümser ve yalnızca dudağının ucuyla.

Başka servisler de vardır, daha da gizli, ona bağlı olmayan ve kuşkusuz onunkileri gözleyen. Bilinmez. Hiç kimsenin bu konuda bilgisi yoktur. Varlıklarından kuşkulanılır, bazen tahminlerde bulunulur. Fısıldanır, anlatılır. Böylece daha çok korkulur.

Güvenliğin yanında adalet, yani hiç kimse: Ben, İgor Vedoz. Başımı dinleyebilmek umuduyla on beş yıl önce bu göreve göz dikip bin bir desiseyle bu mevkiyi ele geçirmiştim. Gerçekten de o güne kadar o mevki benimdi. Ama çok geçmeden kasırganın ortasında buluverecektim kendimi. Oidipus da kaderinden kaçacağını sanıyordu, oysa kader onun peşini hiç bırakmadı. İnsanın yaptığı her hareket, en önemsizi bile, bir çığ yaratma riskini taşır. Ama hiç kıpırdamadan yaşamanın sırrını da daha hiç kimse çö-

zemedi.

Kendimi göremiyor ama kendi görüntümü soluyordum. Bana, benden çok daha hoşgörülü davranan arkadaşlarımın bakışlarında doğruluyordum bu durumu. 1.87, kat kat olmuş kırmızı bir et yığını, omuzlara gömülmüş kaba bir boyun, üç kat çene, yumuşakçalara has soluk gözler. Puslu bir günde griye çalan kabarmış deniz rengi. Bir zamanlar, ince uzun ve yakışıklıydım sanırım. Kadınlar öyle söylemişlerdi; ne anlamsız laflar. Aynaya baktığımda kendime tahammül edebiliyordum: Bu daha anlamlı galiba.

Ve nihayet masanın sonunda kültür bakanı, en gencimiz, Anton Kramiz, elli altı yaşıyla bizim pinponlar meclisinde, bir çocuktan farksızdı.

Uzun boylu, geniş omuzlu ama pembe ve pörsük etli, üç santim kalınlığındaki gözlük camlarının ardından belirsiz bakışlar saçan iri gözleri, etli dudakları ve küçücük bir ağzı vardı. Sanki köyün aptalı suratına bir orospu ağzı oturtuluvermiş!

Bütün bunlar yetmezmiş gibi, zavallıcık kekemeydi de; bu da, ötekilerinki kadar tatsız ve usandırıcı raporların okunmasını büsbütün uzatırdı. Bu konuşma bozukluğu, sevgili arkadaşlarımı büsbütün çileden çıkartıyor, zaten bu kutsal törenler yeterince sıkıcı olduğundan, onun büsbütün uzamasına neden olan kişi son derece antipatik geliyordu. Kramiz'e karşı, gayretkeşlikleriyle ayinin süresini iki katına çıkaran genç papaz namzetleri karşısında yaşlı papazların duyduğu, zehir zemberek öfkeyi duyuyorlardı.

Oysa zavallı Kramiz'in işgüzarlıkla ilgisi yoktu. Sadece aramızda bulunmaktan çok etkileniyordu, o kadar. Miyop bakışlarında şu şaşkın soru okunur gibiydi: "Sizler gibi devrim devleri arasında bulunmanın onurunu neye borçluyum acaba?" Bu soruyu sormakta haksız sayılmazdı, çünkü onun, Devrim Daimi Konseyi'ne atandığını duyduğumuzda hepimiz aynı soruyu sormuştuk kendimize.

Elbette, partinin yönetici kademelerine girebilmenin belirli bir liyakat gerektirdiğini sanacak kadar saf değildik, ama -daha da kötüsü- en son tayin on beş yıl önce gerçekleştirilmişti. Ananelerimizin bunca derinliklerine demir atmış ağırlıklardan kur-

tulmak bizi hem şaşırtıyor hem de kuşku duymaya çağırıyordu.

Bu hayta kimin eseriydi? Güneş Önder'in mi? Halkların Anası'nın mı? Kramiz, Aleksandra'nın yeğeni, iri yarı, bıyıklı Panona ile evlenmek gibi iyi bir iş becerdiğinden, böyle bir başdöndürücü yükselişin nedeni buna bağlanabilirdi. Yoksa Kramiz, Ovedian'ın sadık bir kölesi miydi?

Kramiz üç yıldan beri bizimle birlikte oturup kalkıyordu ve hiç kimse bu sorunun cevabını bulamamıştı. Sonunda bu mucizevi yükselişin çok daha basit bir nedeni olabileceğine karar verdik: Kramiz tam bir budalaydı!

Ben, çürütülmesi mümkün olmayan bu teşhise canı gönülden katılıyordum. Ama hayat tecrübem bana, haris ve zeki insanlardan çok budalalardan çekinmek gerektiğini öğretmişti, çünkü birinciler, bir an gelir amaçlarına ihanet ederlerdi. Bu arada, Kramiz'in apaçık salaklığının birilerinin tasarılarına yarayabileceği olasılığını da yabana atmıyor, onu en babacan yüreklendirmeler ve en sıcak gülümsemelerimle idare ediyordum.

Bir ayrıntı, ona karşı duyduğum kuşkuyu sivriltip duruyordu: Çok hızlı bir biçimde, sorumluluğunun bilincinde olan bir kişiye dönüşmüştü. Atanmasından birkaç ay sonra Kramiz aksesuar dükkânında kendine yeni bir yüz seçmişti. Kısa ve kalın boynunun üstünde konduruverdiği o isimsiz nesne, kilometrelerce öteden sorumluluk sahibi bir insan olduğunu anlamaya yetiyordu.

Bürokratlara has bir başkalaşımı simgeleyen bu uru tanımlayabilecek hiçbir terim olmaması düşündükçe daha bir anlamlı geliyor insana.

"Surat", ait olduğu kişinin yaşadığını, sevdiğini, sürttüğünü, kafa çektiğini, aldattığını ortaya koyar; sonunda o kişinin kendi eylemlerinin adamı olduğu, sanki bir sinemadaymış gibi kendi eylem ve konuşmalarını izlediği duygusunu uyandırır. Maske çıkarılıp konulur, yeter ki karanlık olsun; muhtemelen değiştirilebilir de. Bir aksesuardır, bir kılık değiştirme. Buna karşılık "kafa" sözcüğü biraz aşağılayıcı gibi görünse de, suç ortaklığından doğan bir teklifsizlik nüansı girer işin içine. Kendine bir surat edinme imkânın yoksa, bir kafa bulursun, olur biter.

Sevgili yoldaşlarımla benim hantal siluetlerimizin üzerinde ta-

şıdığımız şeye gelince; o şey kendisine bir sözcük uydurulmasını bekliyor.

Hareketsiz, ifadesiz, Pavlov'un keşfettiği reflekslere uygun olarak tek tek sözcükler karşısında tepki gösteriyor. Kahkahalar, gülücükler, kaş çatmalar, dudak titretmeler, yüz kaslarının kasılmaları: Hiçbir anlamı yok, gizli kalmış hiçbir duyguya gönderme yapmıyor. Edinilmiş alışkanlıkların sesli yankıları olan lafların sonuna nokta koymaktan başka bir işe yaramıyor.

Robot benzetmesi geliyor doğal olarak derhal akla. Hatta fazlaca doğal olarak. Kendiliğinden oluşuveren fikirler sadece düşünce tembelliğini ifade eder.

Hayır, dış görünüşlerine rağmen yoldaşlar robot değillerdir. Hâlâ insandırlar. Özel bir tür, evet; ama biraz düşünürseniz birtakım Avustralya yerlilerinden daha garip değiller ya da pigmelerden daha gizemli sayılmazlar. Farklı olan onların kültürü, örf ve âdetleridir, türleri değil.

Bu husus, belki uzun süre kafamı kurcalamış olan bir başka hususu açıklığa kavuşturabilir. Bu toplumda vasatlık, en yüksek niteliği, kesin başarıyı garantileyen bir hususdur. Bu, parti vasatları aradığından ya da onları üretmeye çalıştığından değil, ama onun kültürü bir vasatlık ülküsünü izlediği için böyledir. Hıristiyanlığın azizlik düşlediği, ordunun kahramanlıkta kendini bulduğu bir yerde, parti de doymuş bir vasatlıktan oluşan toplum hayalini kurar. Kendilerini aşan şeylerden nefret ettikleri için girerler partiye ya da ezenlere başkaldırmak için; sonra da durgunluğun verdiği tatmin içinde yaşarlar.

Elbette ben de, sevgili yoldaşlarımla birlikte aynı çalışkan vasatlığı paylaşıyordum. Hatta, övünmek gibi olmasın, kendimi vasatın üstünde zeki bulduğum için gizli bir tatmin duygusu da yaşıyordum.

Vasatlığı, budalalığın ya da sığlığın meyvesi olarak görenler yanılıyorlar. Bilakis, vasatlık sürekli gayret ister. Bazen, sevgili dostlarımı ve kendimi izlerken melankoliye kapılmam da bundan kaynaklanıyor.

Yüzümüze bakan -en tarafsız terimi kullanalım- bizi doğuştan salak, duygu bakımından sakat, hayalgücünden uzak sanıyor. Oysa

bizler, yirmili yaşlarımızdan beri, zekâ atılımlarını geriletmek, ısırganlardan daha arsız duygusallık hamlelerini bastırmak ve bazen iyice coşup taşan hayâl dalgalarını dizginlemek için çalışıp duruyoruz.

Direniyorsak, bu fırsatçılıktan değil! İyi yönetilmiş bir hırs, saflarımızda her tür bağımsızlık gösterisini yasaklar. Parti için karakter sahibi olmanın anlamı, hiçbir karaktere sahip olmamaktır.

Kramiz yalnızca suratını terk etmekle kalmamıştı. Sesini de değiştirmiş, bütün sözcüklerin aynı portede yer aldığı, *recto tono*, monoton ve bilgiç bir diksiyon benimsemişti, onun, o büyüleyici prozodisinden çevreye saçılan tek tük sözler, 'Örnek Çift'in yüce adları, 'Plan'ın başarıları, entansif ördek yetiştirme alanında elde edilen önemli ilerlemeler, kurucu metinler, hiç değilse örf ve âdetin kutsal saydığı alıntılardı.

Ne kadar budala görünse de bizim ufaklık rolünü içine çok iyi sindirmişti; bu da onun her şey olabileceğini, ama kesinlikle saf olmadığını kanıtlıyordu.

2.

Bir masanın arkasına sıralanmış on dört koltuk; on dört hayalete ait. Aralarından kaçı ölü olduğunun farkındaydı acaba? Belki de Zasta gibi, beylik düşüncelere dönüşmüş gevşek bir üslubun kurbanlarıydılar.

"Her salı olduğu gibi, Güneş Önder, Yenilmez Mareşal Karol Usek'in başkanlığında toplanan Devrim Daimi Konseyi, oybirliğiyle şu hususları onaylamıştı..." Ya da *"Başkentin gıda gereksinimlerinin karşılanmasını kolaylaştırmak amacıyla kanun hükmünde bir kararnameyi onaylamıştır..."*

Ulusal ve uluslararası basın, radyolar, televizyonlar boyuna DDK'nın aldığı kararları duyurup yorumladıklarına göre, konsey üyeleri bu kurumun varlığından nasıl kuşkuya düşebilirlerdi ki?

Hem zaten, düzenli bir biçimde Devrim Merkezi'nin 18'inci katında toplanıp, art arda söz alıp belgeleri incelemiyor muyduk? İşte bizim gerçek olduğumuzun ispatı. Bir başka delil aranıyorsa, tartışmalarımızın halkın başına getirdiği felaketleri incelemek yeter.

Son derece yumuşak ve güneşli bir sonbahardan sonra, kış olanca şiddetiyle başkente ve ülkenin kuzey bölgesine çöküvermişti.

Sevgili yoldaşlarımın salona girer girmez yaptıkları atlı karınca numarası nedeniyle bir meteorolojik ayrıntı aklımda kaldı.

Beni selamlayıp, Rus usulü ağzımdan öpüp, eşim İrena ve kızım Luzila'nın sağlıklarını soruyorlar, ben de onların ailelerinin hatırını soruyordum; bunlar kutsal birtakım formalitelerdi, bir devrimci parti üyesi, özellikle de bir yoldaşa mutlaka sesiyle, sorularındaki sıcak tonlamayla ve tüm mimikleriyle insan cinsine olan dayanışma ve kardeşlik duygularını, ilgisini göstermek *zorundaydı*. İşte devrimci görevlerini yerine getiren yoldaşlar, bir an pencerenin önünde duruyor, şakrak bir sesle:

—Bu kez sahiden kış geldi, diyorlardı.

Bu sözlerin sıradanlığı dikkatimi çekmezdi aslında, ama ısının kırk sekiz saat içinde on derece birden düşmesi de o neşe dolu ses tonunu açıklamaya yetmiyordu.

Aslında, kansızlık hastalığına tutulmuş bir güneşin aydınlattığı sarımtrak bir sisin yaşlı başkentimizi örttüğünü gördükten sonra, bu sıradan görünen yorumu ağızlarından kaçırıveriyorlardı.

Öncü Usek mimarisinin başyapıtı, kaba beton ve tuğladan oluşmuş, kente bakan yüzü renkli camla kaplı -şimdilik ithal, ama Karol Usek sanayi kompleksimiz yakında çok daha kalitelisini üretecek- devrim merkezi, kesinlikle ses geçirmiyordu ve B salonunda duyulan tek gürültü sıcak hava üfleyen araçların hafif mırıltısı olduğundan, burada bulunan herkes gerçek dünyanın dışında, pamukla kaplı bir evrende yaşadığı hülyasına kapılırdı.

Sis, vinç ormanını, buldozer ve mekanik kürek taburlarını, kazma kürekle donanmış kadın ve erkek işçilerden oluşan alay-

ları, el konulmuş binlerce kamyonun hareketini gizliyordu.

Kısacası, her tür şartta, dış dünyadan kopuk yaşıyorduk. Limuzinlerimiz, ıssız sokak ve caddelerde kayarak gidiyor, villalarımız, Vudas'ın yirmi kilometre dışındaki Aydınlık Kent'te, dikenli tellerle çevrili, milislerle korunan eski Markonia şimdiki Aleksandrina ormanında yuvalanıyordu.

Hiçbir olası tatsızlık huzurumuzu bozmasın diye elden gelen her şey yapılmıştı.

Sevgili yoldaşlarım, kış mevsiminin kendileriyle ittifak halinde olduğunu görüyor ve ondan söz ederken şen şakrak bir ses tonu takınıyorlardı.

İlk sis perdelerinin ardından, kentimizin üzerine çöken felaketi görebiliyor muydı? Yüzlerce kubbesiyle, Bizans minareleriyle, rokoko saraylarıyla, balkonlarını Atlantların desteklediği burjuva konaklarıyla, cumbalı evlerin sıralandığı sokaklarıyla, işlemiş gibi su fışkırtan tombul kıçlı küçük melek sürülerinin sıralandığı çeşmelerle süslü küçük meydanlarıyla Eski Kent'in kalıntılarını dümdüz eden makinelerin homurtusunu, patlayan dinamitlerin gümbürtüsünü belleklerinde duyuyorlar mıydı?

Onların kafalarında bu tür sorular uyandırmaktan bile çekiniyordum. İçlerinden biri bile bakışlarımla karşılaşmaya cesaret edemiyordu; hem zaten benim bakışlarım, aramızdan herhangi birinin bakışlarından daha değişik bir anlam taşımıyordu.

Adrekian, Gromy, Stanoz, Wosza, Bramiç, Fedarian, Ovedian, Nopliana, Zasta, Lournyl, kısacası ta Kramiz'e kadar, hepsi ellerini ovuşturarak pistte bir tur atıyorlardı.

Mevsim kıştı, hava o boğucu toz bulutuyla kaplanmayacak, o korkunç yıkım gürültüsünü gece gündüz duymayacaktık artık. Bin yıllık bir kentin canlı dokusunda açılmış o yaraları izlemek durumunda değildik. Aletlerini beceriksizce kullanan o binlerce karıncayı, içlerinden hiçbirinin kim olduklarını, nereden çıktıklarını sormayı bile akıl edemedikleri o *kahraman gönüllüleri* göremeyecektik.

Evet, kış, dayanılmaz gerilimleri yumuşatmak üzere tam zamanında bastırmıştı ve ben dahil her DDK üyesi kış mevsiminin mümkün olduğunca sert geçmesini, uzun sürmesini, bitmemesini

arzuluyorduk adeta.

Sevgili yoldaşlarımı iyi tanıyordum; ailemden, karımdan, kızımdan daha iyi tanıyordum onları. Oysa onlar hakkında hiçbir şey bilmiyordum, onlar da benim hakkımda. Cinsel organlarının uzunluğunu ve kalınlığını söyleyebilirdim, çünkü birlikte yüzlerce kez âlem yapmış, aynı kızları bazen elbirliğiyle ve aynı ritimde düzmüş, birimiz önden, diğerimiz arkadan iş tutmuştuk. Küfür dağarcıklarının zenginliği konusunda da konuşabilirdim, kış gecelerinin her yerden daha uzun geçtiği, dünyayla ilişkisi kopuk bu Aydınlık Kent'te, içki âlemleri yaparken bu konuda epey bilgi sahibi olmuştum.

Tamahkârlıkları, acımasızlıkları, alçaklıkları: Bu tür konularda bilmediğim yoktu. Ama yine de en önemli noktayı yakalayamamıştım.

Kaderlerimiz birbiriyle öylesine iç içeydi ki, her şeyin çöküp hepimizin enkaz altında kalabileceği korkusunu duyduğumuz için birbirimizin aleyhinde en ufak bir hareket yapamıyorduk. Korkuydu bizi birbirimize bağlayan, aramızdaki yakınlık buradan kaynaklanıyordu.

Başka bir evrende, başka şartlarda, başka duygular da duyulabileceğinden kuşku duymuyordum. Hem neden olmasın? Ama yine de böylesi bir evrenin nasıl olabileceğini tahayyül edemiyorduk.

Oysa bir parlamentonun, çeşitli görüşleri yansıtan gazetelerin, karşıt siyasal partilerin, özgür seçimlerin var olduğu Naip Pierre dönemini de yaşamıştık. Ama biz komünistler, ta o zamanlar, nefret ve korkudan kurulmuş kalemize sığınmış yaşıyorduk. Başta kendi saflarımız olmak üzere, her yanda hainler ve düşmanlar görüyorduk. Evrensel kuşku yaşam tarzımız olmuştu. Etrafı siperlerle çevrili bir kampta yaşıyorduk. Düğüm düğüm olmuş böğrümüzden bir safra gibi nefret ve öfke yükseliyordu. Kısacası ta gençlik yıllarımızdan beri karakterimizi oluşturan esas öğe korkuydu. Bizler, kelimenin tam anlamıyla *ölüydük*.

3.

Üç saati aşkın bir süredir Usek külliyatına has küflü vaazlar sürüp gidiyordu. Bakanlar peş peşe ayağa kalkıp kendi görevleriyle ilgili çalışma raporlarını okuyorlardı.

Devrimci Parti'nin ayin ve kutlamalarında kullanılan Slavoncaya ve Geç Latinceye benzeyen ve kutsal sayılan bir dille, yani Usekçe yazılmış bu cansıkıcı metinlerin tek sözcüğü bile bizim bakanlara ait değildi.

Böyle bir törenin yararlı olduğuna hiç kimse inanmıyordu. Dolayısıyla herkes, özellikle yaşlılar için kahredici bu sınavdan, bir an önce yakasını sıyırmaya bakıyordu. Ayakta durmanın ötesinde -Gromy hariç; Güneş Önderimizin özel izniyle ona oturma hakkı verilmişti- öyle garip pozisyonlara giriliyor, eğilip bükülünüyordu

ki, dışarıdan bakan kahkahayı basardı kuşkusuz.

Güneş Önder, Barışçı İnsanlığın Babası, Yenilmez Mareşal Karol Usek'in adı her geçtiğinde -hemen hemen her üç cümlede bir- bizler, DDK üyeleri hemen ayağa fırlayıp, boş başkanlık koltuğuna dönüyor, eğilerek selam veriyorduk.

Yeni yapılan bir eserden mi söz edildi -Usekiana'da bir ilkokul inşası, bir kolektif çiftlikteki ahırın büyütülmesi-, herhangi bir sektörde kaydedilen ilerlemeler sayıya mı döküldü, -sağlıktan ekstansif pancar üretimine kadar- yine aynı biçimde ayağa fırlayıp Yenilmez Mareşal ve eşi, Milletin Anası Aleksandra Usekina'nın dev portrelerini alkışlamak zorundaydık. Çünkü, bu örnek çiftin etrafında yek vücut olmuş halk, ancak onların koruyuculuğu altında böylesine büyük zaferlere ulaşabiliyordu.

Hepimiz, yani on iki bakan, kahramanlık destanının eski askerleri, devrim mücadelesinden ve savaşlarından sağ kurtulanlar, Nazilere karşı verilen direniş mücadelesinin eski şefleri, hepimiz sevgili vatanımızla, mutlu ve aydınlık Usek Cumhuriyeti'yle aynı yaştaydık ya da hemen hemen. Halkımız, Avusturya'dan tek başına yola çıkıp, kayıkla Tuna'yı geçen efsanevi bir keşiş, yani Dumar sayesinde 432'de Hıristiyanlığı kabul etmişti.

Havari, eski kentin göbeğinde, kendi adını alan adada bir kulübe kurmuştu. Daha sonra Benedikten keşişleri orada bir manastır inşa etmişlerdi. Nihayet XV'inci yüzyılda Fransa'dan gelen ustalar Beauvais'deki katedralin modeline uygun olarak bir katedral yapmışlardı.

Efsanenin uygun bir yerinde şu değerlendirme yapılır: Taktik zekâsından yararlanarak ideolojiye bel bağlayan bütün iktidarların ilk yaptığı iş, kendilerine köken icat etmektir. Bunu yaparken kendilerinden önce var olan her şeyi siler ve kendi kronolojilerinden başka bir kronolojinin, yani muhtemel başka bir mutluluğun var olduğunu anımsatabilecek her tür belleği boğarlar.

Bizler de geçmiş asırları karanlıklara gömerek, otuz dokuz yıldır aynı şeyi yapmaya çalışmıyor muyuz? Biz iktidara geçmeden önce ortalıkta şiddet, soygun ve namussuzluktan başka bir şey olmadığını göstermek amacıyla, yeniden yazılmadı mı tarihimiz? Geçmiş nesilleri hayâsız sömürücüler ve açgözlü istifçilerden iba-

retmiş gibi göstermedik mi? Buna karşılık iktidara geldiğimiz günü, içinde yaşadığımız aydınlık ve mutlu çağın başlangıcı olarak ilan etmedik mi? Çocukların okul duvarlarına safça çizdikleri o kahramanların bizler olduğumuza kendimizi inandıracak kadar yüceltmedik mi geçmişimizi? Belleğe duyduğu kudurmuş nefret değil midir, üç yıldır Güneş Önderimizi akla gelebilecek en olağanüstü girişime iten; yani tam anlamıyla, *geçmişi kökünden söküp atmak.*

Davudi sesli Adrekian, baş döndürücü rakamlarla kafamızı bellemiş, tanklar ve füzelerle bin bir hokkabazlık gösterisi yaparak emperyalist orduları unufak etmişti. Gromy gırtlağında kalan son ses kırıntılarıyla Güneş Önderimizin teşvik etmesi sonucunda Dumarya gençlerinin on kat büyük bir şevkle kendilerini spora adadıklarını gevelemişti... Stanoz, bilmem kaçıncı sanayi reformunu vaat etmiş, kaydedilen büyük sıçramalara rağmen henüz yetersiz kalan üretimi şaha kaldıracak mali teşviklerden söz etmişti... Kafa sallamalarımızdan cesaretlenen Wosza, telefon şebekesinin yaygınlaştırılacağını ileri sürmüştü. (Böyle bir olasılık gerçekleştirildiği takdirde, vatandaşlarımız Yenilmez Mareşal'e övgüler yağdırmak ya da hava durumunu soruşturmak dışında bu telefonla ne konuşabileceklerdi ki? Üstelik memlekette ne barometre ne de termometre olduğundan bu olasılık da pek geçerli sayılmazdı).

Sağlık hizmetlerimizin mükemmelliği ve modernliği, diye yavaş yavaş okuyordu Bramiç, İsveç ve İsviçre dahil bütün ülkeler tarafından gıptayla karşılanmaktadır; Güneş Önder'in ve Halkların Anası'nın saptadığı bazı yetersizlikler de en kısa zamanda düzeltilecektir (70 yaşın üstündeki hastaların hastanelere kabulünün yasaklanmasıyla bu düzeltmeler başlamıştı bile, ambulans personeli karayollarındaki kaza kurbanlarını bile taşımıyor, yolun ortasına bırakıveriyorlardı).

Eğitim konusunda Fedarian, propaganda konusunda Nopliana, dış ilişkiler konusunda zarif Zasta ve nihayet parti konusunda esrarengiz Loumyl, hepsi bir an önce sırasını savmaya bakıyordu.

İçlerinden bir tek Loumyl'i can kulağıyla dinliyor, mekanik ses tonunun gerisinde saklı olanları çözmeye çalışıyorduk.

Günlük yaşamın tekdüzeliğine boğulup gitmeden önce kaos yaratan tüm kaba direktifler onun bakanlığından çıkardı. Bunlar yine de onbinlerce enkaz bırakırdı kıyılarımızda. Oysa suların böylesine kabarmasına, yayılmasına ve bu denli hızlı akmasına neden olan neydi; bunu bilemiyorduk. Bizzat Güneş Önder mi? İleri görüşlü Aleksandra mı? Veliaht Prens Vasso mu? Yoksa bütün aile birden mi?

Ürkütücü Ovedian'la birlikte sadece Loumyl gerçek gücün sırrına vakıftı. Bizler, yani DDK üyeleri bir kukla parlamento bile değildik. Kararnamelere, yasalara imza atmamız bile istenmezdi. Böyle meçhul kişilerce hazırlanmış raporları okumak için toplanmayı sürdürmemizin nedeni sırf hareketsizlikti; amaç, Önder Mareşal'in ve eşinin aldığı kararlar dışında da bir karar gücünün mevcut olduğu hayalini yaratmaktı.

O gün Loumyl betona kazınmış raporunda en ufak bir imaya yer vermemişti. O ana dek sıradan bir toplantıydı, dolayısıyla son derece tatmin edici.

Ovedian konuşmayacaktı. O zaten hiç konuşmaz, ellerini kavuşturup dimdik otururdu.

Saatler ilerliyordu. Güneş sis tabakasını delebilmiş, ama vadiyi kaplamış olan pusu dağıtamamıştı. Yere inmek üzere olan bir uçakta gibiydik. Dört yüz otuz iki metre yükseklikte, Vudas'a hâkim bir tepeye kurulmuş Devrim Merkezi'nin konumu da bu izlenimi güçlendiriyordu. Bizim de üzerimizde tepelerin en yükseğine, altı yüz on metre yüksekliğe oturtulmuş, kaba bir Versailles taklidi olan başkanlık köşkü, Vudasin Sarayı vardı. Önderimiz sembollerden pek hoşlanırdı. Güçlülerin mimari megalomanisine tutulmuş olduğundan, piramitler, zafer anıtları, heykellerin ve sütunların sıralandığı tören yolları düşlerdi. Basının kendisine taktığı 'Büyük Mimar' adına bayılırdı.

Biçare Kramiz, kültür ve sanatla ilgili yenip yutulmaz raporunun her sözcüğünde tekliyordu. Etrafındakilerin sabırsızlandıklarını hissediyor, bu durum büsbütün kekelemesine neden oluyordu. Sanatın koruyucusu, basiretli Aleksandra Use-

kina'nın koruyuculuğunda gerçekleştirilen kültür rönesansı üzerine son cümlesini bitirdikten sonra hepimizin kanını donduran olay patlak verdi.

4.

–Ali Tasko araba kazasında öldü.

Dedi Kramiz donuk bir sesle.

Kramiz'e doğru ani bir dönüş yapan ordular başkomutanı, Savaş Bakanı Mikel Adrekian:

–Tasko mu diye sordu.

Bu Tasko'nun kim olabileceğini anlamak için belleğini yoklar gibiydi. Bir meclis üyesi mi? Bir vali mi? Bir diplomat mı?

–Arabası neymiş, diye aynı öfkeli ses tonuyla sordu, sanki arabanın markasını öğrenince her şeyi çözecekmiş gibi.

–Bir Porsche Carrera, diye mırıldandı Kramiz, masanın etrafındakilere endişe dolu bakışlar fırlatarak.

–Bir *ne* diye bağırdı general.

Ve sert bakışlarını bize yönelterek ekledi:

–İnanılır gibi değil! Nasıl olur da yabancı marka bir arabanın ülkeye ithal edilmesine izin verilir?

–Güneş Önderimizin özel izinleriyle, diye mırıldandı tatlı bir sesle Ovedian. Sonra da şaşkınlıktan mosmor olmuş Kramiz'e dönerek sorguladı: "Yoldaş bakan bu sıradan olayla ilgilenmenizin nedenini öğrenebilir miyim?"

Cevap, Ovedian'ın konuşmasından sonra ortalığa çöken sessizlikte bir bomba gibi patladı:

–Ba... siretli Aleksandra Us... Usekina bana telefon etti... Ben... Kül... Kültürle görevli..

–Elbette, dedi Ovedian bir melek gülümseyişiyle.

–İyi ama, diye bağırdı Adrekian, bu Tasko da kimmiş, öğrenebilir miyim? Asker filan mı?

–Aleksandr Çardin'in özel sekreteriydi...

Adrekian'ın şaşkın ifadesi karşısında "Şair" diye ekleme gereği hissetti Ovedian.

–Bu Tasko'nın ölümünün DDK ile ilgisi ne?

Loumyl sorusunu sorarken bakışlarını Kramiz'e dikmişti.

Masanın etrafındaki gerilim son raddeye varmıştı. Herkes cevabı bekliyordu.

–Ba.. bas..

–Nefes al, dedi Wosza. Sinirlenme. Halkların Anası ne istiyormuş?

–Bir.. bir soruşturma başlatmak gerek... diye düşünüyorlar.

–Bir *ne* diye yanındakine eğilerek fısıldadı Nopliana.

–Bir polis soruşturması mı diye sordu Ovedian aynı nazik ses tonuyla.

Kramiz, hayır anlamında başını salladı, gözlerini kaçırdı.

–Değil mi? Profilden bakınca zamanından önce uzamış bir yeniyetmeyi andıran Loumyl'in sesi endişeliydi.

–Bas...

–Basiretli ve dâhi, diye sabırsızlandı Nopliana. Nasıl bir soruşturma istiyor? Ve ne için?

–Adli soruşturma, diyebildi Kramiz, korkunç bir münasebetsizlik yapıyormuş gibi başını önüne eğdi; aslında öyleydi

de.

Her yandan soluma sesleri duyulmaya başlamıştı. Benden bir açıklama yapmamı bekleyen bakışların ağırlığını hissettim.

Böyle bir mevkinin beni hırs çatışmalarından uzak tutacağını sandığımdan adalet bakanı olabilmek için epey dolap çevirmiştim. O ana dek en akıllıca seçimi yapmış olduğuma inanıyordum, ama işte Kramiz ortaya çıkıp...

–Bu olay hakkında kimse tek kelime etmedi bana, dedim. Belirsiz bir tehlike karşısında kullandığım buz gibi bir ses tonuyla.

–Peki neden adalet bakanlığı bir kazayı soruşturmak durumunda kalıyor?

–Yani...

–Evet, evet, diye kestirip attı Loumyl. Basiretli, vs... yani tam olarak ne istiyor? Ve neden doğrudan müracaat etmek yerine seni aracı olarak kullanıyorlar? Yani demek istediğim...

Birden mantarların arasına gizlenmiş mikrofonlar ve Aleksandra'nın kaygısız suratı belirir gibi olmuştu hepimize.

–Saat üçte İgor Vedoz'u bekliyor.. Saraya... Hem.. ka.. kazaya inanmıyor. Araba yepyeniymiş, Alman hükümetinin bir armağanı. Aleksandra direksiyonun bozulduğunu sanmıyor.

Kramiz'in kekelemesi kesilmişti. Korkunun çekicilikle karıştığı bir ilginin odak noktası olarak hissediyordu kendini. Öneminin bilincine varmıştı.

Sadece Ovedian telaşsız görünüyordu; küçücük ellerini birleştirip masaya dayamıştı.

–Yanlış anlamıyorsam, buna paralel bir soruşturma zaten başlatılmıştı... Güneş Önder'in bundan haberi var mı? İlk bilgilerin toplanmasıyla hangi servisin görevlendirildiğini biliyor mu?

Herkes tehdidi açık seçik fark etmişti. En korktuğumuz durum ortaya çıkıyordu. 'Örnek Aile'nin farklı gruplarını birbirine düşürecek bir iç savaş. İnsan kırımını gözümüzde canlandırabiliyorduk.

–Olayı sanatların koruyucusuyla birlikte incelemek gerek, dedim en geçiştirici ifademle.

–En doğrusu bu, diye bana katıldı Ovedian nazikçe gülümseyerek.

Barış teklifimin altını çizmek için:

–Yine de kaza olması pek mümkün, dedim.

–Hayır, diye kestirip attı Kramiz, baş döndürücü bir sessizliği delerek.

–Neden hayır diye sordu Loumyl.

–Tasko, ölümünden bir gün önce otomobili tamirciye bırakmış.

–Eee, n'olmuş diye ısrar etti Zasta, kaşlarını çatarak.

–Tamirci direksiyonu kontrol etmiş.

–Belki gözünden kaçan bir şey vardır,diye yinelendi Zasta, sinirli.

–Basi...

–Tamam anladık, dedi Loumyl; sinirliliği herkese bulaşmaya başlamıştı.

–Birisi, bilmem hangi ayrıntıyı kontrol etme bahanesiyle garaja gelmiş... Resmi bir kimlik kartı göstermiş... Güvenlikten... Tamirciye göre, direksiyon dişlisi *kasıtlı olarak* gevşetilmiş. (Kramiz derin bir nefes aldı) Porsche'nin gönderdiği uzman da bu kanıda.

Ovedian anlamaya başlamıştı. Ama yine de kılını kıpırdatmadı.

–Bizim bölümlerde konuyu araştırırım, dedi usulca. Bu konuda benim emir vermediğim ortada.

Kafamıza balyozu yemiş, bütün bunların ne anlama geldiğini çözmeye çalışıyorduk. Özellikle bu cehennem mekanizmasını başlatıp başlatmama sorumluluğunu yüklenmiş olan ben.

–Tamirci, diye mırıldandı Loumyl, kafası iyice takılmıştı, nerelere kayboldu? Onu dinleyeceksin elbet. Bu son sözleri bana dönerek söylemişti.

Başımla onayladım.

–Aleksandra Usekina ona.. baskı yapılmasın diye onu güvenilir bir yere aldı.

Kapana kısıldığımızı hissediyorduk.

Sadece General Adrekian bu tehdit dolu imalardan hiçbir şey anlamamayı ısrarla sürdürüyordu.

–Lütfen, diye gürledi, biri bana bir kez daha şu Tasko'nun kim olduğunu ve Basiretli Aleksandramızın neden onun kaderiyle bu

kadar yakından ilgilendiğini anlatıversin.

–İbnenin teki, diye birden kıkırdadı Stanoz, bazı görüntüler anımsamış olmalıydı.

–Erkekleri sevmezdi, diye düzeltti Ovedian. Bir kızla nişanlıydı.

–Ama yine de yüce Çardin'i düzerdi değil mi diye güldü Fedarian.

–Kendisinden yapılması istenileni yapardı, diye mırıldandı Loumyl, düşüncelere gömülmüştü.

–Senin servislerinden birinde miydi diye Ovedian'a sordu, o da usulca başını salladı.

Düşünüyordu Ovedian. Hızla çalışan beyninin bilgileri sınıflayıp, eleyip, işlediğini görür gibiydik.

–Hiçbir servise bağlı değildi. Sadece kendi hesabına çalışırdı, diye ekledi dalgın dalgın.

–*Çalışır* mıydı?

Bramiç'in ayakları suya ermişti sonunda.

–Yabancılarla düşüp kalkarak geçimini sağlardı.

–Demek o yolun yolcusuydu, diye kestirip attı Wosza.

Ovedian, başını hayır anlamında salladı.

–Fizyolojik bir özelliği vardı... Her an, cinsiyet ayrımı yapmaksızın...

–Her an mı? Nasıl yani, dedi General Adrekian parmağını şaklatarak.

Daha sonra B salonunda iç karartıcı yankılar uyandıran bir kahkaha patlattı.

–Kalibresi pek mi iriydi diye ısrar etti Wosza, hepimizin bildiği nedenlerden ötürü bu ayrıntı onu keyiflendirmişti.

Ovedian ağzını buruşturdu. Belli ki konu kibarlığına dokunmuştu.

–Onu Çardin'e kim yamadı ve niçin, diye haykırdı Adrekian.

–Güneş Önder, bizim yardımımızla.

Bu kez sözcükler dipsiz bir kuyu açtılar. Olay giderek daha hassaslaşıyor, et kafalı Adrekian bile bunu anlıyordu.

Karşımızda, salonun dibinde, beyaz donanma amirali üni-

formasıyla Güneş Önder ve koyu mavi tuvaleti, basiretli, anaç Aleksandra giz dolu bakışlarını bize dikmişlerdi.

–Elbette bir soruşturma yargıcı görevlendireceğim, dedim, pek de inanmadan.

Hepsi kafa salladılar. Ayağa kalktık, belgelerimizi toparladık ve çıkış kapısına yöneldik. Bakışlarım Ovedian'ınkilerle karşılaştı. Tek kelime etmedik ne kalabalıkta, ne tenhada, birbirimizden kaçınır, görmezden gelir gibi yapacak ama yükselen dalgayı engellemek için birlikte yürüyecektik. Çıkarları bizimkilerle birleşen Loumyl'e güvenebilirdik. Kapımızdaki fırtına, en belli başlı müşterisi olan orta kadrolardan başlamak üzere önce parti saflarını kırıp geçirirdi. Ötekiler ihtiyatlı bir bekleyiş içinde kalacak, sonra da leşi paylaşmak üzere harekete geçeceklerdi.

5.

On sekizinci katın sahanlığında, DDK üyelerine tahsis edilmiş asansörün önünde -bizim Güneş Önder, içinde iki *tahi* olan özel asansörünü kullanır- küçük gruplar halinde toplanmış, sıradan olayları, torunlarımızın okul durumunu, partinin emrimize tahsis ettiği dağ evlerinde geçirdiğimiz kış tatillerini tartışmaya başlamıştık.

Sekiz kişiden fazla almayan asansör gelirken, grupta bir kıpırdanma oldu. Ben, her zamanki gibi Kramiz'in yanındaydım, Loumyl'le Ovedian, müşterek tutkuları satranç konusunda hararetli bir tartışmaya dalmışlardı.

Bundan böyle her davranış katı bir mantığa uygun olacaktı, sanki hepimiz bundan böyle hangi rolü benimseyeceğimizi, neler

söyleyip, hangi konularda susacağımızı, ne gibi hareketler yapacağımızı biliyorduk.

Kış sporlarından söz eden Wosza'nın çığ tehlikesine atıfta bulunması sırf bir rastlantı mıydı acaba? Hepimiz boşlukta asılı duran bir kornişin üzerinde yürüyorduk. Oysa havanın ısısı tehlikeli bir biçimde ılımanlaşmaya başlamıştı. Uğursuz çatırtılar duyuluyordu.

En küçük bir zekâ pırıltısı bile göstermeyen Wosza bunu anladığına göre, daha kıvrak ve daha keskin zekâlı Fedarian, hatta Nopliana'nın bize katılmalarını bekleyebilirdik. DDK'nın çoğunluğunu toparlamış bile olsak, bu felaketi önleyebilmek için ne yapabilirdik? Sadece Loumyl ve Ovedian gerçek bir güce sahiptiler. Yine de hangi raddeye kadar peşlerinden gelen olurdu? Ve hangi güçle? Çünkü kuşkusuz silahlı kuvvetler, Yenilmez Mareşal'e bağlı kalacaktı ve Adrekian'ın budalalığı hırsından, hatta kininden daha tehlikeliydi.

Acaba tartışsak, fikir alışverişinde bulunsak, felaketten kaçınma şansımız artar mıydı? Ama durumun kilit adamı Ovedian'la temasa geçebilmem olanaksızdı. Evet komşu villalarda oturuyorduk, ama en sıradan konuşmalarımız bile, söz ağzımızdan çıkar çıkmaz dedikodulara bayılan Güneş Önder'e iletiliyordu.

Ormanda masum bir gezintiye çıkmak, şu şartlar altında idam fermanımızı imzalamak olurdu. Çardin ya da Tasko'yla ilgili sıradan bir ima bizi boşluğa atıverirdi. Şoförlerimiz, hizmetçilerimiz, sekreterlerimiz: Aydınlık Kent'in bütün personeli, güvenlik servislerine bağlıydılar hem de muhtemelen Ovedian'la ilişkisi olmayan bir servise.

Evlerimizin duvarlarına gelince; en hassas ve modern dinleme araçlarıyla donatılmışlardı.

Sevgili karım İrena beni cehenneme postalamaktan büyük bir keyif duyar, tamamen farklı nedenlerden ötürü ve beni korkaklıkla suçladığı için kızım Luzila da yardımıma koşmak için serçe parmağını bile kıpırdatmazdı. Hepsi parti içinde evlenmiş ve evlilik zehrini içmiş sevgili yoldaşlarımın çoğu için geçerliydi bu durum. Yalnızlıkların en kötüsünün ülkenin üzerine çökmesine izin vermiştik. Şimdi de bizim hayatımız buzların arasına sıkışmıştı.

–Giderek kendini daha iyi ifade ediyorsun. Kendine güvenin artıyor. Açık ve kesin konuşmana bayıldım, dedim Kramiz'e. Bebeksi yanakları morardı.

–Bana hep cesaret verdin. Gösterdiğin ilgi sayesinde utangaçlığımı yendim.

–Basiretli sanat koruyucusunun, zavallı Tasko'nun başına gelen felaket karşısında gösterdiği ilgiye hayran kaldım. Bu da onun insanlığının ispatıdır.

–Bu olay onu çok etkiledi. Panona'ya söylediğine göre, gençliğinde Çardin'in bütün şiirlerini ezbere bilirmiş. Güneş Önder'e okurmuş hep... Ge.. gezinirken Tuna boylarında...

–Ben de ezbere okurdum. *Yırtılmış Şiirler*'i.

–İrena'ya mı?

–Hayır, dedim alelacele. O zamanlar onu tanımıyordum. Marina adlı bir genç kızla çıkıyordum.

–Parti üyesi miydi?

–Sanırım evet, ama emin değilim. Aradan o kadar çok zaman geçti ki...

Gülerek bitirdim cümlemi. Ama aslında içim gülmüyordu. Marina'yı, o mahzun çocuk yüzünü, nehir kenarındaki bir bankta oturmuş o güzelim şiirleri, o uzun ve tutku yüklü şarkıyı okuduğumda mavi gözlerine yaşlar dolan o kızı anımsayınca, gülmek gelmemişti içimden.

Bütün gençlik, bütün ülke, yeni bir yaşamın kim bilir nasıl bir gizemle ilk canlanışı gibi çırpınan bu dizeleri, bu en basit sözcükleri ezbere okurdu. Kafasının içinde bin yıllık bir dilin tüm dehasını toplayan ve gururlu bir profili olan bu genç tanrıyı düşündüğümüzde hayranlıkla karışık bir şükran duygusu kaplayıverirdi içimizi. Ağırkanlı, çilekeş köylüler, usta zanaatkârlar, ihtiyatlı burjuvalar, ölçülü memurlar, belirsiz hüzünlerin tutsağı kadınlar, nostaljik ve düş dolu çocuklar, sabırsız gençler, melankolik ve aldatılmış ihtiyarlar; işte bütün bunlardan oluşan nesillerin sevgiyle oya gibi işleyip, yontup parlattığı sözcükler, işte bütün bu hayaletler ordusu iki asır boyunca sadece tek bir hedefe

ulaşmayı istemiş gibiydi: Bu tek, melodik ve gür fışkırmayı gerçekleştirebilmek.

Hayır, Marina parti üyesi değildi. Hatta soyu sopu epey kuşku uyandırıcıydı, tüccar bir aileden geliyordu.

Ona üniversitede rastlamıştım. Felsefe öğrenimi görüyordu. Nedendir bilinmez, Herakleitos'a tutulmuştu; enerji ezoterizmine ilişkin görüşleri onu büyülemişti. O uslu, o derinlere kök salmış kız, önüne her çıkanı kapıp götüren, biçimler doğurup görüntüleri yok eden, olayları yaratıp sonra boğan, durmaksızın bir yenilenme yaratan o akışı düşler olmuştu. Marina, olanca dokunaklı güzelliğiyle dehşetin karşısında savunmasız kalmıştı.

Öfkem onu şaşırtıyor ve korkutuyordu.

Haksızlıkları, aşağılanmaları, kitlelerin yoksulluğunu, halkın cehaletini bilmediğinden değil; ama dünyanın gidişini duyarsız bir ilerleme, reformlar ve el yordamıyla sağlanan bir gelişme olarak düşündüğünden. Ruha ve manevi kusursuzluğa inanıyordu. Benim her şeyi öfkeyle yadsıyan tutumum da onda belli belirsiz bir tiksinme duygusu uyandırıyordu. Toplumu değiştirmek için, önce bunca neslin sabırla biriktirip kurduğu ne varsa onu yıkmakla işe başlanması gerektiği fikrini reddediyordu. Marina'ya göre bu caniyane bir israf, şeytani bir kibrin işareti, *hubrus* diye adlandırdığı, sadece ölüm ve yıkıntı üreten o akıl almaz aşırılığa meyletme eğilimiydi.

Benim fanatizmimden çok Marksist diyalektikten ürküyor, kötü niyetlilerin bunu hangi amaçlarla kullanabilecekleri konusunda kötümser önsezilere kapılıyordu.

"Ama bunun teolojiden ne eksiği var ne de fazlası" diye itiraz eder, hâlâ görür gibi olduğum melankoli tülüyle örtülü mavi bakışlarını yüzüme dikerdi. Bu satırları yazarken saçlarındaki kızılkahve renk nüanslarını, sedefli teninin dokusunu görür gibiyim.

"Bu tür kelime cambazlıklarıyla herhangi bir şeyin yutturulabileceğini nasıl fark etmezsin? Ve sen buna bilim diyorsun ha! Ama bu akla aykırılığın daniskası!"

O zamanlar bende de gençliğin verdiği o küstahça budalalık vardı. Duygusallığı zihnini karartıyor diye Marina'ya acıyordum. Soğuk nesnelliği hassas bir genç kızı iyice ürkütür diye çö-

zümlerimizin doğruluğuna inandırmaya çalışmazdım onu. Hem onda bu şaşkınlıkla karışık korkuyu uyandırmak hoşuma da gitmez değildi; tepkileri, henüz tam belirlenememiş bir erkekliğe beni daha sıkı bağlardı.

Beni Aydınlık Kent'e, hırçın ve içyağına benzeyen İrena'ya doğru götüren Limuzin'de oturmuş, şunları düşünüyordum: Marina, tanışmamızdan dört yıl sonra yakalandığı tifoya yenik düşmeyip yaşasaydı acaba o fanatikçe inançlarımı sürdürme acımasızlığından vaz geçer miydim?

Başucunda bekleyişim gözümün önüne geldi: Gözlerindeki kaygıyı, gülümseyişindeki yıpranmışlığı çok iyi anımsıyordum. Kurdelelerle bağlanmış gül buketleriyle süslü duvar kâğıtlarının soluk rengi bile gözümün önündeydi. Açık renk mobilyalar. Gece lambasının ışığı. Tuhaf bir biçimde kalınlaşan o kısık sesi; böylesine boğuk, hüzün ve okşayıcı bir sesle konuşan kadınlar, hâlâ beni allak bullak ediyor.

Ne kadar çok ağlamıştım Marina'ya! Ve adını anmak, eski Vudas'ın sokaklarında tiyatro, şiir, felsefe tartışarak yürüdüğümüz o güneşli saatleri hatırlamak; bu mutlu anılar hiçbir zaman sönmemiş, ama sadece biraz uyuşmuş olan eski acıyı depreştiriyorlar.

Marina'yı asla elde edememiştim, geriye dönüp baktığımda derin bir alayla fark ettiğim bir ayrıntı bu. Ben ki, o günden bu yana, onca kadına en akıl almaz yer ve durumlarda sahip olmuştum ve sanki benimle dalga geçmişler gibi onlara karşı derin bir öfkeden başka hiçbir şey duymamıştım.

Yine de bir gün, esrarengiz bir biçimde kaderime bağlanmış bir kent olan Mangalia yakınlarındaki bir handa o dediğim neredeyse oluyordu.

Bütün gün Karadeniz kıyıları boyunca yürümüştük. Mevsim yazdı. Hava sıcak ve berraktı. Yüzmüş, konuşmuş, hem de saatler boyu hararetle konuşmuş, akşam yemeğinden sonra odasına gitmiştim. Ona *Teninde* adlı şiiri sır verircesine, adeta fısıldayarak okuduğumu anımsıyorum:

Tenine, sevdiğim,
Çılgın acılarımı yazacağım

Kısır öfkelerimi ve ölümcül
Feryatlarımı,
Teninden, ey Clara,
Korkularının terini içeceğim
Çizgilerinin gözyaşlarını.
Tenine, ey Clara,
Ölümümüzü yazacağım
Düşlerimizin sonunu
ve sabahın umudunu.

Elini avcuma almış, sıkı sıkı tutmuş, duygularımı nasıl anlatacağımı bilemediğimden, cinsel organıma götürmüştüm. Saflığı bugün bile beni yumuşatan bir niyet bildirisi. Yirmili yaşlara özgü o sahte gözüpekliklerden biri, tahrik diye düşündüğüm şey, insanı güç duruma düşürmekten ibaret kalıyor.

Marina yalnızca gülümsemişti.

–Görmüştüm zaten.

Bu sözleri yakınlaşmanın kesin kabulü olarak algılamıştım, ama o beni usulca itti.

–Bu akşam olmaz, kusura bakma. İlk seferin tam bir huşu içinde gerçekleşmesini isterim. Bugünse Çardin'in sözcükleriyle sevişebiliriz ancak, bu sözcüklerse bana göre fazla uzun... Kızdın mı İgor?

Başka gece olmadı. Yine de düşümde, onunki gibi yuvarlak ve ince, gözyaşartıcı bir yumuşaklıkta bir kadın vücudu asla tanımayacağım.

Bütün bunlar yarım yüzyıl önce olmuştu. Marina'dan geriye kalan yalnızca yokluğunun acısı. Aşkımızın dekoru da yıkımların gümbürtüsüyle birlikte çöktü gitti. Hiçbir konuda hayale yer yok artık benim dünyamda, özellikle de kendi hakkımda.

6.

İşte upuzun Limuzinimin içinde, dışarıda sürüp giden karmaşayı görmemek için çekilmiş perdelerin ardında kendi kendime bunları söylüyordum. Aynı zamanda Kramiz'in söylediklerini de tartıyordum: Güneş Önder, basiretli eşinin girişiminden haberdar olmakla kalmayıp, bütün bu olayların gerçek başlatıcısı da olabilirdi... Hangi amaçla? İşte önemli olan tek soru. İhanetten asla tiksinmem. Çok kez bizzat uygulayıp ve yine pek çok kez bana uygulandığından, artık onu yalnızca bir strateji olarak görüyordum.

Ama Mareşal Karol Usek'in niyetinden nasıl emin olmalı?

Onu gençliğimde tanımıştım. Dost bile olabilirdik. Şen şakrak kocaoğlanın tekiydi bana göre. Burjuvaziye has bir alan saydığı hukuğa duyduğum ilgiyle dalga geçerdi. Şiire olan tutkuma gü-

lerdi. Bana gelince, onun sadece futbolla ilgilendiğini sanırdım; sahada orta saha oyuncusu olarak yer alır, kendini canla başla bu spora verirdi. Takımdaki bu pozisyonunu çok sevdiğini itiraf etmişti bir gün, çünkü istediğine pas vermesini sağlıyormuş. Bu itirafı gereğince ciddiye almamakla hata etmişim.

Devrimci Meclis'te işgal ettiği yer de ortadaydı; çoğunlukların oluşmasına katkıda bulunur ya da oluşan çoğunlukları bozardı.

Tedbirli davranmasını ve fırsat kollamasını hafiften küçümserdim. Gerçek tasarıları ve idealleri olmayan, her türlü hırstan uzak biri sanırdım onu. Yöneticilerimiz, bütün o tarihi şeflerimiz peş peşe tuzağa düşüyorlar ve türlü entrika ve desiselerle onların ipini çekenin şişko Karol olduğunu göremiyordum. Dehşet bir kahkahası vardı, iyi yemekleri, ağır ama kaliteli şarapları, avlanmayı ve eti butu yerinde kadınları severdi. En kaba şakalardan hoşlanırdı. Budalalığın ince bir amaca ulaşma vasıtası olabileceği ihtimalini reddetmekle ben de bütün çok zeki insanlar gibi saflığımın kurbanı oldum. Hem, hep ortalık yerde kalıp, aşırı uçları birbirlerini yemeye bırakıyor hem de her temizlikten sonra yatıştırıcı sözler ediyordu. Zorunlu birlik ve kardeşçe yoldaşlık çağrılarını her geçen gün arttırıyordu. Bir önceki kaybolur ya da kurşuna dizilir dizilmez yeni gelen başkanın arkadaşı oluyordu. Arkadaşlarının çoğunun gösterdiği küçümser davranışlara hiç mi hiç aldırış etmiyordu. Hayatı, teorik tartışmalara katılmayacak kadar çok seviyorum, diyordu boyuna. Olduğundan da budala görünmeyi yeğliyordu.

Bu kaba saba sağduyu, bu bayağı zevkler ona parti içinde, hiç de kaygılanmadığımız bir popülerlik kazandırdı.

Koca Karol'un her takımda, her yönetim bölgesinde dostları vardı. Her yere adamlarını yerleştiriyordu. Biz filanca kavramın yorumundaki bir ayrıntı, bir virgülün yeri konusunda ter dökerken, şen Usek, milleti yedirip içiriyor, görevler, arpalıklar dağıtıyor, takım şeflerinin en geri zekâlılarının en aptalca öykülerini çın çın kahkahalarla karşılıyordu. Ceketini fırlatıyor, kollarını sıvıyor, ter içinde konyak kadehlerini, bira bardaklarını sıralıyor, açık saçık şarkılar söyleyip, sırıtan arkadaşlarının önünde orospuları düzüyordu.

Sonunda o gün geldi, *onun* günü, 29 Eylül 1938; Mangalia'nın koruyucusu Saint-Michel'in günü, o gün Devrimci Meclis toplanıyordu.

Parti, pro-nazilerin inanılmaz yükselişine set çekmekte aciz kalmış, birlikler ülkenin bütün kentlerinde bütün sokaklarda utanmadan boy göstermeye başlamışlardı. Bu dalganın yükselişi karşısında Naip de gafil avlanmıştı. Aşırı sağ parti yöneticilerinin hükümete alınabilecekleri dedikodusu ortalığı sarmıştı. Bu da, günü geldiğinde, krallığın III. Reich safında yer alacağı ya da en azından kaypak bir tarafsızlığı benimseyeceği anlamına geliyordu. Her iki olasılıkta da parti yok olma tehdidiyle karşı karşıya kalacaktı.

Bu apaçık başarısızlığın sorumlusu -işçi kentleri ve semtleri kitle halinde Nazi yanlılarına çevirmişlerdi yüzlerini-, kuşkusuz yönetim kadrosu, daha doğrusu DDK Başkanı Anatol Godorian'dı. Güven oylaması sonucunda üç oy farkla görevine son verildi. Partinin parlamentosu olan Devrimci Meclis'in toplanıp tartışmasıyla yeni strateji belirlenebilir ve yeni bir başkan seçmek için girişimde bulunulabilinilirdi.

Boyuna adını andığım Mangalia, ülkenin güneyinde Karadeniz kıyısında yer alan sakin bir içmeler kentiydi. Büyük parkları, bir kumarhanesi, kür için gelenlere operetlerden parçalar, Viyana valsleri çalan orkestralar için ayrılmış konser alanları vardı.

Eski kent, XV'inci yüzyıldan kalma inişli çıkışlı yolları olan, evleri dağınık bir kasabaydı. Orta Avrupa'nın ince kültürüyle göze çarptığı bir dönemde, XVII'nci yüzyılda keşişlerin biyoloji alanında yaptıkları çalışmalarıyla ün kazanan Saint-Michel dinsel kurumunun etrafında kurulmuştu.

Bol güneşli, neredeyse yazdan kalma bir gündü. Sonbaharın insanı rehavete sürükleyen bu ılıklığında durumun ivediliğini kestirebilmekte güçlük çekiyorduk. Hiç değilse ben, bugün, o dönemin insanın içini okşayıp gevşeten hazlarla dolu olduğunu anımsıyorum. Keten helvası gibi bir sessizlik kenti sarmıştı. Denizin üzerinde mavili kırmızılı yelkenler süzülüyordu.

Her akşam Marina'yla buluşuyorduk. Peşimizde ayak seslerimizin yankısı, uzun yürüyüşler yapıyorduk.

XIX'uncu yüzyıl sonu suluboya resimlerdeki gibi, güneşliklerinin gölgesinde uslu uslu kaynak suları içen yaşlı kadınlarla dolu, saflık ve yürek temizliğiyle dolu bir dünyaydı.

Kuşkusuz Devrimci Meclis'in toplandığı ve terk edilmiş bir tiyatro binasından oluşan dekor da bu gerçekdışılık duygusuna katkıda bulunuyordu. Bizler, DDK üyeleri, sahnede yerimizi alıyorduk, masamızın ardında, fonda Marx, Engels, Lenin ve Stalin'in dev portreleriyle. Bölge temsilcileri, iki yüz otuz bir kişi, salona ve localara dağılmışlardı.

Canlı olmasına rağmen seviyeli süren tartışma hep aynı sorunun etrafında dolanıp duruyordu: Parti, Nazi yanlılarını durdurmak için burjuva solun partileriyle, o nefret edilen hain sosyalistlerle işbirliği yapmalı mıydı yoksa proleter yalnızlığına çekilip direnmeli miydi? Tartışmalar sırasında cevap da belirginleşmişti: Faşizme karşı birlik olmalı. Sahnede Komüntern delegesinin bulunması bile bir şeyi değiştiremez, diye düşünüyorduk, krallığın durumu öylesine sallantıda ki.

Hem enine hem boyuna, tam bir çam yarması olan Karol Usek, düğmeleri açık gömleğinden göğüs kılları fışkırarak, kaya gibi ayağa kalkıp dikildiğinde hiçbirimiz olup bitecekleri hayal bile edemezdik.

Panayır çığırtkanı gibi haykırarak söylenen ilk sözcükler duyulduğunda hepimiz dehşetle ürperdik. Argoyla devrimci retoriğin harman edildiği bir dilde salondakilerin kafasına inen edepsiz sözler, tehditlerle karışık bir çeşit histeri kriziyle, öfkeli yumruklarla noktalanıyordu. İçimizden bazıları bunların ne anlama geldiğini ve bu öfke kusan acı sözlerin altından ne çıkacağını kestirebiliyordu.

–Faşizmin yükselmesini engellemek için DDK ne yaptı ki, diye uluyordu konuşmacı.

Bir soluk aldıktan sonra yine veriştiriyordu:

–Kılı kırk yarmak, basit ve açık emirler bekleyen işçi ve köylülerin çoğunluğunun anlayamadığı kavramlar üzerine kafa göz yararak tartışmaktan başka? Başkan Anatol Godorian faşizme

karşı direnişi nasıl organize etti? Uluslararası kapitalizmin tekelcilik döneminde işçi sınıfının mutlak ya da göreli yoksullaşması üzerine sürüp giden tartışmaların sayısını arttırarak. Bu, genel rölativite kuramından söz ederek bir kadını düzmeye benzer.

Ah! Salondaki o belli belirsiz kahkahalar, maskesini atıp, profesör ve kuramcılara duyduğu küçümsemeyi haykırmaktan açıkça mutluluk duyan bu panayır demagoguyla delegeler arasındaki utanç verici suç ortaklığı! Ve nihayet heyecan dolu haykırışlara, meclisin ayağa kalkmasına neden olan sözler:

–Bıktık! Bıktık bu profesörlerden! Bıktık bu narin küçük burjuvalardan! Bıktık bu nanemollalardan! Erkeklere; yumruğa yumrukla, hakarete küfürle karşılık verecek sağlam işçilere, gerçek erkeklere ihtiyacı var partinin! Bacak arasında bir şeyleri olan erkeklere!

Ve Usek tartışmayı hangi seviyede sürdürmek istediğini daha iyi gösterebilmek amacıyla elini apış arasına götürdü.

Ama asıl Anatol Godorian cevap vermek istediğinde dibi boyladık. Kısa boylu, çıtkırıldım, ince ve tiz sesli bir adamdı. Vudas Üniversitesi'nde filoloji okutuyor ve son derece özenli konuşuyordu. Sivri burnu, küçük keçi sakalı, yuvarlak gözlüklerinin ardına sığınmış mavi gözleri, tepesinde komik bir biçimde kabarmış duran çalı gibi saçlarıyla bu Yahudi profesör, Usek tarafından şekillendirilmiş olan bu meclisin en nefret ettiği şeyi simgeliyordu: Zekâ ve kültür.

Önce bize döndü, suratlarımızı tek tek ve olanca ciddiyetiyle inceledi:

–Yoldaşlar, dedi, şunu unutmayın: Eğer meydanı demagojiye bırakırsanız halk kitlelerinin umutlarına ihanet etmiş olursunuz. O zaman faşistlerden hiçbir farkımız kalmaz, çünkü bizler de onlar gibi korku ve aşağılamayı yüceltmiş oluruz.

Sözlerini sürdüremedi. Bağırışlar, hakaretler, ıslıklar, tepinmeler ve tehditler, kulakları sağır eden bir gürültü oluşturuyordu. "Alçak! Troçkist Hitlerci! Pis burjuva! Kimden para alıyorsun? Kurşuna dizmeli!"

Küçüm adam aldırmadı. Ciddi bakışlarını salona dikmiş dim-

dik duruyordu. Rengi solmuştu, ama belli ki hiç korkmuyordu.

–Yoldaşlar, dedi ayağa kalkan Usek. Kötü kötü sırıtıyordu. Yoldaşlar bırakalım konuşsun. Biz demokratik bir parti değil miyiz? Bizde tartışma özgürlüğü vardır. Hem Yoldaş Godorian'ın, huzurunuzda silahların tümünden daha etkili kanıtlarıyla faşistleri unufak edeceğinden de eminim. Ona bir bakın hele, tam bir şef görünüşü yok mu?

Gülücükler, bir sıradan ötekine titrek dalgalar halinde dolanıyorlardı. İğrenç gülüşler. Çamurdan hançerler.

Ama küçük adamın pes etmeye niyeti yoktu.

–Bilmem acaba Karl Marx da, Yoldaş Usek'in tarifine uygun bir şef yapısına sahip miydi? Ama onda vücut yapısından da önemli bir şey vardı; onda beyin vardı.

Godorian ölçüyü aşmıştı. Uğultu giderek kötüleşiyordu. Toplantı yumruklaşmaya dönüşmek üzereydi.

Küçüm adam bizlere döndü:

–Bunlara müsamaha ediyor musunuz, dediğini işitir gibi olduk.

Onun sesini bastırmak için seslerimizi yükselttik. Birden kendimi, başkalarıyla birlikte haykırırken buldum. Hatta sonunda suratımda beliren tiksinti ifadesini gerçekten hissettim.

Godorian bizlere uzun uzun baktı, sonra yerine gitti ve dimdik, Usek'in yanına oturdu.

Bundan böyle oylama sadece bir formaliteden ibaret kalmıştı: Karol Usek oybirliğinin bir *eksiğiyle* parti başkanlığına seçilmişti, küçük adam bir tehdit ve küfür salvosu altında *tek başına* kolunu kaldırabilecek cesareti bulabilmişti kendinde.

Aynı gece, oteldeki odasında ağzına bir kurşun sıkmıştı. Hiçbirimiz intiharından kuşku duymadık. Cenaze töreninde Karol Usek övgü dolu bir nutuk attı, küçük adamın entelektüel katılığına duygulu bir biçimde saygılarını sundu.

Belki de cenazede ağlamışımdır. Duygusal olmaya başlamıştım. Sadece Marina'nın aşkı beni alaycılıktan koruyordu. Ama o da üç ay sonra, 27 Aralık 1938'de şafağın ilk saatlerinde, yediyi on iki geçe öldü. Bitmek bilmeyen bir son nefes ve ardından sessizlik.

7.

Perdenin ucunu kaldırınca, başkentten ve mezbeleliklerinden uzaklaşmış olduğumuzu gördüm. Bir numaralı Karol Usek otoyolunda ilerliyorduk. Eski Saint-Basile Meydanı'ndan Uluslararası Karol Usek Havaalanı'na kadar otuz beş kilometre uzunluğunda, her yöne üç ayrı yol. Örnek çiftin köşkünün bulunduğu Aydınlık Kent'e doğru on kilometrelik bir sapma yapıyordu yol. Örnek çift 1783'le 1791 arası, Marly'nin modeli üzerine Markonia ormanını göbeğine kurulmuş eski Markonia kraliyet köşkünde oturuyorlardı. Buranın adı 1980'de Aleksandrina'ya çevrilmişti.

At arabasından bisiklete kadar her türlü araca yasak olan bu özel yoldan yalnızca resmi arabalar yararlanabiliyor; bu da, bu şahane yolun acımasız ve ödlek karakterini daha be-

lirginleştiriyordu: Boşluktan gelip hiçliğe giden bir yol.

Bu firavunlara has çılgınlıklar, özellikle Afrika ve bizim sosyalist cennetler gibi en yoksul ülkelerde patlak verir; bu olgu Marksist düşünürlerin dikkatini çekmeli, eğer hâlâ böyle birileri varsa.

Çam ve kayın ormanlarını, fundalıkların o tatlı açık mor rengini, kütüklere dolanmış sis örtüsünü, ormanın içine düşen ışık huzmelerini tekrar görebilmek beni mutlu etmişti. Daha rahat nefes alabiliyordum, nedenini iyi bildiğim bir azaptan kurtulmuş gibiydim. Çünkü yıkıntılarla dolu eski Vudas sokaklarını, tüm çabalarıma rağmen görme korkusunu, filanca manastırın, falanca caminin, hatta gençliğimde gezip tozduğum sıradan bir sokağın yerine bomboş deliklerle karşılaşma korkusunu yaşıyordum.

Özellikle de, o tasalı boyun eğişleriyle, hatta bir gün yakalayıverdiğim o umutsuz uyuşukluklarıyla işe giden ya da işten dönen bir gönüllüler birliğine rastlayıverme paniği.

Başlarında örme boneleri, ağızları delik deşik eşarplarla örtülü, ayakları sicimlerle bağlanmış gazete kâğıtlarıyla sarılı, paçavralara bürünmüş, bazıları çocuk sayılacak yaşta kadın ve erkeklerden oluşan yüz kadar insan, omuzlarında birer kürekle iki büklüm yürüyorlardı. Limuzinimin geçmesi için durup yol vermişler, arabanın içinde kim olduğuna dair en ufak bir merak göstermemişlerdi. Beni en çok etkileyen sanırım bu ayrıntı oldu. Onları, bugün içinde bulundukları duruma, ölümün sınırlarına getirmiş olan bir iktidarın temsilcisine duydukları kayıtsızlık. Göz çukurlarının dibine gömülmüş, etrafı mor halkalarla çevrili o gözlerde bir nefret kıvılcımı, bir isyan ışığı görebilmeyi ummuştum. Hiç. Benim ya da benim gibilerin ölmesini dileyecek kadar bile güçleri kalmamıştı. Ölecek kadar bile güçleri yoktu. Ölümün gelip onları bulmasını bekliyorlardı.

İşte, bütün o içinde debelendiğimiz kâbuslara ek olarak yeni bir kanlı düş, uykusuz gecelerimizi tehdit etmeye başlamıştı.

Düşüncelerim beni dayanılmaz bir biçimde o 29 Eylül 1938 gününe, Prusya mavisi kadife koltukları, bir geçmiş zaman yaldızına boyanmış alçıdan çelenkleri, Bohemya kristalinden avizesi, üç

katlı localarıyla o tozlu tiyatroya götürüyordu. Tehditleri ve ulumaları duyuyordum. Sürünün karşısına tek başına dikilen Anatol Godorian'ın narin siluetini görüyordum.

Onun sulara gömülmesine neden izin verdik? Uyarısını nasıl oldu da duymadık? Laf olsun diye sorulan sorular!.. Ölümünün ne anlama geldiğini hemen anlamıştık aslında; bu bizim de sonumuzdu. Eğer ona elimizi uzatsaydık, biz de onunla boğulacaktık. Elbette onur, özsaygı ya da hakikat. Bu palavralara inanan var mı, bilemem. Vardır elbet. İnsanlar aşk uğruna birbirini öldürür. Kelimelerle ve kelimeler için yaşanıp ölünür.

O gün içimizden hiçbiri tepki göstermedi, çünkü iş işten geçmiş, çoktan zarlar atılmıştı. Anatol Godorian, soylu bir karşı çıkışla ilerisi için bir sorumluluk yüklenmiş oluyordu. Her tür direnmenin boşu boşuna övünmekten öteye gidemeyeceği belliydi. Daha önce müdahale edilmeliydi, ama hangi olaydan önce? Kader yıllar, aylar, haftalar, saatler, dakikalardan dokunmuştur; tek tek ele alındığında hiçbiri belirleyici değildir; tümünün toplamı bu Gorgona maskesini oluşturur.

Godorian'ın siluети gözlerimin önündeydi, çünkü hiçbirimizin haberi olmadan partinin bağrında büyüyen böylesine iğrenç bir uru keşfettiğimizde yaşadığımız şaşkınlığı iyi anımsıyorum. Ve uzun bir süredir saklanmış bir kini kusan Karol Usek'in söylevi kulaklarımızda bir ölüm fermanı gibi çınlamıştı. Gerçekten de, aramızdan binlercesi kurşuna dizildiler, boğuldular, işkencelere uğradılar, asıldılar, çıldırmış bir kalabalığın oluşturduğu mahkemelerde teşhir edildiler, sürgüne gönderilip kamplara gömüldüler.

İki yıldan az bir süre içinde, savaşın ilanına kadar bütün eski tüfekler temizlendi. Kala kala on ikisi titreye titreye ihtiyarlamayı sürdüren, yirmi küsur adam kaldı. Teori bile, Güneş Önder tarafından tekrar gözden geçirilerek Usekçi Marksizme dönüştürüldü. Biyolojiden semantiğe kadar neleri düzeltmemişti ki?

Mangalia'daki o tiyatroda bizi kavramış olan şaşkınlık, DDK toplantısının sonunda Kramiz cümlesini patlattığında ortaya çöken şaşkınlıkla aynıydı.

Bir fark vardı, oldukça önemli: Yolun sonuna yaklaşmış ih-

tiyarlardık artık. Muharebeye girmeden savaşı yitirmiştik. Geriye en gerekli olanları kurtarmak kalıyordu; tıpkı ekim 1940'ta yaptığımız gibi, sonu olmayan bir çatışmaya girmektense, Naip, Hitler'le bir dostluk paktı imzalamış, böylece zaman kazanmıştık. Sonu elbette darağacı olmuş, vatana ihanetten asılmıştı. Basınımız, bu seksen beşini aşkın ihtiyara saldırıya geçmişti. Zafer, bizleri kusursuz kahramanlara dönüştürmüştü. Madem kazanmıştık, o halde hak da bizden yanaydı.

1939'da Sovyetler Birliği III. Reich'ın müttefikiydi, ama krallığımızın sınırları içindeki parti üyeleri izleniyor, tutuklanıyor, kurşunlanıyorlardı. Bu karmaşa içinde sapla samanı nasıl ayırt etmeli? Karol Usek bunun cevabını bulmaya Moskova'ya gitti ve 1941 sonbaharında direnişçi grupları harekete geçirmek için yasadışı yollardan ülkeye geri döndü. İşte bu vesileyle Mangalia toplantısının da, tıpkı Devrimci Meclis tartışmaları gibi sinsi bir mizansenden ibaret olduğunu öğrendik. Meğer aylardan beri, Komüntern, Usek'in zaferini ve Sovyet politikasında Nazi Reich'ına yakınlık duyan bir gelişme olduğundan kuşkulanmaya başlayan Godorian'ın bertaraf edilmesini büyük bir ustalıkla hazırlıyormuş.

Ben bile Komüntern tarafından Arjantin'e gönderilmiştim, bu gezinin amacı et ve deri satın almak için pazarlık yapmaktı. 42 martında ülkeye geri dönüp Usek'in yer altı ordusuna katıldım. Bu konuda hakkını vermek gerek; mükemmel bir savaş önderi olduğu ortaya çıktı. Şeytani bir ustalıkla manevra yaparak Alman ordusunu oldukları yere çivileyip ağır kayıplar verdirdi. İşgalcileri korkunç mukabelelere zorlamak suretiyle Dumarya'nın tüm etnik gruplarını bir araya topladı ve sonuçta ülkenin kurtarıcısı, efsanevi bir figür haline geldi.

Yenilmez Mareşal, Büyük Amiral, Dâhi Strateji Uzmanı, Barışsever İnsanlığın Babası, Yaşamboyu Başkan, bir yıl sonra da Ebedi Başkan unvanları, bütün bu coşkunluk, Nazi Almanyası'na karşı sürdürülen o çılgınca direnişten almaktadır kökünü.

8.

Tel örgüyle çevrili duvarlar, nöbetçilerin kulübeleri, milislerin selamı. Aydınlık Kent'e giriyorduk. Araba villanın önünde durdu; gözcü kulübeleriyle, çıkma kulelerle süslü, yükünü tutmuş bir hayvan tüccarının, bir XIX. yüzyıl sonradan görmesinin gotik çılgınlığı, sarımtırak kaba sıvayla kaplı bir bina.

Basamakları tırmanırken şapkamı ve paltomu çıkardım, yüz adalelerime mutluluk ifadesi vermeye zorlayarak salona girdim, İrena'nın alnını öptüm; o da, nefretin verdiği bir sezgiyle ters ters baktı bana.

–Solgun mu görünüyorsun? Bir terslik mi var diye fısıldadı, zehir gibi bakışları tetikte.

Bostana bakan cumbada oturuyordu. Yanında alçak bir sehpa.

Galiba bir kazak örüyordu. Yün Viyana'dan gelmişti, daha doğrusu son yolculuğumda ben getirmiştim.

–Biraz yorgunum, dedim çenemi sarkıtarak. Toplantı uzun sürdü. Adileştirmeyi becerebildiği pahalı giysilere bürünmüş bu iri yaratığı nasıl sevebilmiştim? Taraz taraz saçlarını toplamış, ensesinde koca bir topuz yapmıştı. Şişkin elleri hep hareket halindeydi: Bacakları da şiş görünüyordu. Damarları iyice belirginleşmişti.

Bir proletarya heykel-sütunu. Karpat Dağları'ndaki kaynaklardan daha saf bir Usek Venüsü. Şaşkın yarıcı nesillerin soylu mevyesi.

Ağırlaşmış gözkapaklarının altındaki, çini mavisi renkli çizgi gibi gözlerde kuşkulu bir ışıltı kıpırdaşıyordu.

–Ellerinle hiç iş görmediğin nasıl da belli. Git de gönüllü birliklere katıl, biraz da olsa anlarsın yorgunluğun ne olduğunu.

Cevaplamak neye yarar? Sözcükler kastetilen anlamı veremiyorlardı. Nefret semantiğinin ürünüydüler. Otuz sekiz yıllık garip bir ilişki, anısıyla bile midemi bulandıran utanç verici yakınlık geceleri.

Onu sevmiştim. En azından arzulamıştım. 1943 yılıydı, doğru. O dönemde etrafımda dişi keçi olsa onu bile arzulayabilirdim.

... Bir aydır sonbahar yağmurları uzun çizikler halinde yağıp duruyordu. Toprak bütün bu suyu içemiyordu artık, yağmur büyük su birikintilerine dönüşüyor, tekerlek izlerini dolduruyor, çayırları bataklığa dönüştürüyor, çadır bezlerinden giriyor, kemiklerimizi donduruyordu. Sis bulutları zirvelere takılıyor, yamaçlardan aşağı kayıp, vadileri gizliyordu. Pek çok kez baskına uğramış, SS birlikleriyle bayağı çetin çatışmalara girişmiştik. Durmadan kaçıyorduk. Her gece sığınağımızı değiştiriyorduk. Artık yürüyemez hale gelmiştik; çamura batan botlarımızı çekip çıkaracak takatimiz kalmamış, gece gündüz sürekli yağan bu sinsi yağmurun sesini duymaktan kahrolmuştuk. Manzara çözülüyor, sıvılaşıp akıyordu sanki. Ve bütün bunlar yetmezmiş gibi, peş peşe kötü

haberler geliyordu: Kuvvetlerimizin pek çoğu yok edilmişti. Köylüler işkenceden kurtulmak için bizleri Almanlara ihbar ediyorlardı. Savaşın geleceği ortada gibiydi. Sürekli izlenen, kovalanan yer altı ordusu, soluk soluğa kalmıştı. Az konuşan, çabuk öfkelenen ve her şeyden kuşku duyan insanlar olmuştuk.

Bir akşam İrena geldi. Getirdiği mesajda Usek, en çok zayiat vermiş güç olan III. Ordu'nun tekrar toparlanmasını emrediyordu.

İrena yabancı topraklardan geliyordu, yirmi üçüne yeni basmıştı. İlkel bir güçle donanmış sağlıklı bir insan görünümüydeydi. Kahkahaları çın çındı. Yemeğimizi paylaştı, bugün Macaristan topraklarında kalan yöresinin havalarını şakıdı. Kükreme gibi yırtıcı seslerle dolu basit havalardı bunlar. Melodi yoktu. Boğum boğum bir çığlık etrafında ilkel ses çeşitlemeleri. Bir şarkıdan ziyade bir spazm.

İrena karamsarlığımızı dağıtmaya, umutsuzluğumuzla mücadele etmeye girişti. Yeneceğiz, dedi bizlere inançla. Nazilere duman attıracaktık, elimiz mahkûmdu. Dayanmak yeterliydi. İnanmak ihtiyacında olduğumuzdan ona inandık.

Gecenin ilerlemiş bir saatinde karşı karşıya yarenlik ediyorduk, o ve ben. Kahverengi battaniyelerimiz sırtımızda, korlara eğilip kalıveriyorduk. Etrafımızdaki her şey, dağ, ormanlar, ulumalar ve hışırtılarla doluydu. Yağmur azalıp çisentiye dönüyor ve sis gitgide kalınlaşıyordu.

Yaşam, tekrardan kalp atışına dönüşmüştü. Bir alev, bir kadın arkadaş. İrena'yı ne güzel buluyordum, ne de çirkin. Onu bir örnek bir insan olarak görüyordum, yani efsane gibi bir şey. Bir zafer ışığının dokunduğu, dizginlenmez bir proletarya kahramanı olarak görünüyordu bana. Benim nazarımda, cazibe ya da güzellik gibi burjuva değerlerden, yani yozlaşmış niteliklerden çok daha iyilerine sahipti: Yani doğacak bir dünyanın tüm gücüne...

Sefil çocukluğunu, anasını babasını, para canlısı burjuva ailesinin onu nasıl zalimce sömürdüğünü, şafaktan geceye, bir dakika dinlenmeksizin, iflahı kesilene kadar çalışmaya zorladıklarını anlatıyordu bana. Onun bana bir efsane anlattığını fark etmiyordum. Devrimci kültürün müşterek noktasını temsil ediyordu. Kuşkusuz öyküsüne inanıyordu da. Militanları eğitmek

amacıyla bunları o kadar tekrarlamıştı ki, sonunda kendi de eriyip bu kalıba dökülmüştü. Hayır, İrena yalan söylemiyordu. Belki şişirmiyordu bile. Saptırıyor, yayıyor, yoğunlaştırıyordu: Dağınık, gizemli, acı olanları bir anlatı biçimine sokuyordu. Aynı unsurlardan bir başka öykü de yaratılabilirdi.

Bana gelince; kişilik ve karakterimin hangi yönünün onu çektiğini kestirebiliyorum. Bakışımdaki buğu, gülüşümdeki melankoli! Marina'ya okuduğum şiirlerin yankısı. Bendeki boşluk onun taşkınlığını çağırıyordu.

–Uzun süredir bir kadının olmadı mı diye sordu.

Hep sadelik. Burjuva karmaşıklıkları ve çarpıklıklarından uzak, sağlıklı bir dostluk ilişkisi.

–Bir yıldan fazla...

–İster miydin?..

Hem de nasıl. Uzun süredir bunu düşlemiştim, çıldırasıya. İrena'nın insanı esrarengiz bir biçimde isteklendiren bir kadın olduğuna inandırmıştım kendimi. İkinci kez üç kez yattım onunla. Sesleriyle beni isteklendirip, gayet ritmik bir biçimde oynatıyordu vücudunu. Beli kalkıp kalkıp iniyordu.

Şafakta, evlilikten söz açtım. Soluk almaya vakit kalmadan söz kesmiştik bile. Yoldaşlar tebriğe başlamışlardı. Gayet ciddi bir tavırla elimizi sıkıyorlardı. Bu şartlar altında bizim birleşmemiz, ülkenin sürekliliğinin, devrimci atılımın gücünün simgesi olmuştu. Hepimiz, destansı bir atmosferde yüzüyor gibiydik. Aydınlıkla karanlığın arasındaki amansız savaşa aşk da katılmıştı.

Savaş biter bitmez, yaptığımız hatayı anlamakta gecikmedik. Her türlü hesaplaşmadan kurtulmak için bir oğul yaptık. Dimitri; kendimizi rahatlatmak için de bir kız, Luzila.

Nazi Reich'ına direniş destanı bir anı olarak kalmıştı artık. Gerçek, daha karmaşık, daha gri olmuştu. Hiçbir şey düşlerimize benzemiyordu. Ürpertili bir uyuşukluğa doğru kayıyorduk. Etrafımızda ölüm kol geziyordu. Kahraman gibi gördüğümüz adamlar hüküm giyip, kurşuna diziliyorlardı. En akıl almaz suçlamalar sıralanıyordu bunlar hakkında. Yıllardan beri, hatta ta başından beri ihanet içindeymişler meğer. Önce Gestapo ajanıymışlar, daha sonra da CIA.

İrena sertleşiyordu. Ayaktakımına has bir vurdumduymazlık her türlü acıma duygusunu köreltiyordu. DDK'ya önce geçici üye olarak atandım. Bakan olacaktım. Bir sürü ayrıcalıktan yararlanacaktık. Yabancı ülkelere yolculuk yapıp burada bulunmayan bir sürü malı getirebilirdik. Villa, araba, Karpatlar'da bir dağ evi, Karadeniz kıyısında ev, özel dükkânlar. İrena mücevherler takıp, kürklere sarılıp, hizmetçilere komuta ediyordu. Baskı şiddetlendikçe İrena büsbütün mal hırsına kapılıyordu. Kimbilir, belki de etrafına doldurduğu nesnelerin kol gezen tehditlere karşı kendisini, koruyabileceğini sanıyordu.

Aslında bu tehditlerin varlığını reddediyordu, IGS'nin tutukladığı kişilerin uluslararası kapitalizmin baş destekçisi olduklarına kendini inandırmaya çalışıyordu. Budalalığı, her işine gelene inanmasını sağlıyordu.

Giderek bana duyduğu güven azalıyor ve gözümün açıldığını düşünüyordu: Önce onun mutluluğunu ya da öyle adlandırdığı şeyi tehdit eden kararsızlıklarımdan nefret etmeye başladı. Bakalım direnmekten vazgeçecek miydim? Kendisininkiler kadar saf olmayan sosyal kökenlerimi anımsadı. Güçlü bir hain olduğumdan kuşkulanmak istiyordu, böylelikle kendini temize çıkarabilecek herhangi bir durum karşısında... Aslında hepimizin içinde bulunduğu panik halini o da yaşıyordu.

Dimitri'nin hastalığı bizi birbirimize yaklaştırabilirdi. Ölüm çabuk geldi. Beş gün içinde menenjitten gitti. Mezarı aramızdaki çukuru biraz daha derinleştirdi. İrena, belki ezilmiş gençliğinin öcünü alır diye on sekiz yaşındaki oğluna tapardı adeta. Onu büyükelçi, bakan olarak görüyordu. Her ikisi de olabilirdi torpille. Ne hareketli ne de inceydi; tam tersine kaba ve hafif eblehti. Bütün hırsını spora veriyor ve Güneş Önder'in yönetimi konusunda söyleyecek bir söz bulamıyordu. Oğlumu severdim ama körcesine değil. Sınırları açık seçik görülebiliyordu ve ben de bunların farkındaydım.

Ölümünü izleyen günlerde pekâlâ İrena'ya karşı acıma duyabilirdim. Bu sağa sola çarpan, yalpalayan, suratı gözyaşlarına

bulanmış şişman ve perişan kadın, içimde belli belirsiz heyecan dalgalarının kıpırdamasına neden oluyordu. Ama kendimi aldatmıyordum. Ölülerin uyandırdığı acıma, ardında egoizmi de gizler. Mezar başlarında ağlarken insan kendisi için ağlar. Çok ağlamadım. Hem zaten neye yarardı ki?

İrena bunu da yüzüme vurdu. Beni, oğlumu hiçbir zaman sevmemiş olmakla suçladı. Böylesi suçlamalara karşılık vermeyi red dettim. Sessizliklerimiz daha da koyulaştı. Birbirimize zehir zerk etmenin dışında konuşmuyorduk. Bizi bir arada tutan son bağ nefretti. Üstelik de oldukça güçlü bir bağ.

9.

–Saraya mı çağrıldın? Sana acıyorum.

Dönüp baktım. Luzila elbet. Duvarları, tavanı incelemekten kendimi alamadım.

–Hükümettesin, bakansın, hem de adalet bakanı ve kendi evinde bir şeyler söylendi ,ni tirtir titriyorsun. Almanlarla savaştığına bir türlü inanasım gelmiyor.

–Ama savaştım işte, diye adeta kendi kendime söylendim, yanağımı uzatırken.

–Bir köşeye büzülüp saklanmıştı, evet.

Tatlı İrena başını önündeki yün örgüsünden kaldırmaksızın sırıtmıştı.

Adiliğin bile zekâyı büyüleyen, başdöndürücü bir yanı vardır.

İnsan bu alçalışın daha ne kadar süreceğini sorar kendi kendine. Ama bir türlü dibe varılmaz...

–Doğrusu ya, iyi ve kötü günler için birleşmiş bir çift proleterin oluşturduğu gösteriden daha güzeli yoktur, diye mırıldandı Luzila, benden aldığı bir alaycılıkla.

Bunu benden mi almıştı? İnsan çocuklarını tanıyamıyor. Luzila'yla olan anılarımdan bile emin değildim. Kendimi akşam, yatağına oturmuş Andersen'den masallar okurken görüyordum veya iki büklüm halıya çökmüş, bakkalcılık oynarken; ben müşteri olurdum. Ya da yeniyetmeliğini görüyordum, yaşına göre epey uzun, koca koca ayaklar, yayvan eller.

Hiçbir zaman güzel olmadı. Ama şu heyecan verici bakışı, bu tatlı gülümsemeyi, şu başını yana eğiş biçimini pek çabuk ediniverdi.

–Bizler daha az ikiyüzlüyüz. Dua etmek için ellerimizi birleştirmiyoruz. Düşündüklerimizi yüksek sesle söyleyiveriyoruz.

–Öyle mi?

Öfkeden çok küçümseme duyduğumda bu tonu benimserdim.

–Ben papazları iyi tanırım. Gençken onları iş başında görmüştüm. Hep zenginlerin ayaklarına kapanır, onlara secde ederlerdi.

Luzila'nın dine döndüğünden beri en çok yeğledikleri tartışma konusu buydu. Kızıma hangi şartlarda ve neden dine döndüğünü sormak aklımın ucundan bile geçmemişti. İnananlar da devrimciler kadar iterdi beni. Duygularını imbikten geçirmek, egolarını okşamak, kendi iyilikleri karşısında hayranlık duymak, tatsız tuzsuz egoizmlerini insan sevgisi nutuklarıyla boğmak, bunlar her kesimin ortak tutumuydu. Sevgi, insanlık. Bu sözcükler midemi bulandırıyordu.

Belki de Luzila'ya daha çok ilgi göstermeliydim. Dine dönmesi yaşamındaki önemli bir olaydı kuşkusuz. Sık sık kendi evinde, öteki Hıristiyanlarla toplandığını biliyordum. Ama ne yaptıklarını bilemiyordum. Dua etmek, ilahi söylemek kuşkusuz. Yardım etmek, ama o zaman nereden başlayacaklarını şaşırırlardı herhalde.

Konuşmalarını belli belirsiz dinliyordum, arasıra iyice tize

kaçan, iğne gibi batan sesiyle İrena ve bas tonlarda horultuya benzer boğuk titreşimlerle, kalın sesli Luzila. Elimde, saat on dört kırk beşte beni almak üzere evime bir araba gönderileceğini bildiren bir başkanlık davetiyesi. Düşünüyordum: Bu davetiye bütün bu olayların kökünde Güneş Önder'in bulunduğunu gösteriyordu. Halkların Anası'nı neden buna karıştırıyordu?

–Siz devrimciler, yaşamınızı yoksulların kaderini değiştirmeye adarsınız, malum.

–Bizler ezilmiş sınıflardan geldiğimiz için yoksulların yanındayız.

–Lütfen, güldürme beni...

–İstediğin kadar gül. Düşmanlarımız yanılmıyorlar ama...

–Git de şu düşmanlarınıza yakından bak, Vudas'ın sokaklarında gez dolaş biraz. Gönüllülere hangi sosyal sınıftan olduklarını sor...

–Ne demek istiyorsun?

–Yoksullardan söz etmek kolay. Kendine bak. Eşyalarına, yüzüklerine, kolyelerine bak. Başkentte her gece yüzlerce kişinin öldüğünü biliyor muydun?

Davetiyemi konsolun mermerine vurdum. Aynada kendime baktım. gözlerim İrena'nınkilerle karşılaştı.

–Ne demek istediğinizi anlamıyorum, dedim acınacak bir halde, en iyisi bu işi kökünden halletmek, diye düşünüyordum. Tiksinmekten, yorgunluktan bitap düşmüştüm.

Hangi hayatı korumak için didinip çabalıyordum ki? Yolun sonuna gelmiştim. Son damlasına kadar içmiştim kadehimdeki utancı. Şişmandım, ağırdım. Son kalan saçlarım da tutam tutam dökülüyordu. İhtiyarlık bu mudur, parça parça yok olmak mı?..

–Evet, anlamıyorsun, dedi Luzila. Anlamadan geber. Zaten bu gidişle hepimiz çok geçmeden geberip gideceğiz.

Umduğu etkiyi yaratmıştı Luzila. Birden tavır değiştirdi, alnımdan öpüp yanaklarımı okşadı. Böyle ani değişiklikler tam ona has davranışlardı.

Bakışında hüzünlü bir duvak asılı gibiydi. Oysa o da bir imtiyazlıydı. Bir dairesi vardı; Karpatlar'daki dağ evinden, Karadeniz'deki villadan yararlanabiliyor, istediği zaman yiyecek bu-

labiliyor, özel mağazalardan alışveriş edebiliyordu. Bu çocukça kışkırtmaların anlamı neydi?

–Suratını asma, dedi Luzila.

Dayanılmaz bir tatlılıkla dolu bakışını bana dikmişti.

–Gel dışarıda biraz yürüyelim, diye ekledi. Temiz havaya ihtiyacın var. Benzin sarartmış.

Kabanımı giydim, şapkamı taktım, bastonumu aldım.

Serinlik çöküyordu. Ağaçların arasında sisler dolanmaya başlamıştı. Bir süre sessiz yürüdük, ben bastonuma dayanıyordum.

–Tasko olayı bu kadar çok mu canını sıkıyor?

–Sen kimden duydun?

–Bütün kent bundan söz ediyor.

Soluk almak için durdum.

–Ne diyorlar?

–Ovedian arabayı bozmuş.

–İyi ama niçin?

–Dalga mı geçiyorsun baba? Adalet bakanı kim? Çardin'in gizli arşivlerini eline geçirmesin diye.

–Nasıl olur da insanlar...

–Her şey bilinir. Bilmezsen uydurursun. En kötüsünü düşlemek yeter, yanılma rizikosu hemen hemen yok.

–Ovedian'ın suçu yok.

–Emin misin?

Başımla onayladım.

Dudaklarımızı hemen hemen hiç kıpırdatmadan konuşuyorduk.

–İyi ama... dedi Luzila düşünceli.

Sonra:

–Korkunu daha iyi anlıyorum, dedi.

–Az önce sözünü ettiğin o ölüler, diyecek oldum.

Durup bana baktı. Gözünün mavi menevişli gri iris tabakasında bir endişe ışığı fark ettim.

–Siz de mi bilmiyorsunuz? Ama hangi dünyada yaşıyorsunuz? Her akşam kamyonlar yüzlercesini taşıyor.

–Yüzlerce mi dedin?

–Yüzlerce, evet. Kamplardan çıkarılan siyasi tutuklular bunlar. Sinekler gibi ölüyorlar. Tifüs salgını varmış oralarda.

–Tifüs mü?

Bakışlarım ona dikilmişti. Güzel değildi. Doğrusunu söylemek gerekirse çirkin de değildi. Heyecan verici, evet. Bakışında umutsuzca bir şeyler...

–Luzila, neden acaba? Yani demek istediğim, Tanrı, bütün bunlar... Anlayamıyorum bir türlü...

–Sen bizi anlayamazsın. Bize ne bıraktınız? Bir dakika olsun düşün...

–Yani gerçekten papazların daha iyisini yapacağını mı düşünüyorsun?

–Kuşkusuz hayır, dedi fısıldarcasına.

Sonra bakışlarını ağaçların tepesine kaldırdı.

–Mücadeleye tekrar başlamak gerek, hepsi bu. Önemli olan boyun eğmemek. Benim Tanrı dediğim de bu.

–Oldukça belirsiz, değil mi?

–Bir anlamda evet. Bütün sözler belirsizdir. Şiir de bu belirsizlikten doğar.

–Şiir okuduğunu bilmezdim.

–Çardin'i bana sen tanıttın. Birlikte onu ziyarete gitmiştik. Yedi sekiz yaşlarındaydım. Sen ona gitmeyi kestikten, yani emniyet servisleri onunla ilgilenmeye başladıktan sonra, ben düzenli olarak onu yokladım. Onu terk etmene üzülüyordu. Seni severdi. Daha da önemlisi, sana değer verirdi.

–Değer mi?

Sırıttım.

–Herhangi birine değer vermeyi bilecek yetenek onda ne gezer? Çürümüş bir dal.

–Neler yaşadığını bilmiyorsun.

–Biyografisini incelemiştim kızcağızım. Yirmi üç yaşından beri sürekli ihanet etmiş.

–Sen hiç ihanet etmedin mi? İsa on ikilerin içinden kendini inkâr edecek olanı seçmişti.

–Yeniyetmeliğimden beri İncil'i açmadım. Bu yapmacıklı duy-

gusallıktan nefret ederim.

Neredeyse bağırıyordum, Luzila'dan çok kendime öfkelenmiştim.

Ara sıra mantarlardan, ezilmiş yapraklardan yükselen bir küf kokusu duyuluyordu. Yedi yaşındaydım, okullar açılmıştı. Ellerime hohlayarak ormanlarda koşuyordum. Dünya apaçık görünüyordu bana.

–Onun gibi konuşuyorsun. Nerdeyse aynı acıyı çektiğiniz söylenebilir.

–Bir kez daha söylemek istiyorum yavrucuğum: Bu acılı çileli sözcük dağarcığından vazgeç.

–Hazır söz Çardin'den açılmışken, diye ekledim, o, şiirden daha somut bir şey olamayacağını iddia ederdi. Mısra insanın elinde tutabileceği şeydir, derdi. Ona göre sadece kötü şiir bulanıktı.

–Haklıydı bence. Biz buna 'Cisimleşmiş Fiil' diyoruz.

Bir iç çekiş ve:

–Sık sık bana senden söz ederdi. Senin eşeklik etmenden, bunlar onun terimleri, şiirden söz edebilen ender insanlardan olduğunu söylerdi. Zevklerinizin birbirine çok yakın olduğunu da söylemişti. Özellikle de *Don Kişot*'a olan tutkunuz...

–*Don Kişot* mu? Yanılıyor olmalısın! Onunla bu konuda hiç konuşmadık.

–Ama bana böyle söylediğinden eminim. Hatta ikinci bölümünü daha çok beğendiğinizi belirtirdi, daha melankolik, daha etkili... Hatta sende bilmem kimin resimlediği çok özel bir baskısı olduğu için seni kıskanırmış.

–Doré, dedim.

Sonra durup kızıma baktım.

–Ne garip, bu kitabı Prag'da almıştım, oysa o dönemde artık görüşmüyorduk... Karıştırdın belki de...

–Sanmıyorum.

Bir iki adım daha attık sessizce.

–Umarım tedbiri elden bırakmıyorsundur diye ekledim sesimin tonunu değiştirerek.

–Burada yaşamak bile tedbirsizliğin dik âlâsı... diye sözü ya-

pıştıriverdi, sonra da ekledi: İpin ucunu bazen kaçırıyorum.

–Kalabalık mısınız?

–Birkaç kişi. Kaç kişi olduğumuzu saymaya gerek duymadık doğrusu. Çünkü hemen peşinden, eksilenleri de saymak gerekecekti, bu da işleri büsbütün karıştırırdı.

–Luzila... Hiç düşündün mü... annen ve ben...

–Elbette. Sizler hiç bizi içine attığınız dünyayı düşünmüş müydünüz?

Soluklanmak için durdum.

–Bu doğru, diye kabullendim. Sen bizi hesaba katma. Hem zaten, bizler ihtiyarız.

–Korkuyor musun diye fısıldadı birden.

Dalgınca başımı salladım.

–Neden korkuyorsun?

–Depremden.

Luzila ağaçlar arasından göğe bakarmış gibi yaptı. İçi kürk astarlı bir ceket, pantolon ve uzun çizmeler giymişti. Hepsi Paris'ten, Fransa'dan ithal. Bir başka dünya, bir özgürlük ve bolluk evreni. Gerçek sosyalizme evet mi, hayır mı diye tartışılıyordu. Kapitalizmin öcülükleri birer birer sayılıp dökülüyordu. Grevler tertipleniyor, *Enternasyonal*'in söylendiği geçit törenleri yapılıyordu.

–Yedi yıl önceki gibi mi, dedi ısrarla.

–Daha beteri belki.

–Engellemeye mi çalışırdın?

–Elimden geleni yapardım... Ben bir hiçim... Hiçbir şey de bilmem...

–Ama zaten tam olarak bilen *kim?* Bu dünya deliler dünyası. Sen bakansın değil mi?

–Hayır. (İçimi çektim.) Bu sadece unvanım.

Kestirmeden indik. Çıtırtı sesleri duyduk: Ezilen dalların sesi.

–Beni küçümsüyorsun, değil mi?

–Açıkçası bilemiyorum. Bazen sana acıyorum. Sen de bizler kadar mutsuz görünüyorsun.

–Ben de kendime acıyorum. Ya da küçümsüyorum, yerine göre.

10.

–Kızın hoşuma gidiyor. Gençken ona benzerdim. Onun gibiydim, pervasız, coşkulu...

Ormanda duyulan çıtırtılar, diye düşünüyordum. Dumarya'da ağaçların bile kulağı vardır.

Hiç itiraz etmeden kabullendim.

Başkanlık sarayını iyi biliyordum; mermer salonlarını, porfir sütunlarını, goblen duvar halılarıyla dekore edilmiş koridorlarını, açık renk meşeyle kaplanmış, kaplan, aslan, yaban domuzu, geyik gibi av hayvanlarının kafalarıyla süslenmiş, insantüstü boyutlardaki yemek salonunu. Ama üçüncü katın tüm sol cephesini işgal eden, Halkların Anası'nın dairesine şimdiye kadar hiç kabul edilmemiştim.

Güneybatıya bakan yüksek pencereler, şimdiye kadar gördüğüm en etkileyici manzaraya açılıyordu. Belki otuz kilometrelik bir derinliğe kadar tüm Tuna ovası, nehrin kıvrımlarını izleyen tepeler, ovaya yayılmış başkent ve nihayet ufku kapatan Usek Karpatları zinciri.

İnsan bu yükseklikten bakınca, Eski Vudas'ın dokusunda açılmış yaraları da daha iyi görebiliyordu. On beş kilometre uzunluğunda, beş yüz metre eninde koca bir yarık antik başkenti bir baştan bir başa kesiyordu.

Buradan bakınca, Büyük Karol Usek Yolu'nun, sarayların, dev heykellerin, anıt büyüklüğünde çeşmelerin, her biri Yenilmez Mareşal'in kazandığı bir zaferi temsil eden üç zafer abidesinin ne menem bir şey olabileceğini daha iyi kestirebilirdiniz.

–Ne güzel, dediğimi fark ettim.

Bu dekor etrafa muhteşem ama kasvetli bir güzellik yayıyor ve bana, savaştan sonra bombalanmış Alman kentlerini, temizlenmiş harabeler arasında oku acı dolu bir çığlık gibi fışkıran, mucize sonucu ayakta kalabilmiş gotik bir kilisenin yükseldiği yıkıntı alanlarını gösteren aktüalite fotoğraflarını anımsatıyordu.

Böylece Saint-Doumar katedral-manastırının o iri gövdesi, adanın göbeğinde, Tuna'nın bir koruma ve kucaklama hareketiyle ikiye ayrıldığı yerde yükseliyordu. Ayrıca; adayla eski kentin iki yakasını birbirine bağlayan Vladimir Köprüsü de görülebiliyordu. Ortaçağda meydan cambazları, gezgin esnaf burada toplanır, bugün tamamen yerle bir edilmiş Eski Pazar Meydanı'nda yakılmaya giden mahkûmları taşıyan kağnı arabaları buradan geçerdi.

Adasında yapayalnız kalmış bu kilise-kale, etrafında kümelenmiş yıkıntıları büsbütün belirginleştiriyordu. Her iki yaka dengeli olsun diye dümdüz edilmiş, eski kentten ve sokaklardan oluşan örgüden, aristokratların saraylarından, güvercinliklerden, bahçeleri duvarlarla çevrili manastırlardan eser kalmamıştı.

Düşündüm: Hitler bu kıyamet günü görüntüsünü ne kadar severdi kimbilir.

Kendimi kederli hissetmiyordum. Marina'nın ölümünden, yani 29 Eylül 1938'den beri hiçbir üzüntü hissetmiyordum zaten. Yüz

çizgilerimde hiçbir heyecan belirtisi yoktu. Aynı bitkin bakışla sakat bırakılmış bu kenti ve yaşamının enkazını izliyordum. Ama Luzila'yı da anlamaya başlamıştım. Onun yaşında olsam belki ben de öyle davranırdım. Böylesi bir kıyım karşısında Marina'nın tepkisi ne olurdu? Kestirebiliyordum.

–Neden yalan söylüyorsun? Bu kıyımdan sen de benim kadar nefret edersin. İkimiz de Vudas'ta doğduk İgor. Gençlik yıllarımızı orada geçirdik. Eski sokaklarını arşınladık...

Arkamı dönüp ona baktım yavaşta. Homeros'un söylediği aklıma geldi: *İnek gözleri.* Aleksandra'nın yaldızlı kahverengi gözleri, huzur verici bir geviş getirme rehavetindeydiler, insanı güven duymaya zorluyorlardı; oysa, eğer sağ kalabilmek istiyorsanız, bu ülkede kaçınmak zorunda olduğunuz tek duygu buydu.

Hep tetikte kalarak:

–Perspektif fevkalade olacak, dedim.

–Çekiniyorsun değil mi? (Alaylı bir gülüş.) Ne perspektifi?.. Büyük Karol Usek Yolu'nu düşleyebiliyor musun? Etrafında neoklasik saraylar, kahramanca pozlarda donup kalmış atlet heykelleriyle?.. 26'da Roma ya da 35-39 arasında Berlin'de olduğu gibi.

Tavır değişikliği. Gülümseme. Sevimli bile sayılabilir. Okşayıcı, çaresiz.

–Rahat ol. Burayı dinleyen yok. Burası belki de bütün ülkede, dinleme riski olmaksızın konuşulabilecek tek yer... Yanıma otur.

Çeşit çeşit yastıklar. Çin halıları, sarı kakmalı mobilyalar, bronz çerçeveli aynalar, avizeler, gravürler, biblolar: Her yanda özlü bir yumuşaklık. 1890 yıllarının yansımasından kalma büyük bir yatak odası.

Her şey göze, kulağa, ele hoş geliyordu. Ortalığı kaplayan parfüm bile ağır ve baş döndürücüydü. Gardenya ve sümbülteber.

Aleksandra Usekina'nın çizgileri de yumuşaktı. İri elbet; geniş omuzlar, soylu çizgiler, muhteşem bir baş ve boyun; ama yuvarlaklıklar bunları insanlaştırıyordu.

İhtişamıyla bana bazı çariçeleri hatırlatıyordu. Hiç değilse yeniyetmelik dönemlerimde düşlerimde gezinen çariçeleri. Mücevherlere gömülmüş, brokarlara dolanmış tasasız yaratıklar.

Topuz yaptığı saçlarının mavili siyahlığına ters düşen koyu mavi bir tayyör giymişti. Az ama harika mücevherler takmıştı. Meşe kütüklerinin yanmakta olduğu şöminenin yanında Récamier koltuğa uzanıvermişti. Yanında, bir berjere yuvalanmış, pembe sarı kurdeleli minicik üç Yorkshire.

Kurşun geçirmez uzun Mercedes tam saatinde villanın kapısında durmuştu. Şaşırtıcı olduğu kadar da gizemli bir güzellikte, otuz yaşlarında genç bir adam bana kapıyı açmış sonra da yanıma oturmuştu. Muhtemelen bir koruyucu. Saçları simsiyah, teni bakır rengi. İnce uzun, elmacık kemikleri çıkık, koyu yeşil gözlerinde melankolik bir kayıtsızlık ifadesi.

Tek kelime konuşmadan Vudasin tepesine ulaştık. Üniformalı bekçi arabayı ararken uzun süre bekledik. Subaylardan biri dışarı çıkmamızı işaret etti. İçeriyi aradı, üzerimizi yokladı, telefon etmek üzere bir yerlere kayboldu. Daha sonra davetiye kartını mühürleyerek iade etti.

Vudasin Sarayı'na çıkan dolambaçlı yolda üç kez devriyeler tarafından durdurulduk; her biri uzun bir süre davetiyeyi inceledikten sonra kuşkuyla yüzümüze bakıyordu.

Nihayet saraya ulaştık, büyük salona girdik. Sivil giyimli üç kişi çevremizi sardılar; üzerimizi yoklayıp bizi küçük bir odaya soktular. Soyunmamız emredildi.

Kuralları biliyordum. Kendiliğimden bir masanın üzerine eğilerek bacaklarımı açtım. Doğruldum, bu kez ağzımı açtım. Polisin kılı kıpırdamıyordu. Sadece emirleri uyguluyordu. Bu özel yoklamanın ne denli alçaltıcı olduğunu fark etmiyordu bile kuşkusuz. Neden şaşırsın ki? Tüm ülke kuşku ve korku içinde yaşıyordu.

Şimdi, Halkların Anası karşımda duruyor, gülümsemesi beni tepeden tırnağa sarıyordu.

–Seni buraya getirttim. Baş başa daha iyi. Rahat gevezelik ederiz... Bana neden hiç bu Marina'dan söz etmedin? Soyadı neydi?

Devrim Merkezi'nin asansöründe de mikrofon var mı? Yoksa Kramiz mi? Galiba her ikisi de.

–Mahrad.

–Müslüman mı?

–Kökeni öyle.

–Benim gibi... Güzel miydi?

–Hatırlayamıyorum... Heyecan verici desem daha uygun düşer. Narin görünüşlüydü.

–Onu sever miydin?

–Delicesine.

–Neden onunla evlenmedin?

–Öldü.

–Arasıra onu düşünür müsün?

–Sık sık.

Eğilip, şaşırtıcı bir biçimde küçük olan eliyle köpeklerini okşadı. Hareket ederken eteği hafiften sıyrılmıştı. Tüylü göl-geliklerle çevrili, ılık ve ıslak çukurunu hisseder gibiydim.

–Sana acıyorum... Ben de sevmiştim... Öldürüldü... Düşlerimde görürüm. Otursana. Neden korkuyorsun bu kadar?

Mezzo sesi tüylerimi ürpertiyordu. En sıradan sözcükler bile çift anlamlı itiraflara, yakınlaşma çağrılarına dönüşüveriyordu. Ben de sesimi alçalttım.

–Bilmem.

Ona daha yakından baktım. Bir heykel-sütun... Kusursuz ve Olympos dağına yaraşır bir dinginlik. Hera-İuno. Mutlak kadın. Deniz ve gelgitler kadar gerçek.

Şöminenin öte tarafına, onun tam karşısına yerleştim. Tahrik olduğumu belli etmemek için bacak bacak üstüne attım. Ama fark ettiğinden emindim. Bakışlarında tatmin olmuş bir ışıltı vardı, gülümsemesi daha da yayılmıştı.

–Sana acıyorum İgor, yazı tura atmak zorunda kalacaksın. Düşüncelerini okur gibiyim. Halkların Anası beni saraya getirttiğine göre Önder bu konudan haberli, diyorsun kendi kendine. Anlamaya çalışıyorsun... Acaba şu paravanın ardında Mareşal-Başkan mı gizleniyor, diye merak ediyorsun... Yanılıyor muyum?

Başımı sallayıp gülümsemeye çalıştım.

–Yıllardır düşünmemeye çalışırım...

–Seni anlıyorum. Senin yerinde olsam ben de kuşkulanırdım. Seçmen gerekecek... İkide bir şansın var.

Biraz durdu, sonra kıpırdamayan köpekleri yine okşamaya başladı, bu kez daha ısrarlı, daha basturarak. Belki de ölüydüler.

Eminim artık. Eteğini bilhassa yukarı çekiyor, hâlâ kusursuz olan bacakları görünsün diye. Kaç yaşında olabilir? Elliyi aşkın, ama görünüşte on beş yaş daha genç. Kürler, estetik cerrahi, perhiz. Aleksandra kendi kendine tapıyordu. Yüzlerce gece elbisesi, paha biçilmez kürkleri, binlerce çift ayakkabısı, milyonlarca dolarlık mücevherleri olduğu söyleniyordu. En ünlü ressamların tablolarıyla süslü "Aurora" adlı yatlarında, 'Örnek Çift' şampanyaların su gibi aktığı muhteşem ziyafetler verirlerdi.

Bir zamanlar benim de öfkelenme gibi duygularım vardı. Şimdiyse hiçbir şey karşısında öfke duymaya niyetim yok. İktidar gücüyle yaşar, fikirleriyle değil.

–Kramiz sizi korkuttu... Budalanın tekidir (Durdu). Yine de erçeği öğrenmek istiyorum. Birisi Porsche'ye sabotaj yapmış. Hem de bunu hiç çekinmeden yapmış. Güpegündüz, güvenlik kartını göstererek... Demek sen haklısın: Ovedian'dan gelmiyor... Ama yine de...

Bu hem pohpohlayıcı hem de buyurgan gülücüklere aldanmıyordum. Güzelliğin verdiği güven duygusu. Ve bazı gizli yetenekler kuşkusuz.

–Ovedian *çok* zeki bir adamdır, İgor. Belki de fazla... Bazen kendi entrikalarına kendi dolanır. Koca Karol da bu olayın iç-yüzünü öğrenmek istiyor. Sana Çardin'in arşivlerinden söz ettiler herhalde, değil mi? Uzun yıllar yurtdışında yaşadı. Berlin'de, Roma'da, Paris'te, Moskova'da... Bütün ünlü kişilerle ilişki kurdu, en gözde şöhretlerle sürekli yazıştı: Picasso, Picabia, Braque, Dali, Aragon, Breton, Eluard, Gidé, Huxley, Greene, Brecht, Stalin, Tito... Bakanlar, devlet başkanları... Ölümünden sonra hiçbir şey bulunamadı. Anlayabiliyor musun?

Usulca başımı salladım.

–Müthiş bir şairdi, ama korkak ve dejenerenin tekiydi. Şöhretinin kendisini koruduğunu biliyordu. Karol ve benim hakkımda

da mektuplar yazmıştır... Mektuptan da ileri: Bir tür günlük... Yani ne kastettiğimi anlıyorsundur: Kocakarı dedikoduları, zehir gibi iftiralar...

–Tasko mu, deyiverdim.

Muhteşem kafa çarçabuk reddetti.

Bir duraksama. Sonra yorgun bir bakış bana takıldı, kıvrım kıvrım dudaklarından bir gülümseme gölgesi geçiverdi.

–Sen de kurnazsın (Sessizlik). Kurnaz insanları severim... Bugün sana, bütün hayatın boyunca görüp görebileceğin en büyük fırsatı veriyorum. Dostum olabilirsin.

Yine susuş. Ve üzerime dikilen o sakin bakış.

–Bir şey söylemeyecek misin İgor?

–Senin hoşuna gitmek için her şeyi yaparım.

–Durum sandığından da ciddi. *Bu*... (Pencerelere ve onların ötesinde, Vudas'ta açılan yaralara yönelen bir çene hareketi)... bu sadece bir başlangıç. Şimdi eski köyleri dümdüz etmek, köylüleri tarım merkezlerinde toplamak söz konusu. Çağdaşlaşma, kuşkusuz bunun ne demek olduğunu duymuşsundur. Belki bir milyona yakın insan... Beni dinliyor musun?

Söylemediklerini bile dinliyordum.

–Kendi kendine soruyorsundur benim için: Neden hiçbir şey yapmıyor diye. Bir şey yapamam, hepsi bu. Belki arasıra, en kötüyü önlemek ya da zaman kazanmak için...

Hülyalı bir tavır takındı. Bir melankoli bulutu dolandı bakışında.

–Çardin'in İtalya'daki Velasquez'in büyükelçiliğini konu alan son romanını anımsıyor musun?

–*Kırık Aynalar*...

–Tastamam. Kral IV. Philippe, Alcazar'da sıkılıyor. Etrafındaki her şey çöküyor: Kraliçe ölüyor, sonra sıra veliahta geliyor, bozgunlar birbirini izliyor; her yerde yoksulluk, açlık, umutsuzluk... Ama kralın kafasını kurcalayan tek husus, dostu olan büyükelçisinin hangi tabloları seçeceği... Bizlere gelince; bizlerde sanat bile yok. Arkamızda hiçbir şey bırakmayacağız.

–Bırakacağız. Çardin'i, dedim dalgın dalgın.

Aleksandra düşünür gibi yaptı, başını eğdi.

–Doğru, dedi. O namussuz dilimizin en güzel mısralarını yazmıştır. Yirmi yaşındayken hepsini ezbere bilirdim.

Karanlık uca dokunmak
Öç almak için ışıldayan bıçağı yalamak
Yalpak gülücüklerin
Karanlıklarına dalmak
Nefret, eşim dostum,
Yılan tesellisi, ki öldürür,
Bir zehrin yumuşak cüzamında
Nefret, gece sevgilim...

Aleksandra coşmuştu. Onun dudakları arasında şiir, delişmen bir şarkıya dönüşüyordu.

11.

–Kurnazsın demiştim ya... Kâğıtlar Tasko'da değildi. Nerede olduklarını biliyordu kuşkusuz, sonunda bizi oraya ulaştıracaktı. Beklemek yeterliydi. Erken öldürdüler...

–Anında mı ölmüş diye sordum ihtiyatla.

–Cesetinin ne durumda olduğunu öğrenmek istiyorsun, değil mi? Görünüşe göre, yarasız beresiz. Bizim ilgilendiğimiz açıdan... Hem zaten Ovedian dokunmaya cesaret edemezdi. Mareşal arabayı ona bırakmıştı. Villada oturmaya da hakkı vardı. Kollayıp gözeteni çoktu.

–Öldürmelerindeki amaç ne?

–Bana kalırsa, Tasko arşivleri ele geçirmek üzereydi. Ya da onları birine emanet etti, kimbilir? Ülkeyi terk etmeye hazırlandığı

da biliniyor.

–Çıkış izni alabilecek miydi?

Düşünmek için başını eğdi.

–Kapitalist basın, 38-39 yıllarıyla ilgili birtakım belgeleri elde edebilmek için istenilen parayı öder. O dönemde henüz Karol'u tanımıyordum. Görünüşe göre Sovyetler, yani Stalin çok oynak bir politika uyguluyordu.

–Yani hükümet pazarlığa yanaşırdı mı demek istiyorsun?

–İlk belge kıyırık bir İspanyol gazetesinde yayımlamıştı. Faturalar. Mücevher alımı. Çocukça şeyler. Pazarlık ettik. Yani biri pazarlık etti.

–Ovedian mı diye sordum.

Yolumu kaybetmekten korktuğum için tuttuğumu bırakmamak niyetindeydim.

–Ha...yır. Uzman servisler vardır.

–Bu servislerin kime bağlı olduklarını sorabilir miyim? Araştırmalarımı yönlendirebilmek için bunu bilmem gerek.

Düşünürmüş gibi yaptı. Çelik sertliğinde ani bir bakış.

–Sana söyleyeceğim. Ama eğer birine tekrarlarsan, sen...

Sözünü tamamlamadı. Zaten gerekmezdi de: Genel anlamı kavramıştım.

–Loumyl, sonra Nopliana. O zaman pazarlığa giden Loumyl'di, Mareşal-Başkan'ın emriyle.

Bir ışık görür gibi oluyordum.

–Yani, demek ki.... dedim.

–Bu, pek çok anlama gelebilir. Ya biri daha önceden davranıp arşivleri ele geçirdi, kazayı da böyle açıklayabiliriz ya da beklenmedik bir olay oldu...

Cicilikler, çapkın gülücükler bitmişti. Sakin İuno, gözleriyle benimkileri burgulayan soğukkanlı bir yaratığa dönüşmüştü. Hakkında söylenenleri bir bir anımsadım. Acımasız, dur durak bilmeyen bir hırs. Güneş Önder'in karanlık ruhu. Kocasını köle gibi kullanıyor, derlerdi; adama o bayıldığı küçük kızlardan buluyor ve

onu bunaklığa yakın bir sersemlik içinde tutuyordu. Söylentiye göre adamın fiziksel ve zihinsel tükenişinin sınırına ulaşıp, gücünü kuvvetini yitirdiğini saptamak için bu yatak âlemlerini bile izlermiş.

–Hakkımda istediğini düşün. Kime oynayacağına karar vermek sana kalmış. Ben sadece bir teklifte bulundum.

–Neden ben?

–Sen Çardin'i herkesten iyi tanırsın, hakkında iki deneme yazdın, sık sık görürdün onu... Bir aralar.

Robot gibi kafamı salladım.

–Kâğıtların Dumarya'dan dışarı çıkmadığına kalıbımı basarım. Bu ihtiyar maymun epey önceden onları bir hempasının evine saklamıştır. Kendisi gibi bir ibnenin evine...

–Ovedian çok zor durumda. Katil, güvenlik servisine bağlı olduğunu kanıtlayan bir kart göstermiş. Kendini tehdit altında hissederse bize yardımcı olabilir.

–Sen Ovedian'ı küçümsüyorsun İgor. Hem, bu olayda hangi rolü oynamış olabileceği hakkında hiçbir fikrim yok. Bir yandan, çok göze batan bir durum, ama öte yandan durum çok göze batıcı olduğu için, onu baştan temize çıkarabileceğimizi düşünebilir. Anlayabildin mi?

Başımı salladım.

–Elbette sen olayı istediğin gibi götürmekte özgürsün, hatta kendine güveniyorsan Ovedian'ı tutuklatabilirsin. Bütün güç sende. Bak, Mareşal-Başkan bu sabah bu emri imzaladı.

Aleksandra sehpanın üzerindeki mühürlü zarfı alıp bana uzattı.

–Demek Güneş Önder'in de haberi var?

–Biliyor, evet. Yani, bilmesi gerekenleri...

Yine o çelik bakış. Ve en ufak bir titremenin olmadığı bir ses. Uyarılmıştım. Zarfı alırsam, avcuna düşmüş olacaktım, almayı reddedersem...

Belli belirsiz bir duraksamadan sonra zarfı aldım.

Aleksandra gülümsedi, hafifçe küçümsercesine.

–Olan cesaretimi gençken harcamıştım, kusura bakma, dedim acınacak bir halde.

–Kahramanları sevmem, diye yorumda bulundu. Çok gürültü

ederler, davul dümbelek çalarlar. Ben ağzı sıkı erkekleri yeğlerim.

Her şeye rağmen olay aydınlanıyordu. Tahmin ettiğimizden daha tehlikeli olacağa benziyordu.

–Acaba Tasko?..

–Bir oyun etmiş midir mi diyeceksin? Neden yapsın ki? Çardin ihtiyar ve iğrençti. Tasko'nın sık sık beraber olduğu bir kız arkadaşı vardı. Kızı iyi düzüyormuş, kontrol ettirdim. Yatakta erkekler yalan söylemez... Kadın numara yapabilir ama erkek yapamaz, hele Tasko gibiler, yani sessiz tipler, asla. Anladın mı?

Anlıyordum. Onları izlediğini görür gibiydim. Belki sessizce gülüyor ve açık saçık bir yorumda bulunuyordu.

–Neden Ovedian dedim, kafam olayların aldığı yeni duruma takılmıştı.

–Odur diye iddia etmiyorum, onun *çok zeki* olduğunu söylüyorum.

Yine sessizlik. Köpeklerin üzerindeki el, bir gidip bir geliyordu.

–Ötekiler de az değildir, İgor. Senden istediğim acele etmen; belgeler ülkeden çıkmadan bu işi halletmen, yoksa durum hepimiz için kötü olur. Nereden başlamak istiyorsun?

–Tasko'nun ailesi, diye sordum.

–Yalnızca annesi var. Babası beş yıl önce ölmüş. Kadın yalnız yaşıyor. Ondan bir şeyler öğrenebileceğini sanmıyorum... Şimdiye kadar biz bir şey çıkaramadık... Boyuna ağlıyor... Kızın adı Flora. Bütün bunları dosyada bulacaksın... Biz kez daha söylüyorum: Çabuk ol... Bir olasılık daha var.

–Loumyl mi?

–Gördün mü? Sen de düşünmüşsün. Ah bu zekâ! Bu kâğıtları eline geçiren sosyalist cumhuriyetimiz için gerçek bir tehlike oluverebilir... Loumyl dış servisi yönetiyor.

–Bir sorun var Aleksandra: Neden daha önce...

–Bu Tasko'nun işiydi. O hiçbir şey bulamadı. Güvenlik de. Bu ihtiyar sapık hepimizle dalga geçiyordu. Belgeler elinde oldukça, kılına dokunulmayacağını biliyordu... Çirkef herifin tekiydi...

Düşündüm: Hangimiz değiliz ki? Üstelik bizim, yetenekli olmak gibi bir bahanemiz bile yok.

–Konuşturulabilirdi.

–Çardin mi? (Korkunç bir gülüş). Elbette. Bir iki gıdıklama bile yeterdi. Ama ne için? Bu yaşlı şebeğin, gerekli tedbirleri almış olduğunu anlamıyor musun? Saçının teline dokunsak ertesi gün belgeler Londra'da yayımlanırdı... İnan bana, her şeyi önceden düşünmüştü... Gerçekçilikten uzaklaşıyorsun İgor...

–Hoşgörünü rica ediyorum.

–Pekâlâ (Durdu). Bir süre için.

–Tam yetki verilmesi bana yetmez Aleksandra. Yasal beş pasaport istiyorum. İnsanlar ancak ceza görmeyeceklerine inanırlarsa konuşurlar.

Düşünmekle geçen bir sessizlik.

–Alacaksın. Hemen bu akşam.

Ayağa kalktım, elini öpmek üzere eğildim.

Egzotik bir güzelliği olan genç adam ortalık yerde bitiverdi.

–Sana Maksimu'yu tanıştırayım. Beni görmek istersen onu ara yeter. Sana numarasını verecek. Ona yüzde yüz güvenebilirsin.

Maksimu'nun kılı bile kıpırdamadı. Suratında hâlâ o kibirli aldırmazlık maskesi vardı.

Peşi sıra merdiven basamaklarını indim ve Mercedes'in beklediği parka kadar gittim.

Hemen kente doğru yola çıktık.

12.

Vudas'ın batı banliyösüne vardığımızda saat daha on dokuz bile olmamıştı.

Aydınlık Cumhuriyetimizin başkenti, şimdiden bir felaket şehrinin iç karartıcı görüntüsüne sahipti. Kör ışıklar, tüm sokakları endişe verici gölgelerle dolduruyordu. Eski ve yamalı giysilerine bürünmüş iki büklüm insanlar koşuşuyorlardı; ipe dizilmiş paçavralar gibi. Sonra tekrar geliyorlar, ürkek bakışlarla dört dönüyorlardı. Bana aç köpek sürülerini anımsatıyorlardı.

Eciş bücüş siluetler insanca görünüşlerini bile yitirmişlerdi. Hayaletlerden oluşmuş bir halk. Bir ayrıntı, onları bir örnek kılmaya yetiyordu: Gece gündüz, ellerinden bırakmadıkları file ya da torba. Kuşkusuz uykularında bile bunları göğüslerine bas-

tırıyorlardı. Bu uzantı yaşama bağlılıklarını simgeliyordu: Yiyecek bir şey bulmak.

Bozuk yollar, yağmur sularının biriktiği çukurlar. Hemen hiçbir tabela yoktu. Dükkânların boş vitrinleri mavi ışık yansıtıyordu.

İşçi sitelerinde pencereler sarı bir ışıkla aydınlanıyordu. Her akşam, hep aynı saatte olduğu gibi yine televizyon ekranlarında Güneş Önder diyetetik üstüne nasihat veriyordu. Az et, az yağ, az hatta hemen hemen hiç şeker, düzenli cimnastik. Titiz Baba Karol Usek halkının huzuruyla yakından ilgilenirdi. Meraklı baba taze sebze ve bol meyve tavsiye ediyor ama bunlar ne devlet mağazalarında ne de özel pazarlarda bulunabildiğinden patates ve lahanaya talim etmek gerekiyordu.

Şoför bütün farları yakmış, arabayı gayet temkinli kullanıyordu. Acaba hangi servise bağlıydı bu şoför ve saraydan ayrıldığımızdan beri ağzını açmayan Maksimu?

Devrim Merkezi'nin yükseldiği tepenin dibindeki İdare Sitesi'nin önünde durduk. Gizemli Aztek kıpırdamadı, sadece elini sallamakla yetindi.

Birkaç dakika önce bana üzerinde telefon numarası yazılı bir kâğıt parçası uzatmıştı. Elbette ağzını açıp tek kelime söylememişti. Kuşkusuz konuşmayı sevmeyen biriydi. Ya da bir bilge.

Bakanlık merdivenlerini tırmanıp hole girdim, uyandırdığım kapıcı dehşet dolu bakışlarını üzerime dikmişti.

Belki altı aydır bakanlık binasında beni gören olmamıştı. Gelip ne yapacaktım ki? Ve işte aniden bir akşam vakti, habersiz çıkagelmiştim.

Mavi üniformalı kapıcı yaşlı bir adamdı. Miyop gözleriyle beni inceliyordu.

–Adın ne senin?

–Ludovic Afanian, yoldaş bakan. Biraz içim geçmişti de.

–Uyumakta haklısın. Düş, kimsenin bizden alamayacağı tek gerçektir. Evariste Griskou'yu ara. Söyle ona derhal odama gelsin.

–Emredersiniz yoldaş bakan. Teşekkürler.

–Neye teşekkürler?

–Uyuyordum, değil mi?

–Eh Yoldaş Griskou'ya telefon eder etmez uykuya devam.

Asansöre doğru yürüdüm. Sivilceyle kaplı yağlı tenli, kısa ve tıknaz bir kız kötü kötü baktı. Güvenlik, düğmelere basıp, çocukların sağlığı ve havadan sudan konuşmaları rapor etsin diye sefil bir aylıkla yerleştirmiş bu kızı, besbelli. Kıza da sadece sivilceler ve hırçınlık kalmış.

Asansör çalışır çalışmaz, paket kâğıdına sarılı koca bir kitabı okumaya daldı.

–Öğrenci misin?

Açık renk gözbebeklerinde zehir saçan ışıltılar.

–Neden olacakmışım ki? Çalışmak pek mi aşağılık bir durum?

–Güneş Önder'in özdeyişini bilirsin: "Yetenekleri olup da kullanmayı savsaklayanlar kitlelerin güvenine layık değildirler."

Korkudan gözleri irileşti.

–Her şeyi yapıyorum... Elimden gelen her şeyi...

Bakışlarımı üzerinden ayırmadım.

Söylediğim uydurmaydı ama akla yakın. Güneş Önder hem her şeyi hem de tersini söylemiştir. Doğrulamak imkânsız.

–Adın ne?

–Eliza Afanian.

–Kapıcınınki gibi mi?

–Babamdır.

–İyi bir adam (Sustum). Ne okuyorsun?

Konuşamadı, kitabın başlığını göstermekle yetindi, *Ecinniler:* Dostoyevski, Rusça. Ciddi bir ifadeyle başımı salladım.

Bundan böyle hakkımda övgüler düzecekti. Güvenlik yetkililerine benim Güneş Önder'e duyduğum hayranlıktan söz edecek, sabah akşam ona övgüler yağdırdığımı bildirecekti.

Akşamın bu vaktinde odam da büyük göründü gözüme. İçerisi ılıktı. Avizeden yayılan ışık, savaşı hatırlatıyordu. Paltomu çıkarmadım, balkona açılan pencereye doğru gittim.

Olayları kafamda toparlamaya çalışıyordum: Aleksandra ya da Ovedian bir üçüncü kişi muhtemelen Porsche sabotajını dü-

zenlemişti, ama bu, DDK üyelerinin uyarıyı anlamaları için oldukça kaba bir biçimde gerçekleştirilmişti. *Sonuç olarak Halkların Anası, her şeyden önce Çardin'in arşivlerine el koymak niyetindeydi,* özellikle de yıllardır sözü edilen şu *Gizli Günlük*'e.

Ovedian ya da Loumyl'in bu belgeleri ele geçirdiklerinden kuşkulanıyor ve benden bunları geri alabilmek için pazarlık yapmamı istiyordu, bu da son derece gerçekdışı bir durumdu. Şurası açıktı ki, bu belgeleri elinde tutan kişi ya da kişiler, kendi ölüm fermanlarını imzalamamak için bu teslimatı yapmayacaklardı. Dolayısıyla benim yapabileceğim bir şey yoktu, sadece Çardin'in arşivlerine el koyan kişinin kim olduğunu ve amacının ne olduğunu bulmaya çalışabilirdim.

Aleksandra bana açık bir biçimde kendi safında yer almamı teklif etmişti. Yıllardır, kendi adamlarını yönetici kademelere yerleştirdiğini bilmeyen yoktu. Yeğenleri, kuzenleri ve diğer akrabaları hep bu mevkilerdeydiler. Büyük oğlu, sevgili Vasso gibi ayık dolaşamayan, işe yaramaz budalalar. Çocuk, öldürücü şiddet krizlerinin böldüğü halüsinasyonlu sayıklamalar içinde yaşıyordu.

Güneş Önder'e gelince, ben 1938 eylülünden beri onun ne mal olduğunu bilirdim. Yetmiş altı yaşına yaklaşmıştı. Günde sadece birkaç saat aklının başında olduğu fısıldanıyordu. Ya bir gün aniden uyanıverirse?..

Yine de bütün bunları düşünmek için artık çok geç. Aleksandra'yla buluşmakla yağlı ilmeği boynuma geçirmiştim. Bundan böyle yapabileceğim hiçbir şey beni Yenilmez Mareşal'e ihanet girişiminde bulunmakla suçlanmaktan kurtaramazdı.

İki büyük fesat komitesi arasında savaş ilan edilmişti. Kader benim safımı tayin etmişti. Bundan böyle ancak müttefiklerime güvenip elimden geldiğince oyunu iyi oynamak kalıyordu bana: Son oyunumu.

Düşüncelerim Aleksandr Çardin'e doğru kaydı. 30'lu yıllarda benim neslimden herkes saygıdeğer şairle ilgili her konuyu öğrenmeye çalışırdı. Biyografisini ezbere bilirdik. Eski Vudas'ta Saint-Anastase tarikatına bağlı keşişlerin yönettiği Saint-Basile

yetimhanesinde geçen çocukluğu. Yüksek kubbeli, iç karartıcı salonlarda küçük Aleksandr nefreti ve isyanı öğreniyordu. Kafası kazınmış, sırtında gri önlüğü, gaz lambalarının kasvetli ışığıyla aydınlanan nemli koridorlarda yürüyordu. Başı öne eğik Ludovic'in azizlerin yaşamı üzerine verdiği dersleri dinlerken lahana köklerini kemiriyordu. Daha sonra erkek koğuşlarında, sırtüstü uzanmış, elleri çarşafın üzerinde kenetlenmiş, horlamalardan, iç çekişlerden, fısıltılardan oluşan korkunç müziği dinlerken gözlerinden yaşlar sızıyordu.

Kilisede, şafak aydınlığında, sırtı titremelerle sarsılırken, asilere has o ikiyüzlü, dokunaklı sesle dualarını sıralıyordu. Latif küfürleri inci gibi dizerek sofuluk numarası yapıyordu. Yarılmış göğsündeki kanlı kalbini teşhir eden İsa'ya gülümserken zehir gibi küfürler sıralıyordu.

Küçük Aleksandr bir yandan nefret ve isyanı öğrenirken, bir yandan da düşlerini büyütüp çoğaltıyordu. Tıka basa kitap okuyor, mısralarla sarhoş oluyordu.

Ailesini bilmediği için, her gece oğlu için ağlayan ya da yorgunluktan bitap düşüp uyuyan, narin ve acılı bir anne icat etmişti kendine.

...Nostaljik çocukların gezindiği
Sakin unutuluşun ta dibinde...

Ve sonra, en kaba gerçekliğe düşüvermişti bir gün.

Müdürün odasına çağrılan dokuz yaşındaki çocuk, karşısında şişman ve kırmızı genç bir kadın, sade giyinmiş bir köylü buluvermişti. Kadın hıçkırıklarla çocuğu kucaklamış, bağrına basmıştı.

Zehir dolu şefkatin
Ve iğrenç sarılışların
Şaşkın sessizliğini öğrenince
Ölür elbet yaralı masumiyet...

Ölene dek

Düşkırıklığı zehriyle ısıran yılanın
Yuvalandığı o zehirli karından

çıktığını kabul etmemişti.

Hayranları da bu inkârı paylaştılar. Mağrur bir güzelliğin, kes-

kin bir zekânın, kaba bir sıradanlığın bağrında tomurcuklanabileceğini kabul etmiyorlardı. Hatta, benim gibi orta halli bir çevreden gelenler bile kahramanımızın anasının, fotoğraflarda gördükleri o geri kalmış genç kadın olabileceğini içten gelen bir tiksintiyle reddediyorlardı. Kahramanımız için göz kamaştırıcı bir nesep düşlüyorduk. Ona yüce bir doğumu layık görüyorduk. Antikçağ'da olsak onu bir kralla bir tanrıçanın aşkının meyvesi sayardık. Oysa o, çocukluğunun geri kalan yıllarını ve yeniyetmeliğini, her kaprisine boyun eğen, ona garip bir biçimde saygı gösteren bu mütevazı köylü kadının yanında geçirdi.

Nasıl oldu da Angelika'da uyandırdığı o saygıyla karışık korku, bu mazlum kadının *gerçek* anası olmadığı konusundaki inancını pekiştirmedi? Her türlü aşkı besleyen bu kaynak onda kuşku uyandırıyordu. Bilmece gibi bir gerçekliğin belirsizliklerine, düşlerin göz kamaştırıcılığıyla karşılık vererek hayal âlemini yaşatıyordu. Halüsinasyonların gücü karşısında, donuk ve utanç verici gerçekliğin ne değeri vardı? Kişiliğinin çevresinde dinsel bir gizemin varlığını hissediyordu. Angelika'nın bakışında garip bir saygı, neredeyse bir korku okunuyordu. Kadın ona hitap ederken bakışlarını önüne eğiyor, hiçbir isteğini tartışmıyordu.

Yeniyetme ona ne anneciğim, diye hitap etti ne de ana dedi. Herkesin gözünde bu kadın Angelika'ydı, yoksul bir akraba, bir hizmetçi.

Yaşamlarında olağanüstü bir değişiklik oldu; çocuk daha on yaşlarındayken, bir gün gelip kaderinin aydınlanacağını anladı.

O güne kadar, Eski Pazar Meydanı'nın arkasında, bugün tamamen yıkılmış olan Pells Sokağı'nın 21 numarasında, iki odalı bir çatı katında yoksul bir hayat sürmüşlerdi. Ekmek parasını çıkarabilmek için Angelika civar tüccarlara temizliğe gidiyordu. Çardin'e gelince; o Tac'ın gözbebeğiydi. Ve aniden durumları değişiverdi. Tuna'ya bakan Kuşlar Rıhtımı'nda geniş bir yere taşındılar. Angelika birden bol para sarfetmeye başlamıştı. Giysiler, şapkalar alıyor, hanımefendi kisvesine bürünmeye çabalıyordu. Normalde, kapılarını bu piçin suratına kapatmaları gereken ülkenin en züppe okullarına yazdırıyordu oğlunu. Bu

kapılar, her nasılsa ardına kadar açılıveriyorlardı önlerinde.

Böylece önüne dikilmiş olan tüm engelleri dümdüz eden bir gücün var olduğunu keşfeden çocuk, kendisine gerçek bir anne, yüksek seviyeden bir kadın yarattı.

El üstünde tutuluyor, ama yine de yapayalnız bir yaşam sürüyordu. Üstün bir cevhere sahip olduğunu duyuyor ve yüce bir alınyazısına hak kazanmış olduğunu hissediyordu. Arkadaşlarını küçümsüyordu. Piçti evet, ama şahane bir piç.

Onca gurur, acı belirsizlikleri gizliyordu. Ders aralarında volta atılan avlularda sınıf arkadaşları sadece bir tek şeyin farkındaydılar: Bir piçin gülünesi kurumu. Yaratmaya çalıştığı üstünlük havasıyla başedebilmek için onu üzüyor, hakaret ediyor, alay ediyorlardı. Aşağılığı kabul ederek baskın çıkmasından da nefret ediyorlardı.

Oysa bizler, hayranları, onun öfkelerini, aşağılanmalarını, kavgalarını, yalnızlığını, ama aynı zamanda başarılarını ve hem güzelliğiyle hem de dahice konuşmalarıyla arkadaşlarının gözlerini nasıl kamaştırdığını, onlar üzerinde çok erken yaşta nasıl ezici bir üstünlük kurduğunu çok iyi biliyorduk.

Sanırım bütün ülke onu, genç Aleksandr'ı sevmişti, aşkla sevmişti ve bizler, gençler, kendi düşlerimizi gerçekleştirdiği için onu kadınlardan daha çok sevmiştik.

On sekiz yaşındayken, esrarengiz bir kişi, Angelika'nın koruyucusu olduğunu düşlediği etkili bir kişi onu Kraliyet Operası'na götürmüştü; Aleksandr, işte orada büyük bir sırrın içine giriverdi. *Rigoletto*'nun ikinci perdesinden sonra bir saray görevlisi onu aldı ve kraliyet locasına götürdü; şaşkınlık içinde kalan çocuk loca perdelerinin hemen sımsıkı kapandığını görebildi.

Genç adam kendini S. A. R. Prens Adhemar'ın önünde buluverdi; prens bir süre sessizce onu inceledi, sonra şöyle dedi: *"İyi çalıştığını söylediler. Buna pek memnun oldum. Daha iyisini yapmaya çalış."* Sonra yumuşak, beyaz ve uzun elini uzattı; Aleksandr da, saygıyla bu eli öpmüştü.

Bu sahnenin hayal gücü gelişmiş bir delikanlıyı etkileyeceği apaçık. Ama özellikle bir ayrıntı durumu daha da çarpıcı kıldı: Naip'in kardeşiyle aralarındaki baş döndürücü benzerlik. Sanki

Çardin'in kraliyet locasının yarı karanlığı içinde karşılaştığı kişi kendi ikiziydi; bilindiği gibi bu temaya bütün romanlarında rastlanır.

O zamanki duygularını şiirlerinin ve gençlik dönemi romanlarının satır aralarında bulabiliriz: Gurur, azamet, dehasına olan inancının pekişmesi. Ama çok geçmeden bunlara eklenen: Düş kırıklığı, öfke, kasıp kavuran bir nefret. Çünkü o görkemli baba bir daha ortaya çıkmadı; oğlunu o mütevazı yaşantı içinde çürümeye bıraktı. Böylece bütün eserlerinde, yaşlılık dönemlerindekilerde bile rastlanan, kâh kesişen, kâh birbirinden kaçan iki tema ortaya çıkmıştı: Kahramanın kendi kendini yenilemesi ve ihanet...

Zakkum öpüşüyle
Zehirle işlenmiş bir cinayete dönüşen
Bu yalanın tadı işi bitiriyor.

Küskünlükten, utançtan kurtulmak için mi, önce Paris'e sonra da Berlin'e gitti? Yabancı ona, dehasının bir tomurcuk gibi açılacağı isimsizliği sunuyordu.

Sadece biçimsel sorunlarla ilgilenip yolunu arıyordu. Geleneklere adeta isterik bir kin besliyor, kendinden öncekileri hakaretlere boğuyor, tüm dilekleri geleceği kurtaracak bir patlamada birleştiriyordu. Şimşek gibi insanı kör eden mısralar yazıyordu.

13.

Berlin'de, Çardin 'Gerçekdışı Terorizm Hareketi'ne katıldı, Heinz Klaus'la birlikte bir manifesto yazdı: "Ağzınıza Sıçıyoruz."

Sanat, aile, vatan, bayrak, kilise ve partiler, kısacası, genç asilere göre hayatı donduran her şey yerin dibine batırılıyor, buna karşılık yalnızca yaratıcı eylem göklere çıkarılıyordu.

Kadın ya da düpegüz vajina, grup estetiğinde merkezi bir konumda yer aldığına göre, o halde, belli bir derinliğe açılan bu cinsel organ yaşam savaşına çağrıyı simgeliyordu -ereksiyon ise şiirsel eylemden farksızdı; çünkü *şiirsel eylemde dil dikleşip sertleşiyordu-*.

Otuzlu yılların yeşil suratlı Berlin'i, sanki bir veremlinin düzensiz kalp çarpıntılarına yol açan hafif ateşiyle, yavaş yavaş tü-

keniyor, içten içe eriyip gidiyordu; grup, Srassenburg'daki bir birahanede, *Zum Teufelwunsch* "Şeytanın Emrinde" toplanıyordu. Eğer bu kuruluş ve adı 1882'den beri mevcut olmasaydı bu adın bizzat Klaus tarafından konulduğu düşünülebilirdi.

Grup, gürültülü toplantılarını, kışkırtmalarını ve rezaletlerini çoğaltarak sürdürüyordu. Bu yüzden burjuvaların düşmanlıklarına hedef oluyor, onların protestoları grubun popülerliğini büsbütün artırıyordu.

Açık açık pornografik eserlerin sergilenmesi, acımasızlığın estetik ilke seviyesine çıkarıldığı filmler, doğaçlamanın metin yerine geçtiği tiyatro oyunları, her enstrümanın ötekilere aldırmadan kendine düşeni çaldığı partisyonsuz konserler. Her imkâna başvurularak, güzellik, uyum, şekil vs... gibi kadük ilan edilmiş estetik kriterleri temel alan sanat, gülünçleştirilmeye çalışılıyordu.

Bu sanatsal şiddet yolları ucuz ve temelsiz görülebilirdi. Oysa kesin ilkelere boyun eğen, doğru bir önseziden kaynaklanıyorlardı.

Hareketin ideallerine tam olarak vakıf olmamakla birlikte anlamını kavrayabiliyorduk. Aslında istedikleri kutsal olanla bağları kurabilmekti. Bu anlamda küfre, günaha, kaba ve alaycı taklitlere başvurulması, güçsüzlüğün yol açtığı bir umutsuzluğu ortaya koyuyordu.

Klaus'a, ciddi kuramcıya göre, grubun kurcaladığı sorun şuydu: Sanatı dar kafalıların, yani burjuvaların elinden nasıl koparmalı? Burjuvazinin mal üretir gibi sanat eseri üretmesini nasıl engellemeli? Ve daha da genelde: Paranın hâkimiyetinden kurtulmuş yeni bir ahlaka nasıl ulaşmalı?

Bu öfkeli gençleri sadece reklama susamış provokatörler olarak görenler büyük bir yanılgı içindeydiler. Daha sonraki gelişmelerin ispatlayacağı gibi grubu bekleyen tehlike sahtekârlıktan çok dogmaydı. Çok garip belki ama, bu ikonakırıcılar aynı zamanda mistik kişilerdi.

Bu isteği kendi içimizde duyduğumuz ölçüde onları anlayabiliyorduk.

Bugün Dumarya, özellikle de Vudas gençliğinin böylesi tartışmalara ilgi duymasını düşünebilmek bile güç. Oysa gerçek buydu; kentimizi bir merak ve heyecan dalgası kaplamıştı.

Vudas'ı *Orta Avrupa*'nın Parisi diye adlandırmalarının da bir nedeni vardı. Hepimiz, yeni sanatın doğduğu büyük kentlere, özellikle de Dumarya vatandaşlarının her birinin kalbinde kent olan Paris'e dönük yaşıyorduk. Belki de bizim ülkemizin bütün merkezlere uzak kalması, Slav ulusların Latin Avrupa'yla bizim aramıza girmesi, bütün önemli akımların bizim çok ötemizden geçmesi neden oluyordu, açıklardan esip bizlere dek ulaşan bir rüzgâra özlem duyulmasına. Kuşkusuz sınırlarımızın darlığı bizde bir kaçış ihtiyacı uyandırıyordu. Pek çoğumuz Viyana, Berlin, Prag, Londra, Paris'te olup bitenleri öğrenmek için yanıp tutuşuyorduk. Son çıkan romanları kapışıyor, genç yazarlara tapıyor, en yenilikçi besteciler, ressamlar hepimizi heyecanlandırıyordu. On küsur tiyatromuz vardı, hepsi de kapalı gişe oynuyor; operanın her gösterisi tıklım tıklım doluyor ve Paris'te sahnelenmesinden hemen bir yıl sonra bizde oynanan Debussy'nin *Pelléas ve Mélisande*'ı büyük başarı kazanıyordu. Vudas, bir gençlik ateşiyle çağdaşlığa atılıyordu; belki de geleneklerimiz başka yerlerin geleneklerinden daha az zorlayıcı, daha az kökleşmiş olduğundan.

Politikada da aynı atılım bizleri kapıp götürüyordu. Bizi komünizme iten, ayrıcalıklara olan nefretimiz ya da haksızlıkları reddedişimizden çok, gerçekliğin çelişkilerini eriten, basit ve bükülmez bir teorinin çekiciliğiydi. Elbet bazıları hırslarını tatmin etmek için katıldılar ama çoğu bu amaç için her şeylerini feda ettiler.

Bu sonunculardan olduğumu söyleyebilir miyim?

Sadece çıkarlarını düşünenler bizim saflarımızı ve cömertliğimizi istismar ediyorlardı. Görünüşte doğru ve dünya kadar eski bir düşünceyle bizi yola getiriyorlardı: *Amaca ulaşmak isteyen araçları da ister*. Ve bizler de devrimi istediğimize göre, devrimci metotları yani terörü kabullenmek zorundaydık.

Klaus ve Çardin'in grubunun Madrid, Roma, Barcelona ve Paris'le bağlantıları vardı. Çünkü bütün Avrupa aynı öfke ve sabırsızlık cezbesine kapılmıştı.

Düşü, halüsinasyonları, akıldışının karışıklıklarını, bilinçsiz güçleri ve derin içtepileri öven hareket, garip ama çekici eserler

meydana getiriyordu. Çardin 1933'te neşe dolu bir özgürlüğü yansıtan bir şiir kitabı yayımlandı; bu eserinde, gelenekseli dinamitleyerek şiir dilini yeniliyor, ona ilk saflığını veriyordu.

Ama çok geçmeden Çardin'in adı, pek de itibarlı olmayan bir olaya karıştı.

Osnnabrücklü genç ozan Eberhardt Lust gruba katılmış ve büyük gürültü koparan *Blut und Nacht* adlı bir şiir kitabı yayımlamıştı. Hem ahenkli hem de son derece yenilikçi bir yetenek seziliyor, belki de antik Yunanistan'a atıfları nedeniyle Hölderlin'i anımsatan yüce bir melankoliyi çağrıştırıyordu. O sırada Klaus, Lust'un oğlanları sevdiğini keşfetmişti. Derhal gruptan ihraç edilmesini istedi; bu teklif büyük çoğunlukla onaylandı, Çardin de Lust'a hakaretlerle dolu, iğrenç bir yergi yayımladı; bu yergide onu "hela cembazı" olarak niteliyordu. Eğer Lust dost sandığı ve gizliden *sevdiği* kişinin ihanetinden tiksinip, Çardin'i suçlayan bir mektup bırakarak bir otel odasında intihar etmeseydi, olay vahim sayılmayacak, sıradan çirkin bir olay olarak kalacaktı.

İşte bizim şairimiz bütün ömrünce, boş yere suçsuz olduğunu, aslında bu yergi yazısının Klaus'un kaleminden çıktığını ve kendisinin sadece birkaç düzeltme yaptığını iddia edip durdu... Çabaları işe yaramadı. Bu, onun ilk ihaneti sayıldı.

İkincisi daha büyük bir skandala neden oldu, çünkü bu kez, kendisini "kesinkes anarşist" ilan eden grubun kurduğu estetik temellere dokunuyordu. Grup, Katolik Kilise'yi ve Komünist Parti'yi, iki dinsel kurum olarak değerlendiriyor, düşman gibi görünmelerine rağmen, gerek fikren gerekse de işleyişleri açısından bu kurumların birbirlerine çok yakın olduğunu öne sürüyor ve onlara karşı büyük bir nefret duyuyordu.

Çardin'in gizlice partiye kaydolup gruptan birkaç arkadaşının da aklını çelmeye çalıştığını anlayınca, Klaus önce şaşırdı ve sonra da çok öfkelendi.

Adeta bir kilise disipliniyle yönetilen totaliter bir partiye üye olmak, Klaus gibi bağnaz ve darkafalı bir adamı epey yaralamıştı, ama onu asıl etkileyen grup üyelerinin en ünlüsünün bunu gizlice bir komplo havasında yapmış olmasıydı. Tuttu arkadaşına karşı bir suçlama bildirisi yazdı, *İhanet Savunucusuna Mektup;* bu pek

çok dile çevrildi, Avrupa'ya yayıldı; Çardin, zalimlik, soylulara has rezillik ve alçaklıktan oluşan kötü bir ün kazanmıştı.

Bu ünlü kişi, durumu üstlenmekle kalmadı, savundu da. Zehir gibi sözlerle eski dostlarına karşı çıkıp cinayet ve yalan yere yeminler etti...

Gençler arasında ünlü bir oyuncu ya da bir şarkıcı kadar popüler olmasının nedeni, fikrini en uygun biçimde sunan dehasıydı. Korkunç şeyler söylüyor ama bunu öyle bir ahenk içinde yapıyordu ki, insan daha ötesine boş veriyordu.

Özellikle gençler arasında popüler olmasının bir nedeni de, alaycılığının bir kıyamet günü umutsuzluğunu yansıtmasıydı.

Hemen her yandan aynı isyan ve öfke çığlığı yükseliyordu; ister faşist olsun, ister komünist, pek çok insan eski dünyanın ölmesini, rezil burjuvazinin yok olmasını, can çekişen bir kültürün batmasını istiyorlardı. Yangınların kızıllığını, ölü çukurlarının keyif veren leş kokusunu övüyor, yıkıntılara türkü yakıyor, aynı yakıp yıkma isteğine çağrıda bulunuyorlardı.

İşsizlik, açlık, zillet, dinginsiz bir spekülasyon rezaleti: Durum zaten duyulmamış bir şiddeti içeriyordu. Hastalıklı bir atmosfere bürünmüştü bütün Avrupa. Bu lağım kokulu buharda en tehlikeli tohumlar mayalanıyordu. Gölgelerin belirsiz tehditlerle kaynaştığı, bir zindan ve bodrum aydınlığı kentleri sırlarla dolduruyordu. Sanki cüzamlı duvarlarda canavar şekilleri kayıp gidiyordu; terk edilmiş avlulardan, kışla binalarından acıklı yakarışlar yükseliyordu. Lağımlardan kan kokusu yükseliyor, yağmurdan ıslanmış kaldırımlarda çizme ve bıçak sesleri yankılanıyordu.

Yoksullara dağıtılan aş, kentten kente göç eden işsizler ordusu, ekmek kabuklarını birbirinden kapan partal çocuk sürüleri, it kopuğun yırtıcılığı, yatakhanelerin örtülü ahlaksızlığına terk edilmiş yoksulların hayâsızlığı: Avrupa'da 14-18 kırımının hortlakları kol geziyordu. Sanki kıta dehşet dolu bir kâbusta debeleniyordu.

Akıldışılığın zincirden boşanması karşısında duyduğu bu karmaşık hoşgörü, Çardin'in zaferini hazırlıyordu. Zamanı iyi yakalamasını bilmiş ve onu ölüm büyüklüğünde imgelere dö-

nüştürmüştü.

Eleştirmenlerin "Gençliğin Prensi" adını taktıkları bu kişi, herkesi peşine takmış dans ettiriyordu hem de ne biçim; ama besteyi yapan Şeytan'dı. Aleksandr Çardin'in sevdiğimiz motifleri aslında ondan nefret etmemizi gerektirecek olanlardı. Dehası büyülenmiş bir dönemin çırpınmalı spazmına katılıyordu.

Onun partiye kaydoluşunun bana ve pek çok kişiye sağladığı mutluluk, işte bu umutsuzluğun kara cazibesinden geliyordu. Her şeyin yağma edilip kılıçtan geçirilmesini istemekte haklıydık, çünkü o, altın sesli başmelek bizi buna teşvik ediyor, en kötü rezilliklerimizi baştan onaylıyordu. Parti ahlakı olamaz, *olmamalı* - diyordu bize küstahça- çünkü ahlak zayıfın güçlü tarafından istismarına izin veren bir burjuva uydurmasıdır. Devrimci, Nietzschecidir, belleksizdir, ne pişmanlık duyar ne de utanç; o, partiyle cisimleşen davaya boyun eğmelidir. Hiçbir yasaya saygı göstermiyor, hiçbir yemine bağlı kalmıyordu: Sadece nefret ettiği bir toplumun can çekişmesini hızlandırmak için yaşıyordu.

Onun gibi düşünen bizler azınlıktaydık kuşkusuz; ama şiddet yanlısı ve kararlı bir azınlık. Bir de baktık ki parti düzenini korumakla görevli üyeler ve faşist birlikler halinde örgütlenmiş sosyal demokratların ve öteki hainlerin -yani sözleri dinlenebilseydi demokrasiyi kurtarabilecek olanların- toplantılarını el birliğiyle basıp dağıtıyoruz. Sokakta, halk toplantılarında sessiz halk yığınlarını yıldırıp, devrimci terör dediğimiz yöntemi uyguluyorduk.

Bu iğrenç ortaklığın farkına varmalı ve daha derin bir suç ortaklığı içinde olduğumuzu görebilmeliydik. Ama kinimizin dışında hiçbir şey görmek istemiyorduk.

14.

Mayıs 1936'da, yine Berlin'de, Glockenstrasse'deki kitapçı Amadeus Brender'de efsanevi karşılaşma gerçekleşti.

Clara Mostoff, dükkânın dibinde durmuş, Baudelaire'in *Kötülük Çiçekleri*'ni karıştırıyordu. İnce uzun, solgun bir sarışın. Altın kakmalı porselen güzelliğinin altında, bir elmas katılığı gizliyordu. Acımasız bir hırs aklını başından almıştı. Hükmedip boyun eğdirmek istiyordu. O güne dek güce duyduğu susuzluğun farkına varmamış da olsa, Çardin'e rastlayınca bu duyguyu keşfetti.

Beyaz üzerine mavi çiçekli emprimeden bir elbise giymişti. Başında da hasır bir şapka. Çardin ona yaklaşıp, o tatlı, yumuşak bas sesiyle şiirler okumaya başlamıştı. Kız uzunca bir süre ba-

şını kaldırmadan onu dinlemiş, sonra bakışların en etkileyicisini, yaşlarla ıslanmış "yosun yeşili" bakışını ona yöneltmişti.

Ve bu vahşi, kaygı verici tutku, benim Marina'yla baş başa kaldığımızda ona okuduğum, bütün bir neslin mırıldanıp şakıdığı mısraları yaratmıştı. O şiirler ki, kaderin garip bir cilvesi, bin yıllık yağmalanmış bir kültürü dile getirmişlerdi.

Clara Rus ve komünistti. Felsefe öğretiyordu. Öksüz çocuğu erkekçe bir gayretle kavramış, doğrultmuş, yoldan sapmasını engellemişti. Onu hep böyle sımsıkı tuttu. Daha gergin, daha tutuk bir üslup kazandırdı. Artık kimin malı olduğunu bilen ve onun sayesinde bir kimliğe kavuşan şair, mısralarında hep onu övdü, şarkılara döktü.

Âşık ve militan kimlikleri Çardin'i, gerçekçi bir yalana, Pirandello'nun bir yanılsamasına dönüştürdü: Söylediği gibi bir insan olduğuna inanıyordu, çünkü kim olduğunu söyleyemiyordu.

Bu çift partide bir efsane haline geldi; aşkları, burjuva ahlakının zırhlarından kurtulmuş yeni aşkların simgesi oldu.

İlk sabahım olarak kalacaksın
Çiğ tanelerini içtiğim
Solgun dudaklarından.
Sana aşkım diyorum gelen günle
Sana acım diyorum giden geceyle

Berlin'i terk edip Paris'e gittiler. Saint-Paul Kilisesi'nden iki adım uzaklıktaki Saint-Antoine Sokağı'na yerleştiler. Mutlu ve çalışkan yıllar, art arda başyapıtlar vermesini sağladı.

Oysa bulutlar kümeleniyor, fırtına geliyordu. *Karol Usek'e Od*'u okurken, sürüye gururla kafa tutan keçi sakallı küçük adamı anımsıyor, rahatsız oluyorduk.

Anatol Godorian, Çardin'in ilk ve en ateşli hayranlarından biri olmuş, onun hakkında, keskin bir zekânın damgasını taşıyan iki deneme yazmıştı. İki adam dost olmuşlardı. Yazışmışlardı...

Şair bir kez daha kendi davasına ihanet ediyordu. Bundan böyle her türlü sahtekârlık için olgunlaşmış sayılırdı. 1940 haziranında ünlü çift, alelacele Fransa'yı terk edip Sovyetler Birliği'ne gitti, savaşı orada geçirip 1948'de Dumarya'ya döndüler.

Yıllardır hiç kimse ülkede bu kadar büyük bir coşku ya-

ratmamıştı. Büyük bir kalabalık Vudas Havaalanı'na dökülmüş ağlaşıyor, adını haykırıyor, *Özgürlük* şiirinden mısraları, işkence görüp asılan direnişçilerin anısına yazılmış şiirlerini, Yenilmez Mareşal'i ve bu arada ne yazık ki, güzel vücutlu Aleksandra'yı öven mısralarını bir ağızdan haykırıyorlardı.

Özgür bir halkındır o kusursuz heykel.

Zaferi doruğa ulaşmıştı. Şair bütün dünyayı geziyordu. Para, unvan ve şanla donanmıştı ve ona bir devlet başkanıymış gibi davranılıyordu.

Gazetelerde, televizyon ekranlarında Stalin'i ve sonra onun yerine geçenleri ağızlarından öperken, Castro ve Mao'yla kucaklaşırken görünüyordu. 1956'da Sovyet tankları, bizim antik Orta Avrupa kültürümüzü, Budapeşte'yi ezerken o Rus ordularının kardeşçe yardımlarını dizelere döküyordu. Bizim manevi başkentimiz Prag'ın istilasını da onaylıyordu. Sanatıyla göklere çıkardıklarını hakaretlere boğuyor, adeta şehvetle rezilliğin ve alçalmanın içine gömülüyordu. Kendi alçaklıklarımızı doruğa ulaştırmaya çalışıyordu.

O özsaygılı, onurlu maskesiyle hep aynı güzellikte kalıyor ama her zamankinden daha dolambaçlı, daha ele avca sığmaz davranıyor, alışkanlık sonucu ya da kuşkusuz estetizm gereği hep ihanet ediyordu.

Ve nihayet ilk dedikodular imbikten süzülmeye başladı: Clara ağır bir hastalığa yakalanmıştı, bütün ailesi Stalin tarafından yok edilmişti, ana-babası kurşuna dizilmişti, savaşı, başkent yakınlarındaki bir daçaya çekilip, çılgınca korkular yaşayarak geçirmişti. Aklını kaybediyor, sayıklıyordu. Güvenlik servisleri İsviçre'den güçlü uyuşturucular getirerek onu aptallaştırıyor, şaşkına çeviriyordu.

Bu güzel çift tartışıp dövüşüyordu, Aleksandr birden Clara'nın suratına, aşklarının bir aldatmacadan, bir şakadan başka bir şey olmadığını söyleyivermişti. Zaten onu hiç sevmemişti. O kadına karşı hep tiksinti duymuştu. Ne sesine ne de kokusuna dayanabiliyordu.

Yabancı ülkelere yaptıkları gezilerde, adam gece gençlerin peşine düşüyor, it kopuk takımıyla görülmekten çekinmiyordu. Ne-

redeyse yetmişine varmıştı. En tehlikeli kıyı köşelerde dolanıyor, güvenliğin adamları başına bir şey gelmesin diye onu izlemek zorunda kalıyorlardı.

Çardin onları ekiyor ya da açık açık onlarla alay ediyordu. Kendisiyle de dalga geçiyordu. Bütün hayatınca bir hilekâr olduğunun, hep yalan söylediğinin altını çiziyordu.

İnce düşünceli güvenlik, yine de onun peşine tam zevklerine uygun düşecek, onu heyecanlandıracak delikanlılar takıyordu. Çünkü Çardin tablo, el yazması, biblo, sanat eseri türünden bütün hayatı boyunca toplamış olduğu hazineleri etrafına saçıyor, onları -bilinçsizlikten ya da edepsizlikten- bir gecelik sevgililerine sunuyordu.

Sonunda Clara öldü. Cenaze töreninde, kibirli suratlı, yele gibi saçlı yaşlı bir adam eğilerek boş bakışlarla açılan çukura baktı. Birtakım kollar onu tutuyor, çekiyor, götürüyorlardı.

Çardin sonunda kendini iyice koyverdi. Her gece bir cinsel macera bulmak amacıyla sokaklara düşüyordu.

Aramızda tartışıyorduk: Acaba Clara'nın hastalığı mı ona pusulayı şaşırtmış, oğlanların kollarına atmıştı? Yoksa, düşündüğüm gibi, sonunda maskesini atıp, her zaman olmak istediği, ama erkeksi Clara'nın sert baskısıyla kurtulmayı umduğu kişiliğine dönmeye mi cesaret edebilmişti?

Ya, daha da acısı, boş bir yankıdan, yel esintisinden başka bir şey olmayan semavi bir sesten mi ibaretti?

Ama şu anda, memleketin en büyük eksikliği, o tumturaklı söz söyleme yeteneğiydi. Çünkü, belki kendi de farkında değildi ama, o seste, artık yok olup gitmiş o antik bellek gizliydi.

50'li yıllarda en saf Stalinci üslupla inşa edilmiş bakanlık binası: Ses geçirmezliği Devrim Merkezi'ninki kadar iyi değil. Kürelerin, buldozerlerin gürültüsünü, kamyonların homurtusunu, patlamaları duyabiliyordum. Şantiyeyi aydınlatan projektörleri görebiliyordum. Gece vakti çalışıp duran insanları seçebiliyordum...

Altında zemin titriyor, avize şıngırdıyordu. Çok kalmaz bir iki yıla kadar bütün bu gürültüler susacaktı: Vudas'ı bir Usek sessizliği saracaktı. Bir gün gelecek kimse Çardin'in mısralarını anımsamayacaktı ve bizler, anısız, belleksiz, aşklarımızı, acılarımızı, korkularımızı ve ihanetlerimizi ifade etmekten aciz kalacaktık.

15.

Çalışma masamın başına geçtim, Aleksandra'nın verdiği dosyayı açtım ve çeşitli belgeleri gözden geçirdim. Elbette daha önce bildiklerimden başka bir şey yoktu.

Tamircinin ifadesi Kramiz'in bize anlattıklarına tıpatıp uyuyordu. "Yirmi üç yaşındaki Ali Tasko namındaki kişi, Devlet Başkanı, Kara, Hava ve Deniz Kuvvetleri Komutanı, Babacan Güneş Önder Mareşal Karol Usek'in olağanüstü ve özel izniyle barışsever sosyalist Dumarya Cumhuriyeti'ne, usulüne uygun olarak ithal edilmiş bir otomobili kullanma izni taşımaktadır. Bu özel izin şair Ludovic Etienne Aleksandr Çardishan, nam-ı diğer Çardin'e verilmiş olup, Ali Tasko DVS 003 plakalı Porsche'yi 11 Kasım 1986 tarihinde rutin bakım için birinci sınıf tamirci Boris

Magdior'a teslim etmiştir. Bu şahıs da arabanın belli başlı aksamının iyi çalıştığını tespit etmiş, motorun yağını boşaltıp yenisini koymuş ve imalatçının verdiği bakım karnesini imzalamıştır. ...Ertesi gün, 12 kasımda, otuz yaşlarında, bir yetmiş beşten biraz daha uzun boylu, esmer, mat tenli, siyah dalgalı saçlı, mavi gözlü bir kişi buraya gelerek güvenlik kartını göstermiş ve Porsche'yi incelemek istediğini bildirmiştir. Bir saat kadar sonra çıkarken bu ziyaretinden hiçbir nedenle söz edilmemesi konusunda ısrar etmiştir."

İki gün sonra, 14 kasımda Tasko, Aleksandria yolunda, Vudas'ın yüz yirmi kilometre dışında intihar etmiştir. Bu mevkide yol tamamen düz olup ne don ne de buzlanma söz konusudur. Karşı yönden gelen vasıta da yoktur. Kaza saat on bir otuz civarında vuku bulmuştur.

Ali Tasko'nun dokuz ile dokuz on beş arasında başkentten çıktığı saptanmıştır. Aracın kilometre sayacı saatte yüz seksen üç kilometreyi gösterir biçimde bloke olmuştur. Kaza yerinden iki yüz metre uzaklıktaki Arkanguela köyünde alınan ifadelere göre, bilinmeyen nedenlerden dolayı araba birdenbire önce şosenin soluna, daha sonra sağına kaymıştır...

Lastiklerde hiçbir anormal yıpranma belirtisine rastlanmamıştır.

Elbette, yardım etmek amacıyla olay yerine ilk yetişen köylüler genç adamın ölmüş olduğunu saptamışlardır. Direksiyona kapanmış vaziyette, vs...

Ne kaza mahallinde ne de civarda ölününkinden başka hiçbir kişinin izine rastlanmamıştır.

Üç yüz metreyi bulan fren izlerini tespit edebilmek mümkün olmuştur.

İki köylü -kimlikleri ilişikte- ceseti arabadan çıkarıp otların üzerine yatırmışlardır. Onun için hiçbir şey yapamayacakları kanısına vardıklarından, gözkapaklarını indirip, ellerini göğsünde kavuşturmakla yetinmişlerdir.

Aleksandria Hastanesi'nde otopsiyi gerçekleştiren adli tabibin raporu: "Dalak ve karaciğer patlaması nedeniyle ölüm, iç kanama akciğerlerde ödeme neden olmuştur. Ölüm, anında vuku bul-

muştur. Cesetin katılaşma durumu incelendiğinde ölümün saat on bir kırk beşle on iki arası vuku bulduğu söylenebilir."

Pek çok yara bere. Bacaklarda kırıklar.

Mide içeriğinin iç açıcı olmayan anlatımı: Sütlü kahve içip, kayısı reçeliyle ekmek yemiş. Ölüm sırasında hazım tamamlanmamış.

Anasının saçmalıkları, Amalia Tasko: Dünyanın en iyi çocuğu, çalışkan, kendini Mareşal Önder'e adamış... Orta öğrenim. Ufak tefek işler. On altı yaşında ilk kez milis tarafından tutuklanmış, serserilik ve sarhoşluktan. Karol Usek Islahevi'nde bir yıl. Burada mekanik öğrenmiş. On sekiz yaşında ikinci tutuklama, bu kez güvenlik tarafından: Fuhuş, karaborsa, döviz kaçakçılığı... *Altı ay kürek cezası! İyi halden salıverilmiş.*

(Eski reflekslerime kavuşmuştum, her okuduğumun altını çiziyordum. Arad'da üçüncü sınıf soruşturma yargıcı olarak çalıştığım dönemlerde de böyle yapardım. Yine böyle dirseklerimi masaya dayar, dosyadaki evraklara eğilir, aynı kuşkucu dikkatle okurdum. Tek fark: O zamanlar adalete, hiç değilse işlediğine inanırdım. Gerçeğin ortaya çıkacağından kuşku duymazdım, hiç değilse el yordamıyla bulunan izafi gerçeğin. Onu belgelerde, tanık ve sanıkların ifadelerinde değil ama satırların aralarında, cevaplardaki sessizliklerde arardım. Ve otuz yıl aradan sonra, yine yalanlardan oluşan dış görünümün gerisine gizlenmiş gerçeği keşfetmeye çalışıyordum; ama bu kez ortaya çıkabilecek olanın asla bir gerçek olmadığının ve ustalıkla söylenmiş bir yalan olduğunun bilincindeydim.)

Affa uğramış demek bizim Tasko! Üstelik iyi davranıştan. O günden sonra, diyor Amalia, bir melek kesilmiş. Örnek evlat, örnek işçi -ama nerede, hangi işte? (sinirli sinirli önümde duran kâğıda karalamalar yapıyorum)- ilerleme ruhuna sahip sosyalist -hangi alanda?-, hep gönüllü -yok yahu!-, düzene uymuş. Her akşam eve geliyor, nişanlısı Flora Dugarian'ı haftada yalnızca bir kez, cumartesileri görüyormuş.

Uzun sözün kısası, yine aynı dolapları çeviriyor, ama bu kez güvenliğe bilgi sızdırıp, onun iznini alarak.

İki gözyaşı arasında anası ağzından bir şey kaçırıyor, belki de

önemsiz: Ali, Amerikan müziğine tutkun olduğundan yabancı turistlere takılmayı severmiş. Kadına göre, kendisine plak armağan edildiğinde çok mutlu olurmuş (Ne tür müzik dinlermiş? Bundan nasıl bir sonuç çıkarılabilir?)

Sevgilisi Flora'nın cevapları küstahlığa yakın bir sertlikte. Bu yaldız bakışlı, çıtı pıtı esmerin alaycı bir ifadesi var. Ali nerede mi çalışıyormuş? Vudas'ın banliyösü, Prest'teki Mareşal Usek Genel Mekanik Atölyeleri'nde çalıştığını söylemiş. Neden bundan kuşku duysunmuş ki? Ali dürüst bir insana benziyormuş.

Para durumu? Onun yaşındakilerin durumundan ne bir fazla ne bir eksikmiş. Sosyalist bir cumhuriyette doğru dürüst yaşayacak kadarmış. Neden daha fazlasını istesinmiş ki? Mareşal Önder vatandaşlarının refahıyla yakından ilgileniyormuş, onlara da bu durumlarına sevinmek düşermiş. (Kız basbayağı dalga geçiyor).

Ya sonra? Ali parti yetkili organları tarafından, Lenin ödülü, Nobel edebiyat ödülü sahibi, şair Aleksandre Çardin'e koruyuculuk ve şoförlük etmekle görevlendirilmiş. Ya itiraf edilemeyen görevler? Böyle bir imada bulunmak, Marksist-dumarist partiye hakaret olmaz mı? Ali asla böyle bir konudan söz etmemiş. Zaten, bundan söz etmek kalleşlik olurmuş! Hem üstelik tahmin edilebileceği gibi böyle bir durum kıza pek olası görünmüyormuş. Bu konuda söz söyleyebilecek en yetkili kişi zaten kendisi değil miymiş? Elbette şaire hayranmış. Dumarya'da kim Güneş Önder'in "sosyalist ülkemizin medar-ı iftiharı" ilan ettiği kişiye hayran olmazmış ki? Elbette, yabancı ülkelere gitmekten mutlu oluyormuş. Hangi genç Londra'yı, Roma'yı, Paris'i, özellikle de Amerika'yı görmek istemezmiş ki? New York onu ürkütmüşmüş. Orada yaşamak istemediğini sık sık tekrarlarmış. Amerikan müziği mi? Annesi yanılıyormuş: Söz konusu olan İngiliz müziğiymiş. Ali, Beatles ve Rolling Stones'u severmiş. Bildiği kadarıyla her iki grup da Liverpool banliyölerinde yetişmişlermiş. Genç işsizlere, işçilere hitap eden bir müzikmiş... Devrimci bir müzikmiş. (Kız anasının gözü, üstelik yırtık!)

Dosyayı kapattım ve bir kâğıda şunları yazdım:

1-Kimse duymadan konuşabileceğimiz bir yer biliyor musun?

2-Paris'e ilk uçak kaçta?

3-Pasaportlardan birini, kimliği dosyasına ilişik olan Flora Dugarian adına hazırlat.

16.

Tam son sözcüğü tamamlıyordum ki kapımın çalındığını duydum. Evariste bana çekingen bir işaret çaktı, masama yaklaştı, kendisine uzattığım kâğıdı okudu ve başını üç kez salladı. Bütün bunlar olurken bir yandan da son derece havadan sudan bir konuşma sürdürmekteydik: -Eksi on üç derecede buz tuttuğundan kazı çalışmalarına ara verilmişti, bu nedenle Yeni Vudas şantiyesi yapımı gecikeceği için canımız sıkılıyordu-; daha sonra da bir hafta önce istemiş olduğum ve hâlâ bana teslim etmediği Luviania dosyasından söz ettik. Bakışlarımızı birbirinden ayırmaksızın kayıtsız bir ses tonuyla konuşuyorduk, ama gözlerimiz bambaşka bir sessiz diyalog sürdürüyorlardı. Birden şöyle düşündüm: Bu çifte konuşma, Usek Cumhuriyeti'nde yaşanan ger-

çekliği yansıtmıyor muydu?

Evariste benden binbir özür dilerken bir dolabı açtı ve oradan çıkardığı bir teybi usulca masama koydu. Sakin ama gayet belirgin hareketler, o güne dek düzenli bir biçimde bu işi yaptığını ele veriyorlardı. Tutumu, savaş sırasında bir Alman birliğinin varlığından söz edildiğinde takındığımız tavrı andırıyordu. Aynı sakin kararlılıkla hareket ediyor, aleti aynı rahatlık içinde kapatıp kaldırıyorduk. Böylelikle korkuyu kendimizden uzaklaştırıyorduk. İzlenmesi gereken davranış bilindiğinde sanki tehlike gücünü kaybedecekmiş gibi.

Zaten direniş sırasında tanımıştık birbirimizi. Bir pusuda onun hayatını kurtarmış, savaştan sonra mesleğiyle özel olarak ilgilendiğimi hiç belli etmeden yükselmesini sağlamıştım. Ama her seferinde yanımda, elimin altında olmasını sağlıyordum.

–İşte dosya, yoldaş bakan.

Teybi çalıştırıyordu. Mırıldanışımı duydum: "Sağol yoldaş", sonra bir kâğıt hışırtısı, bir öksürük, kâğıt üzerinde dolaşan bir kalem ucu. Evariste bana bileğini gösteriyor ve üç parmağını havaya kaldırıyordu: Üç saat. Bu herhalde önümüzde kalan zamandı. Sonra da ayakkabılarımı çıkartmamı işaret etti, kendi başlamıştı bile.

Ayaklarımızın ucuna basarak koridoru geçtik, erkekler tuvaletine girdik, öteki kapıdan çıktık ve yangın merdivenine ulaştık.

–Buradan itibaren dinleme sistemi çalışmaz.

–Emin misin?

–Elbette. Geçenlerde arkadaşlarımdan biri denedi.

Yine de etrafıma kuşkuyla bakınmayı sürdürüyordum.

–Ya kasetçalar bozuluverirse?

–Canım elbet her zaman bir risk ihtimali vardır. Onu da kontrol ettim. Çalışması gerek. Saat yirmi iki on beş. On beş dakika sonra gece ekibi görevi devralacak. Bant iki saat sürecek, anlamsız konuşmalar, Luviania dosyası konusunda sorular ve cevaplar. Daha sonra, yorulduğumuzdan biraz kestirmeye karar vereceğiz.

Üç saat kadar, fonda benim horultular. Böylelikle sabahın dördünü, beşini buluruz... Oldu mu?

Başımı salladım.

–Bak seni açıkça uyarıyorum Evariste: Eğer sen bana yardım edersen...

–Zaten çoktan ipi hakettim. Tasko olayı mı söz konusu olan?

Yine kafamı salladım.

–Bütün ülkenin dilinde. Büyük temizliklerden, kıyımlardan korkuluyor.

–Kimden şüpheleniliyor?

–Herkesten. Önder dahil.

–Neden arabaya sabotaj yaptırsın ki? Kendi elceğiziyle boğuverirdi.

–Onun sağı solu belli olmaz... Bütün takımdan şüpheleniliyor, Ovedian, Loumyl, sen...

–Ben mi?

–Neden olmasın? Sen de bakansın.

–Dosyayı gözden geçirdim. Bize sadece o kız yardımcı olabilir.

Evariste sorarcasına baktı.

–Küçük sevgilisi, dedim.

Bir Marlboro paketi çıkarıp bana uzattı.

–Ulusal paramız, diye dalga geçti.

Ben de gülümseyip başımı salladım.

–Ben bıraktım.

–Bronşlar mı?

–Kalp.

Bir nefes çekti.

–Hepimiz ihtiyarlıyoruz.

–Sen hariç.

–Ben hep yaşımdan büyük göstermişimdir. Şimdi size yetiştim!

Haklıydı, pek değişmemişti. Hep böyle iç karartıcı bir havası olmuştur.

–Monika mı?

–Hurda. Onu mutsuz ediyorum.

Alaycılığından hoşlanırdım.

–Dövüyor musun?

–Ben ne gencim, ne güzelim, ne de zengin. Kadın dolandırıldığına inanıyor.

–Oğlun?

–Parti kadrosunda, S. S. I. subayı.

–İnanıyor mu?

–Hiçbir şeye inanmıyor. Açlıktan ölmeyeceğinden emin olmak istiyor.

Merdivenin bir basamağına oturduk.

–Gevezelik etmeyeli epey oldu...

–Bu ülkede artık hiç kimse sohbet etmiyor. Zarar yok. Seni anlıyorum. Şimdi anlat bakalım. Ne olup bittiğini iyice öğrenmem gerek.

Ona durumu özetlemeye çalıştım. Başını eğmiş, sessizce beni dinliyordu. Arada anlıyorum, der gibi çenesini sallıyordu.

–Hepsi bu mu diye sordu.

–Yetmez mi?

–Pek yetmez ya. Neyse, elimizdekiyle yetineceğiz.

Düşünüyordu. Düşündüğünü duyar gibiydim. Hep böyle olmuştur bu Evariste: Ciddi, özenli. Bir fikri ele alır ve onu bırakmazdı.

–Durum açık, dedi. Flora'dan başlamak gerek. Mutlaka bir şeyler biliyordur bu kız. Diğerleri de onun peşindedir. Bizden önce bulurlarsa işi biter.

Elini gırtlağına götürüp kesiyormuş gibi yaptı.

–Pasaport bunun için mi diye sordu.

–Evet, dedim.

–Amerika'ya uçmayı düşlemişlerdir kuşkusuz. Beraber oldukları saatlerin çoğunu ileriye yönelik planlar yaparak geçirdiklerine yemin bile edebilirim.

–Herkes bir gün buradan çekip gitmeyi düşler, sen bile...

–Bize bildiklerini anlatır, biz de cebine beş yüz dolar koyup, Paris'e giden bir uçağa bindiriveririz. Yani eğer onu salıvermenin mümkün olabileceği konusunda bir karara varabilirsek...

–Sana ne demesini bekliyorsun diye sordu.

–Öldüğü gün Ali Tasko, saat dokuz ile dokuz on beş arasında Vudas'tan yola çıkmış. Saatte yüz seksenle gitmesine rağmen, yüz yirmi kilometrelik mesafeyi iki saat, belki de daha fazla bir zamanda almış...

–Aritmetiğim hiçbir zaman iyi olmamıştır.

–Yolda durmuş, besbelli. Nerede? Ne için?

Evariste düşünüyordu.

–Ters düşüyor, dedi, gençler sürati severler...

Düşünmeyi sürdürdü.

–Herkesi asıl şaşırtan, neden Porsche'yi ona bıraktılar? Benzin alacak parayı nereden buluyordu? Dönüp dolaşıp Önder'e ulaşıyoruz.

–Olabilir. İki nokta birbirine bağlı: Arabayı *ondan* geri almadılar, çünkü *ona,* bir yerelere gidebilme fırsatı yaratmak istiyorlardı.

–Anlamaya başladım... Kıza acıyorum.

–Ovedian'ın adamlarından önce ele geçirmeliyiz onu... Sorun şu: Neden onu şimdi ve bu biçimde öldürdüler?

–Çünkü ona ihtiyaçları kalmamıştı.

–Evet. Ya da ihtiyaçları kalmadığını *sandılar*.

–Bir kaza mı?

–Hatalar hep kazadır.

Aşağı doğru baktım.

–Bu merdiven nereye iner?

–Kazan dairesine, bodruma. Bir milis üniforması hazırladım ve de belgeleri... Dışarıda bir araba bizi bekliyor.

–Ne zamandır bütün bunları hazırlıyorsun?

–Yıllardır. Bir gün bu anın geleceğini biliyordum.

–Neden?..

–Sorulardan pek hoşlanmam. Cevapları yeğlerim.

Duraksadım.

–Bizimki gibi çürümüş bir ülkede, kimbilir ne biçim bir çıkar bekleniyordu ki, oğlanı bıraktılar Porsche'siyle oyalansın... Dumarya'da bu arabadan başka olup olmadığını bile bilmiyorum...

Evariste düşüncelerine kapılmış, söylenip duruyordu.

–İki tane daha var: Mareşal Önder'in ve sevgili oğlu

Vasso'nun.

–Desene, *muhteşem* bir çıkar...

–Mektuplar...

–Biliyorum, dedi, kafası iyice takılmıştı.

–Nereden biliyorsun?

–Öyle söyleniyor. Ama savaşın hemen ertesinde de duymuştum bu tür sözleri. Sen belki de unuttun: Tasfiye için kurulan özel mahkemeye başkanlık etmiştim. Belgeler elimizin altındaydı...

–Düzüşme mektupları mı?

Evariste omuzlarını silkip gülümsedi.

–Düzüşme kimin umurunda artık.

–Ne yazılıydı peki?

–Kasım 39'la eylül 40 arasında Önder pek çok mektup yazmış... Almanlara. Belki anımsarsın o dönemde SSCB onların müttefikiydi.

Taş kesilmiştim. Hiç farkına bile varmadan sesimizi alçaltmış, korkuyla etrafa bakınarak konuşmamızı sürdürmeye başlamıştık.

–Yani işbirlikçilik filan?..

–Müttefikler arasında böyle bir sözcük kullanılır mı sence?

–Nereye kadar?

–Epey ileriye kadar, deniyor. Askeri bilgiler. İttifak teklifleri.

–Tanrım!

–Tanrı yok, unuttun mu?

–Marx adına! Çok büyük bir olay Evariste. Benim boyumu aşar.

–Artık geri çekilemezsin...

Cebimden mendilimi çıkarıp alnımı kuruladım, yutkundum. Birden kendimi ihtiyar, yıpranmış ve ağırlaşmış hissetmiştim.

–Nasıl oluyor da Çardin bunu?..

–Berlin'de. Yüksek mevkilerde bulunan dostlarından...

–Demek dokunulmazlığının nedeni de bu...

–Onları avuçlarına almıştı... Hem...

Bakışlarımla sorguladım.

–Kramiz DDK'da bundan söz etti, değil mi?

Neye varacağını bilmek istiyordum.

–Demek Güneş Önder de olayın içinde, çünkü dinliyor.

Ürperdim. Birden kafamda her şey aydınlandı.

–Kurtuldum, dedim, ama hemen yine kuşkuya kapıldım.

–Yerinde olsam hemen zafer çığlıkları atmaya başlamazdım. Aleksandra'nın teklifini kabul ettin, değil mi? Bu durumda *ötekine* ihanet etmiş oldun. Şundan emin ol, 38 eylülünde olduğu gibi şimdi sabırla hepinizin dibi boylamanızı bekliyordur. Sonra ağı çekiverecek...

–Mektuplar, diye fısıldadım. Bu mektupları bulmamız gerek.

Gözkapaklarımda bir yanma hissettim. Sinirlerim iyice bozulmuştu.

–İn. Kasetçaların iyi işleyip işlemediğine bakayım.

Usulca ve ihtiyatla karanlıklara daldım.

17.

Ne dereceye kadar biliyordum? Karşımda uzanan tablo bu sorunun cevabını gülünçleştiriyordu.

Belki birden tipiye dönüşen kar, projektörlerin göz kamaştırıcı ışığı; bitip tükenmek bilmeyen gürültüler ve homurtular, otomobili yerden söküp kaldırıyormuş izlenimi veren patlamalarla noktalanıyordu; belki de akıl durdurucu bir yavaşlıkla toprağı kazan, iki büklüm kalabalıkların oluşturduğu görüntü üst üste yığılmış, kaskatı ve gülünç cesetlerin görüntüsünü anımsatıyordu; tüm gördüklerim bir kıyamet gününü çağrıştırıyordu. Bir çılgının kâbusu, sürekli çile çeken bir insanın sayıklamaları.

Güneş Önder bile en öfke dolu halüsinasyonlarında,düşlerini aydınlatan bu dev projenin, sessizliğe gömüldükçe her şeyi alt üst

eden bir dehşet üretebileceğini düşünememişti kuşkusuz.

En tuhaf şairler bile 'ölüm'ün emrine sunulmuş, bunca sakin bir cehennemi, bu sıradan dehşeti tasarlamayı beceremezler. Dante kendi cehennemini inlemeler, çığlıklar, yalvarışlar, lanetler ve ağlamalarla dolduruyordu: Lanete uğramanın önce bir bunaltıcı sessizlik, bu tükenmişçe boyun eğiş, bu teslimiyetçi uyuşukluk olduğunu düşünemiyordu. Zebaniler şiş sokmaktan, işkence etmekten tiksinip mümkün olan en az gayreti göstererek, terörün gerçekleşmesi için gerekli olan düzeni muhafaza etmekle yetiniyorlardı.

Bu anlamda, bir İsviçre köyünün çöp tenekeleri gibi son derece akılcı hatta hijyenik bir biçimde sıralanmış ceset dizileri, canlıların ruhsuz bakışlarından daha az panik yaratıyorlardı. Çünkü bu çılgınlar dünyasında şaşırtıcı olan ölüm değil, sağ kalmayı başarabilmekti.

Evariste arabayı ağır ağır sürüyordu. Bana bakmaya ve benimle konuşmaya çekiniyordu. Solgun olduğunu tahmin ediyor, kasıldığını hissediyordum. Bitmez tükenmez bir kamyon sürüsü geçsin diye arabayı durdurdu.

–Bukovinalı köylüler, diye fısıldadı kafasını oynatmadan. Milisler örtüleri kaldırıyor, kadınlar, çocuklar hatta ihtiyarlar aşağı atlıyor ve yönünü yitirmiş, şaşkın, donup kaldıkları yerde etraflarına bakınıyorlardı. Nerede olduklarını, hangi bilinmez ülkeye vardıklarını sorar gibiydiler kendi kendilerine.

–Köyleri dinamitleniyor. Bu insanları buralara getiriyorlar, diye yorumda bulundu Evariste hep aynı soğukkanlılıkla.

Bize sabırlı olmamızı işaret eden askerlere gülümsüyordu.

Her günkü işler. Her zaman bu tür adamlar olacaktır: İşleri yapanlar ve benim gibi, pasif bir konumda yer alıp onlara bu yetkiyi verecek kişiler.

–Onları nerelere yerleştiriyorlar, diye sordum dudaklarımı kıpırdatmadan.

–Barakalara. Daha sonra onları tarım merkezlerine yerleştireceklerini söylüyorlar. Güneş Önder'e göre köyler artık geçmişte kalmış. Köylülerin folklor giysileriyle dans edip, ona övgüler düzen şarkılar okuyacakları kırsal siteler düşlüyor...

–Buna inanıyorlar mı?

Evariste omuzlarını silkti:

–Ne yani? Tarım merkezlerine mi? Yıllardır kimse bir şeye inanmıyor ki. Şunlara bak, hâlâ yaşadıklarından bile kuşku duyuyorlar.

–Baş kaldırmıyorlar mı?

–O da oldu. O zaman daha çabuk ölüyorlar.

Yola çıktık. El değmemiş bir sokak, kenarında eski evler. Türk işi minaresiyle bir cami, soğan biçiminde kubbeleri ve yaldızlı haçlarıyla bir kilise: Farlarımızın ışığı altında, gerilmiş, parçalanmış bir gövdenin organları gibi geçmişin yırtık pırtık parçaları beliriyordu.

Her canlı organizma gibi Vudas'ın da bir şekil alabilmesi yüzyıllarca sürmüştü. Önce nehir kıyısında belirmişti mahalleler - denizci ve balıkçı nüfusun inşa ettiği basit kulübeler- sonra tahta evlerden oluşan bu mahalleler yanmıştı. XVI'nci ve XVII'nci yüzyıllarda yeniden inşa edildiler hem de bu kez taştan. Keşişhanelerin yerini manastırlar, ibadethanelerin yerini kiliseler ve kiliselerin yerini de katedraller aldı. Her yüzyıl kendi tortusunu bırakıyordu, gelgitler kentin manzarasına kazınıyorlardı. Zaman, sonunda taşları yıpratıp cilalamış, bu anarşik kargaşaya yaşlılığın inançlı birliğini getirmişti.

Küreklerin, kazmaların söküp yok ettikleri zamanın bıraktığı işaretlerdi, belleğin izleriydi. İnsanlar kendi anılarının mezar kazıcısı kesilmişlerdi. Mezarların dibindeki ölüler bile, tarihin ne olduğunu bilen, o nefret edilen tanıklar bile parçalanıp, ufalanıyorlardı.

–Bilmiyor muydun?

–Evet, dedim. Hepimiz biliyoruz. Her zaman her şey bilinir. Ama neye yarar bilmek.

Arabayı sürerken düşünüyordu.

–Haklısın, dedi bir sonuca varmış gibi. Ta 38'lerde bizler...

–Yine geç kalmış sayılırdık. İş işten geçmişti.

–Ne zaman öyleyse?

Şaşkın bir ifadeyle başını çevirmişti. Olayları hiç bu açıdan görmemişti. Basit ve dürüst bir adamdı.

–Bunu biz çıkartmadık ortaya. Zamanın eseri bu. Bir dönemin havası. Başka dönemler engizisyon ya da vebayı üretmişlerdi. Bu da bizim vebamız.

–Fikirler mi?

–Elbette değil. Daha çok fikirsizlik, yani kesin inanç. Bu gördüğün hareket halindeki gerçek. Oysa düşünce, kuşku duyar, çekimser davranır... Kendi inançlarının ağırlığıyla tüm yaşamı durdurmadan önce bilgi sahibi olan herkesi acımasızca kurşuna dizmeli.

–Belki de haklısın, diye sözlerimi kabullendi. Ama kesin inançlıların galebe çalmasını nasıl önlemeli?

–Kimse bulamadı... Keçi sakallı adamı anımsadın mı diye sordum düşte gibi.

–Godorian'ı mı?

Başımı salladım.

–Yumruğunu sıkan kesin doğrular karşısında hiçbir şey yapamadı.

Evariste yorum yapmaktan kaçındı.

Direksiyona yaslanarak:

–Orada, dedi.

Belleği ve geleceği olmayan siteler. Boş ve buz tutmuş. Hızlı büyüyen birkaç kavakla yeşillendirilmiş bir ovanın ıssızlığında dikilen siteler.

Sokak yok, olsa neye yarar? Gecenin karanlığında kaybolmuş birkaç sokak lambası. Bu nemrut toprak parçasında hangi umut fidan verebilir ki?

Kar döne döne yağmaya başlamış, epey kalınlaşmıştı. Sessizlik derinleşiyordu. Dipsiz. Usulca bu sessizliğin içine kaydığımı hissediyordum. Her kâbus biter bir gün. Neler yaşamış olduğumuzu belki bir gün anlarız. Kimbilir, belki bir gün kendimize acırız.

–Kimsiniz? Benden ne istiyorsunuz? Bırakın yoksa bağırırım. Sizler milis değilsiniz, biliyorum. Güvenlikten de değilsiniz, onları tanırım zaten... Beni rahat bırakın.

Kız debeleniyor, tırmalıyor, ısırıyor, tekme atıyordu. Tam bir yabani.

–Sakin olun. Oturun. Üstünüzdekileri çıkarın isterseniz, dedi Evariste kızı sertçe arabanın dibine iterek.

–Canım isterse, diye karşılık verdi kız, bir omuz darbesiyle sıyrılarak.

Gönlü yoktu pek. Korku mu? Yoksa merak mı?

Biraz bekledim. Nefes nefese soluduğunu duyuyordum. Sonunda ona doğru döndüm.

Kulaklarına kadar geçirdiği yün bonesi, boynuna sardığı el örgüsü atkısıyla resimdekinden daha genç görünüyordu. Bir çocuk. Kahverengi gözlerinde çılgınca bir ifade vardı.

–Seçim size kalmış Flora: Ya bize yardımı reddedersiniz ve yarın sabaha sağ çıkmazsınız ya da bildiklerinizi anlatırsınız ve...

Ceketimin iç cebinden pasaportu çıkardım.

–Önce kim olduğunuzu öğrenmek istiyorum. Yoksa hiçbir şey söylemem.

–Kim olduğumuzu öğrenemeyeceksiniz. Susmakta serbestsiniz. Katiller zaten peşinizde. Şansınız var: Onlardan önce geldik.

Duraksadı, alt dudağını dişledi.

–Blöf yapıyorsunuz.

–Olabilir de, olmayabilir de. Seçim sizin. Bu pasaport sizin adınıza. İçinde Paris'e bir uçak bileti ve beş yüz dolar nakit para var. Uçak sabah yedi yirmide kalkıyor. Saat neredeyse gece yarısı. Düşünecek vaktiniz var. Biz sizi gümrük ve kontrolden geçiririz.

–Paris diye mırıldandı bir nefeste.

Sonra kendini topladı.

–Yalan söylüyorsunuz. Bu bir tuzak.

Acıdım. Flora için bu bir Rus ruletiydi: Beşte ya da altıda bir yanılma şansı vardı, o zaman da kellesi giderdi. Belki de istatistik kurallarından haberi yoktur.

Ağlıyor, burnunu çekiyor, mendil arıyordu.

–Uzaklaş buradan, dedim Evariste'e. Bizi görmesinler.

–Kar bize yaradı, dedi motoru çalıştırırken.

–Yaradı, evet... Havaalanına yaklaş... Bakarsın...

–Çok alçaksınız!

–Doğru.

Sümkürdü.

–Ne bilmek istiyorsunuz?

–Öldüğü gün Tasko, Vudas'la Aleksandria arasında nerede durdu?

–Bulabildikleriniz bu kadar mı?.. Bilmiyorum diye haykırdı. Ani bir öfkeye kapılmıştı.

Sinir krizinin eşiğindeydi. Kendini tuzağa düşmüş, üzerine kapanmakta olan bir kapana girmiş gibi hissediyordu.

–Yazık diyerek iç çektim.

–Gerçekten bilmiyorum, diye haykırdı. Tasko'nun öyküsünden hiçbir şey anlamamışsınız. Durmuş beni tehdit ediyorsunuz. Ama ben açılacağı en son insan olabilirdim. Onu çocuk mu sanıyorsunuz?

–Dargın mıydınız?

–Hayır, neden? (Birden çocuksu bir ses tonu. Utangaç bir yumuşaklık. Dumarya'da hâlâ çocuk kalmış mı?) Birbirimizi seviyorduk.

–Sadece seviyor muydunuz? Bu önemli değil.

–Çoktan da iyi, siz ne anlarsınız?

–Yine de siz...

–Ev-vet, biliyorum. Beni düzüyordu. Üstelik bu işi iyi yapıyordu. Yataktayken filme çekildiğimiz konusunda uyarmıştı beni; ihtiyar domuzlar... Bıktım!

–Sizi uyarmış mıydı?

–Ona yardım olsun diye yapıyordum. Bir tür tanığıydım onun. Resim de çizeyim mi?

–Ya o, buna karşılık size bir şeyler veriyor muydu?

–Elbette. Bir alay numara. Para, giysi, plak, yiyecek. Dedim ya, birbirimizi seviyorduk.

Yalan söylemiyordu. Başım iyice dönmeye başlamıştı. Kuzeyden, kentin etrafını dolanıyorduk. Kar tabakası giderek kalınlaşıyordu.

–Karlara saplanmayalım, dedim.

Yabancılar otoyolunun yakınından ayrılmıyorum. Yakında yol temizleyicileri geçer.

–Baksanıza, gitmeme izin vereceksiniz, değil mi? Yalvarırım! Bu boktan ülkeden bıktım. Yardım edin bana! Her şeyi söyledim size!

–Hiçbir şey söylemediniz... Ne mal olduğunuzu inkâr mı edeceksiniz? Size inanmazlar.

–Ne demek ne mal olduğu? Hepiniz aptalsınız. Onu seviyordu, bunu kafanız almıyor, değil mi?.. Onun için canını verirdi! Belki de verdi.

–Onu seviyor muydu?

Gözyaşları onu daha yaşlı gösteriyordu. Birden ileride nasıl bir kadın olacağını görür gibi oldum: Katı, tatminsiz, acı dolu.

–Yetmiş beşindeydi.

–N'olmuş yani, diye öyle bir haykırdı ki, kulağımın zarı patlıyordu.

–Hiç kimse onunla bu kadar güzel konuşmamış. Muhteşem sözcüklerle. Sınırsız bir güven. Ona baktığında gözlerine yaşlar doluyormuş.

–Ağlayan kim?

Omuzlarını silkti. Kıza göre, hayallerini yıkan yaşlı budalalar, yaşamının enkaza dönüşmesinin sorumlularıydık. Çocukluğunu çalmıştık, gençliğini çalıyor, zavallı düşlerini yıkıyorduk. Bize açıklamaya çalıştıklarından ne anlayabilirdik ki? Öfkeyle başını salladı.

–Gerçekten çok salakmışsınız. Hepimiz geberelim, bu iş de temelli bitsin.

–Çardin'di ağlayan, değil mi, diye sürdürdüm ısrarlı.

–Çikolatadan bir madalya kazandınız. O da sahte elbet.

–Neden ağlıyordu?

–Çünkü Ali gençti, yakışıklıydı: Teni sıkıydı. Oysa o...

–İhtiyarın ağladığını gördüğünde Ali ne yaptı?

–Ne yapsın istiyorsun koca bunak? Teselli ediyordu. Kollarına alıyordu. Bize ancak bunlar kaldı zaten, sevecenlik...

Burnunu çekti, başını arkaya attı. Sonra da uçup gitti, bu böyle saatlerce sürebilirdi.

Çetecilik günlerinde, Wehrmacht'ın genç tutukluları da bu süre sonra böyle yaparlardı. Göğüslerini şişirip, efelenmeyi bı-

rakıverirlerdi. Birden kırılır, ağlamaya başlar, ana-babalarından, kız arkadaşlarından, çocuklarından söz ederlerdi.

–İhtiyar ne verirdi?

–Sevgi... O güne kadar hiç almamıştı Ali. Hem de böylesine bir sevgiyi.

–Çardin, Clara'yı da aynı biçimde sevmişti, diye mırıldandım, geçmişin tuzağına düşüvermiştim.

–Hayır, aynı değil. Clara'yı korkusundan sevmişti. Olduğu gibi davranmaktan korkuyordu... İşte onu bunca kederli kılan da buydu, ziyan olmuş bunca zamanın üstüne düşünmek...

Kafamdan bir şiiri geçti. Çok geç. Ama hepimiz için aynı durum söz konusu değil mi? Her şey için hep çok geçtir, özellikle de sevmek için.

Artık çok geç tanımak için,
Her şeyin sırrını,
Sözcükleri öğrenmek için
Işığı uyandıran,
Artık çok geç seni sevmek için
Huzur içinde,
Çok geç sevgilim,
Yaşamaya cüret edebilmek için

–Ali her şeyi ona borçluydu... Bana gösterdiği bir mektubunda ihtiyar ona şöyle yazıyordu: "Açılmış avuçlarımın içine almak istiyorum dünyayı, sana düşlerinin göremediği bütün şehirleri, hasretini taşıdığın bilinmedik ülkeleri, boşuna aradığın yeni gökleri içirmek istiyorum; sana düşlerin kadar bir dünya kurup sonra da ölmek istiyorum, senin her istediğine ulaştığını görüp..."

Çardin'in sözcüklerini kullanıyordu ama bir tür öfkeyle onları körüklüyor,kıvılcımlar sıçratıyor ve ateşi canlandırıyordu.

–Hayatı boyunca düşlediklerinin tümünü sundu ona: Seyahatler, oteller, yüzme havuzları, lüks restoranlar, uçaklar. Sevdiği müzik. El çırpıp dans eden binlerce gencin katıldığı açıkhava konserleri. Anlayamazsınız yani...

–Anlıyorum, dedim.

Ağzı yarı açık bakakaldı, bakışlarında kuşku vardı.

–Beni buradan kurtaracak mısınız?

Başımı salladım.

–Biriyle görüşmek için durdu.

–Yine başladık, diye karşı çıktı kafasını sallayarak. Bilmiyorum, dedim ya.

–Hayır. Başlamadık. Sizden sadece anımsamanızı istiyorum. Ali hiç Çardin'in bir çocukluk arkadaşından söz etmiş miydi? Kardeş kadar yakın biri...

Başını salladı.

–Bana hiçbir şeyden söz etmezdi. Bizler gözleniyor, dinleniyor, filme çekiliyorduk. Daha önceleri evet, tartışırdık.

Derin bir nefes aldı. Ve belleğini zorlayarak devam etti:

–Çardin'in sanırım bir üvey kardeşi, yakın bir akrabası vardı. O da yetenekli biriymiş. Rusya'da yaşamış. Bir kampa filan atılmış... Anımsayamıyorum. Ali ilk başlarda söz etmişti bundan.

Aman hiçbir şey belli etmeyelim. Yorgunluğun etkisiyle vücudum giderek ağırlaşıyordu.

Evariste'in kasıldığını hissettim. Düşüncelerinin çıkardığı sesi duyabiliyordum.

–Ali onun nerede oturduğunu söylemedi mi sana?

–Kırlık bir yerde, göl kıyısında...

Kıpırdamadım.

–Çardin'in bu akrabasında hiç kimseye söz ettin mi?

–Hayır. Unutmuştum. Kimse de bana böyle bir şey sormamıştı.

–Yatın. Uyumaya çalışın biraz. uçağa beş saat var.

–Paris'e gidebilir miyim?

–Evet, uyuyun.

–Yemin edin.

–Ben yemine inanmam.

Gözlerimi kapadım. Boynumu içeri çekip karı seyre daldım.

Nasıl oldu da unutmuştum? Clara'nın üvey kardeşi, şair Aleksis Roskine. Beş yıl Sibirya'da kamp. Azerbaycan'da gözaltı. Sert bakışını, dudaklarının kibirli bükülüşünü görür gibiydim. Isırık kadar öfkeli bazı dizelerini anımsıyordum. Bir asi. Öfke kaynıyor. Umutlarının enkazında umutsuzluğa kapılmış!

İçki. Rezaletler. İmalarla, yırtıcı saldırılarla dolu inkârcı şi-

irler. 50'lerde SSCB'de popülerliği doruğa varıyordu. Boş mağazaların önünde kuyruğa giren ev karıları onun dizelerini okurlardı ezberden. Tutuklanış, adı bilinmeyen bir takımadaya sürgün.

Çardin, Stalin'in huzuruna çıkıp hayatını kurtardı. Sonra ona sahte bir kimlik temin edip Dumarya'ya getirdi.

Anlamaya başlamıştım. En iyi Çardin uzmanı olduğum için soruşturma işiyle beni görevlendirmişlerdi. Avı deliğinden çıkarabileceğim umuduyla beni sahte bir ize sürmüş*lerdi*. Sonunda yemden de kurtulacak*lardı*.

Şimdiye dek tuzak işlemişti.

Taş kesilmiştim. Soğukla savaşıyordum. Evariste motoru çalıştırıyor, sonra durduruyordu. Kar seyrekleşmişti.

–Karı severim, dedim.

–Savaşta kardan çekinirdik, anımsadın mı? Gürültüleri boğardı.

–Kıpırdamak gerek, evet...

Döndüm.

–Uyudu bu kez. Ne garip, sevincin onu uyutmayacağını sanmıştım.

–Sevinç insanı sersemletir de... Hem, onun yaşında uyumak kolaydır. Uykusuzluk yaşla birlikte gelir.

–Çocuk daha.

–Öyle be, dedi Evariste. Çocuklara göre değil bu yaşadığımız çağ. Bir ellerine geçirseler neler yaparlar buna, düşünebiliyor musun?

Sonra da ucuna susturucu takılmış tabancayı uzattı. Namluyu usulca şakağına dayayıp tetiğe bastım: Kanla birlikte beyin de sıçradı.

Flora garip bir ses çıkardı, tavşan sesi gibi. Vücudu önce kasıldı, sonra gevşedi.

–Her yanda iz kalacak.

–Daha iyi ya, dedi Evariste. Araba güvenliğe ait. Silah da. Ovedian iyice kapana kısıldı. Kızı bizden önce ele geçirdi, anlıyor musun? Konuşturduktan sonra da öldürdü.

18.

O gece Evariste beni pek şaşırttı. Hep bu melankolik ifadeyi taşırdı, hüzün dolu bakışlar. Ama ben aldırmadığını sanırdım.

–Falcı mı oldun?

–Hayır, ama belleğim yerinde. Direniş günlerinde de bana bunu söylerdin. Anormal bir bellek budalalık alametidir, derdin. Clara'nın erkek kardeşinin kimliğini 50'de ben düzenlemiştim. Onu benden başka hiç kimse tanımaz. Sen bile. Kimliğini sana bile bildirmemeni tembihlemiştin. Böylelikle demiştin, işkence altında bile onu ele veremezsin...

Hayal meyal anımsıyordum.

Her pazar, yeşilliklerin arasına gizlenmiş tombul evlerin sıralandığı yokuşu tırmanırdım. Mayısta leylak kokardı hava, hazirandan itibaren de eski gül; hani iç bayıltıcı kokular saçan, baygın renkli o hafif tüylü güllerden... Parmaklığı iter, kapıya çıkan basamakları tırmanırdım.

Kitaplar ve dergilerle dolu alçak bir masanın önünde, şintzle döşenmiş bir kanepede yan yana otururlardı. Clara dimdik, mermersi bir güzellik, çene yukarıda, ağzı küçümseyici. Alnını açıkta bırakan deniz yeşili bir türban saçlarını örterdi. Hep gözleriyle uyumlu, yeşilin türlü tonlarında daracık giysiler. Şairse yanıbaşında, büyüleyici gülüşü, uzun, baygın, kadınsı bakışlarıyla bir çekicilik, baştan çıkarma, huzur hükümdarı.

Kadının etrafında bir kâhya gibi dolanırdı. Fincanına çay koyar, aman çok sıcak olmasın, şekeri az gelmesin diye dönenir dururdu. Birden elini tutar, şehvetle öperdi.

Clara onaylayan bakışlarını ona diker, kimi zaman kırbaç gibi bir cümleyle hâkimiyetini belirtirdi. O zaman şair bin bir özür mırıldanır, önünde iki büklüm olurdu.

Çember olup otururduk bizler, sadık köleler, on küsur genç. Yamaçtaki meyve bahçesine ve hemen bitimindeki koruya dikerdik gözlerimizi. Tapınırcasına yudumlardık çayımızı.

Çardin konuşurdu. Viyolonsel sesi, yitirilmiş bir zamanın hasretini uyandırırdı. Bizlere Paris'i anımsatır, Eluard ve Picasso'yu gösterir, bizi Roma ya da Capri'ye götürür, Malaparte ve Elsa Morante'nin seslerini dinletirdi. Müslümanların yüzünü Mekke'ye dönmesi gibi, biz de bütün gençliğimiz boyunca bakışlarımızı hep Avrupa'ya yönelttik. Londra'da dolaşıyor, Cambridge'in çimenleri üzerinde dinleniyor, Amsterdam ve La Haye müzelerini geziyorduk. Münih'teki kır bahçesinden pek de uzakta olmayan bir otobüs durağında, Aschenbach bir kızıl saçlı gence rastlıyor, onun meydan okuyan bakışlarıyla sarsılıp tüm tafrası çözülüyordu. Gece vakti, Venedik *calle*'lerinde, Wagner'in gölgesini izliyorduk; *Tristan ile İsolde*'yi henüz bitirmişti.

Ve bu konuşma şiirsel belleğin dolambaçlı kıyılarında kayıp gidiyordu. Bazen Çardin bir iki mısra okuyor, işte o zaman büyünün etkisi altına giriyor ve hipnoza özgü bir trans yaşamaya

başlıyorduk. Ya da hararetli bir tartışma başlıyordu biçem üzerine.

Saatler geçiyor, meyve bahçelerine gece çöküyordu. Hizmetçi kadın ışıkları yakıp, hepimize oturduğumuz yerde akşam yemeği sunuyordu.

On beş yıl kadar süreyle bu pazar toplantıları, bizim gibi mutlu insanlara yaşanılan zamanın çılgınlıklarını unutturdu. Sanki geçmişe dönüvermiş, Naip döneminde yaşar olmuştuk.

–Sen de Çardin'i tutkuyla severdin. Belki de, onun için hayatını bile verirdin. Benden bunu partiye duyurmadan yapmamı istedin.

Evariste yorumlarda bulunuyordu.

–Bu kimliği kimse bulamaz değil mi?

–Hayır, çünkü gerçek, yani adı bilinmiyor.

–Onu bulabilir misin?

–Çok zor olur. Gözler üzerimizde... Yine de onu bulmanın bir yolunu biliyorum sanırım...

–Bana söyleme.

–Niyetim yoktu zaten.

–Çocuğun Paris'i tanımasını isterdim.

–Hiçbir zaman ulaşamazdı ki.

–Yine de yazık oldu... (Evariste'e baktım.) Neden bütün bunları yapıyorsun?

–Bilmem. Biraz senin için, ama daha çok Çardin için. Şiirini severdim. Direniş sırasında geceleri bana okurdun, anımsadın mı? Ölmekten, dahası işkence görmekten korkardım. Dizeleri bana güç verirdi. Bir yaz göğü kadar geniş sözcükler. Onları unuttuktan sonra bile belleğimde ışıldamayı sürdürdüler. Hem sonra, kızın anlattığı öykü de hoşuma gitti, Tasko'nun adamı sevişi, onca intiyarlığına karşın... Ve hele ihtiyarın ona yazdıkları...

–Pisliğin tekiydi. Herkese ihanet etti. Sözcüklerle bir cambaz gibi oynardı.

–Olabilir. Yine de bu, güzelliğe olan gereksinimimizi azaltmaz, öyle değil mi? Şu Tasko denen adamı anlıyorum ben. Usek banliyösünün sitelerinde büyümüş, günübirlik yaşayan fırlamanın te-

kiyken, bir hiçken, böylesine sevilmek... Gidelim mi?

Arabayı bırakıp bir orman patikasına daldık, önde Evariste, arkada ben. Tıpkı savaş kışlarındaki gibi. Onun arkasında yürüyüp, adımlarımı onunkilere uydurmak gençleştirmişti beni. Belki de bilmeden aynı mücadeleyi sürdürüyorduk, belki de savaş daha bitmemişti. Belki de bu onbinlerce yıl süren, sonu olmayan bir savaştı.

Bir kulübe bulduk, etrafını dolandı. Bir garajda bir başka araba bekliyordu. Başkente, Yöneticiler Sitesi'ne geri dönmek üzere yola koyulduk.

–Her şeyin tam burada olup biteceğini nasıl önceden görebilmiştin?

–Havaalanı yolunda mı? Sen beni olduğumdan daha budala sanıyorsun.

–Seni tekrar bulduğuma sevindim.

–Hiçbir zaman birbirimizi tam olarak kaybetmemiştik ki!..

Şafak sökerken odamdan kapıcıya telefon edip iki kahve istedik. Dosyaları incelemekle geçirilmiş uykusuz bir gece sonunda berbat bir durumda olmamız gerekirdi.

Gece boyunca pek çok kez, Flora Dugarian'ın doğu banliyösündeki Güneş Önder Sitesi on beş numaradaki ikametgâhına en yakın milis postasına telefon etmiştik.

Saat yirmi üçe doğru, güvenlik kartı gösteren bir adam gelip kızı almış götürmüştü. Altmış yaşlarında, sakallı, gözlüklü biri. O saatten sonra kızı gören olmamıştı.

Duyduğum şaşkınlığı özel kalem müdürüme de açtım. Sonunda İçişleri Bakanı Fedor Ovedian'a telefon etmeye karar verdim.

Bu olayın çok garip yanları vardı. Her seferinde karşımıza güvenlik çıkıyordu. Belki bu bir rastlantıydı, ama rastlantılardan hiç hoşlanmıyordum.

Ovedian'ın telefondaki sesi, yumuşaklığını ve alışılmış nezaketini koruyordu. Ya kendisine hâkim olmanın eşsiz bir örneğini sunuyor ya da kendini gerçekten dokunulmaz hissediyordu:

Sesinin tonunda en ufak bir korku yoktu. Ne de hayret. Bunca rastlantıya kendisinin de şaşırmış olduğunu söylüyordu. Aşırıya kaçtıklarını düşünüyordu. Sonra bana servisleri beceriksiz bulup bulmadığımı sordu, hayır, demek zorunda kaldım.

–Teşekkür ederim, dedi kapatmadan önce, sanırım sesinde belli belirsiz bir alay da vardı.

19.

Boş yere Flora'nın ölümüne herhangi bir tepki bekleyip durdum: Sanki genç kız hiç yaşamamıştı. Ne gazetelerde bir satır ne de radyo ve televizyonda bir anons. Ne de saraydan bir tepki.

Tutkusunu tatmin edebilmek için Malezya'dan Orta Afrika'ya kadar bütün gezegeni dolaşan fanatik avcı, Güneş Önder'imiz, tüfek sesi ve av hayvanı kellesi düşkünü öteki devlet başkanları gibi leş yığınlarının önünde gururla göğsünü şişirerek poz verirdi. Şimdi de pusuya yatıp beklediğini görür gibi oluyordum. İz sürücülerin hayvanı deliğinden çıkarmalarını bekliyordu büyük bir sabırla.

Fedor Ovedian'a gelince; onunla pek çok kez karşılaşmış, ancak ince yüzünde ürkek bir mahcubiyetten başka hiçbir ifade se-

zememiştim. Elini avcuma bırakıp, hemen geri çeker ve zoraki bir gülümsemeyle "Hâlâ bir şey yok" diye adeta özür dilerken, etraftakiler de duysun diye sesini yükseltmeyi unutmazdı.

Manzara da büzülüp kalmıştı sanki. Günden güne, geceden geceye, kar tabakası kalınlaşıp sertleşiyordu. O devasa Vudas şantiyesi sanki bir büyücü tarafından yok edilmişti. Vinçlerin, buldozerlerin cayırtısı kesilmişti. Yaralı kentin üzerine garip bir sessizlik çökmüştü.

Ben de ani bir hareket yapmaktan çekinir olmuştum, gündelik sessizliğin içinde dalıp gidiyordum. Yararsız bulduğum soruşturmanın ilerlemesi için gayret gösteriyordum. Ben de resmi görevlerimin oluşturduğu zırhın ardına saklanıyordum.

Hep aynı melankolik havayı taşıyan ve bir mezarcı kadar sıkıcı olan Evariste'le beraber Porsche'nin bakımının yapıldığı garajı ziyaret ediyor, görevlileri sorguya çekiyor, cevaplarını imzalatıyor, beyanlarını tekrar okutuyordum, kısacası her yere onunla gidiyordum.

Kaza mahalline de gittim, şoseyi inceledim, ilk fren iziyle çarpışma noktası arasındaki mesafeyi ölçtürdüm. Tanıkları dinledim.

Tahıl ambarına dönüştürülmüş, terk edilmiş kilisenin karşısındaki Arkanguela okulunun bir sınıfına yerleşmiştim. Kara tahtanın önündeki kürsüde oturuyor, bir milisin teker teker içeri aldığı köylüleri inceliyordum.

Bu insan suratlı hayvanların bende uyandırdıkları şaşkınlığı gizlemek için epey çaba sarf etmem gerekiyordu. Paçavralar içinde, zayıf, dişsiz, yalınayak, çukurlarının dibine gömülmüş gözlerinde açgözlülük ışıldayan bu insanlar, sesimi duyar duymaz korkudan titremeye başlıyor, başlarını önlerine eğip bir şeyler kekeliyorlardı. Resmi Limuzin'in yaşattığı etki, görevlerimin onlarda uyandırdığı saygı ve uzun boyu, asık suratıyla Evariste'in uyandırdığı korku yüzünden isteseler bile yalan söyleyemezlerdi. Bütün bu tantana onları öyle bir şaşırtıyordu ki, bir daha kendilerini toparlayamıyorlardı. Kaza yerinde kimseyi görüp görmedikleri konusunda onlara baskı yaptığımda şaşkınlıklarını gizlemeyi başaramadılar. Onları konuşturmak son derece kolay oldu.

–Güvenlikteki yoldaşların konuşmamanızı tembihlediklerini

biliyorum. Ama ben adalet bakanıyım. Güneş Önderimiz, Yenilmez Mareşal Başkan, Yüce Babanız bana bütün yetkileri verdi; onun emriyle sürdürüyorum bu soruşturmayı. Bana gerçeği söylemek zorundasınız. O genci izleyen bir başka araba olduğundan da haberim var, diye yalan attım.

Olayı hemen kabullendiler. Ta başkentten beri güvenliğe ait bir araba Tasko'yu izliyormuş. Ambulans gelmeden önce Porsche'yi aramışlar.

–Güvenliğin adamları kaç kişiydiler, diye sordum, paçavralara bürünmüş, iskelet gibi pis bir kadına.

–Dört, yoldaş bakan, dedi. İkisi arabada kaldı, diğer ikisi gencin arabasını aramaya gitti. Yarım saat kadar her yana baktılar, hatta altına bile girdiler. Pek de memnun görünmüyorlardı, hayır. Sonra bize doğru geldiler ve gördüklerimizi söylediğimiz takdirde bizleri hapse atacaklarını söylediler.

–Hiçbir şey alıp götürmediler mi?

–Hayır. Öfkeliydiler.

Solumda oturan Evariste eğilip bir şeyler karaladı: "Ya bunlar ne bulmuşlar?" Kafamı salladım.

–Adın ne?

–Razah Lakov, yoldaş bakan.

–Beni iyi dinle Razah. Söyleyeceklerine çok dikkat etmeni istiyorum senden. Güvenlik görevlilerinin gitmesinden hemen sonra sizlerin de arabayı karıştırdığınızı biliyorum.

–Yemin ederim, yoldaş bakan...

Gözlerimi gözlerine çiviledim adeta.

–Bana doğruyu söylersen hiçbirinizin başı ağrımayacak. Bulduğunuz da sizde kalabilir. Ama yalan söylersen hepinizi tarım merkezlerine süreriz.

Ağzı açıldı, gözleri büyüdü.

Salonun diplerinden bir ses yükseldi.

–Konuş!

Bir bastona dayanmış duran beyaz saçlı bir adamdı. Kadın duyduklarına inanmazmış gibi bakıyordu ona.

–Yoldaş bakan iyi adamdır. Bizlerin ne kadar yoksul olduğumuzu da anlıyor.

–Hemen hiçbir şey yoktu, diye mırıldandı Razah. Bir torba şeker, haritalar, bir güneş gözlüğü, yabancı bir çakmak...

Bu eşyalardan her biri onun için bir hazineydi; bu yüzden son derece yavaş ve dikkatli sayıyordu. Duraksadı. Döndü:

–Ayakkabılarımıza pençe yapmak için yedek lastiği de götürmüştük. Lastiğin içinden...

Soluğumu tuttum. Evariste bir kibrit çaktı. Marlboro paketini kadına uzattı, o da önce saldırıp, sonra geri çekildi.

–Omar'a al bir tane kadın, diye konuştu ihtiyar.

Köpek gibi sıçradı, açık paketi karıştırıp dört-beş sigara aldı, titreyen elleriyle göğsüne tıkıştırdı. Aklını kaybetmiş gibiydi.

–İçinde ne buldunuz diye fısıldadım.

–İki kitap.

Sorgulamadan kopmuştu artık. Paniğe kapılmış bakışları bir bana, bir Evariste'e kayıp duruyordu.

–Birazdan sana tam bir paket veririm, dedi Evariste. Kitapları ne yaptınız?

–Bende, dedi ihtiyar, bize doğru yaklaşıyordu. Karşılığında ne vereceksiniz?

Kürsünün dibinde dikilip duruyordu; korlaşmış bakışlarıyla bize meydan okuyordu. Seksen yaşlarında filandı. Görüldüğü kadarıyla kaybedilecek hiçbir şeyi yoktu ve gözbebeklerinde alaycı ışıltılarla bizleri süzüyordu.

–Üç paket.

–Beş, dedi aynı meydan okuyan ses.

–Yanımda yok.

–Saatin.

–Sovyet malı bir saat. Kıymeti yok.

–Ya bununki?

Kol saatimi çıkardım.

–İsviçre saati, dedim. Satamazsınız, polis sizi kıstırıverir.

–Korkma, satarız.

–Sözlerine dikkat et, diye çıkışmaktan kendimi alamadım.

–Ne yaparsın ki? Zaten bir ayağım çukurda. *O* bile bir şey yapamaz, bir dereye atıp gebermemi bekler o kadar. Ama benim bir ipim var, ambarın kerestesi de sağlamdır. Sizlerden korkmuyorum.

Kimseden korkmuyorum.

Dumaryalıların çoğu gibi bu ihtiyar adam da duyduğu kin yüzünden Karol Usek'in ve yüce eşinin adını anmayı reddediyordu. Küçümsemesini belirtmek için *o* zamirini kullanmak yetiyordu.

–Adın ne?

Çocukluğumun köylülerini anımsatmıştı bana.

–Rafelu Pterussi, Tanrı isterse.

–Tanrı'ya inanır mısın?

–Babam ve babamın babası da inanırlardı, ben neden onların inancını reddedeyim ki. Bizler burada bin yıldır Hıristiyanız. Dumarya'yı yapan, yaşatan İsa'dır.

Karşı çıkmak için ağzımı açtım... Sustum.

–Sağol, dedim.

Kitapları karıştırdım: Çardin'in şiir kitapları. *Yırtılmış Şiirler*. 1934 baskısı. Bakışlarımla Evariste'i sorguladım.

–Bakmalı, dedi.

–Bana bir paket vereceğini söylemiştin, diye ilerledi kadın.

Evariste cebinden çıkarıp uzattı, Razah elinden kapıp dışarı kaçıverdi. Dışarıdan küfürler, sızlanmalar, çığlıklar yükseliyordu.

–Güvenlik arabayı karıştırdığınızı duyarsa mahvolursunuz, dedim ihtiyar Rafelu'ya.

–Bizimle takas yaptığınız duyulursa sizin de işiniz biter, dedi.

Elimi uzattım. Hararetle sıktı.

–Biraz paranız yok mu?

–Ne için?

–Boyun satın almak için?

–Ne boynu?

–Tavuk boynu.

Cüzdanımı çıkarıp biraz para verdim.

–Hepsi Dumarya parası, dedim.

Omuz silkti:

–Olsun varsın.

Okulun eşiğinde bir an duraksadım. Köylüler birbirlerine sokulmuş bize bakıyorlardı. Bekliyorlardı. Hiçbir şey vermeyeceğimizi biliyor ama yine de bekliyorlardı. Birbirlerini dirsekleyip gülüştüler.

–Tanrı yasasına saygı gösterildiği sürece bu köy bir cemaat olarak kaldı. *O* yaptı bunu... Rafelu, bastonunu meydana ve köylülere doğru sallayarak konuşuyordu. Besbelli peygamber rolü oynamak hoşuna gidiyordu.

Köyün etrafına dikenli tel çekilmişti. Tahta kazıklara bağlanmış sıska ve kara domuzlar burunlarıyla öfkeli öfkeli karları deşiyorlardı.

İnsanı umutsuzluktan haykırtacak bir tablo. Koşarak Limuzin'e daldık ve hemen yola çıktık.

20.

–Ne biçim bir ülkede yaşıyoruz, diye adeta haykırdım.

–Ülke diye bir şey yok. Sadece sağ kalanlar var.

–Nasıl olur da Avrupalılar?..

–Hangi Avrupalılar? Onlara vız gelir. Daha sonra ağlarlar.

Yolun iki yanında, rüzgârın yığdığı karlar kirli kurşuni renkte duvarlar oluşturmuşlardı.

Şakağımı cama yapıştırdım, düşünüyordum.

–Kazaya benziyor, dedim.

–Ama direksiyonla oynanmış.

–Güvenlik bu işin içinde değil sanki.

–Bana da öyle geldi, dedi Evariste.

–Bir şey kafama takıldı, diyebildim sonunda.

Ve Evariste dikkatle bana baktı.

–Güvenliğin adamları Vudas'tan beri Tasko'yu izliyorlarmış, değil mi?

–Tastamam öyle.

–O zaman kaza olur olmaz arabayı aramak için üşüşmelerinin anlamı ne? Arabada hiçbir şey olmadığını bilmeleri gerekirdi, öyle değil mi?

Evariste'in dudakları bir gülücükle kıvrıldı.

–Üstelik öfkeliymişler de, bu da *bir şeyler bulabilmeyi* umduklarını gösterir, dedi her sözcüğün üzerine tek tek basarak.

Evet, elimizde küçük de olsa tutunacak bir şeyler vardı.

–Haklısın İgor. Bir şeyler oldu... Tasko onları ekmeyi başardı... Sence Porsche kaça kadar çıkabilir?

–İki yüz seksen, belki daha fazla, bilemiyorum.

Evariste bir ıslık çaldı, sonra yolun kenarına çekip park etti.

–O kadar çıkar mı yahu? Bana genelkurmayın haritasını ver, dedi.

Dediğini yaptım.

–Bak, dedi. Lubiasku'dan Arkanguela'ya aşağı yukarı yetmiş kilometrelik dümdüz bir yol, viraj bile yok. Unutma, o gün yol kuruydu da. Demek Tasko birden gazı kökledi. Ötekiler ekildiklerini itiraf edemezler ki, anlıyorsun ya! Can pazarı... O zaman da...

–Onunla buluştu, deyiverdim.

–Onunla ya da başkasıyla.

–Ama bu temasta eline bir dosya geçmişse, güvenlik görevlileri bunu bulurlardı, değil mi?

–Tastamam... Kâğıtları almaya gelmemişti...

Evariste fikirlerinin zincirine kapılmış gidiyordu. Bir düşünceden fazlasına asla yer yok, bu onun metoduydu. Ali Tasko oluvermişti. Gaza dibine kadar bastığını, direksiyona yapıştığını, saptığını hissediyor gibiydim. onları ne kadar süre atlatabildi acaba? Bir saatten fazla olamaz, bu da öteki kişinin onu bir yerlerde beklediğini gösterir.

–Hiç değilse neden öldüğünü biliyoruz...

Şaşkın, bakakalmıştım.

–Bu randevudan sonra belgeleri elde edebileceklerini düşünüyorlardı... Hata...

Başımı salladım.

–Ama nasıl bilebilirlerdi Tasko'nun nerede ve özellikle de ne zaman?..

–Bakım, dedi. Evariste sakin bir sesle.

–Anlayamadım.

–Tasko bir hata yapmış, motor altı yüz kilometre civarındayken bakım yaptırmış. Yani garanti belgesindeki rakama ulaşmadan *önce*, böylece kusursuz bir arabaya gerek duyduğunu belli etmiş. Üstelik tamirciye ertesi gün mutlaka alması gerektiğinde ısrar etmiş. Buradan sonuca varmak kolay. Dosyayı incelersin.

–Öyleyse yine Ovedian'a dönüyoruz.

–Mecbur değiliz. Başka servisler de var.

–Tamirciyi sorgulasak?

–Hemen ölmek mi istiyorsun?

Evariste başını salladı, amma da safmışsın demek ister gibiydi.

–Halkların Anası senden sabotajcı ya da sabotajcılar bulup çıkarmanı istemedi mi? Kimsenin Tasko'ya aldırdığı yok. Sen Çardin'in evraklarını bulmaktan sorumlusun.

–İyi de nasıl, dedim umutsuzca.

Evariste deri kaplı iki küçük cilde parmağıyla vurarak:

–Belki bununla, dedi.

21.

Bu satranç oyununda sadece bir piyondan ibaret olduğumu hissediyordum. Yine de bazen basit bir piyonun yerinden oynamasıyla bütün bir oyun sarsılır. Oyunun inceliği ve karmaşıklığı ortaya çıktığı nispette benim korkum büyüyordu. Hatalı bir hamle yaparak bir felakete neden olmaktan korkuyordum. Etrafımın acımasız hasımlarla çevrili olduğunu hissediyor ama kim olduklarını bilemiyordum. Hangi müttefike güveneceğimi, hatta müttefikim olup olmadığını bile bilmiyordum. Evariste hariç elbet. Onun verdiği güven beni rahatlatıyordu.

Cesaretini, direniş döneminden biliyorum; cesareti umutsuzluğun içinden çekip çıkarırdı. Kadercilikle karışık bir kötümserlik. Bu tasalı adam kendine vurdumduymaz havalar verirdi.

Canlandırdığı kişiye öylesine uyum sağlardı ki, ne yüzünün ifadesi ne de hep ölçülü ve kendinden emin hareketleri duyduğu endişeye ihanet ederdi. Tehlike anında adeta fosilleşir, hareketleri ağırlaşırdı.

Yanımda o olmasa, bilmem sinirlerime ne dereceye kadar hâkim olabilirdim. Savaş sırasında, cayırtı başlamadan önceki anlarda olduğu gibi, gözlerim onun gözlerinde kayıtsız bir boyun eğişin yatıştırıcılığını arıyordu. Ne önemi var der gibiydi bakışı. Ve birden, en kötü durumun önemi bile görelidir, diye düşünmeye başladığımı hayretle fark ederdim.

Akşamları, durumu değerlendirmek üzere benim odamda toplanıyorduk. Araştırmalarımızın ne safhada olduğunu açıklayıp bunlardan birtakım sonuçlar çıkarma arayışına giriyorduk. Bir yandan bizi dinleyenler için gevezeliği sürdürürken, bir yandan bana bir kâğıt uzatıyordu: *Hâlâ bir şey yok.*

Ben de başımı sallıyordum.

Kuşkularımızı, içişleri bakanını doğrudan söz konusu etmeden, güvenlik servislerine yöneltmiş gibi yapıyorduk. Evariste'e gözlerimi dikiyor, o da kararımı destekliyordu: Mümkün olduğunca az hareket edip, beklemek.

Öte yandan zamanımız kısıtlıydı, bunun bilincindeydik. Durum kovboy filmlerinde hasımların birbirine karşı usul usul yürümeye başladıkları ve sokağın birden boşalıverdiği sahneleri andırıyordu. Hani birden bir silah atılır ve acımasız kavga başlar. Ama yaşadığımız olayda düşmanlar kendilerini göstermiyorlardı, ayak sesini bile duyamıyorduk.

Bir akşam, gündelik konferansımızın sonunda Evariste masamın üzerinde bir kapsül koydu ve bir kâğıt parçasını önüme itti: *Siyanür.* Kapsülü alıp, ecza kutuma koydum. Gülümsemekten kendimi alamadım. Çetecilik günlerimizde de bu yolluğu yanımıza alırdık, *ne olur ne olmaz*... İşkenceden kurtulmak için bir çaremiz olduğunu bilmek bile bizi rahatlatmaya yetiyordu.

Başımla Evariste'e teşekkür ettim. Sağ omzunu kaldırdı sanki: Kimbilir, der gibiydi.

Yirmi beş yaşındayken bile, çok uzun yıllar yaşamış gibi bir izlenim bırakırdı. Erdem sahibi bir kişi olarak, bizim gibi çoluk

çocuğun yaramazlıklarına hoşgörüyle yaklaşırdı. Bu kendini üstün gören kayıtsızlık nereden geliyordu? Hayatı hakkında hiçbir şey ya da çok az şey biliyordum; iki yaşındayken anası terk etmiş veöksüz kalmışu. Bir yetimhaneden diğerine dolaşmış durmuş, en sonunda bir çimento fabrikasında çalışmaya başlamıştı.

Biyografik ayrıntılar esasın gözden kaçırılmasına neden oluyorlar. Bazen bir hayatın en ağır yanı, anlaşılmayan yanıdır. Belki de sınırsız düşler kurcalıyordu Evariste'in kafasını. Akşamları ona Çardin'in şiirlerini okumaya başladığımdan beri hep bundan kuşkulanır olmuştum. Sanki çocukluğundan beri bu sözcükleri beklemiş hem de tam bu düzende ve aynı sessizlik aralıklarıyla bölünmüş olarak.

Bakışları alev alev dinlerdi beni. Soluğu hızlanır, boğuk bir hırıltıya dönüşür, dudağında kelimelerle anlatılmaz bir gülümseme şekillenirdi.

Evariste, Çardin'in müziğini dinlerken, yüzünde ne beklediklerini bilmedikleri halde beklediklerine kavuşanların aydınlığı belirirdi. Her heceyi, ateşli bir hastanın uzatılan suyu içmesi gibi içerdi.

Bizim arkadaşlığımız silah arkadaşlığı değildi. Evimize girip bizi tehdit ettikleri için katılmıştık savaşa. Aslında bizim kardeşliğimiz şiire dayanıyordu; sessizlikten kurtulmak amacıyla uçmaya davranan sözcüklerin titreşimlerine, elle tutulamayan o çırpıntılara dayanıyordu. Karanlıkta bir kanat çırpışı gibi. Aniden fısıldanıvermiş sır gibi.

Kırk yılı aşkın bir süreden beri, ortak olduğumuz suç Çardin'in ta kendisiydi. Bizi birleştiren bağlar hakkında en ufak bir atıfta bulunmaktan bile çekiniyorduk. Bu bir sırdı, utanç verici bir sır, sanki.

Ve işte, altmış yıl sonra Çardin'in gölgesi bizi yine birleştiriyordu. Aynı gizliliğe dalıyor, gölgelerin yürüyüş ve hareketlerini tekrar benimsiyor, çift anlamlı bakışlar ve ihanetin sesleriyle buluşuyorduk. Can veren bir kin ve unutulmuş bir neşe duymaya başlamıştık. Tekrar yaşamaya başladığımızı hissediyor, ölmeyi neden kabul ettiğimizi anlamaya çalışıyorduk. Bu, en genel anlamda bir siyasal mücadele değildi. Bir insanın ya-

şamını yaşanmaya değer kılan ya da kılmayan bir çarpışmaydı bu: Ulusların, hükümetlerin kurulmasından, hatta tanrılardan ve onların mabetlerinden de eski bir düzendi bu; adaleti mümkün kılan güzelliğin aktığı sözcüklerin düzeni.

22.

Yeri göğü kirli bulaşık suyu renginde buluşturan bir kar fırtınasında Tasko'nun annesini ziyarete, Flora'nın yaşadığı yer kadar kötü bir başka banliyöye gidiyordum.

Bu toplu konutta Amalia'nın iki göz odası vardı. Biri kendinin, diğeri de ölünün; öteki kiracılar şimdiden o odaya göz dikmişlerdi.

Hem ısınma hem de yemek pişirme için kullanılan paralı sayacın bulunduğu mutfağın etrafında garip kokular duyuluyordu.

Kısa boylu, esmer tenli, bembeyaz saçlı, kömür gözlü, kemikli yüzlü Amalia, sürekli etrafındakilere kuşku dolu nazarlar fırlatıyordu. Gözetlendiğini sanıyor ya da hissediyor, *ötekilerini* radyatörüne sabotaj yapıp, gazını kullanmakla suçluyordu. Gözü hep-

sinin üzerindeymiş! Onlara pabuç bırakmayacakmış! Faşistler!.. Gece yabancı radyoları dinliyorlarmış. Evet, evet, bundan eminmiş...

Bıçağa benzeyen ağzının kıvrımlarında, sert bakışlarında delilik titreşimleri beliriyordu. Gri bir yün entarinin üzerine bir sürü el örgüsü kazak giymişti. Naylon çorabının üstüne de kalın yün çoraplar, ellerinde eldivenler. Odada ısı on beş dereceyi zor buluyordu, abajurun örttüğü yirmi beş watlık bir ampul kirli sarı yarı aydınlığa boğmuştu odayı.

Bir demir karyola, bir büfe, bir masa, üç sandalye: Bu iç karartıcı ortam yerine tehlikeli düşmanlıkları ve deliliği yeğlemiş olması anlaşılabiliyordu. Acılar söylenir ve yaşanır ama ya boşluk? Amalia'nın yaşamında hiçbir şey yoktu.

Dirseğim masaya dayalı, bir sandalyeye çöküp kaldım. Yakınmalarını, suçlamalarını, sızlanmalarını dinliyor, böylesine iyi bir evlada övgüler düzmesine izin veriyordum.

Amerika, Beatles müziği, yabancı turistlerle bir arada olma... Onların kokusunu duymak, yolculuk kokusu sinmiş giysilerine dokunmak, kendilerinin bile bilmediği bir özgürlükle dolu, kayıtsız seslerini duymak, Soho, Times Square, Eyfel Kulesi, Champs-Elysées, Madison Avenue, Piazza Farnese, Zafer Anıtı gibi büyülü adları dinlemek. Plaklar, jeanler, traş bıçakları. Ali Baba'nın mağarasındaki en göz kamaştırıcı definelerle tıka basa dolu bavulları. Nezaketleri, saflıkları. Hep büyük harfle yazılan sosyalizm. Kaç gazete çıkıyor? Ya sendikalar? Şu sözü edilen kamplar var mı, yok mu? Elbette hayır! Burjuva basının yazdıklarına aldırmayın. Tamam, daha henüz sizin yararlandığınız yaşam seviyesine ulaşamadık. Bak, sen canayakın birisin, sana doğruyu söyleyeyim: Hem araç gereç hem de gıda maddeleri açısından önemli eksikliklerimiz var. Ama çok yol katettik ve temel gereksinimlerimizi karşılayabiliyoruz: İş garantisi, ev, eğitim, sağlık, ulaşım, kültür.

Ağızları açık dinlerlerdi. Zaten inanmaya hazırdılar. Tasko onlara umduklarını veriyordu. Gerçek karşısında fazla da-

yanamazlardı zaten. Kışkırtma sanacaklardı. Şımarık çocuklar. Asla anlamayacaklar. Bir yanda kafalarına milyonlarca ceset yağıyor. Hep aynı bön gülücüklerle öteki tarafa dönüverirlerdi. Stalin olmazsa Mao, Castro: Bunlardan biri gerekli. İyi biri, saf biri.

Özel ilişkiler, pantolon fermuarları? Ne yani? Ali Tasko sadece bunları tanımıştı, bodrumlar, bira geğirtileri, suda haşlanmış tahılların yarattığı osuruklar arasında, öfkeyle peş peşe düzülen kızlar. Yol yöntem mi dediniz? Bir o eksikti!

Amalia monologunu sürdürüyor, ben de bu nefretin yarattığı baş dönmesi ve tiksinme duygusuyla dolup taşıyordum. Oradan uzaklaşmak. Kaçmak. Neon ışıklarını, sinemaları görmek, insanı geren ritmleri duymak, haykırmak. Ama bu sarı karanlığı, bu acıklı sesi, bu zehir gibi ahlak düşkünlüğünü terk etmek. Ama Vudas'ta nereye gidilebilir? İki turist otelinden başka. Güvenliğe bilgi sağlamak mı? Neden olmasın, eğer bu, barda bir tek atmayı, gerçek bir yatağa uzanmayı, beyaz çarşafların arasına kaymayı, sıcak su banyosuna gömülmeyi, radyonun düğmesini çevirmeyi ve belki de, bir uçağa binmeyi sağlayacaksa, neden olmasın?

Tasko'nun öfkesini, umutsuzluğunu, şiddeti duyuyordum. Duvar halılarından, neşeli işçileri, buğday tarlalarında gülerek çalışan kolhozcuları gösteren duvar takvimlerinden hep bunlar akıyordu; müşterek mutfaktan gelen fısıltıların arasına karışıyordu, evi paylaştıkları kiracıların bakışlarından sekiyordu.

Ve birden, mucize, düşlerin masal dünyasını sunuveren sihirli bir formül. Açıl susam açıl: Bu herifin hoşuna gittin, ezelden beri düşlediğin her şeye sahip olacaksın. Pasaport, uçak, Roma ve New York. Havuzlu bir villada oturacaksın, yazın özel plajında sere serpe dolanıp, kışın kayak kayacaksın. Ne mi yapacaksın? Önce şu namussuzun hoşuna gideceksin, onun sağda solda çöplenmesini engelleyeceksin, onu koruyacaksın. Devlet malını har vurup harman savurmasını yasaklayacaksın. Hiç, anladın mı? Ne bir resim, ne yazılı bir kâğıt, hiçbir şey dışarı çıkmamalı onun oturduğu yerden. Dinleyecek, her şeyi rapor edeceksin. Özellikle de arşivlerini nereye gizlediğini bulmak *zorundasın*. Bir yığın kâğıt, deste deste mektuplar: Yani değerli bir şey değil. Ama bizim sosyalist ülkemizi gözden düşürmek isteyecek düş-

manlarımız bundan kendilerine yarar sağlayabilirler.

Eğer becerebilirsen Tasko... Değme keyfine!.. Amerika'ya uçar, orada da fıstık gibi bir kızla evlenirsin. Herif zaten yaşlı, çok yaşamaz: Biraz dişini sıkarsın, olur biter. Hem, kız arkadaşını gözünün önüne getir, Flora'yı evet. Şanslısın sen, hep dört ayak üstüne düşersin. Koca herif yürü!..

Bu akşam ne kadar korkuyorsun Ali! Sana bakıyorum. Nereye saklandığını biliyorum, yeni yıkılan eski operanın çukurunu saklayan tahta perdenin ardına büzülmüşsün. Vakit çok geç değil, saat sekiz ama akşam oluverdi.

Burası tehlikeli değil; on sekiz katlı, sadece sıkı korunan turistlerin kalabildiği Halkların Kardeşliği Oteli'ne iki adım. Hem zaten güvenlik ajanları, buldozerlerin, vinçlerin ardında her yerdeler.

Şantiyede faaliyet duralı o kadar çok oldu ki, insanlar bunu unuttu bile. Muazzam makineler durdukları yerde paslanıyorlar. Demir, moloz, çimento çoktan yağmalandı. Tahta perdenin tahtalarını bile söküyorlar ateş yakmak için.

Karanlıkta bu dekor insanda bir terk edilmişlik izlenimi uyandırıyor, tıpkı iliklerine kadar çürüyen bu ülke gibi.

Asıl ürkütücü olan, bu içi pis suyla dolu muazzam delik, paslanmış buldozer ve vinçlerin etrafındaki gölge duvarlar.

Bahtsız şair kendini korkutmayı çok sever. Hain havalarına bürünür. Bütün hareketleri gözetlendiği, incelendiği, filme alındığı halde hiç korkmadan oraya buraya girer. Bir bakandan daha iyi korunduğu halde büyük bir tehlikeye atılmış sayar kendini. Sadece Önder'i izlemekle yetindiği dönemde bile karanlık bir macera yaşadığını düşler. Hayalinde tatlı ürpertilerle dolu bir korku filmi izler; aslında güvenliğin çevirdiği 2. sınıf kötü bir filmdi.

Viyana'dan aldığı lodeni, boynuna doladığı uzun atkısı, İngiliz mokasenleriyle saf şair! Hâlâ dik durabiliyor ve hareketleri canlı. Profili, çocuksu meydan okumaların gururunu taşıyor: Ama fazlaca ihanet, alçaklık ve işbirliği yükü taşıyor omuzlarında. Coşkulu bir tutkunun parlaklığına göre, karanlıkların şüpheli suç ortaklıklarında daha mı içten? Hep başkalarının desteğiyle yaşamış olan bu kişi, kim olduğunu biliyor mu? Kışkırtıcılıktan çok utanç

duyguları içinde mi yaşıyor?

Onun yaklaştığını görünce titriyorsun Ali. Her şeyi milimetresine kadar hesaplamışsın; dar blucin, deri ceket, burnu sivri uzun çizmeler. Senden hem hoşlanmalı hem de korkmalı. Bıçak sırtında yürüyorsun. Seni görüyorum, çünkü yirmi aday arasında seni seçenlerden biri de benim.

23.

Merkezin B salonunda sana gözünü dikmiş on iki balmumu maskeden biri bendim.

Çok boldu pantolonun, dik yakalı kırmızı bir kazağın üzerine deri taklidi bir ceket giymiştin, ayağında da Alman malı kaba mokasenler. Bizim halk evlerindeki törenlere, bayram günlerine has bir temizlikle pırıl pırıldın. Koyu renk saçların ışıldıyordu. Senden ne beklendiğini biliyordun. İki aydır güvenlik subaylarının önünde rolünü prova ediyordun. On kez, yüz kez oynatmışlardı sana şimdi bizlerle birlikte izleyeceğin filmleri. Ama işin aslını bilmiyordun: Yaşlanınca yoldan çıkmış bu şair kimdi aslında? Bırakalım aldatıcı derinliği içinde kim olduğunu, ama sözcük düzeyinde, sözcüklerin düzeninde, düzensizliğinde, vuruş ve dokunuş-

larında kimdi? Bu şarkıda pek çoğumuz yaşama gücü bulabilmiştik.

Sen hepimize teker teker bakıyor, bir boşluk arıyordun. ama DDK'da boşluk yoktur. İçine girilmez kurşuni bir duvar oluştururuz. Sen ki, o başı sonu olmayan banliyöde, soluk bir göğe karşı kara kavakların arasında, kansız sokak lambalarının ışığında büyüdün, gizli kapıyı nereden bulacaksın? Tek bir şiir kitabının bile kapağını açmadın, bu ateş şarkısını nereden tanıyacaksın? Acıyla izliyorum seni. Kollarınla gençliğimin biricik ışığını sardığın için adeta kıskanıyorum seni. Boyuna Ovedian'a dönüyorsun, çünkü onun hangi adamları yönettiğini biliyorsun ve hoşuna gitmemekten çekiniyorsun. Kuşkusuz onu kaba saba, güçlü kuvvetli biri olarak düşlemiştin, oysa hiç mi hiç göze batmayan, ufak tefek bir adam buluyorsun karşında.

Bitişik odada Güneş Önder'in bizzat seni izleyip, değerlendirdiğinden hiç mi hiç kuşkulanmıyorsun.

Yanında, mavi tayyörlü, arkaya taranıp iri bir topuz yapılmış gür saçlı Aleksandrasıyla, Karol Usek beklenmedik bir anda B salonunda beliriverdi; üstünde beyaz amiral üniforması vardı. Göbeğine kadar apoletler doluydu; dünyanın dört bir yanından harman edilmiş madalyalar, nişanlar süslüyordu ceketini. Eğer ben de boğazıma kadar gülünçlüğe batmış olmasaydım, bu kabasaba hırdavat, kahkahalara boğardı beni.

Kirlenmiş kar grisi gözler alaycı ışıltılarla bizleri gözlerken on küsur görevli üzerimize atılıp aramaya başladılar.

–Sosyalist ülkede ayrıcalık olmaz, değil mi? Güvenlik önlemleri hepiniz için, en yakınlar, sorumlular için bile geçerlidir. Hem en yakınların, Önder'in canına kastetmeleri için daha çok fırsat geçer ellerine, üstelik güzel fırsatlar, öyle değil mi?

Bir doksan boyu, aşağı yukarı yüz otuz kilo gelen dev gövdesiyle bize yaklaştı, göbeği kendinden önce gidiyor. Bizim ellerimizi cendere gibi sıkan o korkunç elini uzatırken, gözleriyle bizim bakışlarımızın derinliklerini yokluyordu.

–Bak şu işe Gromy. Seni öldü sanıyordum. Senin çok hasta olduğunu söylediler. Çok yiyorsun. Eski Vudas'ı temizleme et-

kinliklerine katılmalısın... Bizim gönüllülerimizin hiçbiri şişman değil...

Israrlı bir kabalıkla atılan kahkahalar. Demek biliyor. Bizimle olduğu gibi o hayaletlerle de apaçık dalga geçiyor.

Terin yüzümü ıslatıp koltuk altlarımdan süzüldüğünü hissediyorum. Bizim başkomutan, Savaş Bakanı Adrekian'la da şakalaşıyor. İki adam anlaşıyorlar. Aynı meydan pehlivanı havaları. Aynı anlamsız aptallık. Özellikle de aynı kör şiddet. Kim söylemiş şişmanların yumuşak huylu olduklarını? Karol Usek'te bir dev iştahı, önüne geleni yağmalayıp yok etmeye yönelik doğal bir güç, Göring gibi yoğun bir kalınlık var. Sanki damarlarında koyu renkli, ağır bir kanın aktığını görür gibi oluyor insan.

Stanoz, Wosza, Bramiç, Fedarian, Nopliana, Kramiz, Zasta, Loumyl, Ovedian: Yenilmez Mareşal etrafına yaydığı dehşetle mutlu oluyor. Ağır ağır birinden öbürüne geçerken her birimizin elini uzun süre avuçlarında tutuyor. Ağır ve derinden gelen sesiyle bir iki sözcük sarfediyordu. Bakışlarıyla sorgular gibi: Seni sağ bırakmakla iyi mi ettim? Birkaç adım gerisinde Aleksandra geliyor, haşmetli. Dalgaları yaran bir gemi gibi. Bir uçak gemisi. Fırtınaya, boraya aldırmadan telâşsız. Eli ufacık, yuvarlacık. Gülümsemesi sakin. Sesi büyü gibi.

–Günaydın İgor. İyi misin? Ya İrena? Onu görmek isterdim.

Hemen bir sonrakine geçiyor, aynı törensel, sıradan soruları soruyor.

–Tamam, bugünlük bu kadar. İzinlisiniz. Sizi sinemaya davet ediyorum. Matrak bir film.

Yarımay biçimi sıralanmış koltukların en ortasındakine çökerken bizler de en yağcı kahkahalarımızla eşlik ediyoruz. Acaba ötekiler de böyle bulantılı bir başdönmesi duyuyorlar mı? Bir korku yönetiminin en kötü yanı, kuşkusuz kul olmanın verdiği bu aşağılanma duygusudur.

Sinema makinesinden fışkıran ışık demeti karanlığı yarıp ekranı aydınlattı. Çardin parkta dolaşıyor. Muhtemelen Londra'da. Gölgeler arasında kayarcasına yürüyen kötü amaçlı bir kişiye, bir ser-

seriye benziyor. Etrafına çılgınca bakışlar fırlatıyor. Gölgeler geçiyor. Birden şair dönüp kameraya dil çıkarıveriyor, ardından histerik bir kahkaha patlatıyor.

–Pislik. Önümde bütün orduya düzdürmeliydim onu, geberene dek, diye haykırıyor Önder, kendini tutamayıp.

Dekor değişiyor. Herhalde bir otel odası. Çardin genç bir serseriyle tartışıyor, cebinden paralar çıkartıyor.

–Neden onu kurşuna dizdirtmedin? Orospu, ama ne orospu.

Güneş Önder, savaş bakanının öfkesinden pek hoşlanıyor.

–Bu bir şey değil daha... Sadece başlangıç... Az sonra onu diz çökmüş, bir serserininkini ağzına almış göreceksin.

–Olamaz! Ama bu çok iğrenç Karol! Bütün bu rezaletlere tanık olmamız gerçekten...

–Sakin ol! Gösterinin sonuna kadar kalmanızı istiyorum.

İstiyorum, dediği andaki ses tonu etrafı susturmaya yetti. Anlamsız bir şiddet, hepimizde belirsiz bir tehdit izlenimi doğurdu.

–İşte dönüyor, çocuğun donunu indiriyor.

–Beklenmedik şiirsel bir metafor, dedi buz gibi sesiyle Zasta.

–Bunu gülünç mü buluyorsun, diye sordu Loumyl.

–Daha ziyade korkunç, deyiverdi Nopliana.

Güneş Önder aniden dönüverdi.

–Bir şey demeyecek misin İgor?

–Dilim tutuldu.

Korkakça konuşmuştum. Sırtımdan akan ter soğudu.

–Hazırcevapsındır... Yine de senin adamındı. Çardin senin gözbebeğindi, öyle değil mi?

–Tüm ülkenin gözbebeğiydi.

–Öyle mi dersin? Unutma ki Dumaryalıların yarısından çoğu okuma yazma bilmez.

–Okuma yazma bilmeyenler bile mısralarını ezbere bilirlerdi.

–Sence kendini düzdürürken hangi mısraları okuyordu?

Güldü Karol Usek, bir zebani kahkahasıyla.

Kalakalmıştım. Bıçağın ucunu gırtlağımda duyuyordum. Duvarlara karışıp yok olmak istedim.

Işıklar yandı. Güneş Önder belgelerin niteliğinden dolayı Fedor Ovedian'ı kutladı.

–Bu yaşlı sapık sosyalist cumhuriyetimiz için büyük bir tehlike teşkil etmektedir, diye beyanda bulundu Önder, bir hikmet savururcasına. Böylesi belgelerin yabancı gizli servislerin eline geçtiğini hele bir düşünün...

–Onu tutukla ve kurşuna diz, diye gürledi Adrekian.

–Anırmayı kessene sen! Çardin'e dokunamayız. Eğer başına bir şey gelecek olursa bütün kapitalist ülkeler hop oturup hop kalkarlar. Bu pislik bir dehaymış sözde. Eğer ilgilenirseniz İgor size bunun nedenini anlatır...

–Bir başka çözüm? Yani usulca, diye fısıldadı Loumyl ahenkli sesiyle, sanki Tuna kıyısında yürüyüşe çıkmayı teklif ediyordu. Ve uzun elleriyle papazlara has bir hareketle, kibarca gırtlaklamayı andıran bir şeyler yaptı.

–Hayır, dedi Önder. Bu namussuz önlemlerini almış... Tek çıkar yol var. Ovedian size anlatacak.

Gerçekten de anlattı, bize de sorulacak tek soru kalmıştı: Neden onayımız isteniyor ki? Cevabı açık: Bizi de bu işe bulaştırmak, ortak etmek için.

Karol Usek esnedi, ayağa kalktı.

–İyi buluş, değil mi? Fedor'un hep iyi fikirleri vardır zaten. Bazen fazla kaçar... (Kaçamak bir bakış.) Seçtiği oğlana iyi bakın. Hata yapmamalıyız. Çardin anasının gözüdür.

Örnek Çift, B salonundan çıkıp bitişik salona geçti, oradan toplantıyı sonuna kadar izleyeceklerdi.

Bir güvenlik yetkilisinin bize oynatmakta olduğu filme bakmak üzere başını çeviriyorsun. Tiksinme dolu, kayıtsız ya da sinsi bir alaycılıkla dolu bakışlar önünde teşhir edilen cinselliğin yoksulluğu ve gülünçlüğü. Tepkilerimizi gözleyen Güneş Önder'in görünmez bakışları altında gürültü daha da arttı.

Wasza anlatılması güç yorumlar yapmaya cesaret ederek basıyor kahkahaları: "Nopliana yeter artık," diye bağırıyor, "bütün bu orospulukların anlamı ne? Basalım tetiğe bitirelim şu işi"; "Candan gönülden bir yuf", diyor Zasta, her zamanki zarafetiyle, perdedeki gidip gelmeleri, bir çift pandanın sevişmesini izlerken

gösterebileceği bir soğukkanlılıkla izliyor; Loumyl diyor ki: "O yaştaki bir herif için hiç de fena değil." "Kapa çeneni", diye uluyor savaş bakanımız, "Sen ne dediğinin farkında değilsin! İğrenç! Bu daha sürecek mi böyle?"

Şaşkınlık ve sevecenlik ışıltıları gözlüyorum, iri yeşil gözlerde bazı çağrıları seçiyorum; Fedarian kuduruyor: Aşağıladığı bizim sosyalist cumhuriyetin ta kendisi; ne zillet, diye mırıldanıyor Stanoz, bunalmış bir ses sızıntısıyla.

Paris'teyiz, Londra'dayız, Roma'dayız: Şair hep aynı zavallı kişiyi oynuyor. Sanki elindeki senaryo hep aynı, virgülüne kadar. Hareketleri, replikleri önceden tahmin edebiliyorsun. Dekorlar bile birbirine karışıyor. Kameramanla yönetmene, yani güvenliğe gelince: Hep aynı imgeleme yoksunluğu, aynı açılar, aynı objektifler. Alelacele tezgâhlanmış bir porno.

Işık. Sandalyeni çevirmekte gecikiyorsun, ben de bu gördüğüm utanç anından hoşnut kalıyorum. Öksürerek düzeltmeye çalıştığın çatlak bir sesle konuşuyorsun.

Seni, utanç duygularından sıyrılmış katı bir hayâsızlık içinde bulacağımı sanıyorum. Oysa mahcupsun, canlandırman gereken kişilikten utanır gibisin sanki. Başını kaldırmıyorsun, kaba saba görünüşünle ters düşen garip bir yumuşaklıkla konuşuyorsun.

Ovedian her zamanki gibi ne ağzını açıyor ne de kıpırdıyor. İstihbarattı söz konusu olan, pornografi değil. Sıradan bir kural. Senden ne beklendiğini anladığından emin olmak için seni usuldan sorguya çekiyor. Onun neyi aradığını iyi görüyorsun, beyninden hangi imgelerin gelip geçtiğini, solgun gözbebeklerini hangi pozisyonların aydınlattığını, hangi sözcüklerin onu altüst ettiğini? Anladın, bu işi kıvıracağına inanıyorsun. Ovedian onaylıyor. Bizlerse onunla birlikte kafa sallıyoruz.

Emperyalizmin ajanları, yolsuz gazeteciler, sapık dedikoducular, aydınlık cumhuriyetimizin ve onun şefi Güneş Önderimiz Karol Usek'in -boş koltuğa reverans- tüm düşmanları; işte bütün bu akbabalar rejimimizi gülünç düşürecek ve yalanlara boğacak kişinin etrafında dolanıp duruyorlar. Seni savaşa gönderiyoruz Ali. İhtiyarın savunmamızda açtığı gediklerde nöbet tutacaksın Ali.

Oysa senin tek ilgilendiğin pasaport. Hangi güvenceler? Ovedian, sana sosyalist sözü vermeye cesaret edemiyor. Sende yeminlere inanacak göz yok. Somut şeyler istiyorsun. Sana bir uzlaşma sunuyor: Güvenlik, gerektiğinde paraya çevirebileceğin bir tür kontrat imzalayacak. Dilediğin ülkeye gidip yerleştikten sonra borcunu iade edeceksin.

Tiksinerek kabulleniyorsun. Hayal filan kurduğun yok. Dümenli bir iş olduğunun farkındasın. Ölürsen neyi paraya çevirebilirsin ki?

Ne güzelsin ne de etkileyici. Dar bir alın, dümdüz siyah saçlar, mat bir ten, gri bakışlar, alaycı bir ağız, uknaz bir gövde. Sana Çardin'in gözleriyle bakmaya çalışıyorum. Berlin şiirlerini okuyorum, karanlık ve öfke dolu o dizeler. Kuşkusuz bu karanlık isyanı, bu reddedilişi canlandırıyorsun sen. Bir çağrı yükseliyor senden, tıpkı delikanlı Çardin'den yükseldiği gibi.

Hayat-
Senin o iğrenç kaynağına ulaşmak
Çirkef dereni kurutmak
Sarp yokuşunu tırmanmak
Ta buzlu tepeye dek
Hayat, bir çığlık atmak
Sütunları titreten
Hayat, ağzına sıçayım senin!

Seni sadece görmekle kalmıyor, seni hissediyorum da Ali. Her şeyin senin için başladığı o yerde, pis kokulu kaynağın fışkırdığı yerde duruyorum.

Hemen yaklaşıverdi sana, öylesine çabuk ki adeta düş kırıklığına uğradın. Bu kadar basit miydi yani? Sakın bu bir tuzak olmasın diye soruyordun kendi kendine. Hâlâ da sorarsın.

Aceleci adımlarla geceye doğru yürüyordunuz. Sessizliği seni eziyordu. Günahkâr ihtiyarlığını heyecana getirecek o sözcüklerden birini mi bekliyordu senden? İyi ve kötü yanlarını düşündün. Susmayı yeğledin. İhtiyar çılgının şehvet dolu tehditlerle doldurabileceği bir sessizliğin ardına kararsızlıklarını gizleyerek, en çılgın havanı takındın. Tepkilerini gözlüyordun. Kendi kendine hep: Aman şu kısmeti kaçırmayalım, diyordun. Her şeyden çok

sevecenlikten ve yumuşaklıktan nefret ettiğini anlamıştın. Acılığı hakaretlerle sulanıyordu. Aşağılanan bu piç, küfürlerden sarhoş olup, hakaretler içinde boğulmak istiyordu. Küfrü içerken zevkle kendinden geçtiğini gördün. Acaba kölelik etmekle ihanetlerini ve yalan yeminlerini mi affettirmek istiyordu? Bu aşk parodisinde oynadığı rol kaderi miydi yoksa? Senin aldırdığın yoktu. Aşağılanmanın ne demek olduğunu bilirsin. Damarlarından akar. Ağzının yanındaki şu iki çizgi onun eseridir. Senin için önemli olan balığa yemi yutturup, onu oltanın ucunda tutmak.

Ve o seni leylakların açtığı bahçenin ta dibine götürdü, -kente hâkim tepelerden birinde, dik bir çıkmaz yolun ucunda, bu yüzyılın başında yapılmış villalardan birine- bakmaya cesaret edemediğin bir sinema dekoruna soktu seni. Gerçekten varmış demek, tablolarla kaplı bu duvarlar, kitap dolu bu raflar, bu yüksek tavanlar, bu ışıklar! *Senin* müziğini koydu pikaba, sana bir kadeh uzatıp rahatlamanı, ceketini çıkarmanı, bir koltuğa oturup müziği dinlemeni söyledi. Sesinin tonunda hafif bir alaycılık sezdiğini sandın. Sordun kendi kendine: Hata mı yaptım yoksa? Bu varsayımı aklına bile getirmek istemiyordun aslında. Çok... aptalca olurdu. O an kafandan bu sözcük geçti.

Karanlıkta onu hayal meyal görebilmeye anca zamanın olmuştu; şimdi korkulu bir merakla bakışlarını ona dikmiştin. Garip bir havası vardı. İhtiyar elbet, bembeyaz, dalgalı saçlı. Ama garipliği bakışlarından, hele de gülüşünden kaynaklanıyordu.

Kaygı verici bir tuhaflık. Genizden gelen sesi seni yerinden fırlatabilirdi. Tanıdığın bir ses. Düş kırıklıklarının, bozulan büyülerin sesi.

–Demek sonunda seni seçtiler? Bu konuda ilerleme kaydediyorlar besbelli.

Mideye bir yumruk. Bağırsaklarını haliya kusacaktın. Başın dönüyordu. Hayatta hiç şansın olmadı zaten. Hep bir şeyler ters gitti. Kaderin, farkındasın, yazı tura oynuyor. Hınzır bir herif, çok hınzır. Senin vereceğin karşılığa göre...

–Beni geri mi göndereceksiniz?

Hiç de sevecen değil gözleri, hiç mi hiç. Ne de soluk renkleri. Ama yine de ta dipte bir pırıltı. Duygularla oynamayı bırak. Ko-

kusunu alıyorsun. Keman sesleri, pek onun türü değil. Ayağa kalkıyorsun, dimdik duruyorsun.

–Sen hangi delikten çıktın?

Külhani ses tonu küçümsemeyi daha da belirginleştiriyor. Küçümsediği sen değilsin, bunun farkındasın, kendi. Yaşam da öyle ya da budalaların yaşam dedikleri, yani kadere boyun eğme.

–Bok çukurundan.

Kazandın. Henüz tam emin değilsin ama iddiaya girmeye de hazırsın.

Uzun süre durup seni izliyor, ağzında belli belirsiz bir sırıtma, sonunda elini uzatıyor, yanağına dokunuyor. Kadınsı bir gülümsemesi var yumuşak ve sabırlı.

–Rahat ol. Bizi duymuyorlar. Bu odada bir şey yok. Baktırdım. Anlat bakalım.

Her şeyi bir nefeste ortaya döküyorsun. Ona yatırmışsın neyin var neyin yoksa, kaybetme pahasına. Hep o gülümseyişi, kendi meydan okuyuşlarını hissettiği o kırbaç gibi sesi yüzünden. Kıstırılmış hayvan içgüdünle sezdiğin zekâ yüzünden.

Hem de yorgunluktan. Gerçekten gebermek gerekiyorsa neden onunla olmasın?

Seni olduğundan da salak sanıyor bu güvenlik. Senin gibi bir sefille ne alıp veremediği var? Zamanı gelince, karnına bastığı gibi çiğneyip geçecek.

Onların elinde bir piyon olmaya boyun eğmişsin bir kez, ama, üstüne üstlük, bir de seninle dalga geçmelerini istemezsin. Her şeyi ortalığa döküveriyorsun, her şeyi anlatıp kaderini onun avuçlarına bırakıveriyorsun.

Kişner gibi bir ses çıkararak sana şöyle diyor:

–Neden?

Omuzlarını silkiyorsun. Sözcükler arıyorsun.

–Bıktım, deyiveriyorsun.

Senin kentten, Amalia'dan söz etmeni istiyor. Söyleyecek ne var ki? Gırtlağın çocukluktan beri çığlıkla dolu. Bir başka hayat, olabilir mi? Hayata benzer bir şey?

–Adım Aleksandr.

Elini tutup sıkıyor. Karşı çıkmak istiyorsun, ağlamak...

–Sakin ol. Uyuyacağız. Üç güne kadar Paris'e gidiyoruz. Bana oyun oynamaya kalkma: Canına okuyuverirler. Bir an bile peşimizden ayrılmıyorlar. Zamanı gelince, onları nasıl ekebileceğini sana anlatırım... Ve beni...

Saçma bir hareket yapacak gücü buluyorsun, başını omzuna dayıyorsun ve onun usulca, tek kelime etmeden enseni okşadığını hissediyorsun. Ve ağlamaya başlıyorsun sessizce, sen de...

–Çok aptalca, diyorsun.

Birden başını çeviriyorsun. Bir mendil arıyorsun. Sana kendininkini uzatıyor.

24.

Tanıştığımızdan beri Evariste'in yüzünü hiç bu kadar tasalı görmemiştim. Komutanımız yüzbaşının, bir aydan beri yanımızda sürüklediğimiz bir esiri vurması için onu görevlendirdiği gün bile böyle kederlenmemişti. Yirmi iki yaşında gencecik bir asker, öylesine iyimser ki, durumuna rağmen böyle davrandığı için onu kaçık sanıyorduk. Sabah gülerek kalkar, herkese bulaştırdığı canlılığıyla hepimize iyi günler diler, yüzünü yıkarken o güzelim tenor sesiyle memleketinin şarkılarını söylerdi. Onu gören SS birliklerinin izlediği bir direniş kolunda esir olduğunu anlamaz, bir gençlik kampında olduğunu sanırdı.

Göğsü çıplak, birtakım beden hareketleri yaptıktan sonra araç gerecin yerleştirilmesi, patates soyma, su angaryası gibi ona yık-

tığımız görevlere hepimizi etkileyen neşesiyle girişiverirdi. Çalışırken ıslık çalardı. Bazen susup başını kaldırır, bize ender rastlanan bir kuşu gösterir onun hakkında bilgi verirdi. Almanca, Sırpça, Dumarca karışımı bir dille. Savaştan önce tutkun olduğu kuşbilime kendini adayabilmek umuduyla biyoloji okuduğunu öğrenmiştik.

Akşam yine aynı gülücüklerle asker battaniyesine sarılır, hepimize iyi geceler dilerdi. Wagner tarzına uygun bir adı vardı: Wolframm, ama sarışınlığı ve iri yapısına rağmen hiç mi hiç Führer'in bayıldığı o Ari tanrılara benzemezdi. Neyse oydu; Westfalen'in Münster yöresinden dürüst bir köylü. Bazen şakayla karışık, kendini burada birliğinde olduğundan daha iyi hissettiğini söylerdi.

–Wolframm, *grosse* şans, derdi gülerek. Burada temiz hava, manzara, *sehr, sehr schön. Ja?* Alman ordusu *immer strikt*... Disiplin, disiplin...

Elimize düşen ilk Alman esir değildi o. Pek çoğu, sorgusu biter bitmez kurşuna dizilmişti.

Wolframm'sa, tüm sorularımızı son derece soğukkanlı bir biçimde cevaplamıştı. Ne heyecan ne de telaş. Sakin bir sadelik! Kahraman olma meraklısı değildi; hemen anlaşılıyordu. Herhalde çok dürüst bir asker olmuştu; örnek bir esir olduğu gibi. Olay yaratmaya ne gerek var, diye sorar gibiydi menekşe mavisi gözleri. Hiç karşı koymadan, savaş durumu hariç, firara yeltenmeyeceğine söz verdi. İstediği gibi girip çıkıyordu, hareketlerinde özgürdü, yalnızca çatışma çıktığı zaman onu bağlıyorduk. Çatışmanın safhalarını da kuşun uçuşunu izlerken gösterdiği merakla izliyordu.

Güneşe âşıktı, yarı belinden yukarısı çıplak yaşıyordu. Genelde yalınayak dolaşıyor, böyle yapınca toprağı daha iyi hissedebildiğini söylüyordu. Boş zaman bulur bulmaz, hemen çimenlere uzanıyor, gözlerini kapatıp sanki ışığı ve sıcaklığı içiyordu. Teninin doğal rengi soluktu, önce hafif kızarmış, yazın ortasında akaju rengine dönüşmüştü.

Herkes onu seviyordu. Hatta bazılarımız eni konu bağlanmıştık ona. Akşamları, ateş başında bize ailesinin Münster'deki çiftliğinden söz eder, domuz ahırını, içinde ördeklerin

yüzdüğü bir havuzu olan çiftlik avlusunu anlatırdı. Köylü kızlar. Dere kenarında öğle uykuları, mayıs böcekleri ve yusufçukların uçuşu... Bu kırsal yaşamı hiçbir lirizme kaçmadan anlatırdı. Ağız armonikasını saklamayı becerebilmişti, çaldırmak için hiç de uzun uzadıya yalvarmaya gerek kalmaz, bizim deli dağlarda, kendi ülkesinin tatlı nağmelerini yankılandırırdı.

Yazlık karargâhtan ayrılmadan önce onu öldürmemiz gerektiği konusunda emir geldiğinde önce hepimizin dili tutuldu, duyduğumuza inanamadık. Daha sonraki günlerde kampın havası son derece gergin ve hırçındı. Koca koca adamlar düşmanca bir sessizliğe bürünmüştü. Wolframm da her zamankinden daha keyifsiz gibiydi. Belki bir şeyler duymuş ya da felaketin hazırlanmakta olduğunu sezmişti. Armonikasıyla çaldığı havalar eskisi kadar neşeli değildi, belli belirsiz bir hasret uyandırır olmuştu.

Bu pis görevi yapacak kişiyi saptamak amacıyla kura çekmeye karar verdik. Wolframm dereye su doldurmaya gittiğinde bu işi hallettik. Yoldaşların suratlarını görür gibiydim. Oysa ilk kez soğukkanlılıkla ensesine kurşun sıkarak bir Alman esir öldürecek değildik. Ama bu kez durum farklıydı. Belki bunun nedeni ondan dinlediğimiz çocukluk ve yeniyetmelik anılarıydı veya berrak bakışıydı ya da akşamları çaldığı havalar... Ya da sadece bir yoldaş, hatta bazılarımızla dost olmasıydı. Yapmamız gereken olay bir hükmün infazından çok, taammüden adam öldürmeye benziyordu.

Kurada çıkan Evariste oldu; onu iyi tanıdığımdan tepkisizliğine hiç şaşırmadım. Bir an önce işi bitirmek amacıyla hemen çadırdan çıktı. Elinde iki kovayla dereden gelen Wolframm'la konuştuklarını gördüm. Genç Alman elindekileri yere bıraktı, görünüşte hiçbir şeyden kuşkulanmadan, güle oynaya Evariste'i izledi. Çam ağaçlarının arasında kayboldular. Birkaç dakika sonra ilk silah sesini duyduk, bir dakika sonra da ikincisini. Sonra Evariste geri döndü, hep aynı ifadesiz suratla. Tek kelime konuşmadan uyku tulumuna süzülüverdi, uzattığımız küçük içki şişesini bir baş hareketiyle reddetti. Sonra da gözlerini yumup uyur taklidi yaptı.

İşte o zaman ben, Çardin'den dizeler okumaya başladım.

Son derece sıradan sözcüklermiş gibi gayet yalın bir biçimde okuyordum. Duraklarda pek az yavaşlıyor, dize sonlarında, sanki bir sonraki satır sessizlikten sıyrılmakta kararsızmış gibi derin bir soluk alıyordum.

Yüzümü göğe çevirmiş okuyordum şiirleri. Eylül başındaydık, gece olağanüstü berraklıktaydı; gök, yazın görüntüyü bulandıran o sis duvaktan kurtulmuş gibiydi. Yıldızlar muhteşem görünüyorlardı. Titreşerek saçıyorlardı parlaklıklarını. Evariste'in beni duyup duyamadığını bilemiyordum. Bu şiirleri sırf onun için okuduğumdan da emin değildim. Galiba hem kendim hemde onun için okuyordum. Geceye çöreklenmiş endişeden kurtulmak, düşüncelerimizi karanlık ormandan ayırmak için mırıldanıyordum o dizeleri.

"Gece toprağı
Pışpışlar vicdan azabımı.
Unutulmuş vaatleri.
Aşkın yalan yeminlerini.
Dostun ihaneti
Beni bu aşağılanmış cesete dönüştüren
Bütün yalanlar."

Birden Evariste olduğu yerde döndü, elimi tuttu, sıktı ve mırıldandı: "Sağol."

Hayır, o gece bile böylesine bezgin bir bakış yoktu gözlerinde. Yoksulluk, açlık, korku, ölüm: Usek dehşetinin her derecesini tanıyorduk. Kuşku, hafiyelik, yalan: Bütün bunlara da alışmıştık.

Amalia'nın içinde debelendiği, oğlunun isyan ettiği yoksulluk, bizim de gırtlağımızı sıkıyorsa, bunun nedeni aydınlık sosyalist cumhuriyetimizin temelinin buna dayanıyor olmasındandır.

İğrenç çiçeklerin boğduğu bu dapdaracık evde zorlukla nefes alınabiliyordu; zavallı yoksullar süs olsun diye bunları duvarlarına asardı; oysa onlar ışığı ve mekânı yiyip yutardı ve geriye diktatörlüğün sürdürülmesini sağlayacak aptalca bir tatminden başka bir şey kalmazdı. Amalia bu boğucu darlık içinde kurmuştu yuvasını. Kesinlikle hiçbir şeyi yoktu, ama bu yokluğun farkındaydı. Daha aşağıya yuvarlanamazdı, bu özellik farklı bir hayat özlemi

çekmesini de engelliyordu. Kendini bilinmezden korunmuş hissediyordu. Korkunç bir sükunet içinde kendi ölümüyle oturuyordu.

Amalia bize oğlunun odasını görmemizi teklif ettiğinde Evariste'in oturduğu yerden kalkmamasına şaşırmadım. Yeterince görmüş ve yeterince duymuştu. Görülecek bir çiçek bolluğundan başka bir şey kalmamıştı, tüm çiçeklerden nefret ettirecek çiçekler... Bir Meksika örtüsüyle kaplı, duvara bitiştirilmiş dar bir yatak, sürgülü bir pencere, James Dean, Marilyn ve Brando'nun dev posterleri, didik didik olmuş düş kırıntıları; bir rafta yüze yakın plak, tek serveti: İki hoparlörlü bir pikap, hep aynı hayale ait. Plaklara bir göz attım: Beatles, Stones ve gariptir Joan Baez.

Birkaç da kitap, yirmiye yakın, hepsi cep kitabı, çoğu Fransızca.

–Fransızca biliyor muydu, diye sordum kendi kendime.

–Ne gezer! Ne Fransızca, ne İngilizce ne de Rusça. Bütün bunlar kendini daha ilginç göstermek için. Hep gösteriş! Bu yabancı şeylere bakmak bile ona yetiyordu. Ülkemizden nefret ederdi. Mahallemizden, her şeyden...

Ani bir zehir boşalımı. İstemeden bir çıbana basmıştım, irin fışkırmıştı.

Bir kitabın sayfalarını karıştırdım. Ali'nin ne aradığını anlıyordum; fikirlerin, eşyaların, insanların özgürce dolaşabileceği bir başka dünyanın varlığından emin olmak; orada insan, kendini hapishanede buluvermek korkusuna kapılmadan muhalefetini, benzersizliğini ortaya koyuverir.

–Turistlerden epey para kazanabiliyordu, sizinle de paylaşabilirdi bunu...

Mahsustan çıbanı biraz daha sıktım. Acı ve öfkenin çığlığını duymak istiyordum.

–O mu paylaşacak? Zehir olsa evet. Elinden gelse çorbama zehir katardı.

–Ötekiler de epey bir şeyler alıp götürdüler, değil mi?

–Güvenlikten olanlar mı? Hiçbir şey bulamadılar. Bir ay önce her şeyi taşımıştı zaten. Amerika'ya gideceğini iddia ediyordu... (Öç alırmışçasına kıkırdamalar.) Ne güzel bir yolculuğa çıktı ya!

–Her şeyi götürmüş müydü? Evraklarını bile?

–Hangi evrakları?.. Nereye varmak istediğinizi anlıyorum. Kendinizi kurnaz sanıyorsunuz, değil mi? Amalia'yı uyutacak adam daha anasının karnından doğmadı, inanın. Evrak filan yoktu... Haydi, şimdi toz olun... Çok bile kaldınız! Siz de, mahzun soytarı, haydi yallah, dışarı... Yoksa güvenliği çağırırım...

25.

Dışarıda hava diye bir şey kalmamıştı. Dünya da yoktu, ancak benzeri bir şeyler...

–Bütün bunları görünce yetim olduğuma seviniyorum, diye homurdandı Evariste.

Eskimiş bir paçavrayla arabanın ön camını siliyordu, bir şeyler görebilmek için öne doğru eğildi.

–Umarım yoldan çıkmadık, diye içini çekti.

–Umarım.

–Bana sempatik görünmeye başladı bu Ali... Ya sen ne düşünüyorsun? (Durup yine camı sildi) Sanki bir tür kovalamaca, öyle değil mi? Nereye gidersek gidelim, Ovedian bizden önce uğramış oluyor.

–Çok zeki bir adamdır.

–Korku zekâyı törpüler. O da bir koşu tutturmuş. Sanki hazine peşindeyiz.

–Hâlâ onu bulabileceğini mi düşünüyorsun?

–Çardin'in kayınbiraderini mi? Bana kalırsa, çok yakındır.

–Peşine birini saldın mı?

–Deli misin?.. İlk görünen geberir.

Ona baktım. Ağzında alaycı bir sırıtma şekillenmişti.

–Seni bu kadar eğlendiren ne?

–Cadının ne söylediğini duydun mu? Ali tüymeye hazırlanıyormuş.

–Ne olmuş?

–Bu demektir ki evrakları bulmuş.

Gerçek benim de gözümü açtı.

–Ama neden onu...

–Haklısın, kazaydı.

–Yani?

–Biri o gün evrakları almak için gittiğini sandı.

–Ovedian mı?

–Ovedian evrakların gizlendiği yere gideceğini umduğundan onu izletiyordu. Soğukkanlı bir hayvandır Ovedian. Basit varsayımlara dayanarak tepki göstermez. Ona deliller gerek...

–Kim... o zaman?

–Bütün bunların gerisinde Halkların Anası var. Ama belki de ipleri çeken o değildir.

–Bir fikrin var mı?..

–Doğrusu yok. Olayın aldığı bu son biçimi beğenmiyorum, o kadar.

–Ne demek istiyorsun?

–Bir darbe. Bir kayış.

–Allah kahretsin!

–Bir kaza yeter, sen de aynı fikirde değil misin, dedim sakin bir sesle.

–Nasihat için teşekkürler. Direksiyona geçmek ister misin? Yoksa yürüyerek mi dönmeyi yeğlerdin? Kar altında altı kilometre, var mısın?

–Pek sanmıyorum... Olayın aldığı biçimden söz ediyordum.

–Benim fikrimi sorarsan bütün bunların içinde pek fazla gizli kapaklı işler dönüyor. Ali de bu işlere bulaşmış bence.

–Sence nasıl bulaşmış?

–Benim gibi.

Hayretle yüzüne bakakaldım. Yüzünde bildik bir gülümseme vardı. Havan toplarımızın, makinelilerimizin sıra sıra dizildiği dar geçite bir SS birliği girdiğinde de dudakları bu biçim kıvrılırdı. Ya da bir esir, farkına varmadan ihtiyacımız olan son bilgiyi ağzından kaçırıverdiğinde. Kesinlikle bir zafer gülüşü değil, sadece tatmin olmanın verdiği bir sırıtma, sanki: Çok iyi, her şey yolunda, gibi.

–Yine pek kapalı konuştun...

Düşünüyordu galiba.

–Bir süredir sık sık savaşı düşündüğünden eminim.

–Bu seni şaşırtır mı?

–Bunu sana düşündürten yalnızca ben değilim. Elbette, ben de düşünüyorum... Çardin de var. Bu şifreli mesajlar, sabotaj olmayan sabotajlar, özellikle de bu bekleyiş...

–Ali'den söz ediyordun.

–O da direnişe katılmıştı. Belki iyi amaçlarla değil, bunun önemi yok zaten. Önemli olan şu: Yeraltında gösteriyordu tepkisini. Peşinde adam olduğunu, sürekli izlendiğini biliyordu. Hazineye ulaşabilmek için şansı olmadığını da biliyordu...

–Öyle diyelim. Seni dinliyorum...

–Onun kendine ulaşmasını sağladı...

–Şifreyi bilmesi gerekiyordu.

–Sence Çardin şifreyi ona vermedi mi?

–Çardin mi?

–Çardin. Bir yedek lastiğin içine yapıştırılmış iki ciltlik *Yırtılmış Şiirler*...

Nasıl oldu da düşünememiştim. Her şey aydınlanmaya başlamıştı. Yavaş yavaş yapbozun her bir parçası yerini bulmaya başlamıştı.

–*La Révolution* gazetesine gönderilen bir açık mektuba sıkıştırılmış dizeler, güncel herhangi bir konuda, başkentte yetersiz beslenme, gençliğin bir kısmının gösterdiği anti-sosyalist dav-

ranışlar. Eskiden böyle çalışırdık, unuttun mu?

Bütün sinirlerimin gerildiğini hissettim. Eğildim.

–Bu fikir ne zaman aklına geldi?

–Amalia, deyiverdi dudağının ucuyla.

–Sen onun cevaplarını dinlemeye dalmıştın adamakıllı, dedi. Bakışlarını kaçırdın. Evrakların içinde ne olduğunu bilmiyordu, ama madem bu kadar insan bunun peşindeydi, herhalde oldukça yüksek değerleri vardı. İşte o zaman oğlunun bir şeyleri ele geçirdiğini hissetti, ne olduğunu tam bilmeden... Demek anasını işletmişti. Ona, Amerika'ya gideceğim, demişti... İşte o vakit kadın kokuyu aldı.

...Ölümünden sonra, her yeri aradı, zulayı bulabilmek için epey kafa patlattı... Bulamadı, bulamayacak da... Çünkü zula odada değil.

Adım adım ilerliyorduk. Siliciler, donmaya başlayan karı güç bela temizleyebiliyorlardı.

Tek tük sokak lambalarının etrafında kelebek kümeleri gibi kar tanecikleri kaynaşıyorlardı.

–Kadını çıldırtan aynı evi paylaştığı kiracılar değil; hazineyi bulamadan önce odayı ellerinden alıvermeleri korkusu...

–Evrakları nereye koymuş olabilir?

–Bu soruya cevap arayan yalnızca sen değilsin... Savaşı düşün hep... Ali işgal altındaki bir ülkede yaşıyordu. Bir yerden bir yere gittiğinde hep peşinde birilerinin olduğunu biliyordu.

–O zaman çok ortalık yerde bu zula.

–Daha da beter. Düşünsene savaşta biz nasıl hareket ederdik; peşimizde birileri olduğunu bildiğimizde...

–Ama bu kahrolası evrakları çıkarması gerekiyordu, diye haykırdım.

Evariste, şakacıktan azarlanmış gibi işaret parmağını salladı.

–Bu, en son yapması gereken şeydi.

–Kim o zaman?

–Bilmiyorum. Bir tek şeyden eminim: Ali hiçbir zaman *bu evraklara dokunmadı*. Her şeyin Çardin tarafından organize edildiğini düşün, yıllardan beri...

Omzumu silktim. Merkeze yaklaşıyorduk, ışık, kontrastları bir

çizgi film izlenimi veriyordu.

–Plan da, dizeleri kadar açık olmalı, dedi Evariste. Öylesine yalın ki, bakanı yanıltıyor...

Sessizlik.

–Ne demek istediğimi anlıyor musun?

Hem de çok iyi anlıyordum. Evariste'in hedefe varmakta olduğunu da anlıyordum. Hani, "Dikkat et, yanacaksın" diye bağırıldığında, çocuk heyecan dolu bir titreyiş duyar ya; işte parmak uçlarıma dek yayılan uyarı bunun gibi bir şeydi. Başımı dört bir yana çeviriyor, ancak kar fırtınasından başka bir şey göremiyordum.

26.

Yalnızca Çardin, Ali'deki duygusal gelişmeyi ortaya çıkaracak doğru tonu bulabilirdi. Belki ilk romanlarının o yüksekten bakan, ama biraz da çapaçul biçimiyle yapardı bunu. Berlin dönemi de denen o ilk romanlarında dili, hizmetçiyi itip kakan bir asilzadenin hor gören teklifsizliğiyle kullanırdı.

Bana gelince; el yordamıyla aramaktan ve ikide bir duraksamaktan başka bir şey yapamıyordum. Belirsizliklerden oluşan bir anlatımın boşluklarını varsayımlarla doldurmak zorundaydım.

Ali ilk rastlantının şokundan, en çılgın düşlerinden daha güzel bir dünyayı keşfetmenin etkisiyle yaşadığı sarhoşluktan, ağzını açık bırakan bu hayranlık döneminden sonra kuşkular ve be-

lirsizliklerle dolu bir başka dönemi aşmak zorunda kaldı. O güne dek hep düşlemiş olduğu bir senaryonun içine salıverilince, canlandırdığı kişiliğe uygun tavır, hareket ve sözleri bulma zorunluluğunu hissetti.

Uyanır uyanmaz banyo aynasında gördüğü suratın, yaptığı işe uygun olmadığını fark ediverdi dehşetle. Bir karşısındaki kopuğa bakıyor, bir de etrafını çevreleyen dekora bakıyordu. Belki burada ne işim var, ya milis gelip de haneye tecavüzden bileklerime kelepçe takıverirse, diye kendi kendine soruyordu.

Yanıldın ahbap. Ne yaparsan yap: Ne bu kentten ne de Amalia'nın dırdırından kurtulabileceksin. Tenine yapışmış bu. Teninin her deliğinden yetersizlik kokusu yükseliyor. Bak kendine, bak etrafına. Duvarlarda tablolar, kütüphanenin raflarında tıklım tıklım binlerce kitap, yüzlerce plak, takım elbiseler, boynuna alelacele dolanan ipek fular... İstediğin kadar kılık değiştir, neysen o kalacaksın: Kenar mahalleli... Ceket giymişsin, boynuna ip geçirmişsin, ne yazar!

Ali korku içinde değil, huzursuzluk içinde yaşadı. Sahtekârlığını fark etmeyecek kadar aptal değildi. Gözlerini Çardin'den ayırmıyor, bakışlarına hep bir soru işareti oturtuyordu. Gelmeyen cevapları ya da tahrik ve alayları bekliyordu.

–Ne yapman ve söylemen gerektiğini bilmek için hep bana bakmaktan ne zaman vazgeçeceksin? Kendin olma cesaretini göster.

Ali, cesaret veren bu sözleri dinliyordu. Ne olduğu konusunda en ufak bir fikri olmadığından, olduğu gibi olmaya cüret etmek, ne anlama gelirdi acaba? Ya da daha doğrusu: Ali, yalnız reddederek var olabilmişti. Başkaldırı ve yadsıma içinde yaşadığını hissediyordu. Ne olmak istediğini biliyordu, ama bir başkası olabileceğini asla düşlememişti. Şahane dekorlar arasında, peri gibi yaratıklarla müthiş filmlerde oynadığını düşlemişti elbet. Ama bu Technicolor süper prodüksiyonlarda hem görünüşü hem de tavırları değişiyordu. Projektör ışıkları altında daha uzun, ince, kusursuz ölçüde yakışıklı görünüyordu. Büyük bir rahatlık ve zarafetle konuşuyordu. Oysa Çardin, bu çifte kusmuk görünüşünü

muhafaza ederek kendi kişiliğini oynamaya zorluyordu onu, alayla.

Tıknaz vücudu işi bozuyor, iri ve kırmızı ellerini saklamaya çabalıyor, Amalia'nın diliyle konuşmaktan korktuğu için sessiz kalıyordu. Kendi kendiyle yetiniyor, ezilip büzülüp ufalıyordu.

Çardin, bu durumu hep göz önünde bulundurarak, Ali'nin saygı duyduğu bir şakacılıkla yaklaşıyordu genç adama. Şairin dilinde sanat, eski ocakta, kısık ateşte pişen ev yemeklerine dönüşmüştü. Nesilden nesle intikal eden tariflere göre yapılan yemekler. Şuraya bir tutam zencifre yeşil eklersin daha sonra bir kontrast elde edersin. Tuvalin sol tarafına desteklemezsen her şey berbat olacak; gereksiz sözcükleri çekip çıkarırsan, her sözcüğün tam anlamıyla kendi ağırlığını taşıdığı gerçek şiiri ortaya çıkarırsın. Yetenek, her şeyden önce gündelik olanı süpürüp atmaktır.

Zorbalıkla elde edilmiş unvanlar, kuşkulu şöhretler karşısında o aynı küçümseyen rahatlık, kendi bulunduğu yer karşısında aynı alaycılık... Bütün bunlar Ali'yi üzüyor, kafasını allak bullak ediyordu. Çünkü o, bütün yaşamı boyunca inanıp güvenebileceği birini, bir şeyleri beklemişti ve bu kıyım onu tümüyle çıplaklaştırıyordu.

Onu kaygılandıran, bilmeden keşfettiği hareketli düşünce alıştırmalarıydı. Ali, doğduğundan beri sıradanlıklardan başka bir şey olmayan doğrularla tıka basa doldurulmuştu. Bu fikirlerin havayla şişirilmiş oldukları bir an bile aklının ucundan geçmemişti. Her şeyin havası boşaldığında geriye ne kalacaktı?

Şair saflığına gülüyordu.

–Ama hayat Ali! Yaşama duygusu! Yinelemek, ölü şeyleri sürdürüp gitmektir. İnsan yarattıkça yaşar, kemik yığınından başka bir şey olmayan yere yeni bir şey koydukça yaşar. Sen bu ülkede insanların yaşadıklarını mı sanıyorsun?

–Hayır, diye telaşla söze giriyordu Ali, çünkü onu çevreleyen her şeyde ölümün ağırlığını hissediyordu.

–Hatta bizim Güneş Önder; onun yaşadığını mı sanıyorsun? Tamam, ava gider, aslanları, antilopları öldürür. Ama aslında o, repertuardaki en eski rolü oynuyor: Kendi gücüyle körleşen zorbayı. Şu başkentimizi ne hale getirdiğine bir bak yeter: Bu karton-beton

sarayların köhneliğini görmüyor musun? Ya ben, soytarı taklidi yapmaktan başka ne halt ediyorum? Ama bazen bir şimşek çakıp beni deliyor ve ben işte bu ışığı kâğıtlara geçiriyorum.

Belki de Ali, hayatının en büyük düşkırıklığını, uykusuz gecelerini dolduran o efsanevi Batı'yı keşfettiğinde yaşadı. Düş renklerinin hepsi tastamamdı: Neonlar, dalga dalga ilerleyen arabalar, soluk soluğa ritimler. Sinemalar ve tiyatrolar, yoldan geçenlerin telaşları, gazete başlıkları...

Lüksle ve aşırı incelikle bunlara sızabilmek, -lüks oteller, güzel döşenmiş zengin evleri, adı dünyaca ünlü restoranlar, nazik ve kültürlü ev sahipleri- bayağı ve yetersiz hiçbir şeyin sızamadığı az bulunan bu havaya birden dalıvermek, hayranlık dolu sevinç duygusunu daha da yoğunlaştırıyordu.

Ali yeniden doğduğunu hissediyordu. O güne kadar cesetlerin arasında, hangi mezarın dibinde yaşamış olduğunu şimdi daha iyi anlıyordu. Ardına baktığında, kapkaranlık bir paniğe kapılıyordu. Usek Dumaryası'nda yaşamanın verdiği tüm dehşet duygusu gırtlağına yapışıyordu adeta. Duyduğu korkuyu haykırmak istiyordu.

Gırtlağına saplanmış duran çığlığı yerinden çıkartacak sözcükleri bulmak istediğinde Ali, şunu fark etti: Bu yaldızlı, bu ince, bu kayıtsız Batılılar onu duymuyorlardı. Söylediklerini anlıyor, başlarını sallıyor ve üzülmüş gibi yapıyorlardı. Sorular soruyor, açıklamalarda bulunmaya çabalıyorlardı. Duyuyorlar ama anlamıyorlardı. Daha kötüsü, Ali, çok geçmeden bu konunun onları hafiften kızdırdığını fark etti.

İlk başta, sosyalizmin kurulmasının birtakım zorluklarla, özellikle de çözülmesi hemen hemen imkânsız çelişkilerle karşı karşıya olduğunu kabul ediyorlardı. Oysa Ali, onlara şöyle bir karşılık vermek isterdi: a) Dumarya'da hiçbir şey kurulmuyor, ne sosyalizm ne de faşizm; tam tersine, yapılmış olanlar inanılmaz bir kabalık ve iştihayla yıkılıyorlardı; b) Sosyalist partinin Güneş Önder'i, Karol Usek'in aydınlık yönetimi sayesinde hiçbir çelişki yoktu, çünkü karşı çıkanlar acımasızca bertaraf ediliyorlardı...

Çardin, gözlerinde alaycı pırıltılarla gencin ateşli sözlerini din-

lerdi.

Bu ödünden sonra ev sahipleri, Ali'ye ülkesinin durumu konusunda anlamadıklarını açıklamaya girişirlerdi. Ona hitap ederken dik kafalı bir öğrenciye laf anlatmaya çalışan bir öğretmenin sabır ve alçak gönüllülüğünü takınırlardı. Diyalektik bir gerçeğin olumlu yanları üzerinde ısrarla dururlardı. Bu işi öylesine ustalıkla hallederlerdi ki, Ali sonunda Dumarya'yı kaplayan karanlıklar arasında nasıl olup da bu incelikleri fark edemediği için adeta utanç duyardı. Ama bunca göze batan gerçekleri onca zeki Batılıların nasıl olup da göremediklerini de kendi kendine sorardı. Diyalektikle ilgili bilgileri sergilemenin gerçeğin araştırılmasından daha önemli olduğunu, onca kibar kadın ve erkeğin sadece can sıkıntılarını gidermek için tartışıp nutuk attıklarını kendi kendine itiraf etmek zorunda kaldığı gün Ali düşlerinin yıkıldığını anladı. Umutsuzluktan kurtulabilmek için yarattığı masal ülkesi, yalnız ve yalnız düşlerinde var olabilirdi.

–Ali gerçeği kabul etmeyi beceremiyor, diye ahkâm kesti Çardin.

Hep en soylu davalar için savaşmaya hazır, gözde bir sinemacı hafif gülümseyerek sordu:

–Bir idealist mi?

–Ben bu sözcüğü seçmezdim, dedi şair. Asi demek daha doğru düşer. Ya da boyun eğmeyen.

–Neye boyun eğmeyen, diye yineledi sinemacı.

–Yaşama boyun eğmeyen. Ölmektense gebermeyi yeğler.

–Pek orijinal sayılmaz. Gençlerin pek çoğu aynı tepkiyi gösteriyor.

–Çünkü aynı toprakta yetişiyor hepsi.

Ali, kabaran öfkesiyle, durumunu teşrih masasına yatıranları dinlerdi. Çardin, her seferinde onu yatıştıran gülücüklerinden birini yollardı.

–Kızma Ali, sana hayranım.

–Bana hayranlık duyulmasını istemiyorum. Beni dinlesinler yeter, diye homurdandı.

–Yanılıyorsun Ali: Hayranlığı *da* hak ediyorsun... Gerçekle uzlaşmaya vardığım gün yaşlanmaya başladım ben.

Saint-Germain-des-Prés'ye iki adım uzaklıkta bulunan, aristokratik bir evde geçiyordu bu olay: Son derece bakımlı bir bahçeyi çevreleyen duvarın ardındaki çan kulesi görünüyordu. İki katlı ev epey büyüktü ve bol parayla dekore edilmişti. Ev sahibi, sanki son derece sıradan bir olaymış gibi, bir Yunan adasındaki evinden, İsviçre Alpleri'ndeki bir dağ evinden söz ediyordu. Yaptığı sayısız yolculukları, dünyanın dört bir yanına dağılmış dostlarını sayıp döküyordu.

Gösterişli bohem kılığıyla altı çizilmiş bir sadelik içindeydi; kenar mahalle vurguları kullanarak rahat bir dille konuşuyordu. Paul Crestos, balta darbeleriyle dört köşe öyküler budayıp sarsılmaz bir inançla bunları filme çekiyordu. Kötüler, yani faşistler -burjuva ve zengin mülk sahipleri- hep hinoğluhin, dejenere, oğlancı, her türlü ahlaktan yoksun kişilerdi; devrimciler ise -iyilerher zaman saf, maddi çıkarlardan uzak, hassas kocalar ve sevecen babalar oluyorlardı.

27.

Ali, dostunda gördüğü bu edepsizliğin nedenlerini anlamaya başlamıştı. Karol Usek rejiminin ahlak tanımazlığına tepki olarak, vatandaşların çoğu gibi Ali de titizlikle gerçeği aramaya yöneliyordu. Kendi sesinin tonuna hayranlık duyan Crestos'un tüm diyalektiği bu rahatsızlığı gideremiyordu: Servetinin üzerine kurulduğu yerden yoksullar adına nutuk atıyordu. Az ya da çok ilericilere, CIA'ya satılmış olanlara iyi ve kötü puanlar dağıtıyordu. Aferinler ya da tekdirler yağdırdığı fazilet dağı Olympos'un tepesinde dalgalanıp duruyordu.

Ali, bazı Batılıların Dumarya'dayken nefret ettiği kişilere ne kadar çok benzediklerini görünce, pek şaşırdı. En küçük bir vicdan azabı duymadan, ayrıcalıklardan yararlanıyor ve kendilerini

yoksulların yerine koyuyorlardı.Bu mevkiyi sadece işgal etmekle kalmıyor, onu sahipleniyor, sömürülenler ve yoksullar *kendileriymiş* gibi davranıyorlardı. Yoksullardan isyan sözcüklerini bile çekip alıyor, onlara sadece kendilerini yok edecek bir şiddet bırakıyorlardı.

Çardin, Crestos'un önünde de, tıpkı öteki yazar, ressam, dermaturg ya da oyuncu dostlarının önünde olduğu gibi kendini akıntıya bırakıyor, ama yine de arada ortalığı bulandırmaktan geri durmuyordu. Aptallığa karşı çıkmanın hiçbir şeye yaramayacağını düşünüyordu. Onlara uyarınış gibi yapıyor, bazen bunu sonuna kadar zorluyordu.

Ali onun yanında, yığılmış sözcüklerden değil, bir fikrin hareketinden oluşan kültürü öğreniyordu. Çardin'in onaylayarak yadsıma becerisine hayranlık duyuyordu. Sergilenen bunca hoşnutluk karşısında kendinden nefret ediyor ve bu nefretin yarattığı melankoli yüzünden kendine acıyordu.O gün onu izlerken şunları görmüştü: Açık renk giysi, başta geniş bir hasır şapka, acı bir neşeyle pırıldayan duru bakışlar.

Yaşamının yanlış anlaşılmışlığı bile dokunuyordu Ali'ye. Gırtlağına kadar rezilce ilişkilere battığı için acımak istiyorlardı şaire. Bu düşüşü, Clara'nın kaybının yarattığı şokla açıklıyorlardı. Onun teselli edilemeyeceğini ve kırgın olduğunu sanıyorlardı. En hödükleri onu bu çöküşten kurtarma umuduyla birtakım imalara başvuruyorlardı.

Çardin, alaycı gülümsemesiyle, tek bir söz söyleyip susturuyordu onları. Kimse, şairin hayatının en mutlu dönemini yaşamakta olduğunu hayal bile edemezdi. Ancak Ali bunu hissediyordu. Belki nazara gelir korkusuyla şairin gülerek bu mutluluğa karşı çıkışı bile eğlendiriyordu genci.

Lutetia Oteli'nde bir süitte kalıyorlardı. Akşamları Saint-Sulpice Mahallesi'nde biraz yürüyüş yapmayı âdet edinmişlerdi. Gezinirlerken şair anılardan ve gölgelerden söz ederdi. Ne şöhrete ne de yüceliğe inanırdı, ama uzun ve çetin şartlarda geliştirilmiş bir yeteneğe evet. Dostu Picasso, onun ağzında karalama olarak kalmış bir dehaydı, hep hareket ya da kaçarken, şimşek gibi pırıltılarla. Ama asıl bağlı olduğu kişiler Braque ve Gris'ydi, bi-

çimin yüce mistikleri. Ara sıra görmüş olduğu Gidé'in çok bilmiş cicilikleri onu güldürür ve Valéry'nin yüce zekâsı onu hem etkisi altına alır hem de üzerdi, ama Eluard ve Lawrence'tan şevkle söz eder, Morante'yi büyük bir romancı olarak görürken, Moravia'yı büyük laf eden bir ukala olarak nitelendirirdi. Bazen yürürken soluklanmak için duruverirdi, profesörlerin kovduğu sanatçıların yok oluşunu üzüntüyle anardı. Hep o yarı övgü, yarı sövgü tonunda, canı gönülden belirli bir konuda konuşurdu. Ali'yle, dostları Saint-John Perse veya René Char'la konuşurmuş gibi konuşurdu. Ne hocalığa kalkışır ne de seviyesini alçaltırdı.

Ali, ilk zamanlar bunun çekiciliğine kapıldıysa da sonra, bunca tanımadığı ismin arasında şaşkınlığa düştü. Uzun bir süre sanatın ulaşılmazlığını kabullenmiş ve bunun sonucu olarak onu küçümser görünmek zorunda kalmıştı. Ama artık tek başına müzeleri dolaşmaktan zevk almaya, daha dün kaba kelime oyunlarıyla alay ettiği eserlerin kapağını açmaya başlamıştı.

Çardin bazen hınzırca bakışlarını dikerdi üzerine. Ama hiçbir yorumda bulunmazdı. Her şey aralarında şakalar, takılmalarla hallolup giderdi.

Şair bir araba kiraladı ve Bretagne'ı, Languedoc'u, Bask ülkesini gezdiler, Provence'da bir kış ve bir ilkbahar geçirdiler, bu da Ali'nin zihninde bir tür cennet olarak kaldı. Kenar mahalle genci, bıkkın bakışlarıyla her şeyi inceleyen, iğne dilli bir ihtiyarın yanında geçiriyordu mutluluk eğitiminin çıraklık dönemini.

Çoğu sanatçı olan bir sürü ünlü kişiyle görüşmelerini sürdürüyorlardı. Çardin'in Dumarya gibi, başına gelen felaketlerle Batı'nın içini rahatlatan bir Doğu ülkesinin vatandaşı olması, ününe bir tutam siyasal egzotizm katıyordu.

Paris'e döndüler, Vosges Meydanı'ndaki bir daireye taşındılar; şair dostlarından biri, kendisi yokken burada oturmalarına izin vermişti.

Ali, küçümseyerek kendisine Marksizmi öğretmeye çalışan solcu burjuvaların alaycılığından sıyrılmaya çalışıyordu. İyice sinir bozucu bir akşam yemeğinden sonra gözyaşlarını tutamadı. Odasına kapandı, her şeyden tiksinerek yatağına attı kendini.

Çardin kapıyı vurmadan içeri girip yatağa oturdu.

"İnsanın rastladığı ilk sınır taşlarında, dünya, gölgelerin fışkırdığı bir karmaşadır."

Çardin'in sesi, Berlin'de Clara'yı baştan çıkaran o viyolonsel sesi değildi. Yaşlılık ona gizli birtakım titreşimler, kulak tırmalayıcı tizlikler getirmişti.

Ali doğrulup adama baktı.

–Hayır, benim değil, dedi Çardin, acı bir gülümseyişle. Lorca'nın, benim gibi bir hanımefendinin...

–Böyle konuşmandan hoşlanmıyorum.

–Ama başkaları benden böyle söz ediyor. Sırtımı döner dönmez hakkımda böyle söylüyorlar. Bunadığımı düşünüp beni hoş görüyorlar... Sen de böyle konuşuyordun.

–Ben hiç böyle demedim, belki on dört, on beş yaşlarımda... Hem sen, başkaları değilsin.

–Yanılıyorsun, ben bütün başkalarıyım... Bu da bende, kendilerini bulduklarını gösteriyor. Ben, onların bilmediği başkalarıyım. Her şiir bir şeyleri açık eder.

Ertesi gün müydü, yoksa daha ertesi mi? Tiyatro sanatçısı bir hanım dostlarıyla *Lasserre*'de yemek yemişlerdi.

Çardin otomobilin arkasına kurulmuş, Ali'yi de yanına oturtmuş ve ona bakışlarını kaçırmadan iyice bakmasını söylemişti.

–İnsanların çoğu, demişti şair dalgınca, görmek istediklerini görürler. Gerçeği beylik düşüncelerle sıvarlar. Düşlerine rağmen bakmaya çalış. Böylece içlerinden hangilerinin direndiğini görebileceksin.

Mevsim sonbahardı, ılık ve nemli. Paris sokaklarında Carné filmlerinin parlaklığı vardı.

Ve genç adam dünyaya gelmiş olduğu site kadar donuk, iç karartıcı, terk edilmiş yapılar gördü. Her pencerenin ardında, kendine benzer bir yeniyetmenin bulunduğunu düşlüyordu; sırt üstü uzanmış, boş bakışlarını tavana dikmiş, bir düş gezegeninden düşen mırıltıları, garip sözcükleri dinleyen bir yeniyetme.

Gezinti, saatler boyu sürdü. Zengin ve makyajlı kentin etrafında, aynı gülünesi kavakların yer aldığı dev gömütlükler gördü.

Otellerine döndüklerinde Ali, kendini yatağa attı.

"Kenar mahallelerde uykusuz adamların eli ayağına dolaşır,
Kan denizinde boğulmaktan kurtulmuş gibi..."

–Lorca, hep Lorca deyiverdi Çardin, melankolik.

–Batı'nın hüznü nereden aldığını keşfetmiş bulunuyorsun. Hiçbir yerde sabahları şarkı söylenmiyor.

–Ben mahzun değilim. Üstelik bu saçma sapan nutuklarınla canımı sıkıyorsun!

Ama ikinci elden bulabildiğim tanıklıklarla oluşturduğum bu diyalogların, bu sahnelerin gerçekten yaşanmış olduğunu kimse ispat edemez.

Akşam gezintilerinden sonra Ali'nin somurtuk bir sessizliğe bürünmüş olduğunu hayal edebiliriz. Ya da yüzünü duvara dönüp uyuma taklidi yaptığını.

Bir şey kesin: İlk göz kamaşmasından sonra Ali bir kuşku ve pişmanlık dönemi yaşadı. Yüzüne bir mutsuzluk ifadesi yapışıverdi sanki.

Batı onu tam bir düşkırıklığına uğratmadı, ama sınırsız beklentisine daha iyi bir karşılık sunmayı da beceremedi. Aslında, hemen her yerde aynı yaşama acısı vardı.

Yaşlı şair haklı mıydı? Yaşam, sadece aşk serabının teselli edebildiği bıçak gibi bir sancıdan mı ibaretti?

Şişmiş hıçkırıklarımızın içi boş sözcükleri,
Şaşkın korkularımızın gülünesi büyük harfleri.
Hareketin sessizliğinde, ten tene
Dudak dudağa buluvermek.
Düşmanca okunan gururlu söylevi.

28.

Ali, bütün o 79-80 kışını Lorca ve Rimbaud okuyarak geçirdi. Çardin'in çelişkili görünen sözlerinin neler sakladığını sezinlemeye başlamıştı. Ayaklarının ucuna basarak girmişti şairin yalnızlığına. Gizliden kitaplarını açmaya, dizelerini ezberden okumaya başlamıştı kendi kendine. Her türlü sızlanmaya kapalı olan o müziği içine dolduruyordu. İnkâra dayalı gizli kardeşliklerini keşfediyordu hayretle. Yoldaşının ihanetlerini anlamaya başlamıştı; alçaklıklarının amacı da aynıydı: Vasatlardan korunarak yaşamak. İhanet etmek, insanlar arasına yapılan yolculuğun bedelini ödemekti.

Bir istiare Ali'yi çok etkiledi: Kaçakçılığa benzetmişti tüm şiiri. Ölümün gümrükçüleri sınırları tutmuşlar, canlı bir sözcüğün

yeraltı mezarlığına sızmasını engelliyorlardı. Çünkü şiir, yaşamın ölümü yıkıp yok etmesiyle, yeniden doğmaya bir çağrıydı.

Ali, kendisi hakkında yanıldığını fark edince çok şaşırdı. Bir kaçış beklediğini sanıyor, Amerika'yı düşlediğine inanıyordu. Meğer beklediği şiirmiş.

Ya da daha doğrusu, peş peşe resimler, ritimler, anlamsız kuralsızlıklarla yarattığı bu Amerika, şiirsel bir hayal, bir istiareydi.

Sonunda bu Amerika'yı asla tanıyamayacağını kabullenmek zorunda kaldı. Ama bundan vazgeçmek, ölüme boyun eğmek olurdu, çünkü o Amerika, isteklerinin aldatıcı bir biçiminden başka bir şey değildi.

Çardin'le olan ilişkilerinde de aynı ihtiyatı göstermek zorundaydı. Duygularını açığa vurduğu takdirde, başta kendine verdiği değer olmak üzere, her şeyini kaybedebileceğini hissediyordu. İçgüdüsüyle, şairin nazarında iki ayrı kişiliği canlandırdığını kestirebiliyordu. Gündüzleri yoldaşı, yanılgılarının sırdaşıyken, geceleri bir hayale, şairin kendine karşı duyduğu küçümsemenin donuklaşmış, karanlık bir metaforuna dönüşüyordu.

Sevişmeleri para karşılığı olmanın soğukluğunu taşıyordu. Ali, bir nebze olsun suç ortaklığı belirtisi hissettirmemek için kendini sıkıyordu. Paralı âşıkla hain kostümünü birlikte giyiyordu. Düzenli bir biçimde güvenlik yetkililerine bilgi veriyordu. Çardin'in oynamasını istediği rolü oynuyordu. Belki de şair, hafiyesinin yüzünü tanımak isterdi. Hiç soru sormuyor, garip ilişkilerine pek ender atıfta bulunuyordu. Durum onu eğlendiriyordu. Ya da umutsuzluğa sevk ediyordu.

Çardin'in yabancı ülkelerde çekilmiş tüm fotoğraflarında - üniversiteyi ziyaretleri, kongreler, konferanslar, halka açık oturumlar, ilk tiyatro oyunu *Yalancılar*'ın tekrar oynanışı, eserlerinden birinin yeni çevirisi- resmi ya da özel bütün bu fotoğraflarda yanında hep Ali Tasko vardı; Ali ise, onun gerisinde ve şaşkınlığıyla ters düşen bir tavır içindeydi. Vücudundaki gerginlik gururunu ortaya koyuyor, bakışı ve gülüşü ise duyduğu mahcupluğu ve rahatsızlığı gösteriyordu. Kostümü bile aynı ikilemi yansıtıyordu: Jean yerine pantolon, ama bot yerine çizme; ama ceket biçiminde de olsa yine deri giyiyordu. Ne tam bir serseri

ne de bir burjuva: Melez bir yaratık.

Zaten görünümü, kökenlerini ortaya dökmeye yetiyordu. Halk tipi bir kalınlığı vardı. Bakışları soruyordu sanki: Böyle bir adamın yanında işim ne? Ama gözlerinde hayranlık ve heyecan dolu bir sevecenlik okunuyordu. Madrid'de, Roma'da, New York'ta olduğu gibi, Londra'da ve özellikle şairin belki gençlik anılarını bulmak için oturmaktan hoşlandığı Paris'te, Ali hep aynı şaşkın, aynı çılgın havasıyla Çardin'in yanıbaşında yer alıyordu.

-Onu sevmemi istemiyor, diye itirafta bulunmuştu genç adam, şairin Fransız dostlarına.

Söylenenlere bakılırsa, adamakıllı sarhoş olan Ali, bu itirafı yaparken gerçekten hüzünlü olmaktan çok, bir şeylerin yanlış gittiğini sanır gibiymiş.

Oysa Çardin, olay kendine nakledildiğinde, çalımla şöyle demişti:

-Çünkü ben sevilesi biri değilim.

Merhametten korkuyordu. İhtiyarlıktan nefret ediyor, suratına tahammül edemiyor, belleğinde boşluklar oluşmasından yakınıyordu: Öncekiler gibi bir aldatmaca mı, yoksa gerçeğin ta kendisi mi olduğunu çözemediği bu aşkın, şiirindeki onuru muhafaza etmesini diliyordu.

Küçümseyen gülücükler, horgörü, kaba saba alaylar: Etrafında hep bunları sezinliyordu. Kendince, alaylara direnç gösterebilmek için bunlara misliyle karşılık veriyordu. Kalabalık içinde Ali'nin elini tutuyor, yüksek sesle ona "Sevgilim" diye hitap ediyor, koluna yaslanıyordu. Delikanlının bütün resmi törenlere katılması için ısrar ediyor, elçiliklere, hükümet binalarına onu da götürüyordu. Mahremiyeti daha iyi yadsımak için ilişkisini ortalık yerde sürdürüyor, böylece sundukları manzarayla dalga geçebiliyordu. Yoldaşını iki kez aşağılamış oluyordu; o ise bundan nefret edeceğine büsbütün ilgisini artırıyordu.

Mutsuz mu oldular? Tutku dolu bir ilişkiyi sürdürdükleri dönemde Clara sevgilisine hakaret eder, onu halkın önünde küçük düşürür, her davranışıyla alçaltırdı. Mazoşizm mi? Bu, bir terim

yaratarak her şeyi söylediklerini sanan ukalaların sözcüğüdür, oysa bu terim şiirsel bir deneyimin ürünüdür.

Bu acı alayı ve aşk acısını yeniyetmelik döneminde de bulabiliriz, *pis kokulu kaynağa* indiğimizde. Ama orada, bu umutsuzca sadakati, tiksinilen şefkati asla dile getirmemenin önemli olduğu bu sarmaşık yapışkanlığını da bulabiliriz. Mahcupluk mu? Daha fazlası. Duyguyu reddetme, daha doğrusu duygunun ifade edilmesini reddetme. Ali, sözcüklerin kuruluğunun ardında hareketlerin sevecenliğini keşfediyordu. Ve katılığı da; çünkü bu da ezilenlerin savunmasıydı.

Ali'deki acıma duygusunu büsbütün uyandıran hususlardan biri de yaşlı şairin etrafını saran güruhtu. Nereye gitse, yatak dahil, peşinden gelirlerdi. Delikanlı onların, ihtiyarın zayıflıkları ve gülünçlükleriyle eğlenip sırıttıklarını duyar gibi oluyordu. Yaralı avın üzerine atılmak için yere düşmesini bekliyorlardı. Bu nefret saldırısı ak pak olmuş şairin etrafını gölgelerle donatıyor, o ise iğrenç sırıtışlarla dolu gecenin içinde dimdik yürüyordu.

Çardin bu entrika çarkının merkezini bilmese, Ali bu adi röntgencilikten daha az etkilenirdi kuşkusuz. Ama dostu bu bakışların varlığını biliyor ve umutsuzluğun yansıdığı şaklabanlıklarla, onlar için oyunlar oynuyordu.

Ya mutluluk? Bunamış bir ihtiyarın sefihliği mi? Kardeşçe bir suç ortaklığı mı?

İşin garibi Ali, aşkı öğrendi. Kadınlarla düşüp kalkmayı sürdürüyordu, ama kalbini sadece bu hırçın ihtiyara açtı. Onu, sözcüklere başvurmaksızın davranışların sıradanlığıyla sevdi. İhtiyar şair, hakkında neler hissettiğini asla onun anlayamayacağı kanısına varmıştı.

Ama, bizim yaşlı dilimizin en güzel şiirlerinden biriyle aldı cevabını, *Çok Geç*, şöyle de bir ithaf vardı: A.T.'ye.

Çıplaklığa yakın bir sadelikle ifade edilmişti bu en şiddetli, bu en yürek parçalayıcı aşk: Ama kendini şimdiden ölmüş gören birinin kesin umutsuzluğunu da taşıyordu. Belki de bu şiir, Ali'nin dile getiremediği sorunlarına şairin verebileceği tek cevaptı.

29.

Çardin'in son yıllarını kurgulayabilmek için elimde yalnızca ikinci elden tanıklıklar, ifadeler vardı, özellikle de Charly'ninkiler ve birtakım belgeler, yabancı basınla görüşmeler, radyo ve televizyon konuşmaları, sansürden kurtulabilmiş bir avuç mektup, otuza yakın fotoğraf ve nihayet bizim servisin raporları. Ne kadar kısıtlı olursa olsun yine de bu izler, 83-84 yıllarının, Aleksandr Çardin'in yaşamının en mutlu ve elbette, Ali Tasko'nun kısa ömrünün en parlak yılları olduğunu göstermeye yeterliydiler.

On beşer günlük iki bölüm, -birincisi Vudas'taki evinde, ikincisi Usek Karpatları'nda, Tirgovişte'deki dağ evinde- dışında şair bu iki yılı yurtdışında, Kaliforniya ve Teksas'ta, -Amerikan üniversitelerinin davetlisi olarak- daha sonra da Londra ve Paris'te ve

nihayet İtalya'da geçirmişti.

Belki de genç dostunun en çok sevdiği ülke hakkında fikir edinmesini istemişti. Çardin'in İtalya'ya hasrettiği (ister düzyazı olsun ister şiir), bütün sayfalar coşku dolu bir ışıkla taçlanmıştı.

İçerikleri ne kadar tutarlı olsa da biçemi gevşekleştiren o burkucu romantizmden eser yoktu bunlarda. *Avareliklerim*'deki Venedik anılarında bile marazi hayranlıklara, kasvetli güçsüzlere karşı çıkıyordu. Sanatı siyasal bir silah haline getiren bu sert ve gururlu kenti çizmişti. Troykanın zalimliğini, kusursuz örgütlenmiş güvenlik gücünü, tamamen tüccarlar ve onların örgütlerinin çıkarlarına boyun eğmiş bir diplomasinin gücünü gösteriyordu. Fikirlerin uğradığı baskıyı, homurdanmaları engellemeye yönelik bir ücret politikasının ustalığını, her türlü retorikten arınmış hesapların utanmazlığını bir bir çözüyordu. Venedik'in Yahudi gettosuyla siyasal totalitarizmi nasıl yarattığını anlatıyordu.

Çardin'in çizdiği San Marco Meydanı'ndan daha berrak bir metin okumadım; beyinleri etkilemek, gözlerine bir avuç ışıltı serperek yabancı elçileri şartlandırmak için düşünülmüş muhteşem bir sahne.

Her heykel, her cephe, her süslü balkon ve kubbede Çardin, Venedik'in zafer ve ihtişamını yüceltmek için yaratılmış siyasal bir alfabenin harflerini çözüyordu bir bir. Önce güzeliği yaratma amacına yönelikmiş gibi görünüp, daha sonra gizli amacını ortaya koyuyordu; bu da gözleri kamaştırıyor, düşünceyi felce uğratıyor, Dükaların hâkimiyetini göklere çıkarıyordu. Çardin, Venedik'in temellerini ne saraylarında, ne kiliselerinde görüyordu: Onları düşmanca bir coğrafyanın yakınmalarında, -su baskınları, bataklıkların pis kokuları ve ateşleri- daha sonra da ticaretin iyi yürümesi için gerekli düzenin kurulduğu Plombi zindanlarında buluyordu.

Bu keskin bakışla Venedik'in sertliğini örten sis tülünü açtığını söylemek az olur. Çardin'in yazıları kente, gizli geometrisini geri veriyordu. Onu yayılmalardan kurtarıp ilk katılığına sokuyor, bizlere dükaların profillerinde, yırtıcı kuş burunları, gurur dolu dudakları, hırs ve kurumla dolu bakışları

görmeyi öğretiyordu. Aynı zamanda bize; her tür sanatın, tapınakların etrafında, Sümer ve Babil silolarının muhasebesinde, yüceliğini ilan etmek için ona para veren siyasal gücün ayağının dibinde boy attığını gösteriyordu. Terörün suç ortakları olan ressam, müzisyen, yontucu ve yazıcının, gizli eğilimlerinin esası olan güç arzusu ile nasıl yanıp tükendiklerini ve gururları içinde çile çekip oturduklarını söylüyordu. Çünkü onlar da aynı hükmetme açlığını çekiyor, boyunduruk altına alma niyetleri güdüyorlardı.

Şair, İtalya'daki son ikametini Venezia bölgesinde başlattı, önce kentte, sonra da civarında.

Bir fotoğrafa bakıyoruz, Ali Tasko ve o, ünlü mimar Palladio'nun yaptığı villalardan birinin önünde. Çardin'in üzerinde açık renk bir kostüm var, bastonuna dayanmış, başında geniş kenarlı bir hasır şapka, sağa eğilmiş, hafiften kabadayılık taslıyor. Dudaklarının kenarlarında bir gençlik tebessümü koşuşuyor, bakışlarına kadar yükseliyor. Yanında Ali, bir trabzana yaslanmış, yüzünü hafiften eğmiş. Açık renk, daracık bir pantolon, mavi bir spor gömlek, neredeyse çocukça diyebileceğim saf bir neşe taşıyor sanki delikanlıdan. "Yırtmış" sözcüğü aklıma geliveriyor hemen, ama çok kullanılmış ve ilk anlamını kaybetmiş bir sözcük bu da. Açılma ya da gelişme, fotoğrafı bütün ayrıntılarıyla inceliyorum: Ona bakıp da, bir anlamda kendi gözünde gelişmiş olduğunu fark etmemek olanaksız. Aslında bu, ruhun açılması, kusursuz bir güzelliğin keşfiyle oluşan bir durum.

Ali bir gün şairin mahremiyetine girebileceği konusunda umutsuzluğa kapılmaya başlamıştı. Sıradan sözcüklerden şiirin damıtıldığı o gizli simyayı asla öğrenemeyeceğini baştan kabullenerek sessiz bir melankoliye gömülmüştü delikanlı. Çardin aslında kendi özü hakkında hiçbir açıklamada bulunmuyordu, demek ki gencin doğuştan buna layık olmadığı kanısındaydı belki de. Dolayısıyla, İtalya'nın onu bu kibirli mahcubiyetinden kurtarması sonucu, Çardin yüksek sesle konuşmaya başlayınca, genç adam müthiş bir sevinç duydu. Elli yıldan uzun bir süreden beri okuyarak ve düşünerek oluşan bu bilgi hazinesi ortalık yere dökülüveriyor, Çardin, düşlerinin ve nostaljilerinin ışığında, anıtlar önünde ya da kırlarda coşkuyla okuyup konuşuyor, Ali de bu

mestedici monologu heyecanla dinliyordu.

Böyle günler, aylar, Ali'nin hayal bile edemeyeceği bir yakınlığı dokudular. Yazı masamın üzerine yığılmış bütün fotoğraflar da bunu gösteriyor: Aynı terk edilmiş gülümseme, aynı ışıklı bakış Positano'da da vardı, Capri'de de, Fiesole'de de, Siracusa'da da. Suç ortaklığından öte bir şeyler hissediyordu: Genç adamda bir kendinden geçiş, daha yaşlı olanında garip bir rahatlama.

Alaycı dudaklarındaki mührü çözen ne oldu, bilemeyeceğim. Ama bir husus bana kesin görüyor: Ali, Çardin'in hiçbir savunmaya gerek görmeden içini döktüğü ilk insan. Clara'yla da zaman zaman epey hararetli tartışmalara girişirlerdi. Ama birbirlerine en çok teslim oldukları anlarda bile aralarında hep sessiz bir direniş vardı. Clara, Aleksandr'ın iç dünyasına hükmetmekten onu zorlayıp boyun eğdirmekten adeta şehvet dolu bir duyguya kapılırdı. Kadın şair ve romancı olduğu iddiasını sürdürür, basın da alçakça bir hoşgörüyle bunlara övgüler yağdırırdı. Fikirlerin biçemi boğduğu koca koca romanlar yayınlardı. Aslında kendinin ne mal olduğunun pekâlâ farkındaydı. Aralarında, yazın dünyası insanlarının aralarında yaşanan düşmanlıkların en amansızı sürüp gitmekteydi. Diyalogları sırasında, nutuk atar gibi tavırlar takınır, birbirlerine bilgiçlik taslayıp oradan buradan alıntı yaparlardı. Her ne kadar bir çift oluştursalar da, her şeyden önce sahnede olduklarının bilincinde olan oyunculardı.

Çardin, Ali'yle beraber olduktan sonra ilk kez kendini özgür hissetti. Bir meydan okumaya karşılık vermek durumunda değildi. Yanlış anlaşılmış olmaktan da korkmuyordu. Kitabi olmaktan çok bilgiççe, ince, iğneli fikirlerini özgürce ifade edebiliyordu. Tutkuyla bağlı olduğu bir toprağın isteklerine karşılık vermek için kendi çağrışımlarının, daldan dala sıçrayışlarının ritmiyle konuşuyordu. Kırlık alanın ortalık yerinde arabayı durdurup bir manzara gösteriyor, gençliğini anımsatan bir görünümden, daha sonra da okuduklarından ve anılarından söz ediyordu. Kendini en büyüklerin seviyesinde görerek, dirilerle olduğu kadar, ölülerle de tartışıyordu. Bütün bunları yaparken en küçük bir gurur izi ya da gülünçlük taşımıyordu. Gülümseyerek bir tür özür dileme; Ali'yi

en çok etkileyen de buydu işte.

Bu sarı lekelerle harelenmiş, kırışık, benekli yüzü okumasını bilen Ali, şimdi artık, görgüsüzce düzenlenmiş yüzme havuzlarının etrafında, tıka basa yiyecekle dolu masaların önünde, dostları -oyuncular, yönetmenler, romancılar ve ressamlar- Etiyopya sosyalizmi üzerine bilgiçlik taslar ya da Güneş Önder'in yeni planını irdelerken o yüzde beliren sabırsızlık ya da kızgınlık belirtilerini, keyifli titreşimleri kolayca seçebiliyordu. Bakışı saydamlaşırken burun kanatları hafiften titriyor, üst dudağının üstünde neredeyse gözle görülmeyecek bir titreşim beliriyordu.

Ali aynı zamanda hem mutluluğu keşfediyor hem de alayla renklenmiş üstün bir hoşgörüyle tanışıyordu. Nihayet sonunda dostunun, utanmazlığın ötesinde varlığını nasıl temellendirdiğini seçebildiğini sanıyordu.

Ali, usul usul kendini şaire bağlayan duygulara aşk adını mı vermeliydi? Bu sözcüğün, dağarcığında bulunup bulunmadığından emin değilim. Hem bütün söylenenler de birbirine uyuyor: Delikanlı hakkında her şey söylenebilirmiş ama asla geveze değilmiş. Saatlerce başı önüne eğik, bakışları birleştirdiği ellerine yönelik, ağzını açmadan durabilirmiş. Oysa gözlerinden okunan bir iç huzuruymuş. Çocukluğunda ve yeniyetmeliğinde mahrum bırakıldığı bütün sözcüklerle besliyordu kendini. Onların tadını çıkarıyor, zihninin berilerinde yankılanışlarını dinliyor, rüzgârın oynattığı sedefli baloncuklar halinde havada dönüp durduklarında onları izliyordu.

Çardin için ne düşünüyordu? Neler hissediyordu? Sadece o yayvan tebessüm, o geniş bakış ve o uyuşukluk kalmıştı ama bu silik belgeleri nasıl yorumlamalı?

Aralarındaki bağlar sıkılaştıkça ilişkileri de sertleşiyordu; sanki Ali, şairin kesin buyruğunu kendi de kabullenmiş gibi. Gündüzleri bu suç ortaklığının tadını çıkarıyorlardı. Yürüyorlar, etrafta geziniyorlar, açık yürekle konuşuyorlar, Ali soru sormaya cesaret ediyor, anladığından emin olamadıkları konusunda açıklama istemeye cüret ediyordu. Ama akşam çöker çökmez delikanlı yüzüne bir bakır maske takıyor, bakışına çılgınca bir ifade konduruveriyor, gülümsemesini söndürüp bedenini geriyordu.

Birbirlerine dokunuşları bir zevkten çok, Ali'nin Çardin'in bakışında okuduğu, kutsallığın stilizasyonu, bir yeraltı kültü gibi, karanlık bir dinsel törene dönüşüyordu. Acımayı sevecenlikten ayırt edemediği bir duygu karmaşasıyla her gün biraz daha yoksullaşan bir hayal gücünün közlerini alevlendirecek hareket ve pozları bularak bu ilkel ayine boyun eğiyordu. Şaire uyuyana kadar eşlik ediyor, gece lambasını söndürüp çekilmeden önce bir süre yine onu izliyordu.

Sonra kendi yatağına girip, Çardin'in eserlerinden birini açıp bu büyüleyici dilin halüsinasyonuyla, usulca düş dünyasına kayıveriyordu.

Ali, içgüdülerle denetlenen bir cinsel istek duymamasına şaşıyordu. Eğer arasıra kadınları ziyarete gidiyorsa, bunun anlamı sadece aletinin hâlâ çalışıp çalışmadığını kontrol etmekti. Ama bu ziyaretlerden kalan, yalnızca belli belirsiz bir melankoliydi ve yaşlı Çardin'in yan odadan duyulan soluğuyla birlikte, cümlelerin köpüğünde sakin deniz yolculuklarına çıkmayı, yalnız başına kitap okumanın o pek hoş şehvetini bu kaba saba oynaşmalara yeğliyordu. Şaire gelince; o da Ali'nin geceleri onunla ilgilendiğini bildiği için, hayatının en rahat uykularına dalıyordu. Ve böylece, biri belleğine öteki sözcüklerin sihrine binerek, aynı sularda uyum içinde yol alıyorlardı.

30.

Görünüşe göre Ali Tasko, yaşlı şairin yanındaki görevinin anlamını bile unutmuş gibiydi. Elbette güvenlik için raporlar düzenliyor ve Çardin onları görsün diye masanın üzerine bırakıyordu. İki üç kez, dostu şu veya bu olayı zikretmeyi unuttuğundan, filanca konuşmayı atladığından, falancaya rastladıklarına değinmediğinden dolayı uyarıda bulundu, böylece taahhütlerine boş vermemesi gerektiğini anımsatıyordu bir tür. Ali de derhal bu savsaklamalarını düzeltme yoluna gidiyordu. Ama içi elvermiyordu.

Palermo'dan Paris'e uçmuşlardı, kasımdan marta kadar 84-85 kışını orada geçireceklerdi; Çardin, Gallimard Yayınevi'nde eserlerinin toplubasımını gözden geçirmek istemişti. Jacob So-

kağı'nda, şairin hayranlarından birinin verdiği bir daireye yerleşmişlerdi.

Günlerini, kendiliğinden oluşan bir alışkanlığa uygun geçiriyorlardı. Erken kalkıp mutfakta kahvaltı ediyorlar, daha sonra Çardin salona geçip gazeteleri okuyor, radyo dinliyor, gelen mektupları okuyup cevap yazıyor, sonra da büyük bir titizlikle eserlerinin çevirilerini gözden geçiriyordu. Daha sonra, çoğunlukla mahallelerinde hafif bir öğle yemeği yiyorlar, yanlarında bazen bir yayıncı, bir dost ya da bir hayran oluyordu. Beşe doğru, XVIII'inci yüzyıldan kalma bir müştemilata bakan salonları, tanıdıkları ve yakınlarıyla dolup taşıyordu. Toplantı bazen geç saatlere kadar sürüyordu.

Tüm ülkeler içinde Fransa, Aleksandr Çardin'in, ta gençlik yıllarından beri şöhretinin en parlak olduğu ülkeydi. Bu şöhreti kendi yeteneğinin yanı sıra Aragon'un muhteşem çevrisine de borçluydu. Ünlü Fransız şair, bazen orijinale tam sadık kalmamış, dilin ruhunu, melodili ritmini, ani kopuklukları olduğu kadar kırbaç şakırtılarını ve acı kahkahaları da çok iyi ifade etmesini bilmişti.

Clara'yla beraberken de şair, Paris'te uzun süre yaşamış, pek çok dost edinmiş, orada adeta kendini evinde gibi hissetmişti.

Akşam yediye doğru Ali'yle şair yürüyüşe çıkarlardı. Bir fotoğrafta başında, alnını ve bakışlarını karartan gri fötr şapkası, beli iyice sıkılmış asker biçimi apoletli yağmurluğuyla şairi genç dostuyla birlikte görüyoruz. Görünüşe göre Victoire Meydanı'nda çekilmiş; Çardin'de tasalı bir melankoli, kötümser bir bilgelik havası var. Bütün söylentiler bir yerde kesişiyor: Paris'teki bu son ikametlerinde şairin keyfi birden kaçmış...

Şubat ayında, şair ve genç refakatçisi iki hafta boyunca esrarengiz bir biçimde ortadan kayboluvermişler, en yakın dostları bile nerede olduklarını bilmiyorlarmış. İGS ajanlarını ve kendilerini izlemekle görevli tüm servisleri ekmeyi başarmışlar. Bir an öldüklerinden bile korkulmuş. Kaçırıldıkları sanılmış. Ama hiçbir şey olmamış gibi ortada bitiverip, hiçbir açıklamada da bu-

lunmamışlar.

Bu sırrın anahtarı bugün bende. İsviçre'ye, daha doğrusu Bern'e götürmüş genç dostunu şair. Arabayla yola çıkıp şafak vakti Saint-Louis'de sınırı geçmişler. Orada bekleyen İngiliz dostları onları konuk etmişler.

Çardin'in Bern'de ne işi olduğunu biliyoruz, en azından şimdi ben biliyorum. Ali'yi şifreli bir hesabının ve bir de kasasının bulunduğu bankaya götürmüş. Dostuna vekâlet vermiş, bu baş başa geçen günlerde belki de ciddi şeylerden söz etmişlerdir.

Charles Hungley, diğer adıyla Charly, İngiliz Gizli Servisi'ne mensuptu. Şiir ve şarap meraklısı kibar bir adam. Çardin'le 1936'da Paris'te tanışıp iyi dost olmuşlar. Bern'de şarap ihracatı yapan bir şirketi yönetiyordu. Charly'nin işleri iyi gidiyor varlık içinde yüzüyordu.

Charly, bu iki arkadaşı evinde ağırlamaya başladıktan kısa bir süre sonra genç Ali'de olagelen değişikliği fark etmiş.

"Bunu iyi tanıyordum İgor. Savaş sırasında, Nazi Almanyası'nda sahte bir kimlikle yaşadığım günlerden biliyorum. Bir boğulma, bir nefes alamama duygusu... Çok kötüdür emin olun... Sinirleri altüst eder... Bu zavallı çocuk da böyle bir durumdaydı. Birkaç günde gençliği soldu... Neyse, aklınız belgelerde... Elbette mevcut onlar, Çardin, Işık Önderiniz hakkında tam bir dosya hazırlamış... Güneş Önder mi diyorsunuz? Neyse, hepsi aynı kapıya çıkar, değil mi? Ne diyordum?.. Kanımca Ali'nin hüznünün nedeni başkaydı."

Nedenini ben de biliyorum.

Çardin, Bern'de bulunmasından yararlanarak Zürih'teki en büyük uzman hekimlerden birine görünmüş.

O çarşamba, bir vesileyle Ali'yi Lozan'a yollayıp, randevusuna yalnız gitmiş.

Ölüm, gençlik yıllarından beri onun için bir tutku, bir skandal, bir öfke ve bir küfür konusu olmuştur. Şair hayatta en çok cenaze nutuklarından nefret ederdi. "İstirahat", "geçiş", "ebedi uyku" gibi sözcükler onu kustururdu adeta. Bunlara en çiğ gerçeklerle karşı

çıkardı: Ter, bağırsak buruntusu, mide kazıntısı, korku gibi... Son spazma, büzücü kasların gevşemesine, cesetin katılaşmasına kadar tüm can çekişme imgeleri şiirlerinde kol gezerdi.

Ünlü gastroenterolog Profesör Lehman'dan rahatlatıcı bir teselli beklemiyordu kuşkusuz.

Prof. Lehman, hastanın dosyasını uzun uzun inceledikten sonra:

–Bir müdahalenin hiçbir yararı olmayacağından emin olabilirsiniz, demişti. Geriye kemoterapi kalıyor...

–John Pearce kemoterapinin yan etkileri konusunda uyarmıştı beni, diye mırıldanmıştı Çardin.

–Evet, bu yan etkileri gözardı etmemek gerek.

–Kemoterapi de en iyimser durumda, çok kısa bir süre sağlarmış, diye eklemişti Çardin, düşünceli.

Profesör, masasının ardından ünlü hastasını ilgiyle süzüyordu. Sesinin tonundan etkilenmişti; ne kışkırtıcı ne de teslimiyetçi. Yaşlı şair yüksek sesle konuşur gibiydi. Kaygısını gizlemiyor, bakışı giderek tırmanan bir üzüntüyü yansıtıyordu.

Doktor kendi kendine soruyordu: Onu rahatlatmalı mı? Sonunda açıklıkta karar kaldı.

–Pankreas tümörlerinin seyri en kötü sonuçlara neden olur.

–Bir süre belirleyemez misiniz?

Profesör duraksadı:

–Son tahlillerin ışığında, birkaç ay...

–Ağrılar dayanılmaz olur, diye uyarmışlardı beni Houston'da.

Sessizlik.

Çardin ayağa kalktı, elini adama uzattı:

–Ölmek edebiyatçıların dediği gibi kolay değil... Teşekkürler.

–Doktorların düşündüğü kadar basit de değil.

Çardin başını salladı, muayenehaneden ayrıldı, pırıl pırıl, tertemiz sokağa çıktı.

Bir yıl önce başlamıştı sancılar. Paris, Londra, New York'ta muayene olmuştu. Ali'nin haberi olmadan tüm tahlilleri yaptırmış, testlere girip çıkmıştı. Hastalığına kimseyi karıştırmak istemiyordu, bunun kendi meselesi olduğuna inanıyordu.

Teşhis kesinleşince işlerini halledip, Ali'nin geleceğini garanti

altına almak amacıyla Bern'e gelmişti.

–Hemen o akşam bana açtı, demişti Charly. Akşam yemeğinden sonra bu odada, o divanda oturmuş ateşe bakıyordu, ben de sağındaydım. Başka hiç kimseyi istememişti. Bir bahaneyle karım Alice'i dışarı çıkarmıştım.

Zayıflamıştı elbet. Yüz hatları derinleşmişti. Ama sen de bilirsin, ihtiyarların bir özelliği vardır: Kimse gerçekten onlara bakmaz. Yaşları onları ölüme mahkûm etmiştir. Bu durumda hastalığın izlerini nelere kaydırmalı? Yorgundu, ama bu da zaten yaşlılara has bir durum değil midir?

İşte, bana durumu böyle birdenbire açınca... Karşı çıkmak istedim. Belki de, bu işler bilinmez, kısacası her zamanki zevzeklikler. Öfkeli bir sesle beni susturdu. Tesellileri bırakmamı emretti. Ölümü pek çok kez yakından görmüştü. Ne olduğunu biliyordu. Bir leş, bir çürüyüş. Bir gaz ve çözülme kimyası. En çiğ sözcükleri kullanıyordu. Berlin şiirlerini duyar gibiydim, anlarsın ya. Balgam tükürür gibi...

Benden tek bir şey istiyordu: Ali'nin başına bir şey geldiği takdirde bankaya gidip kasayı açtırmamı dosyanın önce bir numaralı dokümanını, daha sonra da ötekileri peş peşe yayınlamamı.

–Dur Charly dur... Ya Ali, Dumarya'daysa... Başına bir felaket gelip gelmediğinden nasıl haberin olacaktı?

–Şifreler. *Révolution*'da bir dize çıkacak, bu da işaret olacaktı.

–Ali hapisteyse ilanı kim verecekti? Aleks Roskin mi?

—Anlayamadın mı?

–*O kadın* mı dedim. Başını sallamakla yetindi.

31.

Çardin, Berlin'in en iyi restoranının özel salonunda bir masa ayırtmıştı. Bir şişe sek roze şampanya ısmarladı.

–Bir şeyi mi kutluyoruz?

Ali soruyordu.

–Ayrılığımızı.

–Alaycılığını asla anlayamayacağım. Fikrimi sorarsan hiç de gülünç bulmuyorum.

–Gülünç değildi zaten.

–Açıkla.

–Önce içelim! Gençliğimden beri sadık kaldığım ender şeylerden biridir sek roze.

Kadehleri kaldırıp tokuşturdular.

–Nişan töreni gibi, diye sırıttı Ali.

Dekorda garip bir ihtişam vardı. Bronz avizeler, meşe doğramalar, ölçülü bir metrdotel. Gerçekten de İsviçre, cenaze vakarına sahip bir ülke gibi görünüyordu. Üç gün önce bankadaydılar, müdür önlerinde yerlere kadar eğilmişti. Her yerde, her zaman, hep para konuşuluyordu.

–İsviçre'yi sevmiyorsun galiba?

–Sevmem mi gerek?

–Seni zengin yaptı ama. Bunu düşlemez miydin?

–Hiçbir zaman zengin olmayı düşlemedim. Özgür olmayı düşledim.

–İnsan zengin oldukça özgürleşir.

–Tartışılır... Neye varmak istediğini merak ediyorum. Ters günlerinden birinde gibisin...

–Yani?

–Lanet ihtiyar suratını takınmışsın.

–Tuhaf, dedi Çardin, kadehindeki hava kabarcıklarını izlerken, genç dostuna hınzırca baktı.

–Bir saat önce ben de aynı kanıya varmıştım, aynamın önünde...

Sık sık olduğu gibi yüz ifadesi değişti. Bir bulut, bakışını kararttı. Şair kadehini bıraktı, ellerini kavuşturdu, çenesine dayadı.

–İlk karşılaştığımız gece sana söylediklerimi hatırlıyor musun?

–İhtiyar ibnelerin anlattıklarını aklımda tutmam.

–Günü geldiğinde onlardan ve benden nasıl kurtulabileceğini anlatacağımı söylemiştim sana... İşte o gün geldi.

Ali'de en ufak bir merak belirtisi yoktu, çenelerini sıkıyordu.

–Hiçbir şey söylemeyecek misin?

–Dinliyorum.

–Kasadaki, sana gösterdiğim dosya... İşte onun içinde seni dokunulmaz kılacak bilgiler var. Güneş Önder bile saçının bir teline dokunamayacak... Fantastik bir patlamadan korkacak...

–Ben barışseverim, bilirsin.

–Ciddi söylüyorum Ali.

–Ben de öyle, dinliyorum.

–Dosyanın içinde neler olduğunu merak etmiyor musun?

–Bok var, anladığım kadarıyla.

–Sandığın gibi değil Ali... Adilik yok...

Metrdotel şalgamlı ördeği kesip servis yaparken, uzun uzun bakıştılar.

–Tutumunu anlayamıyorum, diye söze başladı Çardin, tekrar yalnız kaldıklarında.

–Sevincimden oynamam mı lazım yani? Beni ölünceye kadar rahat yaşatacak dört milyon İsviçre Frangım var. Sence nereye gitmeliyim? Miami'ye mi?

Bir omuz silkiş, bir kıkırdama.

–Beni olduğumdan daha kötü bir insan olarak görüyorsun.

–Bazı sözler için üzgünüm Ali... Ben...

Öksürdü, başını çevirdi. Ali de önüne bakıyordu. Bir sessizlik gelip kuruldu aralarına.

–Sana hakaret etmek istemedim.

–Biliyorum.

–Önümde yaşanacak birkaç ayım kaldı, belki de daha az...

Lambriyle kaplı salona bir kilise sessizliği çökmüştü.

–Ne zamandır biliyorsun?

–Dün kesin öğrendim.

–Demek daha önceden de biliyordun... Bana hiçbir şey söylemedin...

Yine bir sessizlik, bu seferki acı dolu.

–Neyin olduğunu sorabilir miyim?

–Kısaca pankreas kanseri.

Ali darbeyi yedi, bardağını boşaltıp, etrafına bakındı.

–Ne yani bu, diye homurdandı.

Vuracakmış gibiydi.

–Pankreas mı? Midenin arkasında bir yerlerde saklı küçük bir bez.

Çardin arkadaşının kadehini doldurdu, öteki de başıyla teşekkür etti.

–Neden gitmen gerektiğini şimdi anlıyor musun?

–Benim güvenlik hesabına çalıştığımı unutuyorsun. Görevim sana göz kulak olmak. Bende de görev bilinci var, ben de...

–Ali!..

–Evet?

Kahverengi bakışta acı bir alay parlıyordu.

–Beni dinle lütfen.

–Tek yaptığım o zaten.

–Benimle birlikte Vudas'a dönmemelisin.

–Benim güvenliğimle neden bu kadar yakından ilgilendiğini bilmek isterdim.

–Estetizm açısından, deyiverdi Çardin, küçümseyici bir ifadeyle. (Ve genç arkadaşının sorgu dolu bakışları karşısında.)

–İstersen sanata olan sevgimden dolayı da diyebilirim.

–Kafamı kızdırıyorsun.

–Gençliğimde, aynı fikri ifade eden bir manifestonun yazılmasına katılmıştım.

–Biliyorum... (Bir nefes) Neden beni işletiyorsun?

Çardin peçetesini kaldırdı, eğildi, bakışlarını Ali'ninkilere dikti.

–Yorgunum... (Durdu) Ölüme aldırdığım bile yok diyebilirim sana. Ama yalan söylemiş olurdum. Korkuyorum Ali... Hem, buna inanmıyorum da... Bazen, biliyorum; projeler yaptığım bir anı yakaladığımda kendimi küçümsüyorum... Ölüm bir yüz karası.

Bir lokma ördek, bir yudum şampanya.

–Bir hafta sonra ben Dumarya'ya döndüğümde, sen New York'a uçacaksın. Rupert seninle ilgilenir. Haberi var.

Ali bakışlarını ayıramıyordu adamdan.

–Çok naziksin, diyebildi sonunda ve ekledi:

–Ama benim soruma cevap vermedin... Neden benim başımı beladan kurtarmaya çalışıyorsun?

–Ben senin dostunum, biliyorsun.

–Bu yetmez.

–Daha fazlasını bilemem Ali... Bilemedim...

Bir duraksama.

–Yalvarırım Ali, senden istediğimi yap.

–Üzgünüm Aleksandr. Ben güvenliğe bağlıyım, sana değil.

–Dalga geçme.

–Çok ciddiyim.

–Israr ediyorum.

–Boşuna.

Bakışlarıyla birbirlerine meydan okuyorlardı. Sonunda şairin yüzüne bir tebessüm yayıldı, ilk geceki gibi.

–İkimize, dedi kadehini kaldırırken.

–Daha fazla ısrar etmemene şaşırdım, diye yorumda bulundu Ali gülerek.

–Reddedeceğini biliyordum.

–O zaman niye başlattın?

–Öyle gerekiyordu... Bilmek istiyorum sadece: Neden bu reddediş? Hep düşlediğin şeyleri sunuyorum sana.

–Bırak da düşlerimin efendisi ben olayım.

Bir duraklama.

–Neden ikimiz birlikte Paris'te kalmıyoruz? Ya da New York'ta, diye aniden soruverdi delikanlı.

Çardin başını eğdi, kadehini tuttu, yüzünü buruşturdu.

–Dönmem lazım Ali! Terk etmek istemediğim biri var.

–Clara mı?

–Bir avuç kemik için senin yaşamını tehlikeye atabileceğimi mi sandın? Mezarlıklardan nefret ederim, tabutlardan da... Hayır, ülkeden çıkmasına yardımcı olmayı istediğim biri var, yani....

–Tanıyor muyum?

–Yakında tanıyacaksın... Bir şair...

Ellerini birleştirdi, ayırdı.

–Şimdi sana hiçbir şey yapmasınlar diye, yani o gün... Bir fikrim var... Beni iyi dinle...

32.

Kapıyı geçip Air-Dumar uçağına adım atar atmaz bir huzursuzluk duygusu içinize yerleşiveriyordu. Bir eziklik... Laf olsun diye yine hosteslere gülücük dağıtmaya, öteki yolculara hal hatır sormaya, yanınızda oturanlardan özür dileyip teşekkür etmeye devam ediyordunuz. Personelin ayak sürümesini, servisin hoyratlığını, ses tonlarının sertliğini görmezden gelebiliyordunuz. Bunları fark etseniz dahi, sanki hâlâ aklınız o öteki kıtada, pencereden görmeye doyamadığınız o topraklarda kalmış gibi bu duygunuzu gizliyordunuz.

Sonra motorlar çalışıyor, uçak usul usul uçuş pistinde ilerliyor, duruyor, daha hızlı gidiyor ve nihayet sonunda göklere yükseliyordu. Bulutlar birbiri ardına geçip, seyrelip, sonsuz ve yüksek

gök ortaya çıktığında hoparlörlerden de bir müzik yükselmeye başlıyordu. Uçak ani sarsılışlar, kanat çırpışlarla yükselmesini sürdürürken, herkes *Révolution*'u okumaya dalmış numarasına geçiyordu. Ve sonra usul usul her şey yoluna giriyordu. Uçak bir bulut okyanusunun üzerinde süzülüyordu. Hostesler önünüze plastik kupalar bırakıp, fikrinizi sormadan acı bir portakal suyunu içine boca ediveriyorlardı. Panflüt, günün rüzgârına boyun eğip, tarihin gelgitine göre, imparatorlukların kâh birine kâh diğerine bağlanan antik ülkeyi anımsatıyordu. Bütün istilaların kesişme noktasında yer alan bu dar toprak niçin ve nasıl yaşayabilmeyi başarabilmişti, bunu nasıl açıklamalı?.. Aslında ulusların yasal mevcudiyeti yüzyıllık bir iradenin onaylanması demekti. Ve Dumarya, diline sıkı sıkıya bağlı, binlerce yıldır yaşıyordu. Slav dillerinden oluşmuş bir deryanın ortasında bir Latin adacığı. İyi düşününce, onlarca kez yakılıp yıkılan, yağmalanan, yabancı ordular tarafından işgal edilen, açgözlü hanedanlar tarafından sömürülen bu ülkenin kalıcılığını sağlayan bu dildi.

Belki de bir halkın, kendini diliyle özdeşleştirmesiydi Aleksandr Çardin'in zaferi. Ali Tasko gibi basit biri için bile, buruşuk elleriyle dalgın dalgın Marksist Usek gazetesinin sayfalarını çeviren bu ihtiyar, bin yıllık bir direnişi temsil ediyordu.

Vatan millet şarkılarını, halk türküleri izlemeye başlamıştı. Güneş Önder'le Halkların Anası, geleneksel dans ve müziğe bayılırlardı. Her akşam, televizyonda korolar, koregrafiler gösterilirdi. Nostaljik havalar, çiçekten çemberlerle yapılan neşeli rondolar, ferah yüzler, panflüt ya da Macar kemanları...

Usek ağzıyla yazılmış haberler belli aralıklarla kırsal havaları böler, Örnek Aile'nin Aydınlık Cumhuriyet'e yaptığı sayısız hayrı sayıp dökerlerdi. Yenilmez Mareşal, Tuna Dâhisi fabrikalar açar, ahırları ziyaret eder, köylü ve işçileri yüreklendirirdi. Halkların Anası, Basiretli Aleksandra Usekina, örnek bir okulun ilk taşını koyar, yeni bir hastaneyi ziyaretinde ya şefkatle hastalara eğilir ya da hemşirelere nasihat edip övgüleriyle onları güçlendirirdi. Uyuşturucu etkisi yapan retorik, havayı ağırlaştırıyor bir tür baş dönmesi duygusu uyandırıyordu. Yolcularda, bataklık bir araziye gömüldükleri izlenimini uyandırmaya başlamıştı. Vudas'ta ha-

zırlanmış tepsiler, ne olduğu belirsiz kuşkulu bir sosa bulanmış iğrenç yiyecekler sunuyordu.

Alpler. Avusturya. Ali'nin gözleri kapalıydı, göğsünde bir ağırlık hissetmeye başlamıştı. Çardin'le son konuşmalarını aklına getirmekten kaçınıyordu. Bu ihtiyarın ölümünün kendisi için ne anlama geldiğini düşünmek bile istemiyordu.

Onu izlediğine pişman değildi, hayır. Ondan uzakta, tek başına ne yapabilirdi? Aşk mıydı bu, yoksa sadakat mi? Her şeyden önce hayattı. Çardin'in olduğu yerde yaşamın belirtileri de vardı. Sanki sadece bu yaşlı büyücü, bunu anlatmak ve yüceltmek için kelimelerden yararlanabiliyordu.

Uçak hızla iniyordu. Her zamanki gibi hostes, koltuklarına yapışan, yutkunup, gözlerini kapayan yolculara anons yapma gereği duymamıştı. Hem neden böyle bir zahmete girişsindi ki? Bundan böyle başka bir dünyadaydılar artık. Prag'dan sonra nezaketin, itinanın geçerliliği kalmıyordu. İnsanoğlu boyun eğmekten başka bir hak iddia edemezdi.

Bulutlar, sis, pist, bir iki sarsılış... "Vudas'a gidecek yolcular lütfen yerlerinde kalsınlar..."

–Dünyanın en güzel kentlerinden biri, dedi şair, penceresinden bakıp. Uzun süre bizim için Batı'nın kapısı olmuştur, Viyana, Münih, Paris'ten önce... Bir müzik ve sanat kenti, Mozart'ın dehasını keşfeden tek kent. Prag'da yaşam bir tutkudur. Sızlanmalara en çok düşman olan yer. Burada her şey gülmeye yönelir, cesetler bile...

Kendi kendine konuşuyordu. Camdan uzaklaştı, ensesini koltuğa dayadı, içini çekti:

–68'de, Ruslar kendi düzenlerini kurmak amacıyla Prag'a girdiklerinde "kardeşçe yardımlarına" teşekkür eden, dokunaklı bir açıklama yapmıştım... Sence de müthiş değil mi, kardeşçe yardım?

–Neden yapmıştın bunu?

Ali'nin sesinde şaşkınlık vardı. Kendini geri çekti.

Çardin güldü:

–Neden mi? Tüm yaşamım "neden" sorularıyla dokunmuştur... Bu soruyu yetimhanedeyken de sorardım, sonra An-

gelika'ya bakarken, Clara'yla beraberken... "Neden" soruların en aptalcasıdır, "nasıl"dır önemli olan...

Uçak Karpatlar'ı aşarken Ali onu dinliyordu. Gece simsiyahtı. Büyülü ses mırıltıya dönüşmüştü. Çardin konuşmuyor, yüreği daralan Ali'nin korkularını yatıştırmak ister gibi, tekdüze bir sesle dua ediyordu sanki.

Uçak pistte koşuyordu. Tek tük cılız ışıklar ve şimdiden güvenlik arabaları.

Yolcular inmeden önce uçak tepeden tırnağa aranırdı. Güvenliğin adamları siperlikli kasketleri, sımsıkı sarıldıkları uzun deri paltoları ve asık suratlarıyla içeri dalmışlardı bile.

–Kalkın ayağa!..

Birazdan karşılama da başlayacaktı. Şimdilik hem kıskanıp hem nefret ettikleri şairi itip kakmakta özgürdüler. İGS'lerden biri ihtiyarı kabaca koridora doğru itti, Ali düşmesin diye tutmak zorunda kaldı.

–Hah, tamam, diye pis pis sırıttı herif, iyi tut sevgilini!

Eller çantaları karıştırıyor, giysileri buruşturuyor, ilaç tüplerini boşaltıyordu. Bir saat, hatta daha bile fazla sürebilirdi bu. Ama bir güvenlik subayı geldi, alelacele el çantalarını toparlayan adamlarına bir şeyler fısıldadı, sonra da:

–Haydi inebilirsiniz, dedi.

İçlerinden biri Ali'yi kolundan tuttu:

–Sen değil. Sadece o.

–Benimle gelmezse ben de inmem. Gösteri de sizin yüzünüzden piç olur.

Kanlı gözlerle baktılar. Duraksadılar. Çardin'in yüzünde alaylı bir gülümseyiş belirdi.

–Al götür oğlanını da.

33.

Uçaktan havaalanının salonuna kadar kırmızı halı serilmişti; televizyon ışıkları altında iki sıra çocuk, ellerindeki çiçek buketlerini sallıyorlardı.

Merdivenin dibinde hararetli el sıkışmalar, Rus usulü ağızdan öpüşmeler, "Seni tekrar gördüğüme çok sevindim, yoldaş ülkene hoş geldin!"ler.

Yazarlar Birliği'nden gönderilmiş meslektaşlar. İçlerinden biri bile tek satır yumurtlamamıştır yıllardır; ya Basiretli Aleksandra'ya, Güneş Önder'e övgüler düzmüş ya da örnek köylülerle, kahraman işçilerle dolu romanlar imal etmişlerdi. Ne gam: Bu geçim sıkıntısı çeken yazarları basın, Homeros'lar, Vergilius'larla kıyaslıyordu. Şartlara uygun iki şiir arasında *Kırık Aynalar* gibi

700 sayfalık bir şaheseri yazıveren Çardin'den nefret ederlerdi. Onun varlığı yeteneksizliklerinin açık yarasına serpilmiş tuz gibiydi. Onları, kederli bürokrat değersizlikleriyle yüz yüze getirirdi.

Senin neler hissettiğini keşfetmekte zorluk çekmedim Ali. Aynı soluk halı üzerinde, aynı "yaşa"lar, aynı gülücüklü resmi görevliler eşliğinde aynı yolu bunca kez geçmiş olmama rağmen! Aynı polis ve milis kalabalığının, aynı uğursuz binaların önünde gırtlağım daralıyor, göğsüm sıkışıyordu.

Hoparlörlerden yükselen sert sesler, güvenlik ajanlarının kuşkucu yüz ifadeleri. Gümrükçülerin tuzak kurarcasına ağır davranışları. Sanki zaman bile dengesini yitirmişti. Ritim diye bir şey kalmamış. Ölçü, çizgileri olmayan şekilsiz bir melodi sadece.

Yaşlı şairin el sıktığı, çocukları okşamak için eğilip doğrulduğu salondan geçiyordun. Bütün bu numaraların ardında, kuşku, tiksinme, nefreti soluyordun. Bu ahalinin ihtiyarın üstüne atılıp onu parçalamaları için tek sözcüğün yeterli olduğunu kestirebiliyordun.

Ona gelince; kayıtsız, dudaklarında hep o çok belirsiz gülümseme izi. Moldavya'nın geleneksel kıyafetlerine bürünmüş küçük bir kızın uzattığı solmuş karanfilleri kabul ediyordu, kılı kıpırdamadan hoş geldin nutkunu dinliyor ve aynı beton üslupla karşılık veriyordu: Halklar arasında barış, uluslararası dayanışma, Dâhi Önderimiz, ve basiretli eşlerinin yüce aydınlığı... Kameralar hareketlerini, sözlerini kayda geçiyorlardı. Hiçbir şey doğrudan olmaz, asla... Montaj önce güvenliğe gösterilip, onay alınacaktı.

Uzun kara Limuzinler, bomboş otoyol.

Vudas'a ilkbahar gelmemişti. İnsanın içine sinen kokulu güllerle ortalığa yayılan boğucu bir yaz.

Sokaklarda yabani bir kalabalık, itiş kakış. Bir akıl hastanesinde deli hastabakıcıların düzenlediği bir yarış denebilir. Herkesin gözü etrafta, elinde sıkı sıkıya tuttuğu torbası ya da filesi. Açların paranoyası. Ya birbirlerini yemek için aniden birbirlerinin üzerine atılırlarsa?

Çardin perdenin bir ucunu kaldırdı, göz attı, yine düşüncelerine gömüldü. Kameraların önünde nasıl olup da böyle ko-

nuşmuştu. Kendini aşağılamaktan ne zevk alıyordu? İkiyüzlülüğüne tosluyordun. Gümrüğü geçer geçmez bambaşka biri oluveriyordu: Ölçülü, kurnaz, sözlerini tartan, Usekçeyi bir kilise görevlisinin yapma ağırbaşlılığıyla konuşan biri.

Hiç çekinmeden, üç yıldır her gün duyduklarının tam tersini söylüyordu yüksek sesle. Hırs ya da korku gibi nedenlere bağlayabilseydin, kuşkusuz bu değişimleri kabul edebilirdin. Ama Çardin bütün hırslarını tatmin etmiş biriydi; üstelik kimseden korkusu yoktu. Mikrofonlar karşısında döktürdüğü o görkemli açıklamalara gerçekten *inanıp inanmadığına* gelince, bunu sormak bile abesti. Keyifli bir tonla kullandığı "gerçek sosyalizm" deyiminin onda tiksinti uyandırdığını söylemek az bile kalır. Bürokrasinin istibdadından, hasetle dolu kuşkuculuğundan, sisli puslu dilinden nefret ediyordu. Bu yeteneksizliği ne kadar aşağılık bulduğu yüzünden okunuyordu. Gülünç abartmalarla dolu konuşmalar yapmaktan ince bir haz duyuyordu. Saçmalıklara, sahtekârlıklara, övgülere, bakışlarındaki keyifli ışıltılarla çok şeyler katıyordu.

Sosyalizme ya da herhangi bir başka yönetim şekline hiçbir zaman *inanmadığından* kuşkulanıyordun. Ya da senin içgüdünü daha iyi yansıtmak için, tüm siyasal rejimleri tek bir hükmetme tutkusunun ifadesi olarak kabul ediyordu. "Gerçek sosyalizm"de onu çeken, belki de utanmazlığın çiğliğiydi. Sözcükler devrimin silahını elinden alıyor, tepkilerin oluşmasını engelliyor, fikirleri zincirliyordu. Çardin'in ikili oyununu hissediyordun; ikiyüzlülüğü duygulara olan nefretinden kaynaklanıyordu. Bu iğrenç duyguyu nasıl daha katmerlendirmeli, elbette biraz da hayâsızlık zehrinden katarak, yani onun dilini konuşmayı kabullenerek!

"Gerçek sosyalizm" şaire göre insanların hükmediş biçimlerinin en kusursuz olanıydı; insan, kendi nefretinin çocuğu olduğu sürece. Çardin böylece hem çocukluğuna hem de yeniyetmeliğine sadık kalıyordu. İkiyüzlülüğünün ilham kaynağı siyasetten çok estetikti. En çok aşağıladığı, en çok nefret ettiği şeyi seçmişti. Bu da onun en derin bağlılığıydı.

Bazen yaşlı şairin maskesini atıp, sahtekârlığını bir kahkaha gürültüsüyle ortaya seriverdiğini düşleyip eğleniyordun. Düşünde öfkeyle alev alev yanan yüzlerini, küskün suratlarını görüyordun.

İçlerinden biri bile Çardin'in içtenliğine inanmıyordu, Çardin de onlarınkine. Birbirlerine karşılık verdiklerini düşünmeden, açık açık yalan söylüyorlardı birbirlerine.

Bu fantazmalardan çabuk vazgeçtin. Çardin gösterisini sonuna kadar götürecekti. Canlandırdığı kişilikten vazgeçmeyecekti.

Bahçe, villa, kabaca gizlenmiş mikrofon ve kameralarla doluydu. Şişman hizmetçi Debrah tam bir güvenlik görevlisi sakarlığıyla iş görüyordu. Her yerde o iç kapatıcı suratlar, sert bakışlar, küfür için yapılmış ağızlar.

Ve sonra, yeniden kavuşulan sessizlikte günlerin sıradanlığı. Tavan ve duvarlar gözden geçirilmeden tek kelime etmek yok; hareketler ölçülü; bir göz kırpışı, bir kirpik vuruşu. Uzun zamandan beri oluşagelmiş işaretlere uygun olarak sessizce kurulan iletişim.

Çardin saatlerce odasında kalıyordu. Bazen yazmayı bırakıyor, elini alnında gezdiriyor ve sen deri koltukta kitabını okurken, bazen sana bakıp gülümsüyordu. O zaman bu içi geçmiş ihtiyarın nesine bağlandığını soruyordun kendi kendine. Amerika'ya uçağına neden onunla birlikte döndün? Kendine böyle sorular sormaktan nefret ediyordun.

Her gün, çalışma odasına parti üyelerini, Usek Gençlik Kolları mensuplarını, işçi, köylü, memur heyetlerini alıyordun. Hepsi beceriksiz hareketlerle ilerliyor, ezbere övgüler sıralıyor, sonra orada öyle ağzı açık alık alık duruyorlardı. Bazen, sanki kutsal bir yeri ziyaret edermiş gibi ta uzaklardan geliyorlardı. Çardin bir tür abideydi.

Bazıları birdenbire içten bir heyecana kapılıveriyorlardı: Gençliklerinde okumuş ya da ezberlemiş oldukları dizeleri dokunaklı bir abartıyla okuyuveriyorlardı. Çardin onların sırtlarını okşuyor, hepsine antolojisinden bir nüsha imzalayıp veriyordu. Bu arada yeni bir heyet çoktan yerini almış oluyordu. Akşama kadar.

O akşam, gece lambasını söndürmüş, yatağına dönmüş ve dirseğine yaslanıp kitap okumaya başlamıştın. Evin geceye gö-

müldüğü bu iç hesaplaşma saatlerini pek severdin. Meşe doğramaların gıcırtılarını, pıtırtılarını dinlerdin. Açık pencereden sızan, karşı duvardaki yabani yaseminin kokusunu içine çekerdin. Parmaklığın önünde konuşan güvenlik görevlilerinin seslerini dinlerdin, karılarından, çocuklarından, karaborsa ve yiyecek sıkıntısından söz ederlerdi.

Birden duyuverdin. Boğuk bir hırıltı, bastırılmış bir inilti. Güç bela duyulan bir sızlanma.

Bir an hiçbir şey anlamadan, kulağın tetikte kalakaldın. Sonra kalkıp, ayaklarının ucuna basarak koridora çıktın.

Sırtüstü yatıyordu, garip bir biçimde hareketsiz ve sağ eliyle daireler çizerek karnını ovuyordu. Dudakları acıyla gerilmişti. Bir süre durup onu izledin. Sonunda içeri girmeye karar verdin.

Soluğunu tutmuş uyur taklidi yapıyordu. Ama sancı dudaklarında şekilleniyor, gözlerini çukurlaştırıyor, alnını nemlendiriyordu. Hiç ses çıkarmadan çarşafların arasına süzülüp kolunu boynunu altından geçirdin.

–Ne yapıyorsun diye homurdandı.

–Birden karanlıkta yapayalnız kalmaktan korktum.

Bir kahkaha spazmı, bir öksürük nöbeti.

–Sersem!.. Git yatağına!.. Çok... ayıp.

–Vız gelir. Ben burjuva değilim ki. Ayıp nedir bilmem.

Eli yine karnına gitmişti, acı çekiyordu. Yan döndün, sol elini çarşafın altına sokup karnına dokundun.

–Burası mı, dedi Ali yumuşak bir sesle. Hiç bastırmadan, parmaklarının ucuyla, saat yönünde masaj yapmaya başlamıştı. Elinin altında kasların gevşediğini, gerginliğin azaldığını hissediyordu.

–Ali... Sana hiç söylememiştim...

Garip ses. Fısıldanan itiraflar. Gardiyanların bakışları altında volta atarken dudaklarını oynatmadan konuşan mahkûmların sesi. Gizliliğin sesi.

–Zararı yok... Anladım sanırım. Uyu.

–Ama söylemek gereğini... Galiba seni *gerçekten* sevdim. Düşününce öylesine garip... Başlangıçta bunu iğrenç buluyordum. Kendimi olduğum gibi görüyordum: Buruşuk, çökük, çirkin...

Bir sevinç oku geçti Ali'nin yüreğinden. Kendini koruyan karanlığa şükrettiğini fark edince şaşırdı.

Boğuk sesiyle karşılık verebilmek için biraz vakit geçmesini bekledi.

–Sen dışından yaşlıydın, bense içimden... Ve çirkin. Beni temizledin. Yağmur gibi. Beni dölledin de... Bana yaşam verdin. Uyu şimdi, uyu...

Daha sonraki saatlerde Ali içindeki kinin yok olduğunu, kendi kendisiyle barıştığını, bundan böyle Amalia, Flora, boşluğa terk edilmiş kentler için de ağlayabileceğini, öldürücü tümörünü usulca okşadığı bu ihtiyarın sonuna da katlanabileceğini hissetti.

Akşam yemeği için sofra kurulduğunda, damalı örtü, Stalin'in yoldaş Clara'ya armağan ettiği gümüş takımlar, vazodaki katmerli güller, kristal kadehler, kovada soğuyan roze şişesini gördüğünde Ali, şairin ıstırabının sonuna vardığını anladı.

Hastalıktan söz etmediler. Bir gece önceye de atıfta bulunmadılar. Bern'den beri aralarında her şey bir düzene kavuşmuştu. Olağanüstü vesilelerin değişmez menüsüydü yedikleri, şaire göre sadeliğiyle, şiirsel eyleme en yakın olanı: Leziz bir somon füme, Brie peyniri, Grand Marnier'li sufle ve elbet sek roze.

–Fazla karıştırmaya tahammülüm yok, dedi Çardin. Aynı yemek sırasında, beyaz bir Borgogne'dan kırmızı Bordeaux'ya geçip, sonra da şampanyaya atlayanlar bana hep, kendilerine müziksever deyip de Bach'ın *si minör Missa*'sı Kyrie'nin üzerine Chopin'den bir noktürn dinleyenleri aklıma getirir.

Önce büyük bir ciddiyetle bu sözleri söylemiş, ardından da kişnemeye benzer o burundan gelen kahkahasını atmıştı.

–Kuşkusuz aynı inançla bunun tam tersini de destekleyebilirim. Bu bir anlama gelmez, ama söyleşilerimizden hangisinin ne anlamı var ki?

Ali, Capri adasında, Anacapri tepelerinde, kilise meydanının iki adım ötesinde oturmuş oldukları evden söz etti.

Çardin de savaşın arifesinde tanıdığı Malaparte'den, bir kı-

yamet günü freski sayılan *Kaputt*'tan, XIV'üncü yüzyılın büyük vebasından sonra ölüm dansları ve Campo Santo de Pise'den ve bu insan kırımını yüz yıldan kısa bir süre sonra izleyen Avrupa'nın muhteşem uyanışından söz etti. Düşünceleri anılarının; okuduğu kitapların, yolculuk izlenimlerinin arasına sızıveriyordu.

O uzun yolculuğunun sonuna gelip de denizin kollarına atılmadan önce duraksayan, onlarca kola ayrılan, denizkulakları ve adalar oluşturan Tuna gibi şairin konuşması da utanç ve pişmanlıkla yavaşlıyordu; kendini reddediyor, kendine karşı çıkıyor, ayrıntılara iniyor ya da belirginleşiyordu. Kısa ve ani fırça darbelerinden oluşan Velázquez tablolarına benziyordu. Uzaktan telaşsız bir harelenme, durdurulmuş bir hareket izlenimi veriyor, ama yaklaşıp bakınca, gerçekliği yok eden baş döndürücü bir göz kamaştırıcılık içinde eriyip gidiyordu.

–Bizim durumumuzun da aynı olup olmayacağını kim bilebilir? Bakarsın şu yaşadığımız büyük vebadan sonra bizler de parlak bir Rönesans'a kavuşuruz diye noktaladı sözlerini.

Sonra bir gülücükle:

–Biz derken elbet *sizleri*, ülkeyi, gençliği, yani sağ kalanları kastediyorum diye ekledi.

–Sen nasıl açıklıyorsun bunu? Komünizmle mi?

–Kuşkusuz Stalin, Mao, Pol Pot, sonra da iyice gülünçleşen, onlara eşit olmaya çalışan hempaları. Siyasal kuramların en bilimseli, zalimliğin en soyut biçimlerini kapsıyor.

Bir susuş, bir yudum şampanya.

–Elbette, toprağı da gözden kaçırmamak gerek. Dumarya'yı, asırlardır akrabalarını kayıran diktatörler yönetir...

Tavanda, duvarlarda dolaştırdı alaycı bakışını.

–Önder de bir yağmacılık ve soygun geleneğinden geliyor... Biz bir mimarlık ülkesi değiliz, Morand bunu çok iyi hissetmişti, yaşam ülkesiyiz.

Büyük bir itinayla giyinip kuşanmıştı: Gri filafil, üç parçalı bir kostüm giymişti, içinde de açık mavi gömlek ve papyon kravat.

Gece bastırıyordu, Ali istenen plağı koydu pikaba, Bach'ın Füg Sanatı'nın orkestra verisyonu, şef Soerchen.

–Tek kavranılabilir müzik parçası, diye yorum yaptı şair,

çünkü zekâyı da içeriyor... Sana bunu zorla dinlettiğime üzgünüm.

–Hoşuma gidiyor.

–Sana inanıyorum...

Uzun, bilmece gibi bir bakış.

–Sen garip bir tipsin, besbelli.

Birbirlerine gülümsediler.

–İzin verirsen biraz dinlenmek istiyorum... Müziğe dokunma lütfen...

Hiç soyunmadan sırtüstü uzandı. Ali kütüphanede bir kitap arıyormuş gibi yaptı. Çini sobanın üzerindeki aynadan, ağzına bir şey götürdüğünü, duraksadığını, sonra gözlerini kapattığını gördü.

Kitabı bıraktı, yatağa yürüdü, elini tuttu, kendi avcuna aldı, umutsuzluğun verdiği bir güçle sıktı.

–Pis serseri...

Duyduğunu sandı Ali.

–Boktan ibne...

Şair gülümsemek istedi: Vücudu gerildi, sonra birden çöktü. Bir spazm daha, bir hırıltı, bastırılmış bir çığlık gibi. Ve sonra sessizlik.

Ali elini çekti. Gözkapaklarını kapatmakta tereddüt etti. Konuştuklarını anımsadı. Yataktan uzaklaştı, odanın içinde yürüdü, bir kitabın sayfalarını çevirdi, sonunda yüksek sesle patladı:

–Pekâlâ, madem öyle, ben de gidip yatıyorum.

Yanından geçerken Çardin'in bedenine son kez bir göz attı. Şairin yüzüne bir dehşet ifadesi çökmüştü.

34.

DDK'nın haftalık toplantısı için B salonuna girerken ateşkesin bozulduğunu anladım. Tetiğe ilk basan Güneş Önder olmuştu.

Yeşil çuhanın üstüne, on iki koltuğun her birinin önüne birer başkanlık zarfı bırakılmıştı. Ertesi gün saat yirmi birde sarayda yemeğe çağrılıyorduk. *"Eşler olmaksızın... Gece kıyafeti."*

İkinci açıklama son derece olağandı. Örnek Çift, protokol konusunda çok duyarlıydı. Kraliyet arşivlerinden saray adabını tüm ayrıntılarıyla bulup çıkarmış ve ulusal gelenekler adı altında manyakça bir titizlikle bunların uygulanmasını istemişlerdi. Bu debdebe, Aleksandra'ya tuvaletlerini, mücevherlerini gösterme fırsatı, Tuna Dâhisi'ne de çene yukarıda, bakışlar uzaklarda, yumruk kalçada, şahane pozlar alma fırsatı veriyordu. Bir gün deniz kuv-

vetleri komutanı olarak görünüyor, ertesi gün kara kuvvetleri başkomutanı, bir başka kez de hava mareşali olarak, her kıyafete yüzlerce madalya ve kordon eşlik ediyordu.

Bu davetin olağanüstü bir yanı yoktu. Yılda pek çok kez DDK üyeleri saraya çağrılırlardı. Ama hiçbirimiz yanılmamıştık: Bu kez, bu davetiye hiç de iyi şeyler söylemiyordu. Belki de bu, korkunun hepimizde geliştirdiği bir üçgüdüydü. Herkes, yerine otururken aynı kuşku ifadesiyle zarfı tutuyordu.

Sanki biliyormuş gibi hava da bu korku atmosferini ağırlaştırma yolunu seçmişti. Dünden beri kar yağıyordu. Ama sarımsı bir ışığın aydınlattığı donuk, alçak bulutlar vadiyi karartmıştı. On metreden ötesi seçilemiyordu. Sanki manzara bu gaz halindeki elemanın içinde eriyor, gök azar azar yeryüzünü yutuyordu. Tıpkı yaratılıştan önce olduğu gibi, dünya yine eski kaosa dönüşüyordu. Tıpkı Torah'ta yazdığı gibi.

Elektriği yakmaları gerekiyordu.

Sürekli kesilmeler bizi bazen mum yakmak zorunda bırakıyordu. Zayıf alevler gölgeleri alabildiğine uzatıyordu. Kendimizi bir Fritz Lang filminde sanabilirdik.

Herkesin acelesi vardı, sanki hepimizin tek düşüncesi bu kötücül dekordan kaçmak, korkunun kıskacından sıyrılmak, evlerimizin kuytularına saklanmaktı. Üretimde köklü reformlar, hastanelerin çağdaşlaştırılması, telefon şebekelerinin genişletilmesi, sanatta emsali görülmemiş bir atılım... Boş koltuklara alışılmış reveranslarımızı yapıyor, duvardaki portreleri törensel bir edayla selamlıyor, hayali programları ciddi ciddi kafa sallayarak onaylıyor, fantastik uygulamaları kutluyorduk.

Dışarıda sis giderek yoğunlaşıyor, sanki yağan karla şişiyordu; kar ise, günler ve geceler boyu biriken yığınlara ekleniyordu.

–Şu Toska soruşturması ilerliyor mu?

Adrekian budalası yine böğürdü.

–Tasko, dedim sertçe. Ali Tasko.

–Öyle olsun. Hepsi aynı kapıya çıkar anladığım kadarıyla.

Gürültülü bir kahkaha patlattı, kimsenin kendisine katılmadığını görünce etrafına bakındı.

–Ağır ağır ilerliyoruz... Çok hassas bir olay, dedim dosyalarımı düzenlerken.

–Dahi Önderimiz olayın iyice aydınlanmasını istiyor, diye ekledi bir hikmet buyurucasına.

–Yerden havaya füze üretiminin saptanan seviyeye çıkarılmasını da aynı hararetle istediğini sanıyorum, diye fısıldadı Fedor Ovedian, en tatlı sesiyle.

Başımı kaldırdım. Bakışlarımız çakıştı.

–Hedeflerimize ulaşacağız diye haykırdı Adrekian. Ulaşacağız!

–Hepimiz Sevgili Önderimizin isteklerini gerçekleştireceğiz, dedi Noplina.

–Bu apaçık, diye noktaladı gülerek Loumyl.

–Yoldaş İgor Vedoz gayet metotlu çalışıyor, dedi Wosza.

–Hukukçu olarak, diye dalga geçti Fedarian.

Evrak çantasını kapatan Ovedian'a baktım, yüzündeki en küçük bir çizgi bile kımıldamıyordu.

Paltomu giydim, eldivenlerimi almak için elimi sağ cebime attım. Bir kâğıt takıldı parmaklarıma.

En doğal biçimde tuvaletlere yöneldim, bir kabine kapandım: *"Seni bakanlıkta bekliyorum. Çok acil."* Evariste'in yazısını tanımıştım. Bir an durdum, sonra kâğıdı top haline getirdim, ağzıma attım, gözlerimi kapayıp yuttum. Savaşta da böyle yapardık.

Çıkarken bakışlarım yine Ovedian'ınkilerle karşılaştı.

–Sana sözünü ettiğim genci anımsadın mı, hani Flora'nın arkadaşını? Endişe dolu bakışlarını üzerime dikmiş soruyordu Evariste.

–Onu buldun mu, diye çok ilgimi çekiyormuş gibi yaparak sordum.

–Onu nerede kıstırabileceğimizi bildiğimi sanıyorum.

–O zaman hiç vakit kaybetmeyelim.

Rahatladığını hissettim. Koridoru geçtik, asansöre bindik,

büyük holü de geçip otomobillerimize yürüdük.

Mikrofonlardan uzak, Limuzin'in arka koltuğuna yerleşir yerleşmez Evariste:

–Biz de öyle düşünüyorduk, dedi. Şifre *Yırtılmış Şiirler*'di, basım yılı...

–Ne oluyor sana? Çıldırdın mı?

Evariste bir kahkaha attı. Şoför döndü, bir an hiçbir şey anlamadan taş kesilip kaldım. Evet oydu, ama tanınmaz bir halde. Çıkık elmacık kemikleri, dayanılmaz mavilikteki bakışlar, özellikle de yayvan ağız. Ama sıskalık, mum gibi ten, açılmış tepe, yıpranmış bakışlar: Alex Roskine'in hayaleti bana gülüyordu.

—Alex diyebildim sonunda.

Omzuna dokundum, elimi dayadım. Hangi zorlu yolculuktan dönmüştü.

–Seni asla göremeyeceğimi sanmıştım.

–Gazeteyi geç okudum. Hastanedeydim.

–Hasta mısın?

–Otuz yıldır...

–Neyin var?

–Yaşam hastalığı. Sonunda alkolik bir karaciğerim oldu. Siroz... Sen iyi görünüyorsun...

–Şişmanım, dedim.

–Önder'in pehriz reçetesini uygulamalısın.

–Denerim...

Hiçbir şey görmeksizin camdan bakıyordum. Sanki bütün kent yok oluvermişti. İçimde kendime karşı bir öfke kaynamaya başlamıştı. Bu densiz yumuşamaya kızıyordum. Bir bu eksikti, gözyaşları!..

–Neredeyiz, kahrolası?

–Sinirlenme, dedi Evariste. Halk Sanatları Parkı'na gidiyoruz. Burada durabilirsin Alex.

–Adım Luka.

–Doğru ya, dedi Evariste.

Motor sustu, garip bir sessizlik sardı hepimizi. Dünyanın dışındaydık sanki, yaşamın ötesinde. Alex-Luka'ya bakarken belleğimde dizeleri yankılanıyordu.

–Şiirini asla unutmadım.

–Sence şiirin en ufak bir önemi var mı içinde bulunduğumuz bu... bu...

–Hakkın yok Alex! Senin hiç hakkın yok! Ben...

Koltuğunun arkalığına dirseğini dayamış korkutucu denecek kadar delici bir ifadeyle beni inceliyordu.

–Sağol İgor...

Sis bulutuna baktı.

–Garip, değil mi diye fısıldadı. Düşlerdeki gibi diye ekledi düşünceli bir tavırla.

35.

Kısık sesiyle, kesik kesik cümlelerle kaç saat konuştuğunu bilemiyorum.

Sözcükler birbirine çarpıyor, fikirler birbirine karışıyor, imgeler başka imgeleri çağrıştırıyordu. Tümü, fantazma sekansları olan bir filmi oluşturuyordu. Hiçbir şey bu dalgayı durduramayacak gibiydi. Yıllardır Alex Roskine suskunluğun dört duvarı arasında yaşamıştı. Geçmişin parçacıklarını gömmek amacıyla alkole bulanmıştı. Belleği onu zamanın dışına atmıştı.

Sis otomobili sarıyor, camlara yapışıyordu. Soluk bir kâbus içinde sanabilirdik kendimizi. Bırakıyorum sözcükler beynimde yankılansın. Dinlemeden duyuyordum. Oysa hiçbir konuda dikkatimi bu kadar yoğunlaştırmamıştım. Roskine'in sarf ettiği her

sözcük derinlere gömülmüş anıları uyandırıyor gibiydi. O yalnızca kendini anlattığını sanıyor, oysa hepimizden söz ediyordu.

Çardin mi? Onu hem seviyor hem de ondan nefret ediyordu. Savaş arifesinde Paris'te tanışmışlardı. İlk karşılaştıkları yer canlanıyordu gözlerinin önünde: Montparnasse'da, *La Coupole* kahvesinin taraçası. Mevsimlerden yaz, sıcak bir gece. O dönemde Çardin şöhrete kavuşmuştu bile; bütün dünyanın komünist basını övgüler düzüyor, dâhi diye söz ediyorlardı ondan. Alex şaire hayrandı ya da bir zamanlar hayran olduğunu düşünüyordu, pek emin değildi. Onunla konuşmamıştı, sadece onu dinlemişti, dudaklarına asılıp kalan ötekiler gibi. Ne mi diliyordu? Geğirmeler, dar kafalı burjuvalara aforozlar. Bir yeniyetme şiddeti. Ve bütün bu öfkelerin, tantanalı imgelerin ortasında göz kamaştırıcı bir formül, doğurgan bir cüretkârlığı kapsayan düşünceler. Altüst olup çıkmıştı. Şairi savunmak için dövüşebilirdi... Şimdi, her bir kitabı yayımlanır yayımlanmaz koparılan gürültüyle, gerçek yeteneği nasıl birbirinden ayırmalı? Şöyle bir geri çekilip baktığında, muhtemelen deneme yazarı ve romancıyı yeğliyordu. Yine de bilemiyordu. Her şey birbirine karışıyordu. Çardin'de sanatla politika o kadar iç içeydi ve bu politika o kadar çok yıkım getirmişti ki... İnsandan gelenle, şaire ait olanı nasıl ayırmalı?

Üvey kardeşi Clara... Bak işte onun hakkındaki duygularından emindi: Küçümseme... Amaçlarına ulaşabilmek için her şeye hazır, en kötüsünden bir muhteris. Partiye katılma, felsefe, politika karışımı bıktırıcı gevezelikler, hepsi yapmacık. Başkalarının dini kullanması gibi o da komünizmi kullanıyordu. Parti desteği olmasa ne yapardı? Üstelik frijit bir entrikacı. Yalnızca erkekleri aşağılayarak tatmin olan bir şıllık. Erkeklerden onu alıp kesmek: İşte kadını mesteden buydu! Ve dahası!.. Abartıyor muydu? Belki.

"Aleksandr'da tam kendine uygun bir tip bulmuştu. Yani bir sümsük. Adamsa ayaklar altına alınmayı hayal ediyordu. Bir paspas. Kız ona tasma bağlayıp gezdiriyordu. Tamam, kuşkusuz bazı mazeretleri vardı: Yetimhane, Angelika, Naip'in kardeşi, bütün bu

psikanalitik safsatalar... Kimin mazereti yok ki? Kuşkusuz, Freud böyle bir vakadan yola çıkıp sürükleyici bir roman yumurtlardı: *Şairin Suçları!* Gerçek şu ki, Çardin orospunun tekiydi, herkese ihanet etmek için yaratılmıştı. Saint-Antoine Sokağı'ndaki evinde onu ziyaret ettiğimde, bizim burada olup bitenlerden habersiz olduğunu sanıyordum. Yirmi üç yaşındaydım, gözlerini açabileceğimi sanıyordum. Anlıyor musun İgor? Gözlerini açmak, *onun gibi birinin!...*

Önce kızkardeşim beni içeri almak istemedi. O zamandan başlamıştım içkiye, şamata yapıyordum, üstelik kendi hesabıma ilk şiir kitabımı bastırmıştım. Her bakımdan netameli biriydim. Şimdi düşünüyorum da, adeta bir dinamittim. Düşünmeden konuşuyor, aklıma her geleni söylüyordum. Clara bana bağırıyor, anarşist, serseri, hatta Troçkist diyordu. Birden şair beliriverdi sahanlıkta, beni çalışma odasına aldı. Tanrım! Ne kadar yakışıklıydı o herif, İgor! Şükür ki o yönde eğilimlerim yoktu, yoksa... Profili, özellikle bakışı, hele o uzun, okşayıcı tebessümü. Gözlerindeki anlam. Sen daha ağzını açmadan o her şeyi anlıyordu. Muzip gülücüklerle gelişimi izliyordu. Ben konuşuyor, konuşuyor, içimde ne varsa boşaltıyordum. Bunlara karşılık ne dese beğenirsin İgor?

–Ama durum sizin tasvir ettiğinizden çok daha kötü Alex!

Ve asla unutamayacağım ince, tatlı bir kalleşlik dolu sesiyle halkımızın cesetini otopsi masasına yatırdı. İçimde en küçük bir umut kırıntısı kalmış olsa, bu zarif züppe onu da gözümün önünde eziverecekti. Hiç, ama hiçbir şeyi sağlam bırakmadı. Neden kafasını gözünü patlatmadığımı sorabilirsin. Bunu da düşündüm ciddi ciddi... O güzelliği vardı, o zarafeti, hareketlerindeki farklılık, açık açık karşısındakiyle dalga geçme biçimi... Baskın çıktı. Hem sonra anlamak istiyordum. Madem bizden çok daha fazlasını biliyor, o halde neden... Ne cevap verdiğini asla tahmin edemezsin:

–Bundan daha iğrenç bir şey bulamadım...

1940'ta Moskova'ya geldiklerinde Stalin onlara muhteşem bir karşılama töreni düzenlemişti. Arasıra görüşüyordum onlarla, özellikle şairle. Neden benimle görüşüp konuştuğunu hiç anlamıyordum. Şiirimi sevdiğini söylüyordu ve şimdi bunun yalan

olmadığını biliyorum, ispatladı. Hükümet onların emrine şahane bir daire tahsis etmişti. Puşkin Müzesi'ne iki adım uzaklıkta; yüzyılın başında yüksek burjuvazi için inşa edilmiş binalardan biri. Bir de daçaları vardı, Kırım'da bir villa. Moskova'dan geçen bütün devlet başkanları, büyükelçiler, ünlüler onların salonunda boy gösterirlerdi. Onlarsa bu saygıyı kabullenirlerdi... Onları görmeni isterdim, özellikle Clara'yı. Göğsü dik, başında hep turkuaz rengi bir türban, insanı didik didik eden bakışlarla, büyük patroniçe. Şaire gelince; uşak pozlarında kadına çorba servisi yapardı. 'İyi misin sevgilim? Kendini nasıl hissediyorsun? Bir şey istemiyor musun? Clara'nın romanı ne fevkaladeydi değil mi?' Mide bulandırıcı. Kalıbımı basarım mahsustan kötü rol yapıyordu. Nasıl da abartıyordu! Acı acı güldürüyordu sizi: Yeterince tiksindirici mi? En aşağılık komediyi oynadığımızın farkında mısınız? Acıyordum İgor. Evet, acıma. Onda öylesine umutsuz bir hal vardı ki... Ama bir tür de yücelik. Yüzyıllardır kölelik etmiş küçücük bir ülkeyi temsil etmekte olduğunun bilincindeydi. Kültüründen aldığı gururu iftiharla taşıyordu. Küçülmesi, alçaklıkları, Dumarya'nın güçsüzlüğünü mü yansıtıyordu, diye hep sormuşumdur kendime. Radyoda, basında hep Stalin'in dehasını övüyordu. Bizim orada durumun nasıl olduğunu düşünebiliyor musun? Sizdekinden daha az çılgın, daha Rus yani; sizinki kadar acımasız ve ödlek değil. Kâbuslar ve halüsinasyonlar, trajik mizansenler, fantastik davalar, kapkara korkular ve komplo söylentileri. Ordunun üst düzey subaylarını, eski komünistleri, mühendisleri kurşuna diziyorlardı. Sonunda Tanrı ve melekler de kurşunlanacaktı. Gerisi, yani sıranın sonundakiler kamplarda çalışmaktan geberiyorlardı. Ve Çardin, dâhi yazar, üstün biyoloji bilginine övgüler düzüyordu, gülmekten ölürsün...

Sonuç Nazi istilası şoku, kadrolarından mahrum kalan ordunun bozgunu, ulusun çöküşü. *Panzerdivisionen* Moskova kapılarında, Leningrad kuşatılmış, açlığa terk edilmiş, halk fare yemeğe mahkûm, kuşkusuz cesetleri de... Milyonlarca ölü, tutuklu. Her şey çöküyordu. Halkların Babası sahneden çekiliyor, kimbilir nerelerde gizlenip etrafı sessizliğiyle dehşete boğuyordu. Ezilmişti, şiddetli bir çöküntünün pençesindeydi; yangınların kızıllaştırdığı

gökte mahşerin atlılarının ilerlediğini görür gibi oluyordu. Ve sonra o vaiz sesiyle haykırıyordu:

–Kardeşlerim!.. Rusya tehlikede...

Hep o kahrolası Slav duygusallığı: Uyandık. Ben de; ondan bunca nefret eden ben bile... Kutsal Rusya'nın seslerini duyduğumuzu sandık. Çamura, kara tutunduk. Bir dirhem gerilemedik.

Ve buhran daha da ağırlaştı. Tanıklık *edebilecek* herkes ya da olup bitenleri anlayabileceklerin tümü, hepsi yok olmalıydı. Dâhi Stalin'in kandırıldığını, halkını uçurumun eşiğine getirdiğini, milyonlarca ölümün birinci dereceden sorumlusu olduğunu, yetersizliğinin bu kıyıma sebep olduğunu hiç kimsenin öğrenmemesi gerekiyordu. Çardin *zeki* olduğundan, bunu anlamamış olamazdı. Gözünün yaşına bakılmadan kapandı üzerine kapan. Öldürülmesi imkânsızdı, ama onu ölüme sürüklemek mümkün olabilirdi ve bu tasarı ustaca gerçekleştirilmeye çalışıldı. Ne gösterişli daire kalmıştı, ne daça, ne Karadeniz kıyısındaki villa; otomobili bile geri alınmıştı. Sefil bir lojman, GPU'nun seçtiği komşular, gece baskınları, aramalar, eziyetler. Kitapları dört bir yana atılıp ayaklar altında çiğneniyor, kâğıtlar parçalanıp havalara fırlatılıyor, el yazısıyla tutulan notlar yırtılıyordu. Hakaretler, itip kakmalar, aşağılamalar. Hepsinden de önemlisi, çarlardan miras kalan Rus mezalimi. Baş döndürücü sorgularla geçen gecelerin sonunda maddi manevi bakımdan yıpranan Clara ve Şair koruyucularının eşliğinde Kremlin'deki davetlere katılmak zorunda kalıyorlardı. Orada iyi görünmeye çalışıyor, el sıkıp şakalaşıyor, Gürcü şampanyası içerek pötifur yiyorlardı. Eski papaz okulu öğrencisinin alaycı bakışları altında. Neler sorabileceğini tahmin edebilirsin İgor! Eeee! Yoldaş. Her şey yolunda mı? Memnun musun? Bir eksiğin yok ya? Neler hazırlıyorsun?

Şenlik türküleri yumurtlamak zorundaydı Çardin, ileri görüşlü mareşali, strateji uzmanını öven küçük şiirler. Ünlü çifti etrafa gösterip sonra onları bir hücreye tıkıyorlardı. Onları alçalmaya, eğilmeye, omuzlarına inen kırbacı öpmeye zorluyorlardı.

Clara'nın babası, anası, ağabeyi casuslukla suçlanıp tutuklanmışlar ve kurşuna dizilmişlerdi. İnfazın ertesi günü Stalin,

çifti masasında konuk etmiş, onları içmeye zorlayıp yemelerini izlemişti. Gülüyor, şakalaşıyor ama gözlerini onlardan ayırmıyordu... İnan bana İgor, böylesi bir muameleden sonra insan sağlam çıkamaz. Clara yalpalıyor, zihni karışıyordu. Ve Çardin ona doğru eğilip: 'Ama güvercinim, diyordu. Berlin'deki karşılaşmamızda bana yüceliğini övdüğün cennet bu değil miydi? Stalin, hâlâ övüp durduğun o göz kamaştırıcı deha değil mi?'

Çardin gençliğinden beri dosya tutardı, çeşitli vasıtalarla topladığı belgeleri, mektupları kasasında saklardı. Avrupa'da yaşayan çeşitli çevrelerden hayranları, umulmadık altüst oluşlar karşısında kendisini güvenceye alsın diye ona yardım ederlerdi. Dostları arasında yüksek memurlar, gizli servis sorumluları vardı. Çardin biriktirir, tasnif eder, arşivlerdi. Ve sonra bum!.. Bir İngiliz dergisinde Stalin imzalı özel bir belge yayımlandı. Ribbentrop'a yazılmıştı ve Avrupa'nın dengeli paylaşımı teklif ediliyordu. Hitler'in dışişleri bakanını, Macaristan ve Çekoslovakya'daki komünist yöneticileri öldürmeye davet ediyordu. Basit bir şaka elbet! Kremlin'deki öfke dağları sarstı. 'Kim?' diye gürlüyordu Halkların Babası. Ve öğrendiğinde pazarlığa oturmaktan başka çaresi kalmamıştı. Çok daha tehlikeli yüzlerce parça Şairin elindeydi. Bu şantajcının kafasını koparmak imkânsız olmuştu: Belgeler hemen ortalığa dökülüverirdi.

İşin sonuna sen de tanık oldun İgor: Zafer dönüşü, halkın heyecanı, Lenin nişanı, övgü sağanağı. Ben dört yıldır takımadaların buzları arasında yaşıyordum. Gariptir, Çardin benim de anlaşmaya dahil edilmemi istemişti. Benim için neler hissettiğini asla öğrenemeyeceğim... Beni bir uçağa bindirdiler, Vudas'ta indim. Sen, bugünkü kimliğimi bana sunmakla görevliydin. Çardin'le aramızda iletişim kurmak için oldukça basit bir sistem geliştirmiştik: *Révolution*'a bir açık mektup yazıp içine dizeler katmak. Ben de başka dizelerle karşılık veriyordum. Güvenilir dostların evinde buluşuyorduk. Beni satın almaya kararlıydı. Olsun, bunu yadsımıyorum, tüm şiirlerimi Dumarya'nın dışına çıkarmayı kafasına koymuştu. Ölümümden sonra bunların yayımlanmasını istiyordu. Çalakalem yazdıklarıma neden bu kadar önem verdiğini asla bilemeyeceğim. Bana karşı saygılı dav-

ranıyordu. Garip bir tip, tamamen kaçık... İçecek bir şeyin yok mu İgor? Ellerim titriyor..."

Hiç kesmeden dinlemiştim. Beynimin içinde görüntülenen bu filmi durdurmak istemiyordum.

–Uzakta mı yaşıyordun?

–Arkanguela'da. Soruşturma için geldiğinde seni gördüm. Ama kımıldamaya cesaret edemedim. Durumundan tam emin değildim... Nopliana'da bahçıvan olarak çalışıyordum. Bu işi de Çardin bulmuştu. Tek istediği beni yurtdışına çıkarabilmekti. Günü geldiğinde gazetede bir dize çıkacaktı.

–Çardin'le karşılaştın mı?

–Hayır, üç gün olmuştu öleli. Genci gördüm. Benimle konuştu, her türlü anlaşmaya razıydı.

–Belgeler mi, dedim, hızlı düşünmeye başlamıştım.

–Kararlaştırılanı yaptım. Belirtilen adrese postayla yolladım.

–Nereye?

Duraksadığını fark ettim.

–Bana güvenmiyor musun?

Alex-Luka düşünüyordu.

–Senin evine, deyiverdi.

Önce ona, sonra Evariste'e baktım, kılı bile kıpırdamıyordu. Bağırdım:

–Neden, kahrolası neden?

–Çardin şiirlerini çok sevdiğini söylerdi. Senin sadakatinden emindi.

Düştüğümü, giderek daha derinlere yuvarlandığımı hissediyordum.

–Akıllı işi değil, dedim.

–Zaten bir deliler ülkesinde yaşıyoruz, diye mırıldandı Evariste.

–Saçmalığı bırak!.. Ben böyle bir paket *almadım*...

–Sen almadın, dedi Alex-Luka.

Hayretle bakakaldım. Umutsuz bir biçimde peşinden koştuğum dosya...

–Kızın Luzila aldı.

Pek budala görünüyordum herhalde, ikisini de ayrı ayrı inceledim.

–Luzila'nın bütün bunlarla ilgisi ne, diye sordum.

–Düzenli olarak Çardin'i ziyaret ediyordu. Şaire hayrandı. Hem zaten senin...

–Biliyorum, dedim. (Sonra sise bakarak) Dosyada ne vardı?

–Yüzlerce evrak. Özellikle de Önder'in 39'la 41 başları arasında Nazi yetkililere yazdığı mektuplar... Tüm Orospuların Anası adına çıkarılmış faturalar, üç milyon dolara yakın... Gidişimin bedeli buydu.

–Ama Tasko, diye sordum.

–Onun neden geri döndüğünü anlayamıyorum. Ertesi gün uçağa binmesi gerekiyordu. Pasaportumu almıştım, beni hastanede bekliyorlardı, gidinceye kadar orada kalacaktım... Ötekilerin sözlerini tutmamalarından korktu, son bir kez beni görmek istedi... Çalıştığım yerden on beş kilometre uzaklıktaki bir kulübede buluşmayı kararlaştırmıştık. Adamları ekmeyi başardı. Bana söyleyecek özel bir şeyi yoktu... *Hiçbir şeyi*... Anlayamıyorum... Sanırım Çardin'in ölüsünü terk etmeyi beceremedi! Çılgınca görünebilir, ama onu seviyordu.

Büyük bir sarsıntı geçirmiştim.

–Olamaz, diye bağırdım. Luzila!

Evariste durumu kavradı. Arabanın kapısını açtı, Alex-Luka'yı dışarı itip çalıştırdı.

–Sen hastaneye dön, dedi. Hiçbir yere kıpırdama... Şunu da al, susuzluğunu giderir... Uslu uslu beni bekle, tamam mı?

Sislere karıştık.

–Kızımı bulmadan önce öldürme bizi, diye söylendim.

36.

Evariste gayet dikkatli sürüyordu, frene gaza yavaşça dokunuyordu. Görüş mesafesi hemen hemen sıfır olmasına rağmen, sabit bir hızla ilerliyordu. Bu göz gözü görmez karanlıkta hangi noktaları nişan alıp yolunu kestirebildiğini anlamak imkânsızdı.

Otomobil, şehri boğan bu yapışkan bulutun üzerinde kayıyordu adeta. Arasıra, bir binanın kapısını, bir dükkânın vitrinini, çıplak dallı bir ağacı, yoldan geçen birinin hortlakvari görüntüsünü seçer gibi oluyorduk.

Hâlâ Roskine'in anlattıklarının etkisindeydim. Luzila'yı düşünüyordum. Asla kızımı dinlemek, dolayısıyla da anlamak zahmetine girmemiştim. Dine dönmesini, bana hep zararsız zırzoplardan, hafif çatlaklardan oluşmuş gibi gelen birtakım gruplar

içinde esrarengiz faaliyetlerini sürdürmesini, kısacası yaşamını oluşturan her şeyi hep alaycı bir hoşgörüyle izlerdim. Kadındı, kızımdı: Büyük insanların gerçeklerinden habersiz, hep çocuklukta takılıp kalmış bulurdum onu. Altı yaşında nasıl havuçları, lahanaları tartma, alıp satma oyunu oynuyorsa, şimdi de direnişçilik ve komploculuk oyunu oynardı.

Mutlu muydu? Bu soruyu ilk kez soruyordum. Elbette *hiçbir eksiği yoktu,* bu demektir ki en temel olan eksikti. Günde on dört saat çalışıyordum. Eve mümkün olduğunca geç dönebilmek için bahaneler uyduruyordum. Onu ancak şöyle bir görüyor ve gereken sözleri söyleyip kişiliğime uygun hareketler yaparak babalık rolümü sürdürüyordum. Kendi durumuma yüreğim sızlıyordu. Salonda halıya oturup bakkal müşterisi rolü oynamam ya da akşam yatağının başucunda ona Andersen'den masal okumam ne kadar duygulandırıcıydı! Kayıtsızlığımı iyi gizlemek için dikkatli baba maskemi takıyordum. Ah, onu elbette seviyor, sağlığına titriyor, karnesiyle ilgileniyordum... Heyecan yok, olay bu. Onu kendime tercih etmiyordum, çünkü kendimden nefret ediyordum.

Yeniyetmeliğinde ani öfkelerine, melankoli krizlerine pek de dikkat etmiyor, bunların hepsini bir kalemde topluyordum: Nankörlük çağı. Gözyaşları, sorgulayan bakışları: Hormonal düzensizlikler, bezlerin iyi çalışmaması, vücudunun kimyasında aksamalar.. Bir insan değildi; bir kategoriydi. Daha sonraları nişanlı, eş, ana ve dindar oldu. Hep cinse ait bir kendilik, asla tek bir birey değil.

Belki de dine dönmek için derin atılımı, bu kendini tam adayışı aramıştı. Bir Tanrı sevgisi!.. İçimden güldüm, başımı çevirdim.

On yedi yaşındayken ona şiiri keşfetmesini söylemiştim. İki üç kez onu Çardin'e götürmüştüm. Bu rastlaşmanın kaderini böylesine değiştirecek bir.. Kendi kendime soruyordum: Nasıl olur da onun gibi koyu bir Hıristiyan, genç Tasko'yla ilişkisini de çok iyi bildiği o yaşlı ibneye ziyareti sürdürdü? Nasıl olur da bu mistik genç kadın, Çardin gibi edepsiz, yalancılığın ozanı, ihanetin estetikçisi birine sempati duyardı? Acaba umutsuzluğu mu onu etkilemişti? Sorularımın hiçbirine hiçbir zaman cevap bu-

lamayacağım.

İrena da kızını seviyordu elbet, ama kendi kaba saba üslubuyla, yani onu tıka basa yediriyor, dolaplarını dolduruyor, giysilerinin yaşıtı kızlarınkinden daha güzel, daha parlak, daha zengin olmasına dikkat ediyordu. Piyano dersleri, bale dersleri. Daha sonra, oğlumuz öldüğünde içine kapandı, nefretinin üzerine çöreklendi ve Luzila kendi başına kaldı, kavgalarımızın, paralamalarımızın güçsüz tanığı olarak. Son gördüğümde ne demişti?.. Aramaya değmez.

Düşüncelerim Luzila'dan Clara Mostoff'a, Çardin'e ve 47-51 yıllarının Moskovası'na kaydı. Onları korkudan titrer, kulakları kirişte görür gibi oluyordum. Lubyanka zindanlarında, iki sorgulama arası. Kremlin salonlarında bir elde şampanya kadehi, ışıltılı bir kalabalığın ortasında gülüp şakalaşmaya zorluyorlar kendilerini. Gardiyanları onları tekrar hapse götürmek için vestiyerde bekliyor ve yoldaş Stalin'in keyifli bakışları üzerlerinde. Roskine zulümle tatmin olan, aşağılanmaktan adeta şehvet duyan, gözü yaşlı, bin yıllık Rusya'dan söz etmekte haklıydı.

Ünlü çift Moskova'ya döndükten sonra, pazarları onları ziyarete giderdim. Bir de o durumları gözümde canlanıyordu. Clara'nın irileşmiş gözbebeklerini, garip umursamazlığını, garip davranışlarını, sessizliğini ancak şimdi anlayabiliyordum. Bu kâbus görüntülerini kafamdan atmak ister gibi elimi salladım.

–Şifre konusunu nasıl keşfettin, diye sordum öylesine. Baş döndürücü bir hızla kayan, bir konudan diğerine sıçrayan düşüncelerimi toparlamaktan acizdim.

–Dedim ya, savaş. Bu olay başladığından beri Nazi işgali döneminde yaşar gibiyim. Her yerde sinsi bir direniş havası soluyoruz.

–Tasko'nun şu... Luka'yla randevusu?

–Aşk... Flora haklıydı, bizler yaşlı bunaklarız. Son dakikada Ali, Alex'i bırakamadı, Çardin'in, onun Dumarya'dan çıkmasını ne kadar istediğini biliyordu.

Düşünmeyle geçen birkaç dakika.

–Çardin'in planı fevkalade basitti. Hemen ölümünün ertesi günü Tasko, evi didiklemek için koşuşan İGS ajanlarına dosyanın nerede bulunduğunu bildiğini, ama bunu ancak Önder'in kendisine söyleyebileceğini bildirecekti.

–Sence Önder onu kabul etti mi, diye haykırdım adeta. Böyle bir olasılık beni iyice şaşırtmıştı.

–Elbette...

Ters bir bakış.

– Çok garip İgor. Sen insanların hem en zekisi hem de en safısın. Fikirleri düşünmekten çok duyuyorsun. Dünyanın en kötü dedektifi olurdun... Bu belgelerin Güneş için ne kadar önemli olduklarının farkında mısın? Bu kâğıtlar onun tüm kişiliğini yıkıp yok edebilirler. Nazizmle mücadele kahramanı, örnek direnişçi...

Belli belirsiz bir gülüş.

–Böylesine bir ifşaatın önemini idrak edemiyorsun, çünkü sen asla kendini tarihe yerleştirmeyi düşünmedin. Senin bildiğin tek şöhret biçimi, sanatsal değerin tanınması... Karol Usek'ten çok Çardin senin ilgini çeker, ötekini kaba bir sonradan görme olarak kabul edersin... Sen politikada da çuvalladın... Yanılıyor muyum?

–Bilmiyorum, Evariste... Gençken belki teoriye inanmıştım. Şimdi de nasıl bu kadar kör olabildiğimi merak ediyorum, çünkü bu yaşadıklarımızın hepsi ta Lenin'de saklıymış, öyle değil mi?.. Gerçekten okuyup okumadığımı da bilemiyorum...

Susup sise baktım.

–Önder, Tasko'yu kabul etmiştir, diyordun, diye söze başladım bir süre sonra.

–O da fotokopileri göstermiştir ve Çardin'in öngördüğü anlaşmaya varmışlardır, yani belgelerin yarısını burada, gidişten önce; yarısını da İsviçre'de, Roskine'le Tasko Amerika'da kendilerini güvence altına aldıktan sonra teslim edeceklerdi. İşte Porsche'nin, paranın, rahatça oraya buraya gitme özgürlüğünün açıklaması: Tasko, Önder'in koruyuculuğu altındaydı...

–Olmayacak bir şey değil ve Çardin'e uygun. Ama neden Önder, İGS'nin Tasko'yu izlemesine izin verdi ki? Neden Tasko, Roskine'le buluşabilmek için bunca önleme gerek duydu?

–Bunu gerçekten merak ediyor musun? Bu ülkede kimsenin

kimseye güveni yok. Önder, Ovedian ya da senin kâğıtları ele geçirebileceğinizi umuyordu. O zaman sözünden dönüp bu küçük iti yok edebilirdi. Tasko'ya gelince, o da Çardin'in öğüdünü unutmamıştı: Hiçbir hal ve şartta Güneş Önder'e güvenilmeyecek ve bütün güvenlik önlemlerine harfiyen uyulacaktı... Sana söyledim, Tasko gizli faaliyetlere de bulaşmıştı, direnişçilerle bağlantısı vardı... Çardin'in önceden düşünemediği bir husus vardı... Tasko'nun duyguları... O daha önce hiç sevmemişti, hiç değilse bu biçimde... Dolayısıyla bu gencin duygularının coşkunluğunu tam değerlendiremedi... İyi bir çocuktu bu Tasko... Anısını saygıyla selamlıyorum....

Arkadaşıma baktım.

–Öyle olsun...

İçimi çektim, bu saray entrikalarından tiksinmiştim.

–Tasko'yu kim öldürdü, diye mırıldandım, toparlamak amacıyla...

–Muhtemelen bir hata... ya da... dedi Evariste dalgın... Çok zekice bir hesap... Geldik galiba.

Çok zekice bir hesap... Kelimesi kelimesine Aleksandra Useka'nın söyledikleri ya da hemen hemen...

37.

Elbette elektrikler kesikti ve beş kat merdiveni tırmanmak zorunda kaldık. Merdiven boşluğu aysız bir gece kadar karanlıktı. Evariste'in düzensiz aralıklarla yaktığı çakmağının alevinden başka ışık yoktu; arasıra dönüp kendisini izleyip izlemediğime bakıyordu. Trabzana sıkı sıkı yapışmıştım, bazen durup soluklanıyordum. Saat on beş civarında olmasına rağmen çıt çıkmıyordu. Sessizlik ve karanlığa karşın görülmez birtakım varlıkların bizi izlediği sanısına kapıldım.

İkinci katın sahanlığında birden bir el paltomun koluna yapıştı, az kalsın bağırıyordum.

–Şşşt!.. İgor, izle beni. Biri seninle konuşmak istiyor.

Yabancı beni boğuk bir ışığın aydınlattığı bir daireye soktu.

Bir koridor, bir kapı, geniş ve çıplak bir oda. Bir pencerenin önünde belli belirsiz bir gölge.

İyi görebilmek için kendimi zorladım. Bir an, sessizlik içinde birbirimizi süzdük.

–Onu görmesen daha iyi İgor... Çok üzgünüm... Çok geç yetiştim.

Yumuşak sesi, sakin tonu tanımıştım. Ovedian sırtını pencereye dönmüştü. Başında gri bir fötr şapka, sırtında siyah pardösüsü, dikkatli bir ifadeyle beni süzüyordu.

–Bunu tahmin etmeliydim, dedi. Çardin organize ettiğine göre çok basit bir fikir olmalıydı. Dosyayı sana yollamak, tam bir deha eseri. Elbette, paketi ne gördün ne de dokundun, değil mi?

Karşılık beklemiyor, kendi kendine konuşuyordu.

–Kızın konuşmadı, öyle ki belgelerin nerede olduğunu asla öğrenemeyeceğiz.

–Biliyor musun kim...

–Luzila'yı mı? Hayır.

–Ona kim?..

Dudaklarımın ucuna gelen soruyu soramıyordum.

–İşkence edenler mi?.. Cevabım evet...

Sözcük kafamda yankılanmayı sürdürüyor ama kesin bir şey canlandıramıyordu. Savaş sırasında işkence bir gerçeklikten çok, bir korku, bir dehşetti. Ona direnen ya da *dayanamayan* arkadaşların adlarını sayıp dökerdik. Asla hüküm vermezdik. Kafalarımızdan bazı görüntüleri kovar, hatta işkencenin cinsini doğrudan söylemek yerine, yarım cümleler, benzetmelerle geçiştirirdik.

–Niçin?..

–Böyle bir soru sormayacağını düşünmüştüm... Savaştayız, anımsatmam mı gerek?

–Kime karşı savaş?

–Her zaman olduğu gibi yok olmaya karşı... Arkanda bir sandalye var, diye ekledi aynı sakin ses tonuyla.

Sandalyeyi buldum, oturdum, yüzümü ellerimle örttüm. Üzüntüden çok yorgunluk hissetmeme şaşıyordum.

–O masumdu.

–Dumarya'da masumiyete yer yok. Ya bir tarafta yer alırsın ya

ötekinde... Senin kızın da safını seçmişti...

–Onu ciddiye almıyordum... Bu Tanrı hikâyeleri, dualar... Kadın işi...

–Nesillerdir Dumaryalılar bu dediğin hikâyeler için canlarını verdiler... On beş yüzyıl sonra yabancılar bize geldiklerinde en çok nelere hayran kalıyorlar: Manastırlara, fresklere...

Belli belirsiz başını oynattı. Tavşana benzer profilini seçebildim.

–Sen... bunlara... inanıyor musun diye hayretle sordum.

Diz çökmüş dualar mırıldanırken düşünebileceğim en son insandı.

–Ben "inanmak" sözcüğünü kullanmıyorum. Ummak ile yetiniyorum...

Kafamda her şey birbirine karışmıştı. Sanki birden gerçek yarılmış, içinden gizli başka bir gerçek ortaya çıkıvermişti.

–Hiçbir şeyi toparlayamıyorum, deyiverdim, kederli.

–Neyi bilmek istiyorsun?

–Tasko'yu kim öldürttü?

–Ben.

–Sen mi?

Yuvarlak gözlüklerinin ardındaki gözleri beni süzerken yorgun görünüyorlardı. Silueti dikdörtgen pencereyi kaplamıştı. Belki etrafını çeviren ve ışıktan çok bir yansıma olan sarımtrak aydınlıktan dolayı olduğundan daha narin gözüküyordu.

–Ama neden...

–Dosyayı, Dumarya'yı terk edebilmek için pazarlık yaptığı kişilere vermesini önlemek için.

–Önder'e mi? Karşı çıktın ha?..

Sanki sövüyormuşum gibi fısıltıyla konuşuyordum. Ayaklarımın altında zemin kayıyordu neredese.

–Ama neden yani?.. Peki o kaba saba sabotaj neydi?

–Kurnaz biri diye tanındığım için kaba bir cinayet tasarladım: Belgelerin bizde kalmasını istiyordum, çünkü bunlar bizim çılgınlığa karşı son silahımızdır...

Dikkat çekici bir kesinlik ve kararlılıkla konuşuyordu. Talimat veren bir komutan gibiydi. Evariste haklıymış. Başından beri sa-

vaşı, yeraltını düşünmeliymişim.

–Peki hesabı kime çıkaracaktın?

–Hiç kimseye. Sadece zaman kazanmayı umuyordum. Yarın, çok geç olacak...

Ne kastettiğini anlamıştım.

–Senin için ne yapabilirim, diye sordum.

–Sağol. Sana güvenebileceğimi biliyordum. Roskine'i nasıl bulabileceğini biliyorsun, değil mi? Sadece o bizi kurtarabilir.

–Seni dinliyorum.

–Çardin ona Bern'deki Charly'yi acil durumlarda nasıl uyarabileceğini anlatmıştı. Sinyali verir vermez ilk belge bir Paris gazetesinde yayınlanacaktı.

Beynimin içinde fikirler çarpışıyordu. Luzila'yı düşünüyordum...

–Beni duyuyor musun İgor?

Kafamı salladım.

–Tek şansımız o belgeye el koymaktır. Önder pazarlık teklif edecek, bu da bize ihtiyacımız olan zamanı kazandırır. Roskine'i kandırmayı başaramazsan... Ya da onun başına bir felaket gelirse...

Cümlesi havada kaldı.

–Şu noktada sana bir itirafta bulunmam gerekecek... Halkların Anası'yla görüştüm, bana dedi ki...

–Sana ne dediğini biliyorum. DDK üyelerinin çoğunu çağırtı.

–Ne, diye haykırdım.

–Çocuk gibisin. Hukukçu ve şiir meraklısı olduğun nasıl da belli. İktidar hukuku ne yapsın? Şiir de hiç umrunda değil.

Evariste de aynı şeyi söylemişti. Kuşkusuz haklıydılar.

–Önder, DDK üyelerinin bağlılıklarını sınamak istedi.

Bir anda ayağa fırladım.

–Evet, konuşmayı dinlemişti. Hatta filminiz bile çekilmişti, dedi sakin Ovedian, bakışı gözlerime dikilmişti. Sanki bana: Amma da safsın der gibiydi.

–DDK üyeleri mi?..

–Nopliana, Loumyl, Fedarian, Zasta...

–Sen?

–Benden uzun süredir kuşkulanırlar. Ama devlet sırları bende. Uygun bir anı bekliyorlar.

–Öyleyse mahvolduk.

–Roskine'i bulmayı başaramazsan evet... Şu an hâlâ küçük bir şansımız var...

Bir adım attı. Gayri ihtiyari geri çekildim.

–Korkma, dedi Ovedian. Mahalleyi çembere aldırdım. Sis de bizi koruyor...

Elini uzattı, sıktım.

–Eğer kader bu kâğıtları elde etmene izin verirse, iki üç belgenin fotokopisini çektirip bana ulaştır... Hayale kapıldığım yok... İyi şanslar İgor.

–Sana da iyi şanslar Fedor.

Kapıya doğru yürüdü, durdu, döndü:

–Yukarı çıkarsan sakın çarşafın altına bakma...

Koridorda kayboldu.

Kendi kendime soruyordum: Neden ona Roskine'i çoktan bulduğumu söylememiştim?

38.

–Vassilesku Hastanesi'ne varmamışsa onu ele geçirebiliriz, dedi Evariste, hep aynı titizlikle. Bana kalırsa varmamış olması büyük ihtimal, diye kesinleştirmeyi de ihmal etmedi gülümseyerek.

Böyle durumlarda sadece ağzı gevşiyordu, gözlerdeki o kederli ifade değişmiyordu.

Ovedian'la yaptığım konuşmayı nakletmiştim. O boş, sarı yırtık duvar kâğıtlarıyla iç karartıcı görünüşteki dairenin koridorundaydık. Birbirimize eğilmiş alçak sesle konuşuyorduk. Daha doğrusu fısıldaşıyorduk.

–Tasko konusunda zaten kuşkularım vardı. İnce bir yontulmamışlıktaydı, deyim yerindeyse. Her şey apaçıktı ya da hemen hemen. Aynı zamanda bütün izler iç güvenlikten başka bir

yöne götürüyordu. Garaja gelen tip: Tarifi Ovedian'ın emrindeki görevlilerden hiçbirine uymuyordu. Oysa bu herif tanınmamak için en ufak bir tedbire başvurmamıştı.

–Daha sonra, diye devam etti Evariste, düşünceli bir sesle, Tasko'yu izleyen araba... Arabadakiler Porsche'nin ortadan kayboluvereceğini bilmiyorlardı elbet...

–Yani, diye sordum laf olsun diye.

–Bana kalırsa Ovedian tek başına hareket etmedi, Porsche'ye sabotaj düzenlenmesini üzerine alacak bir başka servisin yardımına ihtiyaç duydu.

–Bunu ben de düşündüm, diye mırıldandım. Sonra da: Loumyl mi dedim.

–Olabilir. Ama paralel bir servis söz konusu olsaydı Önder suçluyu bulmakta gecikmezdi.

–Yani, daha yukarıdan mı geldiğini söylemek istiyorsun?..

Evariste omuz silkti:

–Yakında öğreneceğiz... Bir sıçrama yapmakla iyi ettin İgor, diye özetledi. Ovedian kelle koltukta gidiyor. Bu olayda büyük risk aldı üzerine. Ya hep ya hiç. Yerinde olsam ben de aynen senin gibi davranırdım. Yani karşımdakinin elini görmek için bastırırdım. Ben, Ovedian'in elindeki kartların büyük olmasını dilerim. O, Önder'den daha iyi, öyle değil mi?

–Kuşkusuz, dedim.

–Kafan bir şeye takılmış gibi, diye sordu Evariste.

–Aleksandra'nın bana numara yapmış olduğuna kendimi inandıramıyorum. İçten görünüyordu.

–Önder'in lanetli ruhudur o. Zeki kadındır.

–Tamam işte... Neden bunca zeki bir kadın bana bu kadar kaba saba bir tuzak kursun?

Evariste sustu, düşündü.

–Ne olursa olsun, cevabı yarın alacaksınız.

Kafamı salladım. Birden korkumun geçtiğini fark ettim hayretle. İçimi cesaret filan kapladığından değil. Günler ve geceler boyu içimi kemirmiş olan korku birden yok oluvermişti sadece.

Daireden çıktık, çıkarken kapıyı kapadık. Evariste'in Roskine'i bulmaya gideceğini düşündüğümden eşikte duraladım.

–Seninle geliyorum, dedi.

Karşı çıkacak gücüm yoktu. Çakmağını çaktı ve ben yine trabzana tutundum. Basamakları çıktıkça belli belirsiz bir mırıltı yükselmeye başladı:

"... Günahlarımızı affeyle" diyordu kalın, bas bir ses. Kadın seslerinin baskın çıktığı bir koro tekrarlıyordu: "Günahlarımızı affeyle... Bizler de bize kötülük edenleri affediyoruz..."

Affetmek! Dumarya'da ya da dünyanın herhangi bir ülkesinde kim affediyordu ki? Sızlanma dolu, gevşek cümleler. Gözyaşlarıyla ıslanmış bir sesle söylendiği için insanlar kendilerini daha iyi hissediyorlardı. Oysa bu sözcüğün -affetmek- ne demek istediğini bile bilen yok, affetmek... Ne tür bir etmek ola ki bu?

Üçüncü kattan itibaren kalabalık yoğunlaştı. Basamaklara diz çökmüş kadınlar... Başlarını öne eğip, gözlerini kapatıyorlardı. "...Şeytana uymamıza engel ol..." Dördüncü katta biri mum tuttuğu için daha iyi görebiliyordum. "... Bizi kötülükten kurtar..." İyilik, kötülük: Onları kim tanıyabilir? Kuşkusuz kötülükle boyun eğerek yaşıyorduk, ama bu da çok insaniydi. Bir merdiven sahanlığında, mum ışığında fısıldanan dualar değildi elbet bizi ondan kurtaracak olan. Oysa Ovedian inançlı olduğunu yadsımamıştı... Tam tersine, Dumarya'yı yaratan Hıristiyan nesillerden dem vurmuştu. Yemek masasının üzerinde asılı gaz lambasının ışığında babamın, anamın yüzlerini anımsıyordum. Aynı kalıp cümleleri sayıp döküyorduk. Marina'yı da görüyordum. Ülkenin kuzeyindeki bir manastırda yüzünü, kubbedeki İsa figürüne çevirmişti. Keşke, beni çevreleyen bu mırıltılar, kabuğun altındaki özsu gibi görüntülerin kalın yüzeyinin altında kayıp giden yüzyıllık bir akıntı olsaydı. Keşke?...

Luzila için toplanan bu cemaat beni şaşırtıyordu. Bu kadınların, erkeklerin -aralarında yeniyetmelik çağında olan gençler de vardı- kaçı kızımı tanımıştı? Aralarından geçerken beni tanıyıp yol açıyorlardı. Hatta bazıları kafalarını sallayarak beni selamlıyor ya da bana gülümsüyordu. Çok geçmeden bana yol açan kalabalığı bir fısıltı sardı.

Belki de yüz kişi kadardı sahanlığı, koridoru dolduran, birbirine yapışık duran kalabalık.

Bir rahip çıktı karşıma. Arasına kırçıl teller de karışmış kara bir sakalı vardı, uzun saçları yağ lekeli giysisine dökülüyordu.

–Başınız sağ olsun. İsa'nın huzurunda yatsın, dedi güçlü bir sesle, elimi avuçlarının içinde yoğururken.

Ondan boylu olmama rağmen benden daha büyük ve iri göründü gözüme. Belki de göğsünün genişliği, bakışlarının derinliği, sakalının üstündeki iri, etli dudakları yüzünden.

–Ben Peder Marku'yum. Benimle gelin.

Duvarları beyaz fayans kaplı bir mutfağa girdik. Bir havagazı ocağı, çatlak emaye bir evye, 60 modeli bir buzdolabı, formika bir dolap, soğuğa rağmen yanmayan bir soba ve birkaç sandalye.

Dikdörtgen odanın ortasında, soluk siyah bir kadifeyle örtülmüş tahtalar duruyordu destekler üzerinde. Bir çarşaf altında, kuşkusuz ışıklandırma yüzünden çok büyük gözüken bir insan vücudu seçiliyordu: Başın her iki yanına iki büyük kilise mumu dikilmişti.

Bütün bakışlar benim üzerimdeydi. Sanırım herkes benden bir şey bekliyordu, ama ne olduğunu anlayamadım. Haç mı çıkarmam lazımdı, yoksa diz mi çökmem? Şapkamı çıkartmakla yetindim.

Mutfak morga dönüşmüştü. Beyaz rengin bu kadar ölümü hatırlattığını şimdiye kadar hiç fark etmemiştim sanırım.

Ölüye yaklaştım, bir an ayakta durdum, kararsız. Sonra elimi uzattım.

–Oğlum seni uyarıyorum. Senin için çok çetin bir sınav olacak, diyen Peder Marku, mekanik bir biçimde elini çarşafın üzerine uzatmıştı.

Bakışlarımız karşılaştı. Rol yapıyormuşuz gibi sevimsiz bir duyguya kapıldım.

–O benim kızım, diye mırıldandığımı duydum.

O anda söylediğimin ne kadar aptalca olduğunu da kavradım. Hiçbir anlamı yoktu bunun. Yine de adam tatmin olmuş gibi elini çekip başını eğdi.

–*Ave Maria, gratia plena, dominus tecum*... Öyle yüksek sesle başlamıştı ki duaya, elimde olmadan irkildim, "*Benedicta tu in mulieribus*..."

Gırtlağımdan yükselen çığlığı nasıl zaptettiğimi hâlâ bi-

lemiyorum. Bayılacağımı sandım. Çarşafı tekrar örtmeyi bile düşünemedim.

Birinin omuzlarıma bastırdığını hissettim, kendimi bir sandalyede buldum, biri bir bardak su uzattı. Kana kana içtim.

–*Sancta Maria, mater dei, ora pro nobis...*

–Daha iyisiniz ya?

Peder Marku bana doğru eğilmişti.

–Tanrı'ya kavuştu, dedi inançlı bir ses tonuyla.

–Nereden biliyorsunuz?

–O bir azizeydi.

–Ne demek, azize?

–Kendinden çok başkalarını düşünürdü. Zavallıların acılarını hafifletmek için yaşamını tehlikeye attı.

–Hangi zavallılar?

–Dumarya'da zavallıdan bol ne var?.. Geceleri sokağa çıkıp açları doyurur, tifüse yakalanmış gönüllüleri tedavi ederdi. Onlar can çekişirken başlarında beklerdi.

–Bundan bana hiç söz etmemişti. Hoş, hiçbir şeyden etmedi ya...

–İsa'nın öğretisini uyguluyordu: Sol el, sağ elin yaptığını bilmemeli.

Ayağa kalktım.

–Onun için yaptıklarınıza teşekkür ederim.

–O bizim için bir örnekti.

Fikir belirtmekten kaçındım. Besbelli, kızımdan başka birinden söz ediyordu.

–Tabii kimse bir şey görmemiştir, diye sordum bakışlarımla etraftakileri gözden geçirerek.

–Ben gördüm. Bir adam... Genç... diye fısıldadı çatlak bir ses.

Ve bir ihtiyar kadın kalabalığın arasından sıyrıldı. İki büklüm, sıska, kırış kırış, kupkuru ama gözleri şahin gibi, bana bir tür hırçınlıkla bakıyordu.

–Gördün mü?

–Seni gördüğüm gibi.

–Tarif edebilir misin?

–Uzun, yanık tenli, saçları simsiyah, hani o maviye çalar si-

yahlardan. Ve gözleri yeşil... Bence bir yabancı. Hintli ya da ona benzer bir şey.

Renk vermedim.

–Nerede gördün?

–İkinci daireden çıkıyordu. Sağdaki kapı. O daire boştur. Kızın orada bulundu...

Başımı eğip koridora yürüdüm.

–Yüzü, diye sordum Peder Marku'ya dönerek.

–Sanmam ki... Çok kötü olursunuz...

Bakışımı indirmedim. Şapkamı, eldivenlerimi giydim.

–Haşlanmış...

Öksürdüm.

–Ne zaman ölmüş?

–Altı saat kadar oluyor... Herhalde... bütün gece... şey yapmışlar...

–Peki ya şey?..

Rahip başını eğdi.

–Tanrı size acısın...

–Acımasını istemiyorum.

–Hepimiz acınacak durumdayız. Başımıza gelen felaketten hepimiz sorumluyuz.

Sağ eldivenime baktım. Garip görünüyordu. Sanki başka bir insanın elini tutmuşum gibi.

–Kocası?

–Çocuklarla gitti. Size gitmiş olmalı...

Uzatılan eli sıktım.

Merdivende, bakışlarım Evariste'inkilerle karşılaştı.

–Adı Maksimu, dedim.

Sesimin kısıklığına şaşırmıştı.

–Bende telefonu var... Aleksandra hesabına çalışıyor...

–Seni evine bırakayım, dedi Evariste.

–Hayır, önce şu Maksimu'yu görmek istiyorum...

–Nasıl istersen.

–Ya Roskine?

Evariste durakladı.

–Hastaneye ulaşamayacak... Yolculuğunun sonuna vardı...

Şansı yokmuş diye fısıldadı.

–Muazzam bir yeteneği vardı, bu şanstan da önemlidir dedim, aklım başka yerde.

Bir cerahatin patlaması gibi sarımtırak bir sis birden yoğun bir kara dönüşmüştü. Yağmıyor, adeta her yerden fışkırıyordu, gökten, havadan, hatta yerden. Ve solgun bir alacakaranlık yerleşiyordu.

39.

–Yoldaş Maksimu? Ben İgor... Seni bakanlığın park yerinde bekliyorum. Arkadan dolanırsın.

–Hemen mi?.. Neredesin?

Kuşkulu olduğu seziliyordu.

–Bakanlıkta... Bunu üzerimde taşımak istemiyorum... Anladın mı?

–Benim için zor... Bir saat sonra olur mu?

–Sana bir çeyrek veriyorum. Yalnız gelmeni tavsiye ederim.

Cevabını beklemeden kapattım.

Evariste başını salladı.

–Sanırım gelecek.

–Karşılamayı organize etmek için dostları arayacağım.

Onu telefon kulübesinde bırakıp tek başıma, yarı yarıya kara gömülmüş otomobile döndüm.

Birden elektrikler geldi: Bir iki sokak lambası solgun halelerle donandı, etraflarında kar tanecikleri uçuşuyordu. Acımasız bir sessizlik çökmüştü kente.

–Bu iş oldu, dedi Evariste otomobile otururken. Arabasını Pietru-Nopel kavşağında durdurmak zorunda.

Bakanlık binalarının arkasındaki o iki sokağı net bir biçimde görüyordum.

–Orada karı temizlemeye çalışan birtakım gönüllüler olacak. Adamı bize getirecekler.

–Kaç adamın var?

–Yirmi kadar. Eski çeteciler.

–Hiçbiri şimdiye kadar...

–Hayır. *Uyuyarak* bekliyorlardı.

–Neyi bekliyorlardı?

–Bugün yarın ülkede bir patlama olacak, değil mi? Ülke tahammül sınırına geldi...

Kar altında boyuna vites değiştirerek arabayı kullanmasını izliyordum. Başlangıçtan beri hiç soru sormadan beni izlemişti. Benim yüzümden yaşamını tehlikeye atmayı doğal buluyordu. Direniş döneminde, aynı sakin kararlılıkla, körü körüne onu izleyen ben olmuştum. Kendi kendime asla haklı olup olmadığını ya da seçtiği taktiğin en iyisi olup olmadığını sormazdım. Bunlar akılmantık işi değildi. O olduğu için ona boyun eğiyordum.

Luzila'nın inancı farklı mıydı? O da bir kişinin yolunda yürümeyi seçmişti. Yüzyıllar önce kaybolmuş evet, belki de biraz efsanevi, ama sesi hâlâ belleklerin derinliklerinde çınlayıp duruyordu.

–Geçecek göreceksin, dedi birden Evariste. Zaman gerek. Başlangıçta, bütün anılar canlanır...

–Acaba gerçekten geçmesi mi gerek? Onunla hiç ilgilenmemiştim, onu çok az tanıyordum. İnancıyla alay ediyordum. Bunları çocukluk olarak görüyordum.

–O zaman beni de çocuksu bulursun.

–Sen de mi, diye bağırmışım hayretle.

–Müşterek felaketlerde, insan kendinden daha büyüğüne yaslanır.

–Ben büyük şeylerden, geniş fikirlerden çekinirim: İnsan boyutu ölçü olarak yeter bana.

–Kendi bahçeni mi çiçeklendirmek istiyorsun?.. Aslında haklısın. Kilise cismani gücüne tekrar kavuştuğu gün, ben de dinsiz olurum.

–Luzila gibi konuşuyorsun.

–Elbette. Aynı gruptandık, *Işık ve İman.*

–Hiç bahsetmemiştin...

–Şimdi söylüyorum.

–Ne yapıyordunuz?

–Dua ediyor, çile dolduruyor, yardım ediyorduk. Pek büyük bir şey değil.

Kaydık.

–Kızın çok güçlü bir kadındı. Hiçbir şeyden korkmazdı... Çardin, Tasko'nun hayatını ona emanet etmişti. Hepimiz hayrandık...

–Sen de mi?

–Özellikle ben.

–Yani, demek gerçekten kızım...

Konuşamadım. Boğuk bir hıçkırık sesi duydum, bunun benden geldiğini fark edebilmem için bir süre geçmesi gerekti. Yanağıma dokundum, ıslak avcuma baktım...

–İhtiyarlık rezillik...

Tükürdüm.

–Aslında kötü olan ıstırap, dedi Evariste, usulca başını çevirirken.

–Bana dokunmamanızı tavsiye ederim, diye soludu Maksimu.

–Nedenmiş? Yoksa Saksonya porseleni misin, diye kıkırdadı Evariste, silahının namlusunu ensesine dayamış, onu bodruma doğru itiyordu.

–Ceplerini boşalt. Oraya, masanın üzerine.

Söyleneni istemeye istemeye yaptı.

Cüzdanını kaptım, içine baktım.

–BGS, bu da ne demek oluyor?

–Başkanlık Güvenlik Servisi... İşiniz bitik. Kurtulabilmeniz için tek şansınız beni bir an önce serbest bırakmak.

–Yapma yahu!

Ona ilk kez bakıyordum. Nefretimin parlaklığından gözüm kamaştığı için gözkapaklarımı indirdim. Yine belgelere daldım.

–Gerçekten Meksikalı mısın?

–Guadalajara'da doğmuş... Güzel midir Guadalajara?

–Git kendin gör!

–Çok erkeksin, değil mi! Bayağı taşaklısın!

Evariste bana baktı, gözlerinde şaşkınlık ışıltıları gördüm. Ben de kendimden korkmaya başlamıştım. Öfke hissetsem bu kadar korkmazdım. Hiçbir şey hissetmiyordum. Büyülenmiş gibi, sapıkça bir gevşeklik.

–Kızımla, ne kadar saat sürdü? Üç saat, beş saat, daha mı fazla? Onu ilk kim becerdi? Eminim sensindir. Önce, elbette. Sonra, miden kaldırmazdı. Ama belki de...

–Kızını hiç görmedim.

Sesi hafiften titriyordu. Bakışları büyümüş, parlamıştı.

Başımı oynattım. İki adam yaklaştı, onu tutup masaya yatırdılar, giysilerini parçaladılar, garip bir biçimde tüysüz, sırf adaleden ibaret bir vücut çıkmıştı ortaya.

–Vay vay dedim, pek de yaptığın işe uygun alet yokmuş sende.. Yoksa küçük oluşu mu seni büsbütün acımasızlaştırdı. Konuşacaksın Maksimu, konuşacaksın...

Kendi sesimin kulaklarımda çınladığını duyuyordum. Sakin, endişe verici bir hüzünle dolu. Onu hem tanıyor hem de bir başkasına ait olduğu izlenimine kapılıyordum, ikizime belki.

–Maksimu gerçek adın mı?

–Hayır, adım Maximiliano, bizde çok sık rastlanan bir isimdir. Bir imparator varmış zamanında... Kurşuna dizilmiş... İşte bu nedenle.

Başımı salladım. Şimdi de iri ve ıslak gözleri etrafta fır dönüyordu.

–Dumarya'da ne işin var?

–Bana iyi bir anlaşma teklif ettiler. Tüm BGS üyeleri ya-

bancıdır. Önder vatandaşlarına güvenmez. Çılgının biri. Her yanda komplo görüyor.

–Belki de haklıdır, dedim.

Kasap bıçağını elime aldım.

–Nè yapacaksınız? Öğrenmek istediğiniz her şeyi söyleyeceğim.

Gülümsedim.

–Beni Aleksandra'ya götürdüğün gün, Önder de orada mıydı?

–Bitişik odada, evet. Seni dinliyor ve ekranda izliyordu.

–Yalnız mıydı?

–Yalnız, evet... Canımı yakmayacaksınız, değil mi? Sizden bir şey saklamıyorum.

–Benden önce ya da sonra başka gelenler oldu mu?

–Pek çok insan geldi. Adlarını bilmiyorum... Önder bütün bakanların kendisine ihanet ettiklerini, hepsini yok edeceğini söylüyordu.

–Ya Aleksandra?

–Bilmiyorum... Patroniçe korkuyordu, sanırım. Endişeli görünüyordu. İbnenin evraklarını ele geçirmek istiyordu. Şairin yani.

–Sen kimin için çalışıyordun?

–Yani... Belli olmaz... Resmen Önder hesabına... Ama patroniçe daha cömerttir. Hayatı daha iyi tanır...

–Anladım. Her ikisinden de otlanıyordun.

Sustum, biraz sessizlik olsun istedim.

–Beni izlemekle mi görevliydin?

–Siz bizi evraklara götürecektiniz, *señor*.

–Kızımın ne yaptığını nasıl keşfettin?

–Dün merdivende şişman rahiple konuşuyordu. Arşivlerin emin yerde bulunduğunu söylüyordu. Ben de üst katta gizleniyordum. Yemin ederim ben değilim o işleri...

–Sarhoş şairi kim öldürdü?

Duraksadığını hissettim. Bıçağı ete sokup çevirdim. Deriyi, kasları delmenin bu kadar kolay olacağını düşünemezdim. Harika bir bıçaktı.

Koyu, kara bir kan sızmaya başladı.

–Ne yapıyorsunuz?.. Çıldırdınız mı?.. Beni öldürme-

yeceksiniz...

Hâlâ kana bakıyordum.

–Öldürmem gerekiyordu. Bağırıyordu. Delinin biriydi.

Her şey yerli yerine oturmuştu. Çember kapanmıştı. Yavaşça başımı salladım.

–Umarım bugün de dün olduğu gibi cesur davranacaksın. Çünkü, sanırım bir genç kadına işkence yapabilmek cesaret ister... Yanılıyor muyum?

Boş yere doğrulmaya çabaladı, deli bakışlarını üzerime dikmişti.

–Ne oluyor size böyle? Her şeyi söyledim ya... Hiçbir şey yapmadım...

–Bağırmak işe yaramaz. Üçüncü bodrum katındayız. Kimse seni işitemez...

Boğazlanan bir hayvan böğürtüsü. Tiz. Kulağınızı delecek şiddette. Sonra da inlemeler, yalvarmalar, hıçkırıklar, hırıltılar ve nihayet ağlamalarla kesilen boğuk çığlıklar.

–Anne, anneciğim... Ay!... Guadalupe Meryemi, acı bana... Gözlerime dokunmayın, anacığım, gözlerime dokunmayın...

Ve sonra sessizlik. Şaşkınlık.

–İgor, İgor!

Başımı kaldırdım, Evariste'i gördüm. Omuzlarımdan tutmuş beni sarsıyordu, ıslak gözleri yine üzerimdeydi.

–Uyan İgor... Kendine gel!..

Ellerimden kanlar süzülüyordu. Bıçağı bıraktım. Her şey çok hızlı cereyan etmişti.

–Kimse benim kızıma acımadı...

Geriye doğru bir adım atıp masadan uzaklaştım. Sızdıran bir musluk sesiyle kan beton zemine damlıyordu. Paltom ıpıslaktı. Sinsi bir koku usul usul bodrumu kaplıyordu. Maksimu'nun ağzından sadece hırıltılarla karışık mırıltılar çıkıyordu. Belli belirsiz başını oynatıyordu.

–Yaşıyor mu, diye sordum hayretle.

–Sağ kalabilir, evet, dedi Evariste, bakışlarını kaçırarak.

–Anımsayacak zamanı olmalı... Herkes her şeyi unutuyor.

–Gel İgor, dedi Evariste, beni kapıya doğru çekerek. Yıkanman, üstünü değiştirmen gerek...

Yumuşaklığına şaşırmıştım. Kızmıştım da. Sakat filan olmadığımı söyleyecektim neredeyse. Ama bir hıçkırık göğsümü doldurdu, boğazıma yükseldi ve uzun bir çığlık olup ağzımdan fırladı.

–Bağır, dedi Evariste. Haydi İgor.

Beni göğsüne bastırmış sıkıyordu, boğulacak gibiydim. Yavaş yavaş sinirlerim boşaldı: Gözyaşlarının acılığı hafifledi, nefesim sakinleşti.

–Bana engel olmalıydın Evariste.

–Kimse olamazdı. Bunu düşünme. Savaşı anımsa...

–Neden gözler? Ama neden?

–Luzila yüzünden... Onun gözleri yüzünden.

O zaman çarşafı kaldırdığımda karşıma çıkan haliyle kızımın yüzü canlandı gözümde.

40.

Karım, karyolamızın ucuna oturmuş, burnunu çekip hıçkırarak ağlıyordu. Bir gün önce Aydınlık Site'nin doktorunun verdiği yatıştırıcılara rağmen İrena hâlâ şaşkın bir kâbus içinde debelenip duruyordu. "Travmatik şokta" diye vurgulamıştı doktor Usmul, sanki biricik kızımızın, öldürülmeden önce vahşice işkence gördüğünü öğrenmek, başka bir etki uyandırabilmiş gibi! Düzenli aralıklarla gelip yatağın kenarına oturuyor, terden ıslanmış saçlarını okşuyordum. Yaşlara boğulmuş iri gözlerini yalvarırcasına bana dikiyordu.

–Neden, diye soruyordu boyuna. Neler oluyor İgor?

Yıllardır etrafımızda insanlar ölüp duruyorlardı. Hapishanelere atılıyor, kamyonlara dolduruluyor, kurşunlanıyor ya da ası-

lıyorlardı. Geri kalan binlercesi de açlıktan ölüyordu. Yeni doğanların ölüm oranı bile, dünyanın herhangi bir ülkesindeki ölüm oranından üç kat fazlaydı. İhtiyarlara gelince, birilerinin onlara bakmasını düşlemeleri bile yasaktı.

Bütün ülke yoksulluk ve umutsuzluğa gömülürken İrena bir kez bile neden diye sormayı akıl etmemişti. Bilakis, hırçınlığını Luzila'dan, benden çıkarırdı. Bugün sıra ona gelmişti. Çok yükseklerden düşmüş gibiydi. Ona acımak istedim ama içimde en ufak bir merhamet uyanmadı; ne ona karşı ne de kendime. Hiç değilse onun budalalığını özür olarak görüyordum.

Hayal gücünden yoksun yaşamış, bütün bir ömür boyunca gençliğinde kafasına yerleştirilmiş birtakım basit fikirlerle yetinmişti. Katılığına, bencilliğine, hırçınlığına hep birtakım bahaneler bulmuştu. Endişelerini gidermek için, kurbanların halk düşmanları olduklarının söylenmesi ona yetiyordu. At gözlüğü takmış gibiydi. Peşin hükümlerinden örülmüş duvarlar arasında otururdu. Elbette, zamanında zenginlerin duygusuzluk ve bencilliğinden çok çekmişti; bu da, intikamını almak için bir hak olarak görünüyordu ona. Komünizmden, sadece en küçük ortak paydayı kapmıştı: Nefreti; sofuların inançtan sadece ahlakçılığı anlamaları gibi.

Bendeyse, onun için geçerli olan özürler bile yoktu. Korkaklığımdan gözlerimi yummuştum. Budala değildim ve 29 Eylül 1938'den beri nereye gitmekte olduğumuzu biliyordum. Etrafımızda olup bitenler konusunda bilmediğim yoktu. Felaketi bütün boyutlarıyla ölçebiliyordum.

Kızımın hastalara yardım ettiği, açları doyurduğu, ölenlerin elini tutarak hayatını tehlikeye attığı sıralarda ben, Devrim Merkezi'nin on sekizinci katında barbarca bir dille yazılmış acımasız ve ödlek raporlar okuyordum.

Gözlerimin güzelliğe açılmasını sağlayan bir şairin, gözlerimi yeniden, ama bu kez felakete açmasında alaycı bir yan vardı. Galiba Çardin tüm yaşamımı yönetmişti. Ne kadar çürümüş olursa olsun, hayatında bir parçacık gerçek kırıntısı kaldığını ve işte Luzila'nın da bu kırıntıyı sevdiğini hisseder gibiydim.

Belki Tasko?

Giriş katında, bir zamanlar analarına ait olan odada, babalarının nezaretinde çocuklar uyuyordu.

Kar durmuştu, ama fırtına kıyamet gibiydi; karı, metrelerce yükseklikte yığınlar halinde kümeliyordu. Radyo ve televizyon ülkenin hemen tümünün felce uğradığını, hava ve demiryolu seferlerinin durduğunu, yolların kesik olduğunu bildirmişti. Ülkenin büyük bir kısmında telefon kesikti, elektrik yoktu. Başkentin pek çok semti karanlığa gömülmüştü.

Barakalarda kalan gönüllülerin kaderini düşünmeye çalıştım. Luzila aralarına nasıl sızabilmişti? Gardiyanların hoşgörüsünü mü satın alıyordu, yoksa, daha büyük bir olasılıkla onların arasında kendi gruplarından kişiler de var mıydı? Kızım gözümde canlandı. Benzer bir gecede, kara çömelmiş... İçinden gelen bu gücün kaynağı neydi? İrena'dan değil kuşkusuz, benden hiç değil! Nasıl oluyor da her zaman her yerde kadınlar, erkekler ayağa kalkıyorlardı? Daha da önemlisi, insanoğlunun içindeki bu ufacık iyiliğin kaynağı neydi?

Kimin aklıma gelebilirdi ki, Usek'in en yoksul kenar mahallelerinden çıkmış genç bir serserinin, vücudunu yabancı turistlere pazarlayan, iç güvenliğe muhbirlik eden, her tür vicdan muhasebesinden yoksun, şiddet dolu birinin böylesine bir nefret ve kin yığınının yaşlı bir şair için ölümü bile göze alabileceğini kim düşünebilirdi? Ali Tasko'nun Çardin'in sihrine kapılabilmesi şansı yüzde kaçtı? Ya anasının babasının tüm tekliflerini reddeden Luzila'nın? Evariste'in...

Kravatımı bağladım. Ceketimi giydim, İrena'nın iniltiye benzer bir ses çıkardığını duyunca geri döndüm. Yatak odasına girdim.

–Beni bırakıp gidiyor musun?

–Söyledim ya. Saraya gitmek gerek. Önder tüm DDK üyelerini yemeğe çağırdı.

–Gitme İgor. Bu bir tuzak. Yalvarırım...

Ensesini okşadım. Onurlu bir suç ortaklığını onunla paylaşmayı ne kadar çok isterdim!

–Meraklanma, dedim, yakında dönerim. Uyu sen.

Kafası yine yastığa düştü.

Merdivenleri indim.

Başkanlıktan telefon edilmiş, Aydınlık Site'yi hep birlikte terk etmemiz istenmiş, hepimizin yola çıkmak için saat on sekizde Ovedian'ın ikametgâhında toplanmamız söylenmişti. Saat on yedi elliydi.

Paltomu giyip atkımı boynuma doladım, şapkamı aldım. Aynaya baktım. Mükemmel bir devlet sorumlusu. Luzila'nın gülüşünü düşündüm. Sesini duyar gibiydim...

Yıldırım çarpmış gibi kalakaldım. Belleğimin derinliklerini yokluyordum. Önemli, hatta hayati bir şeyler olduğunu biliyorum ve soluğumu tutuyordum. Bu sadece bir anı değil, bilince çok yakın bir düşünce, sanki dokunabilecekmişim gibi... Bir nesne, evet. Alışılmadık. Gizemli bir biçimde kızımla bağlantılı.

Tam kavrama raddesine vardığım sırada parmaklarımın arasından kurtuluyor, kayıyor, yok oluyordu. Olamaz!.. Şimdi olmaz!... Hatırlıyordum; bunu garip bulmuştum.

Etrafıma bakındım, salonun elektriğini söndürmek için holü geçtim. Bakışlarım baştan savma bir biçimde İrena'nın kitaplığını dolduran ciltlerin üzerinde dolaştı.

Kaçını okumuştum bunların? Kızıl Yıldız Kulübü'nün kataloğundan seçerdi. Epik romanlar...

Yıldırım çarpmış gibi durdum. Şok. Kendi kütüphaneme koşup ışığı yaktım, dipteki duvara yöneldim, merdivene tırmandım... Cervantes!... İkinci cildin bulunduğu kutuyu çektim, dosyayı bulup, heyecanla karıştırdım. Tekerlekli merdivenin son basmağına oturmak zorunda kaldım.

Sevinçten sarhoş gibiydim: *"Sevgili dostum..." Reichsmarschall* Goering'e yazılmış. Çabucak okudum, sonra bir ikinci sayfayı, daha sonra üçüncüsünü. Dosyayı kapattım. Çardin'in gülümseyişini görür gibi olmuştum.

Soluk soluğa hole döndüm, Ovedian'ın numarasını çevirdim. Kalbimin atışlarını, şakaklarımdaki zonklamayı duyuyordum.

–Alo Fedor... Ben İgor... Garip bir şey oldu: Benim bakanlıktaki tüm fotokopi makineleri bozuldu... Seninkiler de bozuk mu? Bir anormallik fark etmedin demek?.. Evet, geliyorum.

En küçük bir duraksama belirtisi göstermemiş, hatta hafiften espri bile yapmıştı. Bir kez daha Çardin'i düşündüm: Böyle bir zulayı ancak o hayal edebilirdi, adalet bakanının evi!.. *Don Quijote*'ye gelince, sonunda anlayabilmiştim. Eleştirel romanın kaynağı! Çelişkili gerçekliğin kaynağı. Ve aklın zaferine imzasını atan bir başarısızlığın melankolisi. Şair ölümü aşıp bana son bir kez göz kırpmıştı, son savaşı kazandığından emindi.

41.

–Seni gördüğüme sevindim İgor.

Çift kanatlı kapının eşiğinde duran Aleksandra Usekina, öpmem için küçük elini uzatıyordu.

Kadife giysisi heykel gibi vücudunu büsbütün belirginleştiriyordu.

Her zamanki gibi, çizgilerini saklamak için çenesini kaldırıyor, başını dik tutuyordu. Dudaklarında gülümseme dolaşıyordu. Ama teni solgun göründü bana ve genelde onca sakin olan bakışında bir kaygı belirtisi görür gibi oldum.

Saat yirmi biri geçmişti. Donmuş karın oluşturduğu duvarlar arasında üç saatten fazla yolculuk etmiştik. Cenaze arabaları kadar uzun, Rus yapısı üç Limuzin'e tıklım tıklım doluşmuş, önümüzde giden kar küreme aracıyla bir cenaze kortejine dönüşmüştük.

Belki dönüşte de aynı konvoyla gelirdik.

Şu an, girişte bulunan yemek salonundaydık, duvardaki iç karartıcı hayvan kafalarının bakışları altında sıradan konulardan konuşuyormuş gibi yapıyorduk. Korku yüklü bakışlarla birbirimize işaretler yolluyor, seslerimiz kahkahalarımız kadar sahte çınlıyordu.

Birden dipteki kapı açıldı ve Güneş Önder göründü, altın apoletli beyaz filo komutanı üniforması giymişti. Tanınmaz haldeydi. Sanki rüzgârla şişirilmiş gibi. Pörsük, iç yağı gibi etler, garip sarılıkta bulanık bakışlar. Ceketini döşeyen tüm tenekeleri şıngırdatarak göğsü dimdik yürüyordu. Ağzının mekanik bir sırıtmayla açılmış olmasına rağmen yüz hatları donmuş gibi kıpırdamıyordu.

–Eski dostlar bir arada bulunmayalı epey oldu, değil mi?.. Bir arada olmak ne güzel...

Ellerimizi uzun uzun avuçlarında tutuyor, buğulu gözlerini üzerimize dikiyordu. Besbelli yoğun bir tıbbi tedavi altındaydı, yüksek dozda kortizon, kuşkusuz.

–Güzel, güzel, dedi güçlü sesiyle. Bugün yiyip içmek, eğlenmek için buradayız. Öyle değil mi? Oturalım! Aramızda protokol yok! Burjuva değiliz hiçbirimiz alt tarafı...

Oturduk, ilk kadehi Tuna'nın Dâhisi, Yenilmez Mareşal, Büyük Mimar, Güneş Önderimiz için kaldırdık; ayağa kalkıp ona doğru eğilerek içtik, daha sonra Halkların Anası, Basırcılı Aleksandra Usekina'ya döndük. Şefimiz, Mareşal Başkan Karol Usek'in başarıları için defalarca kadehler kaldırdık: "Hurra! Çok yaşa!"

Önder, yüksek arkalıklı koltuğunda peş peşe kadehleri deviriyor, boşalır boşalmaz bizimkileri dolduran uşaklardan da gözünü ayırmıyordu. İçlerinden biri biraz geciktiğinde bakışları şimşekler çakıyordu. Belli etmeden, dudaklarımı kadehe değdirip çekiyordum.

Kâhya-koruma görevlisi karışımı adamının tattığı yemeklerden çok az yiyordu. Ceketinin düğmelerini açmıştı, kiremit rengi yüzünden ter boşanıyordu. Yemek ilerledikçe çöküyordu. Daha hantal, daha ağır oluyor, bakışları giderek kayıyordu. Alaylı

bir ifadeyle alt dudağını büzüyordu.

Sofranın öteki ucunda Aleksandra, yanındaki sandalyelerde oturan Loumyl ve Nopliana ile konuşuyor, onlara doğru eğilip, şakalarına gülüyordu. Ama kaygı dolu kaçamak bakışlarını etraftan kaçırmaya çalışıyordu.

–Eeee Fedor, başkentimizde garip olaylar cereyan ediyor.. Bakanlarımdan birinin kızı öldürülmüş, benim özel görevlilerimden bir subay esrarengiz bir biçimde ortadan yok olmuş, diye sırıttı Önder.

Ovedian şaşırmış numarasına yatmadı.

–Bir BGS subayı mı?

–Elbette, hiçbir şeyden haberin yok. O genç ibne, Ali Tasko, o konuda da bir bildiğin yok... Hah hah!.. Senin kadar becerikli ve deneyimli, bu mevkide olan birinin bu kadar bilgisiz olması garip değil mi?.. Neyse, iş konusunu bırakalım. Biz buraya eğlenmeye geldik, değil mi?..

Ve sonra fırtına gibi gürledi:

–Müzik... Bol bol müzik! . Kemanlar!..

Diana'yı orman hayvanları arasında gösteren duvar halısının ardında gizlenmiş olan çigan orkestrası ateşli havalar çalmaya başladı. Önder de masaya vurarak tempo tutuyordu. Giderek daha hızlanıyor, daha sertleşiyordu. Bazen kadehini boşaltmak için duruyor, uşak da hemen dolduruveriyordu. Aynı zamanda hepimizin tempo tutup, koro halinde bağrışmamızı kontrol ediyordu. Özellikle de kadehlerimizi boşaltmamızı.

Başım dönüyor, hafiften midem bulanıyordu. Dekor sallanıp dalgalanıyordu.

–Dans!.. Şimdiye kadar görmediğiniz bir gösteri sunacağım sizlere... Aleksandra!

Uluyordu. Deli kahkahalarla.

–Masanın üstüne çık. Dans et!..

Kadın anlamazlıktan geldi, bir an duraksadı, şaşkın bakışlarla Önder'i süzdü, sonra da sanki yardım istermiş gibi bizlere döndü.

–Dans et, dedim!..

Ve tabancasını kılıfından çıkarıp masanın üstüne koydu.

Halkların Anası usul usul masaya tırmandı.

–Boşaltın şunları, diyen Karol Usek örtüyü çekiverdiği gibi bardaklar yere düşüp bin parça oldular.

Bir dakikada masa boşaltılmıştı.

–Müzik, diye haykırdı yine Önder, sonra arkaya dönüp duvar halısına doğru bir el ateş etti, anında çigan kemanları inlemeye başladı.

–Soyun, deyiverdi değişik bir sesle.

Ve silahını kaldırdı, Aleksandra'yı nişan aldı, kadın yavaş yavaş giysisini çıkardı, sonra da kombinezonunu...

–Yaşına göre hiç fena sayılmaz, değil mi?.. Dans et!.. Şu memelere bakın hele!.. Hâlâ yerlerinde duruyorlar ha?

Aleksandra ritme uyup titremeye çalışıyordu. Yanaklarından aşağı yaşların süzüldüğünü gördüğümü sanıyorum. Oysa bakışları giderek anlamını yitiriyordu.

Ona bakmaktan kaçınıyor, cam gözlerinde korku dolu bir şaşkınlık ifadesi beliren bir Afrika antilopunun karşı duvarda asılı kafasına dikiyordum bakışlarımı.

–Denemek ister misiniz? Bizler iyi komünistleriz, değil mi? Özel mülkiyetin yıkılmasını istiyoruz. Yat Aleksandra!.. Sana yat dedim!

Bakışları uzun uzun hepimizin üzerinde dolaştı.

–Hey! Sen Gromy, şu şeref senin. Ne yapabileceğini göster bizlere.

Yağlı ve terli Gromy bir şaşkınlık ve panik ifadesiyle bizlere baktı. Yüzünden bütün kanı çekildi, bembeyaz oldu.

–Eeee! Ne bekliyorsun?

–Kalbim...

Bu sözleri zar zor duyulabilecek bir sesle söylemişti.

–Ne olmuş kalbine? Halkların Anası'na böyle bir hakarette bulunmayacaksın umarım? Ne becerebileceğini göster bizlere.

Gromy son bir kez daha bizlere baktı, sonra iskemlesine çıktı. Bir an dengesini kaybetti, neredeyse düşüyordu. Zasta'yla ben onu tutup, masaya ulaşmasına yardımcı olduk. Aleksandra sırtüstü yatmış, açık gözleri tavana dikilmişti. Sessizce ağlıyor, kollarını sıkı sıkıya vücuduna bitişik tutuyordu.

–Böyle mi isteklendireceksin adamı? Kıpırda biraz. Haydi ba-

kalım. Onunla ilgilen.

Gromy iri iri ter döküyordu. Güçlükle soluk alabiliyordu. Kemerini çözdü, pantolonunun düğmelerini açtı ve mavi çizgili donuyla hepimizin karşısında kalakaldı. Sıska ve kıllı bacakları sağlıksız bir beyazlıktaydı. Aleksandra, pörsük ve buruşuk organını okşuyordu yavaşça.

–Haydi ağzınla çalış! Kaldır şunu!.. Sen erkek değil misin Gromy?

Zavallı gözlerini yumdu, belli ki hayali resimlerle düş gücünü zorlayıp, tahrik olmaya çabalıyordu. Giderek şiddetlenen kesik soluklarını duyuyorduk. Kamışı kıpırdadı, sertleşti, uzadı.

–Bravo Gromy! Sen bir devrim kahramanısın! Biraz daha gayret. Daha iyisini yap Aleksandra, daha iyisini!...

Sonra bize dönüp ekledi:

–Onu cesaretlendirmek için ne bekliyorsunuz?

Bizler de el çırparak tempo tutmaya başladık, önce hevessiz, sonra giderek daha güçlü bir biçimde.

Önder ayağa kalktı, elinde kadehi yalpalayarak masanın etrafını dolandı. Sarhoşlarınki gibi bakışları bulanıklaşmış, dudağı sarkmıştı.

Ne olup bittiğini anlamamız için bir saniye yetti. Gromy ellerini karnına götürmüş, nefesi hırıltıya dönüşmüş, başı çarpılmıştı. Sonunda Aleksandra'nın üzerine yıkılıp kalıverdi.

–Boğuluyorum, diye bağırdı kadın. Karol! Bu hasta!

Halkların Anası'nı kurtarmak için hepimiz koşuştuk. Gromy hasta değil, basbayağı ölüydü.

–Bitti, diye fısıldadı Zasta.

Güneş Önder düşmemek için masaya yapışmıştı.

–Vay be! Ona ölümlerin en güzelini sundum. Aleksandra Usekina'nın kollarında gitti.

–Muhteşemdin, diye dalga geçti Adrekian, ama sessizlikle karşılaşınca şaşırdı.

Karol Usek duymuş muydu? Hâlâ yalpalamayı, bir öne bir arkaya sallanmayı sürdürüyordu.

–Kaldırsınlar şunu, diye gürledi, Godorian'a olduğu gibi ona da görkemli bir cenaze töreni yaparız. Anatol Godorian'ı anım-

sadın mı İgor? Senin dostlarından biriydi değil mi? Çardin denen o pislik gibi... Dostlarının hep benim hasımlarımdan olması tuhafına gitmiyor mu?

Silahının namlusunun bana doğrulduğunu fark ettim.

Ayaktaydık, taş kesilmiştik. Dilsiz.

Uşaklar Gromy'nin cesetini götürüyorlardı. Ancak altı kişi taşıyabiliyordu.

Aleksandra'nın yüzü bembeyazdı, elbiselerini topluyordu.

–Giyinmene kim izin verdi?

Ve uluma hepimizi yerinden sıçrattı.

–Masada kal dedim!

Aynı anda tetiğe basmış, ampullerden biri patlayıp dağılırken, dev bir bronz avize sallanmaya ve yağmur gibi kireç parçaları düşmeye başlamıştı. Barut kokusu odayı kaplamıştı.

–Sen hiçbir şey bulamadın Fedor. Zaten hiçbir zaman hiçbir şey bulamazsın sen.

–Bu kez başardım, diye mırıldandı yumuşak ses. Aradığını buldum.

Tam anlamıyla bir sessizlik patladı. Giderek derinleşti.

Önder masanın kenarına tutunmaya devam ediyordu. Belki de alkolün yarattığı sis perdesini dağıtmak için kafasını salladı. Ağır adımlarla koltuğuna doğru gitti, bütün ağırlığıyla kendini bıraktı. Sonra yüzünü güvenlikten sorumlu bakana doğru çevirdi, adamın kılı kıpırdamadı.

–Yalan söylüyorsun Fedor. Blöf yapıyorsun, dedi Karol Usek, tehdit dolu bir sesle.

Ve ağır ağır silahını kaldırdı.

Ovedian kıpırdamadı.

–Şu an neler hissettiğini bilebilmek için neler vermezdim Fedor...

Karol Usek doğrulmayı başardı, bir adım ilerledi.

–Beynini dağıtabilirim. Psst...

Ovedian hâlâ kıpırdamıyordu. Yüzünde hiçbir adale titrememişti.

–Blöf yapıyorsun, diye yinelendi Önder, ama bu kez sesinin tonu o kadar kendinden emin değildi.

–Göster...

Ovedian usulca elini cebine attı, katlanmış bir kâğıt çıkardı, Önder'e uzattı, o da aldı.

Eli titriyordu. Bir süre, çenesi göğsüne düşmüş, olduğu yerde kalakaldı. Kâğıt hâlâ elindeydi. Yavaşça bir kâbustan sıyrılırmış gibi başını kaldırdı, tek tek hepimizi süzdü.

–Dışarı, diye birden haykırıverdi. Defolun buradan!

Silahını kapıp sağa sola ateş etti. Hepimiz kaçıştık. Kapıdan çıkmadan önce arkama dönüp baktım. Kafamda kalan son görüntü Aleksandra'nınkiydi: Masaya oturmuş, çıplak, kollarını göğsünde kavuşturmuştu.

42.

Düşümde, bu tiz çığlıklara daha fazla dayanamayıp kulaklarımı tıkıyordum. Bir kadın sesi yardım istiyor, adımı haykırıyor ve ben de ona yardıma koşmak istiyordum, ama kıpırdayamıyordum. Tarif edilmez bir korku gırtlağıma yapışıyor, beni boğuyordu. Mutlaka ayağa kalmam, mahzenin dibinde gördüğüm o ışığa doğru yürümem gerekiyordu. Gecikirsem meçhul kadının öleceğini düşünüyordum. Giderek battığım bu çirkeften sıyrılabilmek için debeleniyorum.

Sonunda uyku ilacının yapıştırdığı gözlerimi zar zor aralayabildim.

Mavi kadife perdelerde en ufak bir ışık yoktu. Uyuşturucunun etkisiyle sersemlemiş olan İrena'nın sık soluklarından başka

odada hiçbir ses yoktu.

Telefonun çaldığını geç anladım, ağır ağır yan tarafıma döndüm, el yordamıyla ahizeyi bulup açtım.

–Alo, dedim bin güçlükle.

Ağzım kurumuş, dilim şişmiş, peltekleşmişti. Kafamın sağ tarafında korkunç zonklamalar hissediyordum. Kalın bir sis perdesi zihnimi boğuyordu.

–Böyle bir saatte uykunu böldüğüm için çok üzgünüm, diyordu yumuşak ve ölçülü ses. Ulusal Radyo'yu dinlemeni tavsiye ederim.

–Önemli bir şey mi oldu?

–Kuşkusuz, dedi Ovedian. Spiker saat sekizdeki haber bülteninden önce bir bildiri okunacağını anons etti. O okunana kadar da cenaze marşları çalıyorlar.

Nefesim kesildi. Boğazım kurudu. Tükrüğümü zor yutabilirim. Kendi kendime soruyorum: Mümkün mü bu? Vahşi bir neşe göğsümü şişiriyordu.

–DDK'nın en kısa zamanda olağanüstü bir toplantı yapması gerektiğini düşünüyorum...

–Tamamen aynı fikirdeyim...

Kalbimin normal ritmine kavuşması için biraz durdum.

–Adrekian'ın haberi var mı, diye sordum paslı bir sesle.

Bir gece öncenin görüntüleri uçuşmaya başladı gözlerimin önünde, içimdeki o öfkeli neşeyi daha da coşturdular.

–Maalesef, yazlık evinden çıkamıyor. Oğlu trafik kazası geçirmiş.

–Şansı yokmuş.

–Öyle, dedi Ovedian yalın bir sesle.

Kısa bir sessizlik.

–Saat dokuz, nasıl?

–Bence mükemmel.

Sonra pek düşünmeden soruverdim:

–Kusura bakma... Şu anda saatin kaç olduğunu?..

–Beş otuz sekiz, neden sordun?

–Hiç, daha tam uyanamadım...

Kapattım, bir an yatağımda oturup düşündüm.

Elbette içişleri bakanı bu havadisi radyodan öğrenmemişti, hem zaten sesinin tonuna bakılırsa, adam pek cıvıl cıvıldı. Pek çok vesileyle onun hiç tınmadan bunca içki içebilmesine duyduğum hayranlığı belirtmiştim. Sanki gizli bir numarası vardı. Belki de benim arasıra denediğim gibi, içiyormuş numarası yapıyordu. Bugün de adam sanki kış tatilinden dönüyor gibiydi.

Güneş'in normal bir ölümle öteki tarafa göçmüş olabileceği olasılığı sıfırdı. Bir iki yıldır ağır hastaydı, ama bu haliyle daha birkaç ay götürürdü. Yarı kadavra haline gelip, can çekişirken bile doktorlar onu ayakta tutmasını bilirlerdi. Tito'da, Franco'da ve daha başkalarında, tekniğin ne kadar ilerlemiş olduğu ispatlanmıştı. Demek bizim Dâhi Karol'un eşiği aşmasına birileri yardımcı oluvermişlerdi. Kimin bu gidişi çabuklaştırdığını tahmin etmek güç değildi.

Böyle bir operasyon akla estiği gibi yapılamazdı. Demek Ovedian'la Aleksandra aylardır...

Çardin'in gülümseyişini görür gibi oldum.

Sonunda kalktım, sabahlığımı giydim, banyoya gidip radyoyu açtım.

Beethoven'in *III. Senfonisi*'ndeki Cenaze Marşı'ndan Chopin'inkine ve requiemlere kadar her türlü ölüm ve cenaze müziği peş peşe birbirini izliyordu. Önemli vesilelerin spikeri Patrisku Vuma, düzenli aralıklarla, ağır üslubu, bas sesiyle anonslar yapıyordu.

"Dumarya halkı!. Yoldaşlar! Bizi dinlemeye devam edin! Saat tam sekizde çok önemli bir haberimiz olacak. Usekçi Marksist Parti etrafında saflarımızı sıklaştıralım. Gövdelerimizi, sevgili vatanımızın bağımsızlık ve birliğini, demokratik ve barışsever Dumarya Sosyalist Cumhuriyeti'ni korumak için siper edelim. Güneş Önder, Tuna Dâhisi, Büyük Mimar, Yenilmez Mareşal Karol Usek'in sancağını yükseltelim!"

Bu sözlerin yankısı biter bitmez görkemli ve ağır müzik yeniden duyulmaya başlıyordu.

–Ne oluyor İgor?.. Korkuyorum.

Bakışlarım aynada İrena'nın perişan yüzüyle karşılaştı. Sentetik dantelle süslü pembe bir gecelik giymiş, kır saçları omuzlarına dökülmüştü.

Acı, bakışlarına çılgınca bir ifade kondurmuştu. Sanki düşmekten korkarmış gibi elleri pervaza yapışmışu.

–Öldü, değil mi diye söylendi birden.

Ve bakışı kayıverdi.

–Öldürdünüz onu, ha?..

–Nasıl böyle bir şey düşünebilirsin? Önce onun ölüp ölmediğini... Bu müzik elbet... Yıllardır çok hastaydı, zehirleyici etkisi çok yüksek ilaçlarla tedavi ediliyordu.

–Biri sana telefon etti, değil mi?

–Ovedian. DDK saat dokuzda toplanıyor.

Anlamamış gibi görünüyordu. Aynı zamanda çarpıcı bir canlılığı da vardı. Bir yandan tıraş olurken kaba siluetini, suratındaki çocuksu ifadeyi gözlüyordum.

–Şimdi ne yapacağız, diye fısıldadı, başı dönercesine.

Ülkenin her yanında aynı sorunun sorulduğunu duyar gibiydim. Dehşetin insana güven veren bir yanı vardır. Varolmanın bütün o küçük, gizli korkularını bastırır, süpürüp atar. Ölüm korkusuna bir şekil verir. İrena'nın şaşkınlıkla izlediği, özgürlüğün uçurumuydu.

–Beni terk etmeyeceksin ya, İgor?

–Nereden çıktı! Neden seni terk edeyim ki?

–Sen beni hiç sevmedin. Sana göre değildim, biliyorum. Zeki değilim... Beni o berbat yerlerden birine göndermenden... Köylülerin arasına...

–Saçmalıyorsun dedim, yine de duygulanmıştım.

–Yemin edebilir misin?

–Yemin ederim.

–Ne istersen yapacağım... Ben yaşlıyım... Şimdi Luzila da öldü... Ona hep söylemek istemişimdir.. Ona kötü davranmaktan kendimi alıkoyamıyordum...

–Üzme kendini. Ben de pişmanlık duyuyorum.

–Seni severdi. Sen onun idealiydin...

–İdeali mi? Neler söylüyorsun?..

–Kütüphanene kapanır, senin sevdiğin bütün kitapları okurdu...Çardin'i bile... Senin yüzünden...

Donmuş kalmıştım. Aynada, küçük bir kız görüyordum, yüzü...

–Neden kendime böyle acı çektiriyorsun? O seni de seviyordu. Bana söylemişti.

–Gerçekten sana söylemiş miydi?

–Gerçekten. Gel İrena, gel yat... Yorgunsun... Toplantıdan sonra hemen döneceğim... Yabancı bir ülkeye gideriz. Hoşuna gider miydi?

–Ciddi mi konuşuyorsun?

–Elbette...

Yatmasına yardım ettim, yorganını sıkıştırdım, elimi alnına koydum.

–İgor... Senden... Affet beni...

Eli bana doğru uzandı. Tuttum, usulca okşadım.

–Ama neden sevgilim? Af dileyecek bir şey yok ki?

–Benimle mutlu olamadın... Seni anlayabilecek bir kadına ihtiyacın vardı...

–Ben de kendimi anlayamıyorum ki...

Sessizlik.

–Biliyor musun İgor? Daha adil bir toplum oluşturduğumuza gerçekten inanmıştım... Hiç değilse başlangıçta... Ama sonra, korktum...

Sesi uykuyla mücadele halindeydi.

–Bendeki bu körlüğün seni büsbütün mutsuz ettiğini hissediyordum...

–Ben de korkuyordum sevgilim. Yıllardır herkes korku içinde yaşıyor. Uyu şimdi.

–Lu...zila... o...

43.

Resmi bildiri, Güneş Önder, Büyük Mimar, Tuna Dâhisi, Yenilmez Mareşal, Başkan Karol Usek'in ani bir kalp krizi sonucu öldüğünü açıklıyordu. Ölüm olayı saat üçü yirmi üç geçe, Vudasin Sarayı'nda vuku bulmuştu. Barışsever, sosyalist vatanımızın babası, sevgili önderimizin naaşı, Devrim Merkezi büyük salonunda halka gösterilecekti.

Elbette, o Vuma budalası işin cılkını çıkartmaktan geri kalmıyordu. Kibar İngiliz uşağı aksanı, oturaklı sesiyle yirmi yıldır Usek'teki bütün cenaze törenleriyle özdeşleşmişti o şişko budala. Sonunda kendini bir kurum olarak görmeye başlamıştı, bir tür Usek cenaze törenleri konservatuvarı.

Halkların Anası'nın bir tek kez adı geçiyordu: Önder'in son

nefesini, Basiretli Aleksandra'nın kollarında verdiği gibi dokunaklı olduğu kadar, gülünç bir ayrıntı. Bir İsviçre kliniğinde, bilmem kaçıncı kez bağımlılıktan kurtulma kürü izleyen biricik oğullarından ses yok.

Elbette beş kıtadan başsağlığı telgrafları yağıyor ve şişko Vuma perişan sadeliği içinde bu saygı ve hayranlık tanıklıklarını okuyordu. Marksist düşüncenin devlerinden birinin kaybı karşısında bütün dünya selam duruyordu.

Bütün bu tiyatro daha en aşağı bir ay sürerdi. Bundan kaçınmak olanaksızdı. Çardin, bu baş döndürücü söylev çığının tadını kimbilir ne biçim çıkarırdı, diye düşündüm.

Radyonun düğmesini çevirdim, torunlarımı kucaklayıp, damadıma günaydın, dedim. Bu havadis onları da aptala çevirmişti. Analarının ve eşlerinin celladına ağladıklarını görsem, şaşırmayacaktım, neredeyse.

Bir boşluk. Anlatılamaz, garip. Bakışlarım, endişe verici izlenimi neyin yarattığını bulabilmek amacıyla ortalıkta dolaşıyorlardı.

Sanki inadıma, gök bulutsuz, masmavi, kar taneleri güneşin ışıkları altında pırıl pırıldı. Bomboş B salonuna, çiğ ışık dalgaları akıyordu.

Gözüm kamaştı, elimi alnıma siper ettim. Önce Ovedian'ı gördüm. Bir sandalyeye oturmuş, sırtı cama dönük, bir dosyayı inceliyordu. Beni duyunca başını kaldırdı, dosyayı kapattı ve hafiften gülümsedi.

–Arama, dedi suratımdaki şaşkınlığı görünce. Portreler. Onlara dayanamıyordum.

Başımı dipteki duvara çevirdim, iki portrenin yerinde iki açık renk dikdörtgen leke kalmıştı. Ben de gülümsedim, sonra salonu geçip ona doğru ilerledim. Uzun uzun el sıkıştık.

–Oturum dokuz kırk beşte başlayacak. Vaktimiz var. Rahat rahat gevezelik etmekten senin de hoşlanacağını düşündüm.

–Nasıl?..

Etrafı kolaçan etmekten kendimi alamadım.

–Rahatça konuşabilirsin. Dinleme sistemini devreden çı-

kardım.

Bir an sustu. Sonra ölçülü sesiyle:

–Çok basit, dedi. İlaçlarının birinden çok fazla almış. Zaten işi bitmişti.

Işıkların altında bana daha da küçülmüş görünüyordu.

–Halkların Anası neden... şey yapmayı kabul etti?

–Korkuyordu, hepsi bu. Anlamadın mı, dün akşam gözü dönmüştü. Sonunda kadını da öldürecekti. Hepimize kıyacaktı! Kadının başka seçim şansı kalmamıştı.

Kafamı salladım, kara gömülmüş kente baktım.

–Bu soruşturmayı başlatma fikri?..

–Elbette onundu. Çardin'in eserlerini en iyi bilenin sen olduğu biliyordu, üstelik şairin dostuydun da. Senin evrakı bulabileceğini umuyordu... Bu işi gerçekten becerebileceğinden de çok korkmuştum.

–Ona vermezdim ki, dedim.

–Biliyorum. Ama onunla pazarlık etmeye kalkışabilirdin, o da aynı hesaba gelirdi...

Bir suskunluk. Bir başka gülümseme, bu kez rahatlamayla gelen. Belleğimi zorluyordum. Onu hiç bu kadar rahatlamış, sakinleşmiş, hafiflemiş gördüğümü anımsamıyordum.

–Aslında Karol'u öldüren Çardin oldu. Ondan ezelden beri, 29 Eylül 1938'de Godorian'ı intihara sürüklediğinden beri nefret ederdi. Evet bütün bu ölüler... Bunlar şairin cinayetleri...

–Alex Roskine'in sözlerinin aynısını söylüyorsun.

–Öldüğüne üzüldüm. Ona hayrandım.

Israrlı bir dikkatle onu inceledim. O küçücük gövdesinden müthiş bir güç yayılıyordu. Başkalarının sırtından geçinme ya da adam yeme gücü değil, ama acımasız olduğu kadar da yumuşak bir güç, hiçbir şeyin durduramayacağı suyun gücü.

–Benim gibi birinin şiiri sevmesi seni şaşırttı mı?

–Hayır.

–Kimliğimiz dilimizdir. Tek gücümüz sözcüklerdir.

Gökyüzü giderek aydınlanıyordu. Başkenti ikiye ayıran hendeğe ışık dolmaktaydı.

–Başlangıçta anlayamıyordum. Ne biçim bir oyun oynadığını

merak ediyordum. Ne zaman bir yere varsak, sen bizden önce oradan geçmiş oluyordun diyordum kendi kendime.

–Ben de aynı izlenime kapılıyordum. Bir sürat koşusu. Flora ve Luzila için artık çok geçti, diye kaçırdı ağzından.

–Bilseydim...

–Bana güvenmezdin. Haklı da sayılırdın. Üstelik seninle temas edemezdim... Sıkı gözetim altındaydım... Bir kez daha Çardin kurtardı bizi. Dosyayı sana göndermek fikri... Aslında kuşkulanmalıydım.

Düşündü biraz.

–Kızın da bizi kurtardı. Şayet konuşsaydı... Nasıl dayandığına... Kimse işkenceye dayanamaz İgor. Bu bir zamanlama sorunudur... Herhalde bayıldı... Ve sonra...

Yine sessizlik, bu seferki epey uzadı.

–Sana hayatımı borçlu olduğumu unutmuyorum İgor.

–Silahını sana doğrulttuğunda... kılın kıpırdamadı.

–Cesaretten değil, beni yanlış anlama. Korkudan felç olmuştum. Kıpırdarsam öldürüleceğimi hissediyordum...

Bir an ayaklarımızın altında uzanan Vudas'a baktık.

–Bu felaketi nasıl durdurmalı? Nasıl onarmalı?..

Alçak sesle konuşmuştum.

–Sorun, onarmak değil İgor. Beklemek gerek. Çok şey yaptık ve çok şey bozduk. Şimdi hayata bir şans daha tanıma vakti geldi... Sosyalizm çılgınlığı iradenin gururuydu. İnsanlığı zorlayamazsın...

Döndü, bakışlarını bana dikti:

–Şunu bilmeni isterim: Ben iktidar istemiyorum. Başkanlık için adaylığını koyacak olursan, seni desteklemeye hazırım.

Bir an duraladım. Fedor Ovedian'ın karakteri konusunda demek tamamen yanılmışım. Kızımı da hiç anlamamıştım. Çardin de Ali'yi hiç anlamamıştı. Belleğimde genç Flora'nın kahkahaları çınlıyordu.

–Yorgunum Fedor. Ben politika için yaratılmamışım.

–Seni kandırmaya çalışmıyorum. Ama yanıldığını sanıyorum. Politikanın senin gibi adamlara ihtiyacı var...

Susup başımı eğdim.

–Seni arayacağım, diye mırıldandı Ovedian.

Sonra da:

–Birleşmiş Milletler? Bir büyükelçilik? Paris, Washington?

–Öyle şatafatlı yerler istemem. Küçük, sakin bir kent bana yeter.

–Bern, dedi alaycı bir gülüşle.

–Bern, mükemmel, evet...

Bir an durdum.

–Çardin'in biyografisini yazmayı tasarlıyorum...

–Ancak sen yapabilirsin zaten... Unutma...

Şaşkın gibiydi.

–Onun hakkında hüküm vermekte acele etme İgor. Demir gibi sert bir çağda yaşadı o.

–Sen onu affediyor musun, diye sordum, hayret dolu bakışlarımı ona çevirmiştim.

–Onu anlıyorum... Çocukluğundan beri şöhrete susamıştı. Parti bu susuzluğunu giderdi.

Konuşmasını zor sürdürüyordu.

–Şu genç... Tasko... Onun hakkında... Garip bir tipti... Pek çok kez kendime sordum: Böylesi bir toplumdan nasıl olur da böyle kaliteli insanlar çıkabiliyor? Elimden bu kadarı...

–Üzülme. Bana kalırsa, zaten hayata pek bağlı değildi... Loumyl mi sana yardım etti?

–Hayır.

–Halkların Anası?

Başını olumlu salladı.

–Maksimu, dedi.

Her şey yerli yerine oturmuştu. Bir İsviçre saati kadar iyi kurulmuş bir ölüm mekanizması.

Şimşeklerle aydınlanan kent, bombardımana uğramış gibi harap görünüyordu.

Zaten biz de sonu gelmez bir savaştan çıkmıyor muyduk? Tüm öteki savaşlar gibi çılgın ve dinginsiz. Evariste'in gözlerini anımsadım.

Gönüllü birlikleri karın üstünde göz kamaştırıcı bir netlikle beliriyorlardı.

–Mümkün olduğunca az kıpırdamak, dedi Ovedian, sanki düşüncelerimi okumuş gibi. Bol yiyeceğin kıtlıktan çıkanı öldürmesi gibi, ani bir özgürlük de bunları öldürebilir...

"Zaman," diye içini çekti. "Yeter ki Tanrı bize süre tanısın..."

44.

Yoldaşlar peşpeşe B salonuna geliyorlardı. Şartlara uygun surat ifadeleriyle, alçak sesle ve küçük gruplar halinde tartışıyorlardı. Güneş'in ölümü besbelli onları yürekten yaralamıştı.

Onlara bakarsanız, "tamiri imkânsız" bir kayba uğramıştık, ortaya çıkan boşluk "asla doldurulamaz"dı. Fedarian bile en ufak bir alaycılık belirtisi göstermeden "ışığın söndüğünden" söz edebiliyordu. Bundan böyle karanlıkta yol alacaktık!..

Ciddi ciddi kafa salladım. O kadar uzun süredir etrafımızı görmeden yol alıyorduk ki, bu değişiklikten sonra takılıp tökezleyeceğimizi hiç sanmıyordum.

Oylama sıradan bir formaliteydi. Yerlerimize henüz oturmuştuk ki Nopliana, Gromy'nin bir gece önce kalp krizi geçirerek

aramızdan ayrıldığını ve Savaş Bakanı General Adrekian'ın da, büyük oğlunun başucundan ayrılamadığı için gelemediğini bildirdi.

Birinoisi için saygı duruşunda bulunduk, Adrekian'ın oğluna şifalar diledik, basit bir ezikten ibaret olduğunu anlayınca sevindik.

Artık ciddi konulara geçebilirdik. Genel sessizlik içinde Ovedian, Mareşal-Başkan'ın ölüm nedenleri konusunda uzmanların fikirlerini yorumladı. Böylece yirmi yıl bir aydır çekmekte olduğu, ender görülen ve hep ölümle sonuçlanan hastalığı hakkında bütün ayrıntıları, kullandığı ilaçları ve bunların karakteri üzerindeki etkilerini, mizaç değişikliklerinin nedenlerini öğrenmiş olduk. Aslında Önder bir yıldan beri bağlanmayı gerektirecek kadar delilik yapıyordu. Bunu herkes de biliyordu, bunun için tıp öğrenmeye gerek yoktu. Ovedian bize hâlâ ulusal ve uluslararası değerli uzmanların hazırlamış oldukları belgeleri okuyor, içimizden hiçbiri de ağzını açıp, ölüm gerçekleşeli ancak birkaç saat geçmiş olduğu halde, bunca teknik terimle dolu, bu titiz belgelerin hangi tarihte hazırlanmış olduklarını soramıyordu. Kılı kırk yarmaya hiç niyetimiz yoktu. Önemli olan Karol Usek'in ölmüş olmasıydı. Daha da önemlisi, yerine kimin geçeceğiydi.

Ama bana sıra gelene kadar Yenilmez Mareşal'e her zaman sadakatle hizmet etmiş olan Devrim Daimi Konseyi üyelerine teşekkür eden Aleksandra Usekina'nın kendi eliyle yazmış olduğu mektup okundu; kadın, konseyi anayasada öngörülen usullere uygun olarak bir başkan seçmeye davet ediyordu.

Ovedian bu son derece değişik belgeleri, bir gece önce Önder'e karşı kullanmış olduğu sakin ses tonuyla okumuştu.

Mektubu masaya bıraktı ve yerine oturdu, ellerini kavuşturdu.

–Basiretli Aleksandra'nın görüşüne katılıyorum, dedi Zasta en kibar sesiyle. Başkanlığı boş bırakmak sakıncalı olur. Neler olacağını kimse bilemez. Üstelik cenazeye katılacak yabancı devlet başkanlarının delegasyonları da kime hitap edeceklerini bilirlerse daha rahatlarlar. Dumarya'nın acilen Batı'nın mali destek ve yardımına ihtiyacı var.

–Gıda yardımına da, dedi Fedarian en karamsar sesiyle.

–Ben Fedor Ovedian'ı teklif ediyorum, diye düşüncesini belirtti Loumyl, apaçık bir duruma değinir gibi.

–Ana.. Anayasa.. Çok sayıda adayı öngörüyor, diyebildi Kramiz, suratı kızıldan mora geçerken.

–Kendi adaylığını teklif etmeni engelleyen yok, dedim.

Ve buz gibi ekledim.

–Oylarız...

Şaşkın, bana baktı.

–Söy... Söylemek istediğim bu değildi.

–Bu şartlar altında oybirliği ile elde edilecek bir sonuç daha iyi etki yapar, dedi Wosza.

–Saflarımızı sıklaştıralım! Wosza haklıydı. Benim oyum yoldaş Fedor Ovedian'dan yana, dedi Nopliana.

Ve sağ kolunu kaldırdı.

–Bence karşı olanlar el kaldırsın daha iyi, dedi Loumyl.

Elbette hiçbir el kalkmadı.

–Demek ki yoldaş Fedor Ovedian oybirliğiyle demokratik, barışsever, sosyalist cumhuriyetin başkanı seçilmiş bulunuyor, diye kararı bildirdi Nopliana, sesinde biraz alay vardı.

–"Yaşam boyu" demeyi unuttun, diye mırıldandı Fedarian, ona doğru eğilerek.

–Elbette yaşam boyu, diye ekledi Loumyl kahkahayla, sanki gülünç bir ayrıntıymış gibi.

Ovedian ayağa kalktı. Bir saniye bakışı bana takıldı. Sonra oturaklı bir sesle bir iki teşekkür sözcüğü sıraladı. Elbette, görevinin yüceliğine uygun davranmaya çalışacaktı; umutlarımızı boş çıkarmamak için elinden geleni yapacaktı; görevinin ne ağır yükler getirdiğinin bilincindeydi. Eylemlerinde Güneş Önderimizi örnek alacaktı. Her zamankinden daha büyük bir ülke saydığımız komünist toplumu kurma çalışmalarını hızlandırmak için hepimizin enerjisine ihtiyacı vardı.

Ayağa kalkıp yeni başkanımızı alkışladık, sonra da kuyruğa girip uzun uzun sarılıp öptük.

–Muhteşem bir cenaze töreni olmalı, dedi Zasta, tüm yoldaşlarım da destekledi.

Tam salonu terk etmeye hazırlanıyorduk ki, Aleksandra Use-

kına göründü:

–Seni kutlarım Fedor.

Kadına baktı, garip bir biçimde gülümsedi.

–Oğlum Vasilu'ya telefon ettim. Çok iyi. Gelecek hafta dönüyor. Umarım dışişleri bakanlığı...

Buz kesilmiştik, sessiz bakışlarımız kadına yönelmişti.

O da etrafta bir gariplik olduğunu sezip teker teker hepimize baktı, gülümsemeye çalıştı.

–Ona söyle dönmesin, dedi Ovedian.

Bütün sözcükleri aynı ses tonuyla söylemişti. Yine de sesinin tonunda sarsılmaz bir kararlılık vardı.

–Bir tavsiyede bulunmama izin verin: Cenevre'ye, onun yanına gidin.

Bir an kadın söylenenleri yanlış anladığını sandı.

–Ama söz vermiştin, dedi sert ve boğuk bir sesle.

–Seni sağ bırakacağıma... Dediğimi yapıyorum.

–Mücevherlerim, kürklerim, Karol'un koleksiyonları...

Anlamıyordu, hâlâ kötü kötü Ovedian'a bakıyordu.

–İsviçre'deki kasalarının içindekileri sana bırakıyoruz...

Ve aynı ölçülü ses tonuyla ekledi:

–Uçak bir saate kadar havalanıyor Aleksandra...

Kadın yalpaladı.

–Sen bir pisliksin. Sana yardım ettim. Ben boşaltım bardağa...

Durdu, korkmuştu, sonra kendini toparladı, çenesini kaldırdı ve kapıya doğru yürüdü, dimdik.

Hiçbirimiz kıpırdamadık. Kramiz başını öne eğmişti.

–Seni özleyeceğim, dedi Fedor Ovedian elimi sıkarken, sonra da:

–Evariste'i de götüreceksin elbet, dedi.

Bu bir soru değildi.

Bu kitabı Bern'de damadımız Omer ve üç torunumuzla paylaştığımız apartman dairesinde bitiriyorum. Buradan bakıldığında dünya sakin, neredeyse anlamsız görünüyor. Dünyadaki uğultular, uyuklayan kentin pamuksu sessizliğini aşıp geçemiyor; dünyanın,

televizyon ekranlarından yansıyan yüzü de kötü bir rüyanın imgelerini anımsatıyor. Zaman zaman ben bile yaşadığımız olayların gerçekliğinden kuşkulanıyorum.

Son iki yıl içinde, Charly'nin ve şairin tüm İngiliz, Fransız, Alman, Amerikalı dostlarının yardımıyla 1971'de Nobel edebiyat ödülü almış, beş Lenin nişanı sahibi Aleksandr Çardin'in biyografisinin yazılmasına yardımcı olacak belgeleri hazırladım. Ama insan hiçbir zaman tam anlamıyla tasarladıklarını gerçekleştiremez. Şair, antik Dumarya krallığının başkentinde, en yaşlı mahallede dünyaya gelmişti ve ben, işte o toprakları, o mahalleyi hatırlamak için belleğimi zorlarken aklıma bir cümle takıldı. Ve onu bir türlü kafamdan atamadım:

O salı birden hayatım kayıverdi.